

W8

D. PANCRATII Wolffs,

IN ACAD. HALENSI REG. BORUSS.

PROFESS. PUBL. EXTR.

PHYSICA
HIPPOCRATICA,

QUA EXPONITUR

HUMANÆ

NATURÆ MECHANISMUS
GEOMETRICO-CHYMICUS,

EX QUO

Corporis humani actiones vitales
omnes, ipsæ cogitationes, anima immate-
riali non, ut forma naturaque informante, sed
his tantum assistente, clarius explicantur, mor-
borum causæ & indicationes desumuntur, cu-
rationumque medicarum rationale pra-
cticum fundamentum
solidatur.

L I P S I Æ,

APUD HÆREDES LANCKISIANOS,
M DCC XIII.

7004

REGIÆ
BORUSSIACÆ BEROLI-
NENSIS

SOCIETATIS SCIENTIARUM
ILLUSTRI DIRECTORI

ATQUE

EXCELLENTISSIMIS, OMNI-
QUE SCIENTIARUM GENERE CON-
SUMMATISSIMIS CLARISSIMIS-
QUE SOCIIS,

VIRIS.

DE REPUBLICA SCIEN-
TIARUM LONGE MERI-
TISSIMIS

PATRONIS ATQUE FAUTO-
RIBUS MAXIME COLENDIS

PERPETUAM FELICITATEM.

94444

94444-94445

POTENTISSIMUS REX NO-
STER BORUSSIAE, juxta tot
insignia victoriarum, a devi-
ctis Gallis reportatarum, tro-
phæa Regiæ Majestatis rariorisque
Sapientiæ Suæ dignissimum quoq;
monumentum esse voluit Vestræ
Scientiarum Societatis constitutio-
nem longe prudentissimam. Qua
eandem Directore per universum
orbem eruditum verissime Illustri,
atque tot Excellentissimis omniq;
scientiarum genere Consummatis-
simis atq; Clarissimis Sociis instru-
xit. Haud secus ac quondam Au-
gustissimus Romanus Imperator,
Justinianus, tot gentium victoriis
reportatis, jus civile per Consul-

DEDICATIO.

tiffimos Viros colligere atq; emendare, opus sibi magis gloriosum existimavit. Omni siquidem ævo maximi Heroes juxta belli subsidia, majora quoque pacis ornamenta procurandi studio, Regnorum suorum felicia incrementa testificari consueverunt. Scientiarum itaque numero cum & medicina comprehendatur, velut in hac mea *Physica Hippocratica* declaravi, cujus Professoris Publici munus in Alma sua Fridericiana **LAUDATISSIMUS REX** pro Clementia Sua tenuitati meæ demandavit; Hoc in aliis a me postulavit, ut medicorum dogmatum fundamenta etiam secundum scientiarum regulas atque demonstrationes construere laboraverim. Id quod specimine hoc suscepi, quod physicæ titulo exposui, quoniam idem scientiæ hujus ordine accommodare, consultum

DEDICATIO.

sultum visum fuit; quo scilicet una
 fidelia duos quasi parietes dealbare
 liceat. Dum tali ratione medica
 juvenus dictæ scientiæ principiis
 simul convenienter initiari, & fa-
 cilis ad medicinam suam, ex soli-
 dis fundamentis extruendam, de-
 duci potest. Etenim quando me-
 dici tyrones sine physicæ, sicut &
 anatomiæ, principiis mox ad pra-
 xim temporibus nostris præpostere
 properare solent, ipsi sub *verorum*
quidem medicorum ficta persona &
figura, ut cum Hippocrate loquar,
 non nisi semilatinorum empirico-
 rum numerosum ordinem adau-
 gent, qui vix Germanis agyrtis &
 circumforaneis peritiores, per
 quantam quantam ætatem suam,
 imo & ægrotorum multitudinem,
 solidam sibi experientiam medicam
 comparare, neutiquam addiscent.

Quamobrem REGIÆ SOCIETA-

DEDICATIO.

TIS VESTRÆ exactissimo iudicio atque humanissimæ censuræ nuncupatione hac illum laborem meum humillime offerre atque submittere ausus fui ; num hoc modo, si quæ in eodem adhuc supplenda aut emendanda forent, exoptatissimus intelligendi locus & honos a mea tenuitate sit sperandus. Quantumvis autem in hac, modo synopsi, mea non de novis tantum inventis, multo minus de Universa medicina, funditus a me correctæ & reformata, pro more aliorum, gratuler, de Vestra tamen consueta Humanitate atque Benevolentia confido, fore, ut Vestris ingeniis minus displiceat, veritatis flores me collegisse tam ex veteribus, quam probatissimis quoque recentioribus, maxime vero Londinensis & Vestræ Berolinensis Regiarum Societatum scriptis, eosdem ad corri-

recti-

DEDICATIO.

rectoris philosophiæ amiffim con-
 nexiffe, hacque ratione circuli phi-
 losophici fertum concinnaffe. Quã
 turpiter enim candorem atque fo-
 lidiffimam rerum Scientiam Ve-
 ftram offendiffem, quod fi, præter
 vires atque fata, vano, nova inve-
 niendi aut jaçtandi, pruritu, obfo-
 letas argutias, tanquam noviter a
 me inventas veritates, inauditis &
 obfcuris nominibus colorare, in-
 fucare atque in cruftare, maxima te-
 meritate tentaffem, quafi aniles
 nugas, juvenili ornamento involu-
 tas, exofculandas, exhibiturus.
 Quando autem tantis difficultati-
 bus omnibus me minus fatisfacere
 potuiffem, facile mihi perfuadeo, hu-
 mana ut rerum naturalium caligo,
 in plurimis ætates adhuc noftras
 premens, excuset, etiam atque et-
 iam rogo. Clementiffimum Nu-
 men *VOS SINGULOS* incolumes

DEDICATIO.

per feros annos fospitet, qualibet
exoptatissima prosperitate beet, la-
boresque *REGIÆ SOCIETATIS*
VESTRÆ benedictione sua beni-
gnissime secundet, ut iidem in
POTENTISSIMI REGIS NO-
STRI Gloriam immortalem, Rei-
publicæ summum emolumentum,
& quarumvis scientiarum, præser-
tim vero nostræ etiam medicinæ,
incrementum vergant quam desi-
deratissimum. Quam occasio-
nem, Patrocinio & Favori Vestro
me meaque studia porro commen-
dandi, quod amplecti voluerim,
æquis & benevolis animis ut acci-
piatis, enixe subjectissimeque
contendo.

CANDIDO LECTORI

S.

A Pud animum equidem meum constitueram, prius per centurias aliquot acutarum febrium historias conscribere, lucique ac censuræ publicæ exponere; quo vix aliud gratius & utilis symbolum in medicinam me fore collaturum, arbitrabar; quod ætate adhuc nostra hoc unicum fere in arte nostra summi medici desiderent exoptentque; utpote quo ipsius fundamenta demum plenissime sint corroboranda. Quo etiam labore gratificandi, longe facilius mihi copia datur; siquidem L. XII. annalium meorum practitorum, præter reliquos morbos, solarum febrium acutarum, a me curatarum, vel X. Centurias describunt. Quod negotium quoque tot annorum occupationibus meis magis quadrasset, quam hoc magis theoreticum *de Natura Humana mechanismo*, utpote cujus

PRÆFATIO.

studium annis quidem meis academicis peramavi coluique, per annos autem triginta, & quod excurrit, hinc alto praxeos meæ pulvere obduxi, & de fundamento hoc, a me jacto, securus, illam tantum superstruxi. Verum enim vero ab illo tempore, quo a *Potentissimo Borussiae Rege* Professoris Publici munus mihi fuit demandatum, magis magisque deprehendere licuit, falsas theorias, quales vel quivis empiricus & agyrta pro naturali rationis suæ modulo sibi fingit, potissimum praxin medicam genuinam impedire suisque præjudiciis experientiae soliditatem pessime remorari. Quantumvis enim univversus mundus ore garrulo, quasi psittacorum, unicam experientiam crepet, quæ in medicina omnem paginam absolvat; hanc tamen idem minime capit. Siquidem factis penitus contrariis non plures duntaxat medici, sed & ipsum vulgus, quinimo mulierculæ, pro rationis suæ modulo, seu potius insulsæ theoriæ præjudiciis, docisosophia Nicodemica, experientiae soliditatem dimetiri consueverunt. Quando igitur hæc, omnino difficilior, istis non quadrat, verissima tamen, tanquam absona, absurda & impossibilis, rejicitur, deridetur, exploditur,

auto-

PRÆFATIO.

autoremque suum diffamat, utut eandem Hippocratis æque, ac recentiorum classico- rum, observationes confirmet. Etenim vetusta & obsoleta hæc sunt, sicut ipsa veritas; tempora mutantur, nos igitur quoque in istis mutamur, nova, nec tam vera, jam unice flagitantur; quibus licet ægri magis pereant, quam convalescant. Miratu autem dignum est, homines nondum capitibus, sed adhuc pedibus, ingredi, sicut Hippocratis, quinimo Adami, temporibus pris- cis; nec morem hominum, cibus se sati- andi, vestibusque contra frigoris injurias se muniendi, antiquari. Quodsi enim sin- gula per penitus contraria innovari pos- sunt, imo debent, nec antiqua & æterna Divinæ creationis necessitas locum ullum amplius habet, quam facile hac ratione sumtibus & laboribus tantis supersedere li- ceret. Num vero quis sobriæ mentis sibi persuadere potest, medendi methodum aliud, quam hujusmodi, opus esse. Certe non est in medico, qualicumque ingenio, quantacunque eruditione ac solertia sua, illam pro lubitu innovare ac variare; qui potius unice insudare debet, ut inveniat unicam veram antiquam. Qua necessita- te impulsus, simulque ut contra obtrecta- torum

PRÆFATIO.

torum objectiunculas, magis vero calumnias, praxin meam tuerer, theoretica medicinæ meæ fundamenta ex alto pulvere practico eruere debui, quo illa denuo lustrarem, curatius scrutarer & curiosius examinarem, erronea eorundem emendarem, corrupta repararem & ruinosa restaurarem, maxime vero singula medicæ praxi exactissime accommodarem & adaptarem. Hæc mea fuit ratio, synopsis hanc theoreticam practicis dictis laboribus præmittendi, ne per eos empiricus, sicut antehac ab æmulis, culpari possim. Quantumvis autem labor hic meus ideo superfluius videatur, quod eadem jam majorum doctorum scripta, & fortassis pulchrius, clarius ac firmitus, tradant, ex quibus, autoritate sola fretus, mea descripserim, & secundum quosdam, instar plagiarii, nihil plane de meis addere noverim, sicut per copiosa citata, ipse faterer. Veruntamen puerulorum immaturis judiciis, brutæque moralitati hæc facile condono, nec hujusmodi obtrectatorum protervam impudentiam curo, confidens, benevolum candidumque lectorem unius paginæ meæ perlustratione culpationem illam falsissimam fore deprehensurum. Quandoquidem plagiarius scri-

PRÆFATIO.

scriptorum aliorum non solum paragra-
phos, sed integras paginas, exscribit, verbis
forte aliis, magisque obscurioribus, eos-
dem sensus venditat, atque ut iis securius,
quasi propriis plumis, superbire possit, au-
torum nomina reticet, citationesque pror-
sus omittit, quinimo aliorum lectiones ea-
propter maximo conatu dissuadet, scripto-
rum saltem suorum immodestus jactator.
Dum vero ita scriptorum aliorum genera-
lia physices dogmata medicinæ ipsius spe-
cialibus exemplis a me applicantur, quod
tyronibus alias admodum difficile est, præ-
ter circuli philosophici connexionem, la-
bor hic meus illi magno usui esse valet, ut
iidem physicæ naturalisque mechanismi
utilitatem maximam in medicina, facilius
comprehendant, nec alia, quæ modo cun-
que, mox amplectantur. Denique for-
tassis etiam in eo peccasse videbor, quod
manuducente Hippocrate, *nihil non de-*
monstratum a medicis proferendum esse, in-
culcem, singulorum autem assertorum
meorum plenæ demonstrationi minus ipse
fatisfecerim. Verum, B. L. partim hæc
studio brevitatis, a synopsi postulata, con-
donabit; omnino enim in exercitationi-
bus ipsis elaboratis mea pluribus demon-
strare

PRÆFATIO.

strare laboravi, &, calculatorem æmulatus, pro virili cavi, aliquod majus minusve assumere, quam quod rationes prius intulerunt. Partim vero, plurium rationum loco ad scriptores remissi citatos, eadem plenius illis corroborantes. Quos elegi, non rari sunt, sed communes, in gratiam tyronum, quibus enim hæc potissimum scribere volui, ut æmuli exinde falso arguant, plurimis citationibus me tantum lectionem multam, instructamque bibliothecam ostentare velle. Utuntur iis Theologi, Jureconsulti, cur non etiam Medici? Sane Diemerbroccius & Bonetus in medicina pariter cum multa utilitate idem egerunt. Quapropter nec ingratus hic mos meus, nec profus inutilis, esse potest, maxime medicinæ tyronibus. Quibus, dum hac ratione sæpius aliorum, quam meis, verbis utor, scriptorum medicorum, velut leonum ex unguibus, cognitio, sedesque materiarum, ut loqui amant, aperitur; quam eruditionis magnam partem esse, omnes eruditi confitentur. Equidem per tantas rerum difficultates non ubique rem acu me tetigisse, admitto; sed quemadmodum similia fata summos quoque viros tangunt, ita ut illa multo minus mihi male ver-

PRÆFATIO.

vertantur, etiam atque etiam rogo. In qua vero re rationes meæ, ut minus sufficientes, quem haud stringent, is majori officio mihi gratificabitur, eandem qui solidioribus corriget, modo verbosis & fere scurrilibus cavillationibus omissis; quam ille, qui nimium facile illam, haud satis examinatam, approbabit; cum unice in votis habeam, ut *curvus stipes*, monito Aristotelis, *in oppositam partem flectatur, donec is ad rectitudinem reducatur*. Siquidem opus hoc tam utile, quam difficile, perficiendum viris commendo, quibus in hoc studiorum genere plus est doctrinæ, impensarum, commoditatis atque otii, quorum nullum mihi satis suppetisse, lubens agnosco. Vale
& Fave.

SERIES CAPITUM.

- C. I. Medicina, instar scientiæ, secundum experientiam, ut principium suum cognoscendi, demonstrat, quam ex sensibus ratio componit. p. 1.
- C. II. Medicina naturam humanam non de anima immateriali, sed de corpore, demonstrat. p. 16.
- C. III. Medicina naturam humanam per mechanismum I. Geometricum figuræ & motus demonstrat. p. 46.
- C. IV. Medicina naturam humanam per mechanismum II. Chymicum demonstrat (1) ex duobus salibus, acido & alcali, juxta particulas tamen sulphureas & terrestres. p. 105.
- C. V. Medicina naturam humanam per mechanismum chymicum demonstrat (2) ex ejusdem operationibus, scilicet fermentatione, putrefactione, præcipitatione, coagulatione ac solutione. p. 172.

CAPUT I.

Medicina, instar scientiæ,
secundum experientiam, ut princi-
pium suum cognoscendi, demon-
strat, quam ex sensibus ratio
componit.

§. I.

Hippocrates, (a) a multis seculis
omnium confessione medico-
rum parens princepsque, iisdem,
inter alias *decori partes*, injun-
git, ut ipsi sint *ad responsiones prompti, ad-
versus resistentes graves, ad sui similes so-
lertes, familiares atque affabiles, ad omnes
temperati, ad occasionem arripiendam pa-
rati, patientes ad temporis expectationem,
praesertim vero ad rationes expediti, nihil-
que non demonstratum proferentes, atque
horum gloria corroborati, ad demonstratio-
nem in veritatis studium fortes,* (b) ut im-

A

pigri

(a) de Eusebemosyne II. 20. Vol. I. p. 53.

(b) Equidem Lindenii editio, contra versionem
suam, ex Cornario legit in Graeco ἀποτελεσμα-

pigri quemcunque audeant laborem. Quapropter idem quoque nudas *opinionēs*, (c) tanquam *imperitiæ insomnia*, in medicina explodit. Hæc enim, quamvis ars ab ipso dicatur, talisque ab hodiernis doctoribus defendatur, potius est scientia, (d) nihilominus practica, sicut aliæ quoque singulæ, (e) mathesis, physica, (f) imo ipsa meta-

τιζόμενοι, secundum MSCta quidem Vaticana & Parisiensiā, Ecclesio quoque id annotante; qui exinde hoc verbum vertit, *doctrinam suam ad veritatis lucem repurgantes*. Quomobrem & cum Zvingero Heurnius exponit, *animorum purgationem ex certa demonstratione libenter admittentes*; nam *τελμα* locum palustrem & *τελμας* lutum significat. Verum cum alias ipse Foësius MSC. Hippocratis notet, ut admodum corrupta, libellionum oscitantia facile pro ο. videtur ε. supposuisse. Convenientior enim ad contextum, prætereaque usitatior, vox *ἀποτολματιζόμενοι* habetur: Cornarii versio igitur Latine in dicta editione non male reddidit *audentes & confisi*, quam s. qui placuit.

(c) *ibid* IV. Vol. I. p. 54. & Leg. III. p. 42.

(d) Coasfer. River. *Instit. med. præcognita*.

(e) Secundum Hippocr. *de Eufchemos* 1 Vol. I. p. 52. Conf. III. Thomaf. *prudent cogit.* C. II. 65. pag. 67.

(f) Ostendente Boyl. *de util. phil. experim.* P. II. *Ess.* I. p. 3. & 4. & *Ess.* IV. 96.

metaphysica, (g) sunt & esse debent.

§. II. Qua ratione Causa parens medicinae, ut scientiæ, arti quidem propter chirurgiam dictæ, (a) nihilominus demonstrationes tribuit, non obstantibus etiam, vulgo ipsi objectis incertitudinibus, magis perversis temporum nostrorum moribus, quam ejusdem naturæ, imputandis. Hæc inter alia aternæ, in eadem

A 2

oc-

(g) Maxime doctrina causarum evincente; ex cujus pedantico neglectu non Hippocrates solum suo tempore *novit medicos, qui, velut idiota*, toties fallaciis causarum peccate solent. Quomodo idem etiam *de vet. med. XXXIII. 12. Vol. I. p. 33.* inculcat metaphysicam illam regulam: *Posita causa, ponitur effectus.* Et num judicia medica de vulnere lethali, omnino practica, non doctrinam metaphysicam *causarum per se & per accidens*, ut primum suum fundamentum, agnoscunt?

(a) Idem enim *de flat. I. 12. Vol. I. p. 400.* humanas actiones distinguit, secundum verissimam negotiorum humanorum differentiam, etiam hodiernam, ut sint vel *corporis*, seu manuum, velut artes mechanicæ, vel *intellectus opera* velut eruditæ scientiæ. Hinc quoque idem *de locis in homine LVIII. 6. 12. Vol. I. p. 399.* in medicina duntaxat scientiam requirit, quæ vero in chirurgia vix sola sufficit. Confer *de arte XIX. 20. Vol. I. p. 11.*

occurrentes, veritates (b) confirmant; ex quibus certitudo quidem, propter difficillimam earundem applicationem, haud semper in specialissimis casibus habetur; attamen demonstrationes duplices deducuntur, τῷ ὄτι & τῷ διότι. Quantumvis autem harum posterioribus philosophi magis operam navent, neque tamen priores negligantur; quippe quæ sunt primus gradus, ad illas adscendendi, cum causæ in primis effectibus suis detegantur.

§. III. Quomodo ipse Creator, utpote omnibus prior, tantum a posteriori secundum corpuscularem philosophiam (a) ex
crea-

(b) Confer Bagliv. *Prax. L. I. c. II. §. VII. p. 8.*

(a) Sicut secundum Paul. *epist. ad Roman II. 1.* ex corpusculari philosophia solidissime declarat Boyl. *de util. philos. experim. P. I. Eff. III. p. 61. Eff. IV. p. 64. 69.* Petrus Goldschmidt igitur in seinen verworffenen Heben Advocaten p. 62. & 66. aurum adulterinum fabricat, dum philosophiam corpuscularem calumniatur, quasi eadem ad atheismum seduceret. Quasi vero hæc quæstio non altioris esset indaginis, quam cujus excussioni locus quidam communis, ex cassis verbis conflatus, satisfaciat, cujusmodi rusticorum offensæ immodeste castigantur; ne sutor ultra crepidam. Verius
Boyl.

creaturis optime demonstratur, & quidem facilius, quam ex ejusdem idea, intellectui humano connata. Pariter localis motus principium demonstratione quod magis, quam quia, habetur, cum illud ex unico Creatoris FIAT dependeat. Superflua quoque subtilitas est, principium gravitatis a priori demonstrandi. Haud minus in medicina multa non a priori demonstrari possunt, e. g. statæ horæ paroxysmorum febrilium, item laxantium (b) facultas medica; velut in primis exemplum auri fulminantis illustrat, quod tamen in medicina non ideo inutile aut noxium a sobriis & eruditis medicis fuit existimatum.

§. IV. Demonstrationes tamen τῆ δίοτῆ & a priori, modo genuinæ habendæ, majoris sunt omnino præstantiæ, neque minus in medicina, in primis morbo uno varias causæ agnoscente, item pro medicamentorum facultatibus discernendis, se-

A 3

lectu-

Boyl. de Natura S. I p. 3. replicat, magnum divine gloriæ hostem Aristotelis autoritate ac erroribus (v. g. de formis substantialibus, tanquam substantiis intellectualibus, aliisque intelligentiis suis) usum fuisse, ut illam immereret.

(b) Comprobante *Boyl. tentam. physiolog. p. 20.*

lectuque eorundem faciendo. Legitimæ autem & genuinæ fiant, (a) 1. ex propositionibus veris, & certo ante constantibus; 2. fiant ex propositionibus necessariis, necessitate scilicet physica; ut hinc ex causis moralibus talique natura demonstrationes omnino nullæ habere possint; 3. fiant ex notioribus, non æque, magisque obscuris, ut tales ex materia subtili Cartesianorum rarius, ex formis autem substantialibus plane non, desumi possint, multoque minus ex animæ immaterialis facultatibus in corpus humanum; 4. fiant ex prioribus, & non effectibus, ordine inverso loco causarum positis; 5. deducantur ex causis immediatis & adæquatis. 6. Demonstrationes, sicut omnes theoriæ, magis quæstiones in praxi utiles, quam tantum

---

(a) Equidem communia hæc ad scholas triviales pertinent, quamobrem eadem, ut cum Ura-
 tislav. *de experient. C. IV. 14. p. 32.* loquar, *plurimi, ut vulgaria aspernabuntur; nec nos repugnamus; modo illi ipsi, qui sibi lyncei videntur, cum talpa, (quid dicam noctua) sint cæciores, & suspenso naso talia excipiunt, non milles in vulgaribus illis impingerent.* Horum enim crassa ignorantia verum *pedantismum medicum* arguit, III. Thom. *Prud. cogit. c. XVI. 9. p. 235.* demonstrante.

tantum subtiles & curiosas, tractent, ex quibus boni tantum theoretici, sed mali practici, (b) evadunt.

§. V. Hippocrate (a) igitur manuducente, medicina secundum experientiam, ut principium suum cognoscendi, demonstrat; quam ex sensibus ratio componit. Qualem Hippocraticam cognoscendi methodum haud satis secuti, posteriores medici pluribus erroribus medicinam corruperunt, quam novis inventis auxerunt. (b) Demonstrationes igitur a sensuum fundamento incipiant, quorum firmitas ab ipso Cartesio (c) comprobatur. Licet autem hujus affectatores, ipsius verbis, (d) secus intellectis, seducti, eos-

A 4 dem

(b) Monentibus Baglivo *Prax. L. I. c. VII. §. X. p. 40* & *Uratilav. ibid 13.*

(a) *Præcept. I. 6. Val. I. p. 60 II. 17 26. p 61* Quod fundamentum ipsa praxi per scripta sua omnia Cous observasse deprehenditur.

(b) Etenim medicis idem accidisse intelligitur, quod *Fabius olim oratoribus accidisse dixit; quorum primos, ait, utilia invenisse, posteros vero, ut viderentur, aliquid suum attulisse, recta etiam immutasse.*

(c) *Princip. Philos. P. I. §. IX. p. 3 § XXX p. 11. P. II. §. I p 34.*

(d) *P. I. §. IV. p. 1.* quæ tamen saltem ad scepti-

dem infirmare laborent ; objectæ tamen illorum fallaciæ non ipsis, sed vagæ potius & erraticæ cogitationi, debentur. Hac in controversia igitur Cartesiani cum Peripateticis facile conciliantur, (e) quod si modo horum verbis illorum sensus explicentur.

§. VI. Sensuum nihilominus insufficientia omnino ab Hippocrate (a) quoque conceditur, qui eapropter iisdem rationem adjunxit, ut illorum defectus hæc suppleat. Cujus quidem certitudinem Helmontius (b) multis impugnat, qui vero hujusmodi sua ipse convellit, mathematicis (c) excipiendo. Hujus enim pars,
arith-

cismum, quasi dispositivum duntaxat, pertinent, qui vero ad inveniendam habitualementem sensuum veritatem commodissime ducit.

(e) Cartesius enim asserta sua experimentis, in sensus incurrentibus, passim corroborat; cum Peripatetici contra, sensuum experimentis neglectis, duntaxat a priori notionibus verborum speculativis arguentur.

(a) *de arte XIX. Vol. I. p. II. de flat. V. 6. p. 402.*

(b) *tr. venat. scient 5. p. 13.*

(c) Monente Grotio *de verit. Relig. Christ. L II. §. XVII. p. 126. Etiam in mathesi dissensus opinionum habetur; ex quo tamen potissimum Helmontius rationem labefactare conatur.*

arithmetica, (d) dictam rem evidentius ob oculos ponit, quod scilicet non tam ratio & logica, quam ejusdem illegitimus usus & imperitia, fallat. Interim sensus, quando illi contradicunt, prævalent; quamvis eosdem contra, haud satis evidentes, subinde contraria ratio, modo evidentissima, corrigat, redarguatque.

§. VII. Ratio itaque genuina (a) ex sensibus, horumque phænomenis, axiomata (b) universalialia & æternas veritates pro de-

A 5

mon-

(d) Hujus enim omnis veritas ex syllogismo *Barbara* dependet, quapropter hujus æque, ac Logicæ, necessitas concludendi tantum est formalis, sicut ostendit Cl. J. Thomas. *Logic. C. XXXVIII. 2. 5. p. 86.* Male igitur cum Helmontio vitia materiæ ipsi logicæ imputantur.

(a) Secundum Hippocr. *de arte XI. Vol. I. p. 6. de Præcept. I 19 p. 60. 17. p. 62.* Non autem sensus secundum Latinam versionem, sed *cogitatio, quibus, quando, & qualiter, observat.*

(b) Etenim præclare inculcante Baglivo *Prax. L. II. C. III §. VI. p. 168.* *Axioma ut stabile sit, ac perpetuum (instar æternæ veritatis) fieri debet ad mensuram particularium, a quibus elicitur, iisque nec altius nec inferius, esse sed quantum patitur ipsarum particularium vis, veritas & amplitudo; id est axioma non sit latius, ut plura comprehendat, quam observationes inferunt, nec etiam angustius.*

monstrationibus (c) inquirat, & sic experientiam componit, a cruda empiria longe differentem. E. g. *vena sectio in hac pleuritide utilis est, in illa noxia*, secundum sensuum testimonia. (d) Circino igitur rationis particulares has propositiones ad sphaeras universalitatis suae genuina

(c) Irrationalis enim logica est, ex puris particularibus concludens sicut Cl. M. Thomasius in elementis suis logicis vel ipsis pueris ad oculum demonstrat; ex qua enim empirici enormiter labi solent. Quamobrem Uratislav. de exper. C. II p. 34. verissime scribunt: *Magna opus est cura, nec res adeo facilis, ex singularibus fabricare propositiones universales, quales sunt experientiae.*

(d) Siquidem primum ex sensibus hujusmodi subcontrariarum propositionum veritas habetur haec particularis: *In quadam pleuritide vena sectio est necessaria, in quadam utilis, in quadam noxia.* Quibus autem duntaxat instructus, empiricus caeco saltem fortunae impetu venae sectionem in quavis pleuritide omittit aut adhibet, quasi nunquam sic peccaret. Sed vere rationalis medicus particulares illas propositiones genuinae rationis circino ad universalitatis suae sphaeras reducit hoc modo: *In omni pleuritide, non maligna, cum suffocationis periculo vena sectio est necessaria.* In O. pleu-

nuina experientia reducit, ut constet, in qua pleuritide venæ sectio noxia sit, aut utilis. Quamobrem experientia, requisitis ejusdem haud observatis, tanquam nuda potius empiriâ, toties imponit, ut hinc quivis, asserti sui experientiam prætendens, hujus requisitis atque regulis se satisfecisse, (e) simul ostendat. Qua ratione Diemerbroccius (f) ex aliena & insufficienti observatione de opii noxa experientiam spuriam & falsam conclusisse, aperitur.

§. VIII.

pleuritide non maligna, neque cum suffocationis periculo, adolescentuli fere plethorici, venæ sectio est utilis, ita tamen, ut omitti possit. In omni vero pleuritide maligna fereq; pestilenti venæ sectio est noxia; quomodo facile subsumendo, medicus rationalis, ne instar empiri peccet, cavere potest.

(e) Confer Bagliv. *Prax. L. II. C. III. §. II. p. 162. 163. Uratislav. de exper. C. II. p. 20.*

(f) *de peste L. III. C. VIII. Annot. III. p. 233. & LIV. Histor. XLIX. p. 302.* Ridiculo est, scriptorem hunc theriacæ tamen usum proficuum per proprias observationes testari, quasi fortassis idem ignorasset, ab ingrediente opio theriacam æque virtute narcotica pollere, sicut vel mulierculis notissimum est. Sibilo autem dignus esset, qui hæc per majorem ipsius & pilu-

§. VIII. Præterea quidem autoritas etiam medicinam aliquo veritatis criterio (a) instruit, præsertim vero Magni Hippocratis: (b) *Cujus libri*, verissime testante Bagli-

pilularum de cynoglossa dosim excusare tentaret. Quasi vero non æque theriacæ drachmis, ac laudani opiatî granis, peccari posset; & qua, quæso, ratione, nisi per falsissimorum præjudiciorum insomnia, semen papaveris tam noxiæ violentiæ incusatur?

(a) Qua ratione Wepf. *de apoplex.* p. 163. locum affectum in apoplexia mavult verbis P. Martiani, medici Romani celeberrimi, in lectione monumentorum Hippocraticorum versatissimi, fideique interpretis, quam suis, explicare. Et autoritatem contrariam Hippocratis, v. g. *V. S. in pleuritide, cum sputo cruento prohibentis*, potius declinant, quam rejiciunt, medici consummatissimi Heurnius, Ballonius, Mercurialis, Capivaccius.

(b) Confirmantibus æstimatissimis medicis, etiam recentioribus, Italiæ B. Sylvatico, Baglivo; Galliæ Riverio, Dureto, Ballonio, Bataviæ Tulpio & Sylvio; Germaniæ Wedelio, Bohnio & Etmüllero. Sicut enim Hippocrates in *Anaxione*, Græo pleuritico, venæ sectionem etiam die VIII. adhuc utilem observavit; sic æque Forestus in Batavo suo illam utilitatis ejusdem testatur. Qua propter ejus tantum farinæ medici Coi Parentis autoritate, seu po-

Baglivo, (c) nihil aliud sunt, quam purus praxeos succus, ita ut interpretatio quoque, illis accommodata, non aliunde certius peti debeat, quam ab ipsa praxeos exercitatione.

Maxime vero autoritas valet, si sub ea testimonia de propriis observationibus comprehendantur, modo suspecta (d) caute discernantur. His enim pro experientia, licet talis aliena sit, medicina supersedere minime potest. Quamobrem Baglivus.

(e) merito laudat illud Galeni: *Cum unius hominis vita ad omnem inventionem sufficere*

tius experientiae testimoniis, offendi solent, qui secure, fortunae suae confisi, sine quavis erroris convictione peccare, deque corio, imo corpore, vitaeque humana speculationibus novis quasi per jocum ludere, ambiunt.

(c) *Prax. L. I. C. VIII. §. IV. p. 46. & L. II. C. I. p. 153.*

(d) Sicut inter alia copiosa & solida Uratislav. *de Exper. C. I. 10 p. 11. & C. II. 4 p. 13.* verissime his animadvertunt: *Illi eris coruscatores semper nobis visi sunt suspectae fidei, quando jactant arcana* (id est medicamenta sibi solis nota, sive sub forma tincturarum, sive pilularum aut pulverum &c.) *toties totiesque felicissimo usu comprobata. Et enim auris sacra famas facit, ut splendide mentiantur.*

(e) *Prax. L. II. C. IV. §. I. p. 171.* Confer Uratislav. *16. C. II. 15. p. 34.*

cere nequeat, longi temporis observationes historia colligit, ut ejus beneficio, tanquam ex multis tot seculorum hominibus unus efficiatur eruditissimus. Quanquam omnino in medicina majorem vim habeat experientia, (f) quam ratio, & hac, quam auctoritas.

§. IX. Quo autem secundum hanc cognoscendi methodum errores eo tutius devitentur, scepticismus, sed quasi dispositivus, non habitualis, (a) commendatur, non solum ab Hippocrate, plurimis medicis philosophisque, sed ab ipso etiam sacro

(f) Scilicet perceptio sensualis, quo sensu experientiam quoque in *actis eruditorum Lips.* accipit Christianus Wolffius, Mathes. Prof. Publ. Ord. celeberrimus, colleganoster honoratissimus, ubi per propositas leges præclare declarat, quæ perceptio satis clara & distincta sit.

(a) Quem Cartesius *de methodo* p. 26. Boyl. *de prod. princ. chym. in pæfat.* pulchre describunt, similibusque illustrent. Eundem Ill. Thomasius *de prud. cogit.* C. VI. 12. p. 119. curatius *Ecclecticisimum* nominat, ut mox ipso nomine scepticismum hunc laudabilem; tanquam solidissimum omnis veritatis fundamentum, distinguere liceat a pessimo veterum Pyrrhonorum habituali, omnem veritatem everteente ac proscribente.

facro codice (b) summisque theologis. Qui scepticismus, præunde Coo, (c) ad hoc quasi primum principium manuducit: *Nulla propositio vera est in intellectu, quæ non prius vera fuit in sensu.* Notetur vero, de integra propositione, non de simplici termino, (d) hæc valere, ut entia rationis sic excludantur. Quod principium non potuerunt non comprobare Cartesius (e) cum suis, recentiores corpusculares philo ophi, magisque adhuc classici medicinæ antecessores, veteres

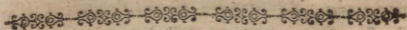
(b) *Act. Apost. C. XVII. n.* Confer. B. Geierum in *Evang. Dominica IV. Advent. p. 70.*

(c) *de arte II. § 9. Vol. I. p. 2. Non existentia (sicut) neque videntur, (i a) neque cognoscuntur; quæ magis declarantur Præcept. L. 22. II. §. p. 60.*

(d) Ut scilicet de quovis subjecto illud prædicatum retineatur, quod sensus offerunt; alias quando aliud substituitur, jam fallacia committitur; hæc enim ratione pariter entia rationis sunt in sensu, quæ intellectus vero secus dividit aut componit.

(e) *Princip. Philos. P. III. §. LXXXIII. p. 128. & CLXX. p. 285.* Secundum quod quoque Boyle *centam. physiol. p. 7* vanitates nudum speculationum per camera obscura similitudinem pulchre ob oculos ponit.

res æque ac recentiores. Schuylio (f) autem, illud haud fatis affecuto, facile id melius declaratur, ut ejusdem objectiunculæ non pluribus, sed unica saltem, limitatione penitus declinentur.

CAPUT II.

Medicina naturam humanam non de anima immateriali, sed de corpore humano, demonstrat.

§. I.

Hippocrate (a) manucente, *principium* (atque fundamentum omnis sermonis in arte medica est natura corporum

---

(f) *Pro vet. med.* p. 76. 79. Cui quippe satisfacit unica illa limitatio acutissimi Peripatetici. M. J. Thomassii, qua distinguitur inter illa, quæ *mediate & immediate* sensibus subjacent. Licet enim multæ veritates non immediate in sensus incurrant, ab illis tamen per effectus suos mediate intellectui suggeruntur; sicut Hippocr. *de arte* XIX. 14. Vol. I. p. 11. docet, exemploque venti de *flat.* V. 6 Vol. I. pag. 402. declarat. Confer Exc. Boha. *de officio medicæ* C. IV. p. 578. & 581.

(a) *de locis in homine* IV. 1. Vol. I. p. 364.

rum (non igitur animæ immaterialis) (b) utpote perquam (c) homo sanus est, (d) & egrotat; dum (e) ipsa permutata & corrupta, dolores (& morbi) fiunt. Si quidem non solum (f) fames in naturam magnam potentiam habet & sanandi & debilitandi & occidendi; sed etiam (g) si quæ edulia non hæc superare potest, (h) aut si a temporum varietate permutetur, aut (i) si alia maxima mutationes circa eandem

B habi-

(a) *de locis in homine IV. 1. Vol. I. p. 364.*

(b) Quamobrem Galenus *L. method. med. 1. 2.* scribit, Platonem simili methodo animæ naturam inveniendam esse, censuisse, quæ corporis naturam Hippocrates invenisset.

(c) *de Nat. Hum. V. 10. Vol. I. p. 266.*

(d) Etenim *Præcept. IX. Vol. I. p. 65.* Bonus corporis habitus (seu fanitas) est natura quædam, quæ motum non alienum acquisivit ex natura.

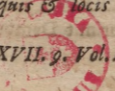
(e) *de locis in homine LI. 5. Vol. I. p. 394.* cum scilicet secundum *de vet. medic. XXIV. 10. p. 27.* eadem humores, ipsa potentiores, (v. g. propter exceedentem acrimoniam) non superare potest.

(f) *de vet. medic. XV. 10. Vol. I. p. 21.*

(g) *Ibidem XIII. 24. p. 20.*

(h) *de aeribus, aquis & locis LVII. 1. Vol. I. p. 362.*

(i) *de vict. acut. XVII. 9. Vol. II. p. 281.*

habituque contingunt, talia morbos faciunt. Quantumvis autem (k) natura, malum sentiens, mederi magnopere gestiat, tarditatis tamen (in curandis morbis) magis, quam ipsa medicina, caussa existit. Præsertim cum (l) magna sit naturarum differentia, (m) ut natura a natura, velut corpus a corpore, differat; & hinc (n) curationes (eorundem morborum indiversis ægris) a curationibus etiam multum differant, prout corporum (non animarum) natura a naturis ad facile tolerandum. Præterea vero Hippocrates præter dictam (o) totius

---

(k) *de arte XIX. 25. Vol. I. p. 11. Quibus sane satis clare Cœsus mentem suam aperit, qua ratione secundum eundem in hoc eodem libro natura vix medicina sine medico dici possit.*

(l) *de artic. LXXXIII. Vol. II. p. 837. Et ibid. V. 6. p. 762. Expedit nosse, inquit: quod natura a naturis multum differant, ad hoc ut elabentia ossa facile rursus incidunt, differt enim acetabulum ab acetabulo; quo vero sine dubio anima immaterialis destituitur.*

(m) *L. III. de diet. I. 6. Vol. I. p. 241. de flat. VIII. 4. p. 404. L. I. de morb. XI. 50. Vol. II. p. 16. de fract. VI. 8. p. 716.*

(n) *de fract. XXXVIII. 5. Vol. II. p. 747.*

(o) *Velut exprimit Democritus in epist. ad Hip-*

totius corporis naturam, speciales etiam ejusdem partibus, v. g. (p) *ventriculo*, (q) *humoribus* (r) *ossibus* tribuit; quinimo (s) *morbis* & (t) *cibis* naturas suas adscribit.

B 2

§. II.

Hippocr. 33. Vol. II. p. 932. Cum Hippocr. de vet. med. XXXVIII. 19. Vol. I. p. 36. sub tota humana natura toti generi humano communem intelligat. Qua ratione secundum eundem *L. I. Epid. S. III. 1. p. 670. Morbos dignoscimus ex communi omnium natura, & ex uniuscujusque propria.*

(p) *de vet. med. XXXVI. 18. 24. Vol. I. p. 35. Sic quoque ibid. XLI. 21. p. 39. Diaphragmatis naturam nervosorem esse, dicit.*

(q) *de locis in homine IX. 6. Vol. I. p. 367.*

(r) Siquidem inscriptio totius libri *de ossium natura Vol. I. p. 294.* habet; sceleton vero animæ immaterialis mihi certe nondum videre licuit; nisi fortassis cuidam *Helmontii* æmulo per visiones suas intellectuales.

(s) *de arte XIX. 13. Vol. I. p. 11. L. V. Epid. XIII. 13. p. 778. de affect. XXVI. 18. Vol. II. p. 177. de victu acut. LXII. p. 318. de morbo sacro l. 2. p. 324.*

(t) *de victu acut. XVIII. 2. Vol. II. p. 281. Et ibid. LX. 2. p. 317. docetur, carniumbubularum insuperabilem naturam esse, ut non cuiusvis ventriculi sit ipsas concoquere.*

§. II. Etenim vox naturæ (a) vario significatu suo multum differt, utpote quæ, improprie sumpta, proprietatem atque rationem formalem cujusvis rei, vel accidentium, quoque denotat; qua etiam ratione substantiis immaterialibus, (b) DEo, angelis & animabus hominum immortalibus eadem tribui solet. Proprie vero *natura* (c) *non, nisi corporibus rebusque extensis competit*, tanquam quædam eorum proprietates essentialis, obnoxia necessitati, (d) a DEo in prima creatione mundi

(a) Confer Sennerti *phys.* L. I. C. IV. p. 46. qui etiam *ibid.* C. VII. p. 96. *existentiæ naturam* declarat.

(b) Secundum Sennert. *l. c.* & Cl. J. Thomaf. *Phys.* C. II. 15. p. 4.

(c) Docente Valentini *compend. phys.* C. II. 6. p. 7.

(d) Quæ alias naturalis dicitur; ab Hippocrate vero *L. I. de diæta* VI. 24. *Vol. I. p. 184. divina* nominatur, quando scribit: *Corpora naturalia, quæ quidem faciunt, non sciunt, quæ vero faciunt, scire sibi videntur*, (præ quovis prudenti œconomio.) *Attamen omnia ipsis fiunt per divinam necessitatem, & quæ (quasi) volunt, & quæ tamen non (vere ac moraliter) volunt. Accedentibus autem illis huc,*
bis

di (e) per ejusdem omnipotens FIAT ordinata. Male vero eadem a Peripateticis strictiori sensu accipitur, ut artificialia corpora excludat, quod non ejusdem solius sint; quæ tamen (f) tam mathe-

B 3 mathica,

his vero illuc, & inter se permixtis, unumquodque destinatum fatum explet, & ad majus & ad minus. Quo sensu alias causæ physicae moralibus opponuntur, ut natura moralis, propter contradictionem suam in adjecto, non, nisi σιδηροξύλω, quadret. Siquidem, Boyl. de acido & alcali C. VII. p. 68. verissime notante, cujusvis humanae scientiae incrementum ea hypotheses prapediunt, quæ morales politicasque affectiones explicandis corporeæ naturæ phenomenon adhibent; cum ex principiis legibusque mechanicis (necessitatis naturalis) facile deduci possint.

(e) Etenim, docente Hippocr. L. I. de partu septim. II. Vol. I. p. 165. secundum primam generationem (seu creationem,) qua omnia animantia condita & creata fuerunt; illa (ἔρυσμῆτο) ordine & figura certa conformata sunt; & scito, nunc e... modo secundum illos leges certa figura, ordine, tempore conformari (ῥυσμῆσαι) Confer Sennert. de conf. chym. C. IX. p. 185.

(f) Confer Cartes. Princ. Philos. P. IV. n. C. CIII. p. 307. Tattinghof. Clav. philos. Nat. C.

matica, quam (g) chymica, omnino ipsa perficit & æque comprehendit. Haud secus igitur medicina neque a naturalibus artificialia discernit, ut (h) v. g. sudores, sive sponte naturæ profluant, sive medicamentis promoveantur, æqualem criseos salutem aut malignitatem portendant. Quamobrem Hippocrates in ægrotorum suorum historiis (i) medicamenta recensere

---

V. *Qu. l. p. 90. & 99. Boyl. de orig. form. p. 160.*

(g) Confer Bohn. *Diss. Chym. III. 2. 3. Senn. Phys. L. V. C. II. p. 359. de consensu chym. cum Peripat. C. II. p. 25. Boyl. de form. orig. p. 33. 120.*

(h) Siquidem secundum Hippocr. *de arte XXI. 33. XXII. 9. Vol. I. p. 13. Medicina naturam, haud sponte (morbos per excretiones) dimittentem, necessitatibus (physicis) medicamentorum, ab ipsa inventis, eam coactam indemnem reddit. Quando, e. g. sudores spontaneos criticos imitans & adjuvans, medicus invenire debet potiones, calefacientibus calidiores, que humores eliquent & profluere faciant, qui sane non profluxissent, nisi ægri hoc modo tractati fuissent.*

(i) Quamvis Bagliv. *Prax. L. II. C. XII. §. III. p. 254. & §. VI. p. 258. contrarium asseverare non dubitarit.*

fere superſedit, neutiquam quod eadem pariter in curatione omiferit.

§. III. Natura (a) igitur, proprie accepta, non homini duntaxat compedit, ſed beſtiis etiam, plantis, lapidibus, (b)

B 4

imo

(a) Equidem Boyleus in aureo tractatu ſuo *de natura* hujus univerſi fere proſus a naturæ notione abhorret propter plures abſurdiſſimos falſiſſimoſq; conceptus, ejuſdem ideæ affectos, quaſi non ſolum ſubſtantia, ſed intellectualis etiam, imo planè moralis eſſet. Quæ tamen ſaltem per fictiones philoſophicas, oſtendente Baglivo *Prax. L. II. C. I. p. 154.* ſunt accipienda, v. g. dum *natura morborum medicatrix, & a vacuo abhorrere*, dicitur. Nihilominus conſultius videtur, in philoſophia notiones hujusmodi receptiſſimas rerum veriſſimarum retineri, potiusque illarum ideas a falſis affectis conceptibus evolvi, veritatemque nudam ob oculos poni.

(b) Qui naturam ſuam, quaſi prudentem & intellectualem, ſpecificis ſuis figuris teſtantur, quas accuratiſſime ſervant, quaſi intellectu & voluntate gaudentes, teſtante Senerto *Phyſ. L. V. C. IV. p. 382.* Confer eundem *de conſenſu & diſſenſu chym. cum Peripat. C. IX. p. 229.* Præſertim vero magneti natura denegari non poteſt, quippe qui, ſecundum Anaxagoræ & Cardani ſomnia, vere animali potentia inſtructus eſt, ut ejuſdem
natura

imo mistis omnibus, (c) etiam *non vi-
vis*, ita ut singula corpora, quatenus ab
aliis differunt, naturam quoque diversam
ostendant. Qua ratione natura notio-
nem eandem denotat, quam Peripatetici
alias formam (d) nominare solent, & si-
cut hinc forma hominis anima vocatur,
ita hæc etiam a quibusdam (e) natura
humana vocari consuevit. Licet autem
per formam & naturam suam corpora
essentialiter differant, hæc tamen iccirco
non

---

natura moralis & immaterialis sine dubio
haberi debeat, a novis illis philosophis, qui
philosophiæ rudissimi, ex verissimo & κατ'ε-
ξοχὴν pedantismo non tamen nisi terminis
philosophicis uti amant, & his se atque me-
dicinam pessime confundunt.

(c) Sic alius naturæ nitrum est, alius contra
sal commune.

(d) Comprobantibus Sennerto *Phys. L. I. C.*
IV. p. 50. CL. J. Thomaf. *Phys. C. X. 12. p. 58.*
Heurn. *in L. Hippocr. de nat. hum. Tit. I.*
Annot. II. p. 4. Scalig. *Exere. CXXXIII.*

(e) Confer Scalig. l. c. Senn. *de cons. chym.*
C. IX. p. 187. 188. Diemerbrocc. *Anat. L. I.*
C. XXVIII. p. 310. Est enim, docente CL. J.
Thomafio *Phys. C. XL. 3. p. 195.* *Anima cor-
poris vivi forma substantialis, (seu potius
essentialis.)*

non est substantialis, (f) sicut Peripatetici contendunt. Qualis tamen ab iisdem ipsis ignoratur, (g) dum de substantiali quidem expressis verbis loquuntur, quam ipsi revera tamen accidentalem confiteri coguntur; & qualis omnino est, utpote meris accidentibus, scilicet prædicamentalibus, (h) non autem prædicabilibus, constans.

B 5

§. IV.

(f) Siquidem corpus naturale non tam duplex est substantia, ex materia & forma (quippe nudis tantum conceptibus, non ipsis substantiis) composita, quam simplex per naturam seu formam accidentalem duntaxat modificata.

(g) Confer Tattingh. *Clav. phil. Nat. C. V. Qv. II. p. 92.* Boyl. *de orig. form. in præfat. II. § p. 32. 54. 61.*

(h) Confer Boyl. *de orig. Form. p. 6. 34.* J. Thomaf. *Logic. C. IX. 1. 2. 3. p. 21.* Tattingh. *Cl. Phil. Nat. C. V. Qv. II. p. 98.* Philosophiæ prima hæc elementa qui medicus ignorat, imo meliora edoctus, capere non potest, ostendente Ill. Thomaf. *Prud. cogit. C. XVI. 9. p. 235. pedantissimi medici censuram potius meretur, non autem ille, qui difficultates has, hujusmodi rudissimum idiotam confundentes, evolvere novit; sicut quidem scurrilia scurre, nominis sui omine ineptientis, contra nugantur.*

§. IV. Natura igitur & forma, essentialis quidem, attamen accidentalis, secundum mechanicam philosophiam, haud minus in animantibus & homine, rectius a materiae universalibus deducitur modis, (a) *magnitudine, figura, situ & motu*. Qualem vero in homine cum Peripateticis Diemerbroccius (b) pluribus rationibus copiose impugnat, imprimis, quod dictus mechanismus animantium brutorum quoque perceptionibus & cogitationibus explicandis haud satisfaciat. Cui vero respondetur, his etiam eundem satisfacere, quoniam in animantium machinis excellentia divina (c) cujusvis humani artificii praestantias longissime superat. Etenim munere, quo artifex, in artis humanae au-
to-

-
- (a) Qua ratione Hippocr. *de vet. med.* XXXIX. 31. Vol. I. p. 38. docet, *qualis intra hominem etiam natura & figura sit vesica; item XL. 15. p. 38. quod propter figuram naturam homo quoque morbos patiatur*. Confer. *Boyl. de orig. form.* p. 35. 149. 171. *Valentini compend. phys.* C. II. 3. p. 6. *Bagliv. Prax. L. II. C. I. p. 154*
- (b) *L. I. Anatom. C. XXVII. p. 279. & L. II. C. II. p. 413.*
- (c) Confer. *Cartes. de methodo p. 50. Bohn. Circ. Anat. Progymn. IV. de principio vitali p. 47. Boyl. de orig. form. p. 82.*

tomato construendo, fungitur, in viventibus animantium, magisque hominum, ipse omnipotens Creator pro infinita sua sapientia (d) utitur; cui negotio sicut omnis intellectus humanus, ita multo magis prudentia moralis, quantacunque naturæ affingatur, longe inferior apparet.

§. V. Neque vero eadem vitales actiones, quæ in bestiis a principio materiali perfici valent, in homine immateriale illud evincunt. Multo minus anima humana materialis est, & qualitatibus tamen immaterialibus (a) gaudere potest; sicut novus quis moralis physicus, Hippocratem haud affecutus, per meram vocabuli animæ (b) æquivocationem ludere tentavit.

Quæ

(d) Confer. *Boyl. de Natura S. I. p. 3.*

(a) Quæ quippe contradictionem in adjecto implicant, qualia ipsi omnipotentia divina, qua talia, contraria sunt. Confer. *Grot. de Jure belli & pacis L. I. C. I. X. §. p. 4.* & *Zieglerum in ipsum p. 54.* Calor certe non potest frigoris qualitates habere, alias nugivendus acute philosopharetur.

(b) Secundum Hippocratem enim *L. I. de diæta XXI. 4. Vol. I. p. 197.* Anima (ἡ ψευονική, immaterialis & immortalis) semper similis est in majore ac minore homine. Non enim alte-

Quæ ipso Diemerbroccii exemplo, (c) columbarum scilicet, ad columbaria pristina longe revertentium, facile illustrantur. Neque naturalis mechanismi necessitas Stoicam

---

ratur. NB. *neque per naturam, neque per necessitatem.* Corpus autem nunquam idem in ullo aliquo est, neque secundum naturam, neque ex necessitate, propterea, quod partim secernatur in omnia partim permisceatur ad omnia. Cum dicta vero anima immateriali male confunditur altera, quæ mortalis & materialis, ipso VIII. 7. p. 186. & XVIII. 1 p. 195. monstrante, ignis & aqua temperamentum habens, pars humani corporis, in juvenibus corporibus augetur, utpote celeri circumvolutione (seu circulatione sanguinis) existente; & XXXIV. 7. 15. p. 207. Cujus temperamentum sapiens existit, si sanum fuerit corpus & non ab aliquo alio perturbetur; qualis natura bonæ sit animæ.

(c) *Anat. L. II. C. II. p. 414.* Siquidem columbæ non ductu naturæ moralis ad pristina columbaria revertuntur; alias pulli columbini, primum in campos cum adultarum turba evolitantes, & harum comitatum reditu suo haud satis observantes, non tam facile, a nativo tamen, aberrarent. Sed columbæ si non ab aliis effluviis, lumine tamen materiali, reflexo ex notis turrium pinnaculis aut montibus

cam fatalitatem (d) evincit; magis autem hæc regularibus statarum horarum (e) motibus quadrat, quam natura utcunque intellectualis & moralis.

§. VI. Ex brutorum autem animantium mechanismo materiali ad humanum (a) valide concluditur, anatomia (b) &

bus, iterum conspectis, propter gratam consueti columbarii memoriam, ad illud quasi retrahuntur.

(d) Optime declarante M. du Hamel *de cons. vet. & novæ phil. L. I. C. IV. p. 83.*

(e) Demonstrante Cartesio *de methodo p. 53.* Quamobrem hominibus prudentissimis, intellectuque morali excellentibus, nisi fortassis physicis moralibus, insolitum est, quod Willif. *de anima brut. P. I. C. XVI. p. 223. de morione* quodam recenset, *quod is, utut futillis & ineptus, tamen horarum intervalla sine quovis indice instar horologii, exactissime certis bombis indicaverit.* Qualis autem prudentia moralis est, qua fatui excellunt? Namque oceanus, quod per æstus suum statas horas fervet, prudentia morali & natura immateriali est instructus?

(a) Qua ratione secundum Hippocratem *de Natura pueri XXXVI. 4. Vol. I. p. 158. Volueris naturam* (ex inspectione ovorum incubatorum) *ad humanam conferre oportet.*

Com-

(b) & pathologia (c) humana corroborantibus, ita ut *quaecunque operatio seu actio vitalis in bestiis deprehenditur, eadem in homine pariter occurrens, haud ejusdem animam immaterialem, ut principium vitale, agnoscat, sed naturam tantum corpoream, seu materialem mechanismum.* Praesertim

Comprobantibus Sennerto *Phys. L. VII. C. IX. p. 553.* Bohn. *Circ. Anatom. Progymn. IV. p. 50.* Valentini *Med. Novantiquam C. VII. §. IV. p. 29.*

(b) Per quam Briggs Cantabrigensis in *ophthalmographia* sua, experimentis, in brutorum oculis factis, eundem opticum mechanismum, summæ curiositatis, in homine demonstrat; quem quoque pulchre declarat River. *Prax. L. II. prafat. f. 237.*

(c) Etenim experientia notissima, dolenda quidem, villici & apiliones testantur, saepius variolas epidemico contagio totos ovium greges inficere & pendere; quas facilius ætate, quam hyeme, propter transpirationem insensibilem, in hac imminutam, superant. Quis autem, nisi somnians speculator, lues has febribus immunes esse, sibi persuadere potest? Et veterinariis indubitatum est, equos & canes ex horroribus cum acuto calore subinde febricitare.

tim cum solo lumine naturæ, (d) ne quidem in homine, anima immaterialis evincatur, sicut Cartesius (e) quidem per cogitationem confirmare laborat. Cui vero facile aliud ostenditur per ea, quæ in *tractatu meo de cogitatione* (f) proposui.

Quan-

(d) Confer Brunon. in *Jessen de sanguine V. S. missio* p. 211. qui hæc ex Platone & Cicerone præclare demonstrat. Item Grot. *de verit. Relig. Christ. L. II. n. X* p. 107. Helmont. *tr. venat. scient. 57. p. 25. Confess. Autor. 4. p. 12. de Imag. mentis 15. p. 215.*

(e) *Princip. Phil. P. I. §. VIII. IX. p. 3.* Quem præ aliis copiose defendit recentior scriptor Gallicus, cujus titulus est *Traicte de l'ame & de la connoissance des bêtes.* His quidem P. Goldschmiedt in *seinen verworffenen Hebens Advocaten C. III. §. VII. p. 66.* falsissime affingit, quasi angelos & animas humanas tantum cogitationes, & hinc accidentia, esse, iidem docerent. Cujusmodi falsis certe dictus Petrus castigationem meretur, calumniatore dignam; utpote qualem his omnino se gerit, secundum ea, quæ Ill. Thomafius *Prud. cogit. C. XIII. 9. p. 215.* etiam de Theologis, præeunte Danhauero, exponit.

(f) *Anno 1697. edito.* Gratulor autem mihi maximopere, quod novissime simillima, eodem fundamento innitentia, scriptis eruditif-

Quantumvis autem facer codex animam immaterialem in homine doceat, eandem tamen is non, ut naturam, seu formam, corpus humanum informantem, tradit, sed ut illa (g) forma tantum assistens videatur, deliriis monstrisque hæc corroborantibus.

§. VII. Quamvis autem immaterialis anima, quasi forma specifica, in homine superemineret, natura tamen, (a) utpote

non

---

tissimis demonstraverint Regiæ Societatis Londinensis medicus Hooke, & medicus Montepessulanus Maubeccius; velut honoratissimus Dominus collega noster, Christianus Wolffius, Fridericianæ hujus celeberrimus matheos Prof. Publ. Ordin. *in actis erud. Lips. Anno 1707. mense Aprili p. 152. 153 & 355. & Anni 1709. mens. Februar. p. 73. mens. Jun. p. 285. recenset.*

(g) Quæ ab omni heterodoxia purgat theologus, orthodoxiæ consultissimus, B. Geierus in *geistlichen Braut-Schmuck T. II p. 325.* Cujus ipsissima verba hæc sunt: *Die Seele ist gleichsam der Reuter, die soll den Leib, als das Pferd regieren.* Eadem fere habentur in der *Allgegenwart Gottes V. Andacht pag. 116.* Confer. *Valentin. Med. Novant. C. VII. §. IV. p. 29.* Bohn. *Circ. Anatom. Prog. IV. p. 40. 50.*

(a) Docente Hippocrate *L. VI. Epid. S. V. Vol.*

I. p.

non ex cogitatione morborum medicatrix, in formas potius subordinatas conveniret; cum vitales ipsius actiones sint physicae ne-

C

cessi-

I. p. 809 Morborum natura medici, natura invenit sibi ipsi aggressiones non ex cogitatione, & non edocta natura, nulloque magistro usa, convenientia facit. Quem locum quidem Sen. de cons. chym. C. IX. p. 186. stylo suorum temporum veteri de anima explicat, sed saniori mente confitetur, huic non veram inesse scientiam (intellectum & voluntatem) sed quae sumatur pro naturali vi, potentia & instinctu, a Deo Creatore concesso; ita ut forma, naturae & animae non vi (aut prudentia œconomica) sua tam mira, quippe singula mensuris geometricis determinata, praestent, sed sint instrumentum & manus quasi sapientissimi opificis ac Creatoris, ipsis qui hanc vim & efficaciam (non quasi œconomi prudentiam moralem) tribuit. Confer. Marc. Marc. Phil. Vet. Rest. P. IV. Subs. II. p. 417. Philosophiae autem naturalis æque, ac moralis, crassissimam & majorem, quam cujusvis idiotæ, ignorantiam proderet, qui sine cogitationibus cogitaret, ac sine omni sensu tueri laboraret, non ex cogitatione intellectum, voluntatem moralesque actiones unice pendere. Eo ipso enim hujus farinae philosophus aperiret, se nescire, quæ actio sit cogitatio. Quis non rideret illum hominem, qui contenderet, se

fco-

cessitatis, (b) non voluntatis moralis. (c) Siquidem in corporibus naturalibus formæ plures haberi solent, velut Boyleus (d) probat exemplis artefactorum, mineralium, vegetabilium, haud minus animalium brutorum, cadaverumque humanorum. Horum enim aliquæ partes v. g. ossa, dentes, etiam *ordinate* diu non putrescunt; ut adeo in iis, anima jam per mortem separata, plures formæ subordinatæ, essentielles tamen, sed non substantiales, supersint, quæ in vivis æque secundum & præ-

scopum jactu, sine cogitatione feriisse. Quamobrem Hippocrates *lib. I. de diata XII. 33. Vol. I. p. 191. Ventriculus*, inquit, *quod intelligi non potest, novit, per hunc enim intelligimus, quod sitit aut esurit.*

(b) Ita ut Bohn. *Circ. Anat. Prolymn. IV. p. 46.* vel ipsorum motuum, in musculis voluntariorum, causam non animam immaterialem esse, demonstrat.

(c) Sicut præ aliis sanguinis circulatio tam in statu naturali, quam præternaturali, ob oculos ponit. Qua igitur ratione potius minime notorium est, quod natura non omnia esse semper velit, quæ possit aut debet, ab illis etiam facile distrabatur, quæ voluerit, imo etiam in illis, quæ certe vellet, per accidens impediatur.

(d) *de orig. form. p. 130. 140. 142. 166. 168. 175. 177.*

præter naturam operatæ fuerunt. Quo sensu igitur verissime Hippocrates (e) inculcat, *unam esse naturam humanam, & tamen multas*, id est plurimum subordinatarum formarum concursum, haud secus ac in horologio artefacto.

§. VIII. Hippocrate (a) igitur porro manducente, *cordis ventriculi fontes sunt humane nature, & hinc sanguinis flumina per totum corpus, his irrigatur tabernaculum, atque hæc etiam vitam homini conferunt, & ubi resicata fuerint, v. g. ex coagulatione aut profusione) homo moritur. Quæ ratione cum Galeno (b) secure dici potest de sanguine, quod si non solus sit natura hominis, (cum sub eadem tota corporis structura comprehendatur,) οὐκ ἐπιτάτῃ & tamen seu familiarissimus sit omnium humorum. Utpote quo, tanquam elatere automati, primoque suo instrumento, (c) natura*

C 2

tura

(e) De alimento IV. 13. Vol. I. p. 594. verba ipsa hæc sunt: *Una natura sunt hæc omnia, & non una, multæ nature sunt hæc omnia, & non una.*

(a) de corde V. 12. Vol. I. p. 291.

(b) Comment. I. de Nat. Hum. in Hippocr. Tit. XXX. Confer Brunonem in *Jessen de sanguine V. S. misso. p. 215.*

(c) Confer Harv. de gener. animal. Exerc. LI.

tura humana quasi fundatur; dum a sanguine (d) vel ipsa humana vita pendet, a qua rursus corporis humani tota (e) nutritio

---

*p. 201. & Exerc. LXXI. p. 338. 344. Bohn. Circ. anat. Progymn. IV. p. 53. Cum fere sanguini convenient, quæ Hipp. lib. I. de diet. VII. 18. Vol. I. p. 185. de anima tradit, quod illa, semper majora & minor a habens (& hinc materialis,) suas ipsius partes (per circulum) circum ambulet, non appositione neque detractio-
ne partium indigens, verum augmento & decremento earum quæ jam sunt, opus habens.*

(d) Ita ut *Boyl. de orig. form. p. 150. demonstrante, corporis viventis operationes ex sola materia modificatione, instar molendini aquarici (a flumine) dependeant, sicut hoc facile appareat per illorum comparationem. Quam quidem laudatus vir ibidem cum plantis magis proponit; sed per imitationem facilius animantibus ipsique homini applicare licet; præsertim quando his experimentum Stenonis jungitur, de ligato arteriæ magnæ trunco in cane vivo, quod recenset Barthol. Anat. Reform. lib. III. C. III. p. 477. item chirurgiæ infusoriæ ex actis Regiæ Societatis Londinensis An. 1665. quod legi etiam potest in Bon. Anat. Pr. f. 835.*

(e) Secundum Hippocratem enim *de alimento VIII. 8. p. 597. IV. 1. 23. p. 594. VII. 7. p. 596. Natura, nullo doctore usa, omnibus subvenit,*

tio procedit. Quæ tamen sine anima etiam post mortem in capillis (f) & unguibus observatur; sicut post hanc pariter excretiones (g) occurrunt, ut in iisdem vita consistere non possit.

§. IX. Secundum Hippocratem (a) igitur, dum *sanguis* (circulatione sua) non monetur, fieri non potest, ut non etiam corpus quiescat ac torpeat. Siquidem, si pituita, in sanguinem commota, prevaluerit, idem perfrigeratur ac congelatur. Et si frigiditas

C 3

tas

---

ut in pilos alimentum & in ungues & in extremam superficiem intus insecus perveniat, dum raditatio arteriarum cor, ex his aberrat in omnia sanguis, & spiritus, & calor per hac meat.

(f) Docente Hippocr. de gland. II. 12. Vol. I. p. 415. Natura facit sicut glandulas, ita quoque pilos, utrosque, eadem utilitate participant. Nihilominus ex Paræo refert Boyl. de orig. form. p. 157. quod corpori, pollincto, & 20. annos integro & incorrupto servato, sæpius recit^æ fuerint ungues, qui repetita pristina magnitudine succreverint.

(g) Testantibus Boyl. de orig. form. pag. 154. Wepf. de apoplex. p. 237. 238. Hild. C. III. Obs. XI. & XII. f. 193. Fabr. Strychnomania p. 15. Diemerbr. de peste lib. IV. Hist. V. p. 261.

(a) Lib. II. de morb. VIII. 15. Vol. II. p. 41. VI. 15. p. 40.

tas ac congelatio augetur, is moveri non potest & perfrigeratur homo ac moritur. Quid, quod (b) si rheuma pituita frigida (& acidæ,) in sanguinem defluentis, eumque coagulantis & sistentis, multum ac crassum fuerit, hominem statim occidit. Adeoque mors ipsa non tam ob animæ separationem, quam ob corruptum corporis mechanismum (c) supervenit. In aliis hæc quoque partium corporis viventis mors particularis, gangræna sphacelusque evincunt. Quod malum sine naturæ moralis culpa aut trepidatione, a sola sanguinis coagulatione haud ita rarum est, (d) ac specula-

---

(b) de morbo sacro VIII. 26. Vol. II. p. 334.

(c) Confer. Boyl. de orig. form. p. 157. 159. 180. & Exc. Hoffmann. Regis Prussiæ Archiatri fundam. med. C. III. 7. 8. p. 11.

(d) Solus Hippocrates, qui tamen non centies mille annorum vixit, ostendit, inter ægrotos suos Critonem, Calvum in Larissa, Ctesiphontem, Aristocratem, Platæa, Hegetorida & Nicolai filios, Phœnicem in Oeniadis & Andrean omnes ex sphacelis periisse; siquidem Cous non se practicum tantum honorationum jactavit. Ne vero talis objiciat, ab Hippocratis Græcia nostras ad regiones septentrionales male concludi, en æqualem gangrænosorum numerum exhibet unus Regius Chirurg-

culatores somniant, hinc idem quoque *me-*
dici, modo non *sine medicina*, auxilium
 tempestivum non omnino respuit. Ex-
 inde, sanguinis circulo cessante, aut remit-
 tente e) ipsa vita cessat aut remittit, ipso
 autem resurgente, (f) & ipsa vita revocatur
 (g) ex-

---

rurgus Wiseman in *Chirurgia sua Britannico*
idiomate conscripta Book, VI. Cap. II. f. 445.

(e) Confirmantibus historiis syncopiticorum,
 aut ab intempesto gelu enectorum, referente
 Loff. *Obs. lib. II. C. XIII. p. 353.* Diemerbrocc.
de peste lib. IV. Hist. LXXXV. p. 334. Confer.
 Harv. *de gener. animal. Exerc. LI. p. 200.* qui
 huc etiam refert, *quodam animalia, eaque*
sanguinea, diu absque pulsu viventia, & non-
nulla totam hyem in latentia, que tamen in vi-
vis supersint; licet interea eorum corda ab
omni motu cessent & pulmones a respiratione
feriantur, eorum instar, qui in syncope aut af-
fectibus hystericis semimortui jacent cum
asphyxia.

(f) Sicut præsertim ob oculos ponit ancilla
 Londinensis, quondam suspendio enecta & re-
 viviscens, cujus integram historiam recenset.
 Wepf. *de apopl. p. 182.* Harveus quoque loco
 citato testatur, *tum in ovo, tum in moribundis*
animalibus, postquam omnis pulsatio dispa-
ruit, si vel puncto s. lienti, in ovo, pulli vi-
tam inchoanti, vel dextra cordis auricule le-
 vis

(g) externo calore non tamen immateriali, plurimum præstante.

§. X. Materialis hic mechanismus, monstris, (a) fatuis, (b) apoplecticis (c) deli-

---

vis fomes admoveatur, illico motum, pulsationem atque vitam in sanguine redintegrari. Confer. Schyl. pro vet. med. p. 98.

(g) Confer Boyl. *de orig. form. p. 159.* qui, *p. 151.* plantas quasdam vitam recuperare, per experimenta testatur.

(a) *Quæ*, declarante Fortunato Fideli *Relat. med. lib. III. C. III. p. 491. si modo caput humanum præ se tulerint, etiam si in multis aliis partibus sint monstrosa, tanquam generis humani baptizanda sunt; quod mens humana in capite sedem habeat; seu potius quod caput humanum, cogitationum officinam, cerebrum, humanæ conformationis contineat. Cujusmodi suis monstrum testatur Helmont. tr. jus duumvir. 7. p. 240.* Duplicem naturam in hujusmodi monstris apparere, nemo dubitat, duplicem vero animam, præsertim alteram materialem, alteram immaterialem, iisdem esse, sanæ rationi repugnat.

(b) Willif. *anat. cerebr. Fig. IV. p. 31.* hujusmodi hominis cerebrum mole tenuius, solitoque minus describit. Cujusmodi homines haud ita rari deprehenduntur, qui, fere instar pecorum, omnis religionis incapaces, mancas solum cogitationes ostendunt.

(c) In hoc morbo graviori nulla prorsus cogita-

lirisque (d) ob oculos ponentibus, pro
 ipsis cogitationibus (e) instruendis & ex-

C 5 pli-

tationum signa observantur, & plures, ex eo
 convalescentes, cum memoria ipsam ratio-
 nem deperdunt; quale infortunium de acu-
 tissimo antea viro atque incomparabili anato-
 mico, Malpighio refert Baglivus. *Talium,*
 inquit Hippocr. *lib. I, de dieta XXXVII, II.*
Vol. I, p. 209. natura meatuum, per quos ani-
ma meat, causa est, per qualia (nim) vasa se-
cedit, & ad qualia allabatur, & quibus ad-
miscetur, talia sapiunt (seu cogitant).

(d) Jam Meyffonerius, Cartesianus, docuit, &
violentis confusisque idearum motibus deli-
ria fieri; quæ cogitationes depravatas esse,
 apparet. Qua ratione verissime Hippocr.
lib. VI, Epid, S. VIII, 97, Vol. I, p. 823. tradit,
eundem morbum (spirituum animalium) qui
convulsiones in (musculis) *corporis* inferat, *de-*
liria in cogitatione, seu hujus officina, corpo-
 re calloso, ferre. Qua ratione me praxis plu-
 ries confirmavit, deliria, maxime febrilia,
 optime antepilepticis curari.

(e) In dicti tractatus mei *de cogitatione cap.*
VIII, 7. 9. p. 98. & 100. exponitur, ideas esse
 modos globulorum materiæ fluidæ, æthereæ,
 maxime mobilis, qualis, sub nomine spiritu-
 um animalium, ex cerebro per nervos defer-
 tur. Aquarum motibus & agitationibus, va-
 rie determinatis, cogitationes, tanquam idea-
rum

plicandis satisfacit. Quantumvis arduo huic negotio minime soli simplices primi materiæ modi sufficiant, f) utpote alias, plurimis specialibus phænomenis explicandis, curtiores. Quamobrem, sicut deliria & somnia, ita cogitationes quoque, in bestiis animadvertuntur, utut Cartesiani hæc negant; quibus vero contrarias experientias, observationesque Diemerbroccius

---

rum cogitationes, formentur. Quanquam eadem non in angustissima glandula pineali, verum in cerebri corpore calloso, velut communi repositoio, componantur; ad quod pro memoriæ thesauro, quasi per locos communes digesto, singuli sensus objectorum suorum perceptiones deferant.

(f) Laudatus itaque scriptor Gallicus gratis opponit; *corpus, quomodocunque depuratum, incrassatum, aut subtilisatum, non tamen cogitare.* Sed regero, idem nec clamitare, ut canem, neque fulminare, ut pulverem pyrium. Etenim plura materialis mechanismi phænomena magis decompositionibus & particularibus seu specialissimis corporum mixtionibus, ut effectus, debentur, declarante Boyleo in *tentam. physiol. p. 19. & 20.* atque ob oculos ponentibus pyrobolorum artificiis, haud satis admirandis.

cius (g) opponit. Quippe, licet non omnis cogitatio conscientiam, (h) tanquam sibi essentialem, inferat, infert tamen omnis conscientia cogitationem, quæ ambæ igitur in bestiis, maxime canibus & equis, apparent. Quamobrem sicut cogitationes in his, ita eadem pariter in homine, longe quidem excellentiores, præsertim eruditione (i) accedente, a materiali spirituum animalium mechanismo deduci possunt.

§. XI.

(g) *Anat. lib. II. cap. II, p. 413.* Confer. Helm. *venat. scient. 34. p. 21.* Gassend. *Phys. S. III. M. post. lib. VIII. cap. IV.* Willif. *de animalibus. P. I. cap. I. p. 8.* Aristot. *Metaph. lib. I. cap. I.* Harv. *de generat. animal. in præfat.*

(h) Etiam in homine, velut Hippocr. *lib. VII. Epid. III. 16. Vol. I. p. 827.* Eratolai filius ostendit, item focmina Londinensis, in furca resti enecta, & rediviva, cujus historiam recenset Wepf. *de apopl. p. 182, 185.*

(i) Quanta enim excellentia cogitationibus atque rationi hominum ab eruditione accedat, omnis ejusdem defectus evincit, quem Tulp. *Obs. lib. IV. cap. X. p. 297.* ostendit de adolescente humano Sylvestri, qui sine quovis hominum consortio ætatem omnem complevit, cujus moralitas revera fuit bruta & nulla.

§. XI. Ab Hippocrate (a) igitur sanitas, seu bonus corporis habitus natura quadam habetur, qua motum non alienum, (b) ex natura (c) acquisivit, sed valde congrua est spiritu & calore & concoctione humorum, undiquaque & universa victus ratione composita & constructa. Qualia sane animæ immaterialis simplicitati penitus repugnant, utpote quæ quoque nec alterari, (d) nec morbos pati potest. (e) Sicut autem (f) con-

(a) *Præcept. IX. 1. Vol. I. p. 65. Quippe de vet. med. XXXV. 19. p. 34. Tum homo omnium optime dispositus est. ubi concoquit & inquiete est, nullamque peculiarem (seu excedentem) humorum facultatem ostendit.*

(b) Quem non incorporeum esse posse, sequentia explicabunt.

(c) Scilicet ex naturali hujus universi mechanismo.

(d) Etenim ipse *Senn. Instit. lib. I. cap. III. p. 9.* concedit, hujusmodi formam substantialem eandem in homine permanere, etiam si sanitas mutetur. Confer. ejusd. *Phys. lib. VIII. cap. I. p. 590. Helm. de form. ortu 78. p. 118. Dem. Idea 3 p. 220.*

(e) Verius igitur hæc sanguini applicantur, sicut Mauritius Hoffmannus, Altdorffinus B. M. Promotor quondam meus, maxime colendus, *Instit. Disp. I. p. 21.* eleganter & acute his eloqui-

(f) *convenienter agrorum cura suscipitur, sanitatis (reddendæ) causa; ita quoque sanorum, ut sine morbis vivant. (Nec hæc natura, perite corpori suo invigilanti, tanquam medicina sine medico, a medicis sine medicina relinquuntur.) Quamquam in profundo artis ignorantia versantes, prædicta non capiunt; hi enim medicorum nomine cum sint indigni, artis probra, ex imis ad summa subito elati, a fortuna pendent, a locupletibus quibusdam, natura robore præditis, auctoritatem suam accipiunt.* Qui,

ob

quitur: Per sanguinis circulantis rediunt gratiam & moderationem medicinam naturæ ipsius, morborum medicatricis, vim amula ut, siue enim conservanda fuerit valetudo siue reparanda, sanguinis moderatio instituenda, & integritas procuranda. Per sanguinem, medicæ artis subjectum id est corpus nostrum, cooperans habetur, quoniam in eo potentia non solum ad valetudinem; sed ad vitam ipsam redeundi. Hinc tamdiu corpus sanabile, quamdiu per sanguinem cooperatur, eoque sanguis autem cooperatur, quousque naturaliter se habet; simulatque vero præternaturalis redditur, impotens fit, neque amplius cooperatur.

(f) *Præcept. V. 13. Vol. I. p. 63. Secundum cu-*

ob felicem successum gloriantes, ea, quæ in arte medicum inculpabilem reddunt, negligunt, ex quibus tamen bonus medicus excelsit, collegaque artis appellatur. Quamobrem Cous (g) merito indignatur medi-

cos ;

---

rationem Heurnii versionem & commentarium. Quibus Hippocrates brevi præmittit: *Quando se occasio ferenda opis obtulerit, & medicus peregrino & egeno maxime (non solum honoratioribus) optuletur. Quidam enim egrotantes, ubi perceperunt, affectionem circa se non esse in tuto, per medici probitatem se sanitati esse restitutos, gloriantur.*

(g) *de victu acut. XXII. 4. Vol. II. p. 285. de locis in homine lib. I. 5. Vol. I. p. 394. Quæ modo laudatus Hoffmann. Prud. Med. Disp. I. sequentibus optime declarat: Sanguis rectissime sana vel sancta vis vocatur, cum vitæ ac valetudinis nostræ auctor dici mereatur. Hinc uti pro conservatione ipsius & mutatione methodica valetudo variat, ita dum ipsa met medicastri (seu medici sine medicina) panacæis (id est pharmacis, noxios tantum humores educentibus, sanos vero haud turbantibus, ut omni morborum diagnosi supersedere liceat,) aut stygiis liquoribus (acidis v. g. clysto antimonii,) a vitalitate alienis, adaugere conantur, sæpe brevioris vitæ magistri sunt, ipsiusque naturæ hostes; utpote de cuius energia per mysteria sua ridicula miris modis nugantur.*

cos, (ex neglectu mechanismi physici, chymici & anatomici) non talium rerum esse peritos, quomodo debilitates in morbis dignoscere oporteat, & quot affectionum omnigenas species natura nostra, permixta & corrupta, habitusque singulis pariat, cum talium ignorantia salutem aut mortem afferat. Tantum enim (h) si quis causas corporis affecti probe cognovit, valde potens est, talia medicamenta, que corpori commo- dent, afferre, nimirum corporibus contraria morborum natura perspecta. Est enim ma- xime secundum naturam ipsa medicina, ut physica pars primaria.

§. XII. Exinde Hippocrati (a) necessarium esse videtur, ut omnis medicus de natura sciat, omnique studio annitatur, ut cognoscat, si modo aliquid eorum, que recte fieri

---

(h) de flat. II. 4. Vol. I. p. 400.

(a) De vet. med. XXXVI. 18. Vol. I. p. 35 & XXXVII. 19 p. 36. Ubi simul Hippocrates hæc notatu digna præmittit: Medici quidam, item- que sophista dicunt, quod impossibile est, medicinam cognoscere, qui non novit, quid sit homo & quomodo primum factus & compactus sit a natura, tanquam optimo & conom.) Ego v. ro, idem responder, ea, que alicui sophista aut medico de natura dicta sunt, minus censeo, ar- ti medica. convenire, quam pictoria.

*fieri debent, recte præstare velit, quid est homo ad ea, quæ comeduntur ac bibuntur, comparatus, & quid unicuique ab eò accidat. & contingat, & non simpliciter sic existimare, quod humane nature malum edulium sic caseus. Item ad medicinam pertinet, (b) naturarum alias quasdam ad æstatem, alias vero ad hyemem bene aut male se habere, & temporum mutationes maxime parere morbos, (præsertim acutos, seu febres) Inprimis vero gravissimam frigoris violentiam in naturam humanam testatur, quod ab eodem homines prægelida hyemis tempestate prorsus enecentur. Cum cibos igitur & frigore materialia esse, nullum sit dubium, anime vero immateriali nullam conversationem materialem intercedere, seu operationem in res materiales concedi, (c) canon sit ipsorum physicorum mo-
ra-*

(b) *S. III. apb. I. & II. Vol. I. p. 77.*

(c) *Siquidem verissime scribit Helmont. tr. terra tremor. 30 p. 82. Materia est alterius monarchiæ cliens, quæ non potest reagere in (ens immateriale) seu spiritum, quem nullo modo tangit, nulloque objecto afficitur. Quapropter inter materiale & immateriale nullam proportionem esse, omnium sincere philosophantium sententia habet secundum Valentini Med. Novantiqu. cap. VII p. 28.*

ralium probatissimus; tertium vero inter materiale & immateriale (d) non habeatur, quo mediante, hoc in illud agat; ex mechanismo materiali cibos & frigora, corporeæ humanæ naturæ morbos inferre, apparet. (e)

§. XIII. Equidem negari contra non potest, ab animi affectibus homines creberrime in morbos, præsertim acutos, incidere. Ex quorum nociva energia *in corpore humano motus vitales, tanquam in-*
D
cor-

(d) Ostendente Boyl. *de orig. form.* p. 61.

(e) Equidem speculatores morales regerunt, nullam noxam specialem e cibis falsis, acidisve præsertim, nasci, & longe plurimos, inter medios abusus dieteticos salinorum, acidorum, tartareorum, fermentantium, spirituosorum, acrium, æstuosorum ciborum vel potuum, vel contra inter ingurgitationem crassarum & mucidarum dapum, nihilominus vel plane non febribus & morbis infestari, vel non, nisi rarissime. Verum hæc non solum evidentissime Hippocratis experientia, sed quotidianæ praxi etiam, imo sanæ rationi sensibusque, reclamant. Eiusdem farinae est, quod, experientia teste, inter frigoris, etiam caloris, madoris, ventorum importunos insultus vel plane nuquam, vel non nisi rarissime, homines febribus infestentur.

corporei, naturæque humanæ, ut immaterialis, tantum morales operationes a physicis moralibus defendi consueverunt; quod eadem neque humoribus, neque morbi fomiti, neque organorum corporis consistentiæ aut texturæ, tanquam corporeis undique subiectis, nullam directam aut immediatam mutationem concilient. Verum lippis tonsoribusque notum est, vena secta, sanguinem jam profluentem, solo terrore interveniente, ictu oculi mox adeo coagulari, ut is non amplius profluat; similia de lacte nutriticum, aliisque humoribus, observare licet. Quapropter animi affectus omnino immediate humores alterant, nec pure, nude, directe motus ipsos incorporeos & naturam immaterialem alterando nocent. Siquidem illi, velut bestiis communes, (a) non ad homines animam immaterialem, sed ad carnem & sanguinem, seu corporis humani

---

(a) Hæc amor Venereus, in affectibus animi pariter numerandus, evidentius ob oculos ponit; qui etiam instar caterorum graves morbos febresque producit; hic quippe facillime per castrationem extingvitur, sicut etiã ab hac iracundiam & pervicaciam bestię multum imminui, observatur. Confer Brun. in *Jessen. de sangv. V. S. missø. p. 219.*

ni naturam, pertinent, sicut etiam causæ illorum occasionales ex visu & auditu, (b) evincunt.

§. XIV. Præterea naturam humanam corpoream pestilentia contagia ostendunt, quando secundum Hippocratem (a) *aër malignis inquinamentis plenus est, quibus illa offenditur.* Eadem enim rarius soli pavori, sed effluviis, (b) instar fumi tabaci, quovis odore tamen carentibus, qualia cadavera pestilentia copiose diffundunt,

D 2

(b) Sunt enim species visibiles & audibiles materiales; equidem non simplex sonus hunc vel illum animi affectum movet, dum eadem vox turpis Gallica Gallum quidem, non vero Germanum, sensum ejusdem non assequentem, conturbat. Sed ex illius sensu, tanquam prima occasione, connexa magisque composita profluit actio, ad ipsum corpus callosum cerebri, tanquam memoriæ officinam, penetrans, quæ ibidem denotatæ idææ odiosas compositiones simul exturbat.

(a) *de flat. VIII. 6. Vol. I. p. 404.*

(b) sicut exinde apparet, quod ex observatione Diemerbrocc. *de peste lib. I. cap. VI. p. 15. avicula, in caveis cantus gratia ali solite, tempore pestis mortue fuissent, brevi antequam inter inhabitantes homines idem morbus sevire cœpisset, id quod in multis ædibus obtigisset.*

dunt, ut plurimum debentur. Neque aliam naturam humanam morborum hereditaria dispositio evincit; utpote quæ simili parentum & filiorum organica dispositione (c) fundatur; sicut hæreditaria phthisis similem thoracis angustiam, pulmonumque insolitam parvitatem ostendit. Denique naturam non immaterialem, sed corpoream, consuetudo agnoscit; siquidem hominum v. g. qui per frigora & æstus, nudato capite, incedere consveti, aëris injurias sine noxa fuerunt, crania (d) evidenter crassiora durioraque deprehendi solent.

§. XV. Denique siquando natura humana immaterialis foret, morbi nulli medicamentis quibuscunque, quippe omnibus omnino materialibus, curari posset. Falsum autem est, eosdem, præsertim febiles, duntaxat *a natura morali*, tanquam *medicina sine medico secundum Hippocratem*

(c) Exinde nonnunquam hæreditaria morborum dispositio, filiis prætermisissis, nepotem unum vel alterum attingit, qui facie simili similem organicam corporis viscerumque structuram significat.

(d) Sicut Carpus in capitis trepanationibus observavit, ut taceam consuetudinis vim in bestiis etiam, imo arboribus, patere.

tem (a) sponte curari. Et profecto propriam saltem ipsorum inutilitatem illi medici arguunt, qui *medicamentorum omnium*, (& maxime suorum) *usu in pulmonum inflammationibus egros ne bilum magis sublevare posse*, (b) confitentur. Quae ratione nova naturæ moralitas, velut obsoleta substantialitas, praxis medicæ defectus haud emendare, sed augere, videtur; cum brevis theoriæ, ipsi superstructæ, tyronibus quidem grata sit, sed arti praxique medicæ, nostris adhuc tempo-

D 3   ri-

(a) Cujus verba *de arte V. 20. Vol. I. p. 4.* contra ejusdem sensum sic obtorquentur; aliam mentem suam idem in eodem libro *IX. 5. p. 5.* his expressis verbis exponit: *Non est, quod amplius aliquis eorum, qui sine medico convalescerunt, casum spontaneum vero sermone vebere possit, tanquam causam suae sanationis & XI. 4. p. 6. Ut aliquando palam gloriari soleant agri, se medicorum (non sine medicina) opera sanitati restitutos fuisse. Quippe XXI. 33 p. 13. medicina naturam, morbos non sponte dimittentem, necessitatibus medicamentorum, ab ipsa inventis, eam coactam indemnem reddere debet.*

(b) Eorundem quippe propria praxi confirmante, aliorum contra reclamante.

ribus longæ, velut longissime curtiore, (c) inutilis sit, ut itaque illa vix aliis sit æquanda, qui dicam, præferenda.

CAPUT III.

Medicina naturam humanam per mechanismum Geometricum, figuræ & motus, demonstrat.

I.

Hippocrates (a) hominibus, quid dicam medicis, exprobrat, quod ipsi ex manifestis obscura considerare non noverint. Cum enim artibus (mechanicis) utantur, similibus nature humane, id ipsum tamen ignorent; cum qua enim artes omnes com-

mu-

(c) Verum, exprobrante Hippocrate de artic. XL. 13. Vol. II. 797. Turpe tamen est, sicut in omni arte, ita & non minus in medicina, multam turbam & multam ostentationem & multum rumorem concitare, deindeq; nullam utilitatem afferre. Et lib. I. de diet. XVIII. 9. Vol. I. p. 195. Multorum ostentatio est vulgi desipientia; hæc vident, & unum ex universis bonum judicant, reliquos vero malos. Multi mirantur, p. uci cognoscunt.

(a) Lib. I. de diata XII. Vol. I. p. 189. XVII. 24. p. 195.

municare pluribus exemplis illustrat. Si-
quidem (b) *cujusque hominis conformatio*
rythmo (c) id est certa extensione seu figu-
ra, certa quantitate & proportione, certo
numero & mensura, certo tempore & or-
dine *perficitur & completur secundum leges*
(d) (divinæ necessitatis.) *Etenim mechanis-*
mus

(b) *Lib. I. de partu septimestri 34. Vol. I. p. 167.*

(c) Hæc enim singula totius geometriæ vocem
rythmi comprehendere, lexica ex aliis Græcis
scriptoribus classicis exponunt, ut ea præterea
quoque *venarum* seu arteriarum *pulsus*, *mo-*
tum certum in avium volatu, *in digitorum*
crepitu atque micatione, *in malleorum per-*
cussione, *a fabris ferrariis fieri solita*, signifi-
ficet. Quæ ratione Democritus in Epist. ad
Hippocr. 28. *Vol. II. p. 932* per *rythmos mor-*
borum eorundem typos statarumque hora-
rum periodos exprimit.

(d) Quæ optime sequentibus Sennerti decla-
rantur, *de cons. chymic. cap. IX p. 185* scri-
bentis: *Natura corpus fabricat, quasi eadem*
sciret, quantum caput fieri debeat, quantum
reliquum corpus, quibus mensuris geometricis,
ulnis, pedibus & palmis utatur, ut tantus fiat
oculus, tantus nasus, tantum os. Nam
DEus ab æterno omnia determinavit, & pro
sua sapientia, bonitate, potentia & voluntate
in tempore hoc modo mundum constituit, &
post

mus (μυχανευσίς) omnia quoad oculos, vel aures, vel nares, vel os, in rhythmis complectitur, vel secundum alias syncrises, seu concreciones.

§. II. Mechanismus (a) igitur est ratio philosophandi secundū principia, quæ vel in artibus mechanicis, v.g. ex machinarum constructionibus, evidentius apparere solent. Quibus enim non solum natura hujus universi, seu macrocosmi, fundatur, sed

---

post creationem sua quoque providentia omnia gubernat, ita tamen, ut non immediate rerum gubernationes administret, sed formis seminibus que rerum hanc vim indiderit, ex qua benedictione divina omnia hæc adhuc peraguntur. Confer Valent. Phys. cap. IV. 7. p. II. Boyl. de orig. form. p. 83. Qui vero physici morales hæc rident, ut sorices produnt, se tam mysteria nature, quam fidei, & ipsam Lutheri catechesin ignorare, ut vix fatua causa eosdem a plus, quam gentili, Epicureorum atheismo excuset. Quis sanæ mentis pulici vermiculoque aceti, qualicunque tamen minutissima & (ab ineptiente sic dictæ) ineptissima materie principium vitalitatis sive a priori, sive a posteriori, denegare potest? Num igitur & illis est anima immaterialis moralis?

(a) Confer Boyl. de orig. form in præfat. II. item in præfat. specim. experim. chym.

sed ipsius etiam humani, & singulorum animantium, machinamenti, utpote in quo tanquam parva universitatis imagine, omnes pariter macrocosmicæ figuræ motusque operantes quotidianis spectaculis proponuntur. Est autem mechanismus duplex: (b) Geometricus & Chymicus. Geometricus sic dicitur, (c) *quod is exprimis Geometriae elementis petatur, cum corporis cujusvis (neque minus humani) materia nulla omnino alia possit agnosci, quam illa omnimode divisibilis, figurabilis & mobilis, quam geometriae pro demonstrationum suarum objecto assumunt.* Propter hujus summum in medicina usum Hippocrates (d) Thesallum filium suum ad cognoscendam geometriam & arithmeticam multum adhibere studii, adhortatur. Quæ sane nostrorum

C 5 quo-

(b) Etiam naturæ humanæ; siquidem, docente Hippocr. *de vet. med.* XXXIX. Vol. I. p. 37. *medicum cognoscere oportet, qui affectus homini ex facultatibus ac potentiis humorum (sulphureo-salinis) & qui ex figuris adveniunt.*

(c) Declarante Cartesio *Princip. Phil. P. II. LXIV. p. 69.* Qui *ibid. II. p. 34.* corpus quoque humanum nihil aliud esse, quam rem extensam & mobilem esse, docet.

(d) *In epist. ad eundem Vol. II. p. 934.*

quoque temporum medicinæ studiosi sibi dicta esse putent.

§. III. Quantumvis autem mechanismus duntaxat geometricum denotare videatur, ita ut a Boyleo (a) mechanica philosophia chymicæ, tanquam contraria secta, opponatur; attamen chymicus etiam mechanismus æque nominari potest & solet, præeuntibus quoque pluribus classicis medicinæ scriptoribus. (b) Siquidem hujus etiam principia in artibus mechanicis, v. g. saponariorum, cerevisiariorum, & ipsorum communium chymicorum, utpote ad has pariter pertinentium, conspectiora inveniuntur. Equidem Hippocrates mechanismum chymicum geometrico præmittit, quasi priorem, nihilominus hæc tractatio nostra priorem locum geometrico dabit, cum huic generali chymicus, tanquam specialior, subordinetur, & ex illo rursus (c) explicari possit.

§. IV.

(a) *In præfat. tentam. chymico-phys.*

(b) v. g. *Helmont. tr. 3. prima chym. 68. p. 337.*
Bohn. Dissert. chymico-phys. T. 1. II. 9. 14 p. 24.
IV. 7 p. 59.

(c) *Ut Baglivus Prax. L. I. C. XI. §. VII. p. 97.*
merito scribat: Chymici quidem per voces fusionis,

§. IV. Equidem *mechanismus* ab *organismo* distinguendus quibusdam videtur, ut hic quidem in corpore vivo, præsertim humano, non vero ille, admittatur. Cum in hoc principale agens sit natura moralis seu anima immaterialis, quæ per corpus humanum, tanquam organon suum, operetur, quod sine illa mortuum, torpidum inersque habeatur, quinimo mox putrefactione corrumpatur. Verum distinctio hæc minus fundata facile apprehenditur; etenim primo substantiæ immateriales, quales sunt angeli & anima humana *ἡγεμονικῆ*, non organis indigent

(a)

---

tionis, sublimationis, præcipitationis, phaenomena rerum naturalium explicare, ac ita philosophiam separatam constituere laborant, revera tamen ea omnia (ad mechanismum geometricum figuræ ac motus scilicet) ad vires cunei, æquilibrii, vectis elateris & similibus principiorum referri debent. Quæ etiam ratione v. g. falsa seu alcalina particulis constare dicuntur crassiusculis, rigidis & acuminatis, variisque poris instructis; acida vero minutissimis particulis, valde acutis extremitatibus præditis, gladiolorum instar, ancipitum & bicipitum, ex utraque parte scindentibus.

(a) materialibus, pro suis operationibus edendis, contra organon materiale contactum principalis agentis sui postulat. e. g. malleus, ut ferrum cudat, materialem quoque fabrum requirit, qui manibus materialibus eum valide apprehendat, sine quibus influxus & prudentia moralis effectum illum minime producere valet. Imo notatu dignum est, easdem operationes, quæ communiter minori que artificio a causa morali, v. g. fabro aut *magistro musico* principium suum accipiunt, subinde majori artificio etiam sine tali a sola materiali mechanica structura haberi; (b) sicut *machina hydraulico-pneumatica* (c) ob oculos ponunt quam evidentissime.

§. V.

-
- (a) Confer Senn. *Phys. L. VIII, C. I. p. 589.*
 Grot. *de verit. Relig. Christ. L. I. §. XXIII. p. 83.*
 Brun. *in Jessen. de sangv. V. S. M. p. 221.*
- (b) Quam objectionem proponit Diemerbr. *Anat. l. II. C. II. p. 412.* sed solvit Willif. *de anima brut. P. I. C. VI. p. 82.*
- (c) Quarum plures in C. Schotti *mechanica hydraulico-pneumatica* describuntur, præsertim vero *Cl. III. P. II. p. 384* quæ eo ingenio concinnate sunt, ut seipsas (sine quavis causa aut natura morali) reddant animalium,
volu-

§. V. Quamobrem ipse Hippocrates utrumq; naturæ humanæ, mechanismum, non organismum esse, solide demonstrat, dum pro geometrico (a) declarando, non solum analogiam hominis fugentis proponit, qui, ore hians, nihil sane attraxerit, ubi vero labra foras produxerit, contraxeritque ac compresserit, insuperque fistulam admoverit, facile suctione attraxerit; sed huic quoque analogiam jungit cucurbitæ, quæ, ex amplitudine in angustiam arctata, corporique apposita, ex carne alliciat, omni natura causaque morali licet prorsus destituatur. Idem quoque Cous de mechanismo chymico demonstrat, ostendens (b) quod facultatum chymica-

---

volucrumque omnis generis voces, malleorum concentum, fidiumque symphoniam. Maxime vero curiosa est ib. p. 420. machina VII Cycloporum automatorum, musicam Pythagoricam exhibentium, & malleis, instar fabrorum, ferientium.

(a) *de vet. med. XXXIX. 23. Vol. I. p. 37. ubi præmittitur, id quod ex manifestis forinsecus condiscere oportet.*

(b) *Ibid. XXVI. 17. p. 29. Quemadmodum e. g. spiritus nitri membranas vesicarum fustularum & lignea obturacula extra hominem*

cor-

micarum effectus non eveniant *solum in homine, sed quoque* (per artes mechanicas) *in corio & ligno, aliisque multis rebus, quæ magis stupidum sensum habeant, quam homo,* nullamque naturam moralem & animam immaterialem.

§. VI. Ex prolatis igitur apparet, quam magnus usus ipso etiam Hippocrate (a) inculcante, in praxin medicam ex mechanismo haud minus geometrico promanet, ut miratu dignum sit, Baglivum, tam sedulum Coi Parentis imitorem, dictum mechanisum jam quidem laudare, (b) sed rursus alibi (c) reprobare. Verum Baglivus, pro more solito, ipsum ejusdem usum, præter mentem tamen, improbare videtur, dum abusum durius reprehendit. Qui communissime occurrit, quando medici secundum mechanisum hunc saltem de insensibilibus a-

tomo-

---

corrodit; ita etiam in eodem clavos & verrucas, si forinsecus illinatur; internoque usu inconsiderato epiglottida lædit; unde idem, sicut acida omnia, in tussiculosis & phthificis tam graviter nocet.

(a) *de vet med XXXIX. Vol. I p. 37.*

(b) *Prax. L. I. C. XII §. IX. p. 108. C. XI. §. VII. p. 97.*

(c) *ibid. p. 98.*

tomorum figuris, speculationibus fere
 casis, multa curiositate inhaerent; sensi-
 les vero majorum corporum, summæ in
 ipsa praxi necessitatis, negligunt. Qua-
 les figuræ potissimum per anatomiam ad-
 discuntur, sedulo non solum corporis hu-
 mani humores majoraque viscera, sed et-
 iam varias musculorum texturas ossium-
 que connexiones, rimantem & sic mor-
 bos *ex laxo & stricto* dignoscere præ aliis
 docentem. Quarum certe neglectus &
 ignorantia medicinæ, maximeque ipsius
 praxi, omnem soliditatem detrahit. (d)
 præ-

(d) Quamvis enim Cardilucius, non sine quo-
 vis veritatis colore, sine dubio secundum
 Helmontianam *spirituum incorporeorum* in
 corpore humano lyram, anatomicis expo-
 bret, *post hos 50. annos, sectionibus anatomi-*
micis impensos, nec accuratiorem morborum
historiam, nec solidiorem eorundem curatio-
nem, eluxisse. Attamen quam his Cardilucius
 fallat & fallatur, unicum circulantis sangui-
 nis inventum testatur. Ac utinam specula-
 tores pathologias suas novas & mirabiles ob-
 servationibus anatomicis, ex morbis defun-
 ctorum, a Boneto collectis, conferrent; si-
 ne dubio multis falsis novitatibus tum pra-
 xin medicam pervertere cessarent.

Præfertim cum hinc chirurgia, (e) certe medico pernecessaria, fundamentum suum petat; quæ enim neglectum suum gravissima cum turpitudine sæpius in magnis etiam medicis, vindicare consuevit.

§. VII. Hippocrates (a) igitur, ut in medicina cognosci possit, *in quibus & qualia ledant*, secundum mechanismum geometricum *figuras & motus* (b) *considerare jubet*. Figura vero totum quantitatis prædicamentum comprehendit, cum enim ipsa sit *extensio* (c) *quam præsupponit* (d) *omne aliud, quod corpori tribui potest, utpote quod tantum est rei extense modus, eadem magnitudinem quoque, locum*

(e) Docente Hippocrate *in epistola ad filium Thessalum 6. Vol. II. pag. 934.* Præ aliis vero instrumenta chirurgica maximum mechanismi geometrici usum ostendunt; sicut ex solo Hildano satis addisci potest.

(a) *de Humor. II. 5. Vol. I. pag. 316.*

(b) Quam dichotomiam seu duo summa genera ipse Cartesius approbat, *Princip. Phil. P. II. n. LXIV. p. 69. & II. pag. 34.* item Bagliv. *Prax. I. I. c. XII. §. IX. p. 108.*

(c) sicut Tattingh. *Cl. Phil. Nat. c. VII. p. 185.* eam definit.

(d) Secundum Cartes. *Princ. Phil. P. I. n. LIII. pag. 20.*

locum & situm importat, quasi (e) proximum omnium mutationum, ex divisibilitate sola emanantium, subjectum. Male igitur Peripatetici figuram ad prædicamentum qualitatis referunt, (f) cum tamen ipsi fateantur, (g) eandem ex terminatione quantitatis oriri, qua cum in omnibus corporibus naturalibus finita sit, corpora naturalia omnia certam figuram habere debent, in qua termini sint quantitatis. Qua ratione figura haud a corpore mathematico seu de categoria quantitatis differt, quod est extensio, tribus dimensionibus in longum, latum & profundum definita & terminata, prout enim harum una aut altera, aut omnes, variantur, ita etiam figuræ innumeris modis (h) mutantur. E §. VIII.

(e) Docente Sennerto *Phys. l. I. c. III. p. 31*

(f) Siquidem ipse Sennert *Phys. l. I. c. V. p. 58* admittit, quantitatis beneficio reliqua omnia accidentia (& sic etiam qualitates) materie inherere, ut qualitates seu aptitudines ad aliquid agendum vel patiendum aequè principium suum habeant ex materia; utpote cujusmodi formam essentialem constituunt, a qua qualitatum operationes procedunt.

(g) Confer Cl. J. Thomæ. *Logic. c. XII. 25. p. 35.*
& *phys. c. VII. 11. p. 28.*

(h) Quamobrem Boyl. *de orig. form. p. 33.* scribit

§. VIII. Cum vero corpus mathematicum, seu figura, (a) semper corpus de categoria substantiae presupponat, sicut accidens suum subjectum, a quo non re, sed saltem cogitatione, (b) separari potest; mechanismi hujus geometrici, tanquam formæ & naturæ accidentalis, subjectum est materiæ substantia, spiritibus metaphysicis & supernaturalibus, utpote vere immaterialibus, opposita, chymicos autem & medicos, tanquã materiales, includens. Qua ratione corpus humanum, etiam vivum, non ex materia & forma, quasi duabus substantiis, instar entis aggregati, componitur, sed est una substantia, pro natura humana, innumeris modis (c) varie accidentibus suis essentialibus

---

bit v. g. sphaera & parallelepipedo, utcumque figura tantum differunt, in hanc unam minimamque differentiam tot alia fundantur, ut Euclides, aliique geometra proprietates nescio quot, quæ hisce neutiquam conveniant, enumerarint.

(a) Confer Senn. *Phys. l. I c. III. p. 29. 31. cap. V. p. 59. & c. VI. p. 91.*

(b) Equidem Senn. *ibid. pag. 31. ne cogitatione quidem quantitatem a materia, tanquam coæva, separari posse, arbitratur. Sed rectius*

Caf-

bus modificata ; equidem , tanquam ma-
 china , ex plurimis & diversissimis parti-
 bus per solum hunc mechanismum con-
 structa. Nihilominus per hujusmodi na-
 turam corpus humanum actiones suas vi-
 tales in statu sanitatis perficit ; illis mo-
 dis vero seu accidentibus essentialibus
 præter naturam permutatis , natura hu-
 mana varie permutatur & corrumpitur ,
 variosque morbos patitur , sæpius etiam
 sine novæ materiæ peccantis accessu ;
 (d) quamobrem quoque non solis evacu-
 antibus , & pluries alterantibus solis , na-
 tura corrupta in statum priorem integri-
 tatis restituitur.

E 2

§. IX.

---

*Cartes. Princip. Phil. P. II. n. VIII. p. 37. docet,
 quantitatem a substantia extensa in re qui-
 dem non , tamen ex parte nostri conceptus ,
 sicut numerum etiam a re numerata differre.*

(c) *Ostendente Glisson. Anat. H. p. c. X. pag. 36.*

Ex qua sola hujus mechanismi variatione cor-
 pus humanum 248. ossibus & si ossa sesamo-
 idea huic computationi accedunt , 308. con-
 stat , rursusq; musculi supra 400. numerantur.

(d) *Confer Boyl. de util. philof. exper. P. II. Ess.
 V. Chap. XIII. p. 236. Quamobrem Hippocra-
 tes de vet. med. XXXI. 24. Vol. I. p. 32. Fluxio-
 nes , ex quibus tamen inflammationes , Angi-
 ne,*

§. IX. Est autem materia vel prima Peripateticorum, (a) seu Cartesianorum universalis; (b) vel secunda divisibilis in atomos usque seu corpuscula minima; quæ sunt rursus vel *prima*, vel *secunda*, decla-

---

na, erysipelata, peripneumonia & febres oriuntur, propter humorum acrimonias, & intemperantias fieri, senit; quæ resituantur, ubi temperata ac concocta fuerint; & ab his solis coctionibus judicationes & numeros temporum criticos multum posse, ibid. XXXV. p. 34. docet.

(a) Docentibus Cl. J. Thomaf. *Phys. C. V. 15. 16. 25. 27. p. 23.* Sennert. *Phys. L. I. C. III. p. 30. de conf. & diff. Chym. C. VII. p. 149.* Quæ materia prima non realis sed tantum rationis, esse dicitur, ut abstractione saltem mentali a secundis separari possit, & sic existentiam non veram, sed tantum veram suam entitatem & essentiam, habeat. Quæ vero ratione materia & forma duntaxat conceptus metaphysici sunt, non vero duæ substantiæ, sed una solum, corporis naturalis, utraque constantis.

(b) Confer Cartes. *Princip. Philos. P. II. n. XXIII. p. 45.* Tattinghof. *Cl. Philos. Nat. c. IV. qu. II. p. 59.* Boyl. *Chym. Scept. p. 92 & 135 de orig. form. p. 2. 44 & 60.* Quæ supra omnem naturalium agentium potentiam non de novo generari & quasi creari, neque in nihilum aut im-

declarante Exc. Bohnio (c) Gamaliele meo de me ac republica medica meritissimo. Actuali materiæ divisioni corporum fluiditas (d) debetur. Licet autem hujusmodi, actu divisa, corpora constituentia entia per aggregationem, haud tamen forma sua essentiali (e) destituuntur, sicut quidem Peripatetici tradunt. Deinde materia est aut crassa, aut subtilis & insensibilis; quali effluvia, lumen, calor

E 3

lor

materialem substantiam redigi potest, sed tantum alterari, id est noviter modificari, & sic quascunque novas formas induere solet. Qualem etiam inculcat Hippocr. l. I. de dieta V. 13. Vol. I. p. 183.

(c) *Dissert. Chymico-phys. l. 21. p. 11.*

(d) *Confer Cartes. Princip. Phil. P. II. n. LIV. p. 62. Boyl. hist. fluiditat. Bohn. diff. Chym. l. 11. p. 5.* Licet pro hac partim ambitus globosus corpusculorum fluidorum, partim materiæ cujusdam subtilis, semper in motu existentis, spatiolisque interjectæ, continua agitatio, suum quoque symbolum conferant. *Confer Bagliv. de Tarant. c. III. p. 19. Hamel. de cons. vet. & novæ philos. l. II. c. VI. p. 661.*

(e) *Testantibus aqua, oleo & lacte; licet de his quodammodo locum habeant, quæ Senn. Phys. L. I. C. 6. p. 100. de numero materiali monet.*

lor & frigus, item spiritus Wirdigii (f) gaudent; cujusmodi materiam etiam in homine detegunt transpirationis insensibilis exhalationes, spiritus animales & contagia pestilentia. Ex hac materiae differentia Cartesius illam in tria dividit elementa, (g) quorum *primum* & *secundum* famosam illius *materiam caelestem, seu subtilem* (h) constituit. Cujus autem
tria

- (f) Secundum eisdem *medicinam spirituum.*
- (g) Confer Cartes. *Princ. Philos. P. III. n. XLIX. & LII p. 93. 94.* M. du Hamel *Astron. phys. L. I. C. I. p. 7. & de cons. vet. & novae philos. L. II. C. IV. p. 660.* Barthol. *Compend. Phys. C. XVI. p. 19.*
- (h) Cartes. *Pr. phil. P. IV. n. XXV. p. 202. per materiam caelestem (seu subtilem) non intelligit globulos solos secundi elementi, sed etiam primi materiam, iis admistam, & ad ipsam quoque refert particulas illas terrestres, quae, cursu ejus secuta, celerius moventur, quales sint ea omnes, quae aerem componunt.* Licet autem haec materia subtilis non purum cerebri figmentum sit, sicut illam solide multis defendit M. du Hamel *de consensu vet. & novae phil. L. II. C. IV. §. VI. p. 661. de corp. affect. L. II. C. VIII. §. XIII. p. 211.* attamen dum Cartesiani ea nimium abutuntur, in explicandis fere omnibus difficilibus phaenomenis

tria facile cum duobus Hippocratis elementis, igne & aqua (i) conciliantur.

§. X. Quantumvis autem (a) non modorum & accidentium sit agere, sed substantiarum, attamen neque hæc agunt, nisi per modos, seu, ut stylo Peripateticorum loquar, (b) actio agentis non prodit quidem a forma sine subjecto, neque tamen a subjecto sine forma, quam a solo complexu accidentium essentialium seu materiæ modorum constitui, dictum fuit. Qua ratione materia, licet substantia dicatur, incompleta tamen haberi debet, & ex sese

E 4

moles

menis naturalibus, admodum verisimilis est de illa censura Boylei, quam his profert de orig. form. in prefat. Globulorum cælestium & materie subtilis notiones, quales a Cartesianis ad explicanda phenomena adhibentur, ego, qui corpuscularios in genere vindico, eorum vero parti nulli studeo, non minus superflue, quam absurde, intromitti posse, ratus sum; quod eadem haud satisfactum reddere possint ingenuum lectorem, cujus, nihil non satagentem, indolem notionibus ludificari, que mihi ipsi parum sapiunt ad genium, haud ingenuum arbitror.

(i) L. I. de diet IV. Vol. I. p. 182.

(a) Docente Bernoullio de gravitate ætheris p. 49.

(b) Secundum Sennert. Phys. L. VI. C. I. p. 411.

moles iners, quæ in otio perpetuo sine actione minima essentiam suam continuaret, nisi hanc modi seu accidentia essentialia formarum loco informarent ; quorum virtute demum eadem, ut completum corpus naturale, suam energiam, & per hanc innumeras illas, quotidie in hac rerum vicissitudine occurrentes, mutationes exercet. Sunt autem generalissimi illi materiæ modi seu accidentia prædicamentalia, non vero prædicabilia, **MAGNITUDO, FIGURA, SITUS & MOTUS.** Quæ, (c) *tanquam essentialia materiæ proprietates, cuiuslibet integræ, si ve indivisibili, utcunque insensili, materiæ particulae necessario sunt tribuendæ.* Hæ, ut dictum fuit, cum Hippocrate ad duo quasi prædicamenta seu summa genera commode restringuntur, scilicet ad figuram seu materiæ divisibilitatem & quantitatem atque ad materiæ mobilitatem, cum & res quieta mobilis sit.

§. XI. Primus igitur materiæ modus ex ejusdem divisibilitate quantitas est, quæ distinguitur in *terminatam*, qualis est figura, & *interminatam*, qualis est *magnitudo*

(c) Confer *Cartes. Princip. Philos. P. IV. n. CCIII. pag. 307. Tattingh. Cl. Phil. Nat. c. VII. Qv. I. p. 188. Boyl. de orig. form. p. 5. & 51.*

tud, (a) multitudinem (b) sub se comprehendens. Hujus omnino magna est efficacia, licet peripatetici hoc negent, quæ neque minus in medicina (c) elucet. Quantumvis autem communiter, (d) *in*

E 5

majo-

- (a) Quibusdam molis nomine indigitatur, estque affectio corporis naturalis, qua idem magnum aut parvum, seu multum & paucum, æquale & inæquale judicatur, ipsiusque proportio ad alia & ad actiones perficiendas per mensuras habetur.
- (b) Siquidem mathematicis est solenne, fictione philosophica materias discretas connectere & continuas dividere. Qua ratione fluida, tanquam corpora continua, licet actu divisa sint, secundum longitudinem per modios mensurantur & contra columnarum longitudo per ulnarum numerum mensuratur.
- (c) Ostendente Hippocr. *S. II. aph. LI. Vol. I. p. 76. L. I. de diæta II. 10. p. 181. de victu acut. XXIII. 15. Vol. II. p. 287.* & confirmantibus medicamentorum dosibus. Siquidem, referente River. *Prax. L. I. C. VII. f. 216. Masfarias fieri dicit, quod epilepsia raro curatur, quod medici semper in levioribus medicamentis habeant*; idem de febribus malignis esto judicium. Etenim Hippocrate *S. I. aph. VI. Vol. I. p. 69. inculcante, ad extremos morbos extrema curationes (exacta proportione respondententes) optima sunt.*
- (d) Secundum Senn. *Phys. L. III. c. II. p. 214. Ger-*

majori magnitudine major sit virtus, quod in multa materia multum formæ habeatur, ut hinc, quanta est causa, tantus etiam ejusdem sit effectus. Subinde tamen hæc regula (e) propter circumstantiarum diversitatem fallit, ut non semper per majores causas eodem effectus quoque majores optato citius & certius obtineantur. Ut quantitatis autem proportio possit accuratius haberi, mens humana mensuras per ulnas, modios, pondera & numeros excogitavit. Quæ quidem dum exacte applicari non possunt, quandoque fallunt, quam causam quoque plurimum in-

---

manice: Viel hilffte viel; sicut multi ægroti, sæpe graviter peccant, dum hæc simpliciter sibi persuadent.

(e) Qua ratione flatus minor candelæ flammam accendit, major extinguit; & secundum Bohn, *Diss. Chym. IX. 5. p. 137. Feruidior aqua, frumento affusa, fermentationem impedit, quam calor alias promovet. & Diss. VI. 8. p. 89. Quædam menstrua propter majorem activitatem non aque bene solvunt.* Simili modo sudores nimis violenti, v. g. in salinis extorfi, admodum in febribus curandis nocent, cum placidiores summe profint, &, cæteris paribus, rectius longius tempus continentur.

incertitudinum in medicina Hippocrates
(f) incusat.

§. XII. Hujusmodi corporis naturalis
externa, seu Mediata durationis, quanti-
tas est tempus seu determinatio duratio-
nis rerum, (a) *quod sicut motus mensurat,*
ita ab his idem mensuratur. A pluribus
quidem tempus quantitas continua esse
defenditur, sed Hippocrati (b) magis di-
screta esse videtur. *Quemadmodum au-*
tem motus, (c) sic quoque tempus, partes non
habet simul, sed alias aliis excedentes, ut, ubi
eadem est effectrix caussa, quae prorsus eodem
modo operatur, par sit, equis temporibus a-
qua-

(f) *de vet. med. XVI. Vol. I. p. 22.* Et ob has
rationes vel arithmetica & universa mathe-
sis nonnunquam fallit, ideoque ob similes
incertitudines, sicut nec mathesis, ita nec
medicina, ut per se incerta, culpari potest.

(a) Confer Barthol. *Compend. phys. C. V. 3.*
p. 5.

(b) Dum *de vet. med. XXXV. 6. Vol. I. p. 34.*
& *in epistola ad Thessalum filium Vol II. p.*
934. ipse *numerorum rationem ad criseos*
laudabilis aut perniciosae tempora dijudican-
da commendat. Confer Senn. *Phys. L. I. C.*
VII. p. 99. & 106. Valent. *comp. phys. C. IV. 13.*
p. 12.

(c) Demonstrante M. duHamel *de corp. affect.*
C. IX. §. III. p. 214.

quales velocitatis (aut tarditatis) gradus acquiri ; Qua ratione statæ paroxyfmo-
rum febrilium periodi & evacuationes
criticæ certis diebus eveniunt, ut eadem
hinc materiali necessitati, non naturæ im-
materialis prudentiæ morali, debeantur.
Licet autem (d) *omnes motus fiant in tem-
pore, quidam tamen fiunt etiam in momen-
to, ut æque temporis parte.* Cogitatio-
nes igitur affectusque animi non sunt im-
materiales quod in momento, attamen
in tempore, motus illorum compleantur.
Tempori rursus a Peripateticis falso effi-
cacia omnis denegatur, (e) cum tamen
illud

(d) Male igitur cum Peripateticis Senn. *Phyf.*
L. II. C. II. p. 156. & 158. tradit, *lumen non esse*
corpus, sed qualitatem tantum intentiona-
lem, quod illud in momento & instanti, non
in tempore, moveatur. Quasi vero globus
plumbeus non corpus esset, quod is, a sclopo
pyrio explosus, ictu oculi satis procul mo-
veatur. Cum qualitas, tanquam accidens,
non possit sine subjecto suo persistere, mul-
to minus illa sine subjecto moveri potest ;
ut lumen qualitas neutiquam esse possit, o-
mnisque intentionalis sit falsa.

(e) Hinc etenim, monente Boyl. *hist. firm.*
LXXVI. p. 146. *calcis cementum non, nisi post*
30. imo 80. annos, ultimum compactionis gra-
duu

illud ab Hippocrate, (f) tanquam res magni momenti, notetur, tam communissimum & commune, quam speciale & specialissimum. (g)

§. XIII. *Quantitas interna determinata* figura est, quam, velut corpus mathematicum, intellectus in tres terminos & dimensiones, quasi partes, dividit; scilicet lineam seu longitudinem, superficiem seu latitudinem & profunditatem. Eadem enim ratione, qua indivisibiles atomi re-

jici-

---

dum attingit. Et demonstrante Bohn. Diff. Chym. II. 28. p. 31. tempus (v. g. in solutionibus) non raro hujus vel illius motoris & combinatoris universalis (puta ignis, aeris, aquæ) potentiam compensat, & ne semper opus habeat hic alterius adminiculo, diuturnitate præstat.

(f) *L. II. Epid. S. III. 38. Vol. I. p. 698. S. I. aph. II. p. 68. S. II. aphor. XXXIV. p. 75. §. III aph. II. & III. Vol. I. p. 77. Maxime vero hæc dies critici evincunt. Siquidem secundum eundem de vet. med. XXXV. 6. Vol. I. p. 34. Judicationes & numeri temporum in concoctionibus humorum multum possunt.*

(g) *Tempus communissimum dici potest anni, commune 4. anni temporum, specialius mensium, specialissimum dierum & horarum.*

liciuntur, etiam mente, v. g. in filo tenuissimo non solum longitudo, sed etiam latitudo & profunditas concipiuntur. In figura enim notatur, an linea sit recta, aut circularis, aut angularis; superficies recta, connexa, concava; corpus autem triangulare aut quadrangulare seu cubicum aut sphaericum, quæ rursus innumeris fere modis differunt. Figuræ autem sicut maxima energia (a) in majoribus corporibus apparet, ita eadem in minimis, etiam insensilibus corpusculis similem efficaciam (b) operatur. Imo figuræ etiam,

(a) E. g. Cuneus figura sua triangulari lignum diffindit, cui negotio cubica figura prorsus inepta est; Malleus & forceps sicut figuris differunt, ita diversos effectus etiam edunt.

(b) Qua ratione *Boyl. de prod. Princ. Chym. P.I. p. 3. sapidam salium qualitatem per acutam ipsorum figuram explicat, qua ipsorum minima suo acumine gustus, sicut tactus, organa feriunt. Et Bohn. Diss. Chym. VI 9. 11. 15. p. 90. demonstrat, menstrua salina atque salinosuphurea agere, quod eorum ramenta rigidiora & acuminata, instar totidem cuneorum diffringant; & pororum & solventium aculeorum conformitas magnitudine ac figura multum in solutionibus prestet.*

etiam, sicut a spatiis, (c) corpore vacuis, & vel minimis porulis, abesse non potest, ita nec in iis otiosa est, sed, pro actionibus naturalibus variandis, admodum valet. Quapropter eadem haud minus in corpore vivo, tam in statu naturali, quam præternaturali, tanquam maximæ energiæ, in natura humana, ab Hippocrate (d) inculcatur.

§. XIV. Internæ quantitati seu figuræ extensioni externa, tanquã illius mensura, locus scilicet, respondet, *qui quantitatem corporis naturalis, tanquam locati sui, mensurat, adæquate circumscribens, quasi vas quoddam imaginarium.* (a) *Qui, velut materiae modus essentialis, æque ac figura, corporum naturalium essentias* (seu formas
spe-

(c) Confitente ipso Cartesii. *Princ. Phil. P. II. n. XI. p. 39.*

(d) *de vet. med. XXXIX. 3. Vol. I. p. 37. XLI. 25. p. 39.*

(a) Locus internus extensionem fictam spatii denotat, quod communi usu loquendi vacuum quoddam designat, cum locus igitur, confitente Cartesio, & declarante C. Bartholino, a cogitatione nostra determinetur, externus, internum mensurans, optime quasi vas quoddam imaginarium concipitur, locatum includens.

specificas & naturas) *cum aliis constituit*,
 (b) *sub se spatium, situm & ordinem com-
 plectens*, neque mobilitatem propriam
 prorsus respuens; sicut hæc exempla me-
 dica per anatomiam & pathologiam (c) evi-
 dentius declarant. Quemadmodum autem
 angeli, sic hominis etiam anima immate-
 rialis seu natura moralis, non est in cor-
 pore, tanquam in loco circumscriptive,
 (d) ut multo magis supernaturale omni-
 præ-

(b) Confer Boyl. *de orig. form.* p. 20 51. Tat-
 tingh. *Cl. Phil. Nat. C. V. Qu. II.* p. 99. Senn.
Phys. L. I. C. VI. p. 77. 81.

(c) Confer Glisson. *de anat. hep. C. X.* p. 37.
 E. g. cordis situs est in thorace, tanquam lo-
 co mobili; idem naturalis ostendit, illud
 apice suo sinistrorsum inclinare, ratione ordi-
 nis illud situm est in medio duorum labo-
 rum pulmonis supra diaphragmate. Ex ovo,
 agitatione minima quassato, nullos unquam
 pullos excludi, experientia testatur; adeo-
 que situs solus materialis mechanismus vel
 in ipsa generatione plus, quam natura mo-
 ralis unquam, valet.

(d) Siquidem ens *alicubi esse* tripliciter, doce-
 tur, *repletive, definitive & circumscriptive*
seu localiter, quod postremum soli & omni
corpori competit. Confer Senn. *Phys. L. I. C.*
VI. p. 84. & insignissimum non duntaxat phi-
 lofo-

præsentis Numinis replere Sennertus (e) male cum physico confundat, idemque sono & lumini, tanquam immaterialibus, concedat. Qui vero facile confutatur exemplo vini, materialis, cadum replentis, & genuina explicatione, quomodo lumen ac sonus materialiter locos replent.

F

§. XV.

losophum Aristotelicum, sed theologum quoque, ab heterodoxia quavis alienissimum, Cl. J. Thomaf. *Phys. c. VIII. 5. 6. 7. 8. 9. 10. pag. 31.* quinimo B. D. Geierum von der Allgegenwart Gottes. *Andacht XXIV. p. 380. XXVIII p. 456. XXXII. p. 519. XLI pag. 648.* Quamobrem P. Goldschmidt in seinen verworffenen Herens Advocaten absurditate rustica Cartesianos & corpusculares philosophos ἀθεοῦντι & incusat p. 66. §. 8. scribens: So ist auch ein Engel nach der Cartesianer Lehr *nullibi*: Und was kan man daher schließen, als daß die Engel gar nicht sind, denn was nirgends ist, ist gar nicht, wie so wohl der gemeine Mann, als der schwarffsinnigste *Philosophus Aristoteles* schließet. Quis autem crassissimam hanc philosophiæ ignorantiam pietatis Zelo excuset, quæ potius pedantissimi æstro debetur, velut hujus stolidum ornamentum vivis coloribus depingit Ill. Thomaf. *Prud. cogit. c. XVI 9. p. 235.*

(e) *Phys. l. I. c. V. p. 60.*

§. XV. Interim verissime Sennertus (a) scribit: *Occupare locum (& magis adhuc replere non supernaturaliter) (b) est simul cum altero corpore esse non posse, estque illorum, quæ materiam, trina dimensione præditam, habent. Ea enim ita totum locum occupant, ut simul in eodem loco (scilicet specialissimo) esse non possint. Adeoque, quod vulgo dicitur, penetratio dimensionum est impossibilis; ob quam nullum corpus in locum, ab alio occupatum, admittitur, donec hoc eundem prius deserat. Verum penetratio dimensionum vera est a tali apparente distinguenda, quæ fit per poros (c) vacuos, sed non per ipsas dimensiones; quæ distinctio haud minus*

(a) *Phys. l. I. c. V. pag. 60. Confer Cl. Thomæ Phys. c. VIII. 92. p. 42.*

(b) Etenim vinum, cadum replens, in locum suum aquam haud admittit, nisi prius idem depleatur, & contra.

(c) Qua ratione vas cisternis repletum, in horum poros magnam aquæ quantitatem admittit, neque adeo majus spatium, quod occupet, postulat. Et lumen, tanquam materialis substantia non dimensiones penetrat, & v. g. parietes ac januas, nisi per earum foramina; & sic idem, per vitrorum poros penetrans, non dime-

minus locum habet in natura humana & corpore vivo. (d) Exinde merito a Platero (e) Plempius castigatur, *catarrhas per veram dimensionum penetrationem fieri defendens*, & hoc indubitatum ignorantia *asylum* Hippocratis autoritate, falsissima tamen, tueri laborans. Cum hic nequaquam, per dimensionum penetrationem, catarrhos omnes (f) a capite ac coryza deducat, utpote quos (g) humoribus materia-

F 2

teria-

dimensiones penetrat, quas tamen, utpote minores nec aqua, nec spiritus, penetrant. Confer Bohn. *Diss. Chym. VI. 9. p. 90. & XIII. 3. 5. pag. 200.*

(d) Secundum Hippocr. enim *l. VI. Epid. S. VI. 2. Vol. I. p. 812. Judicio est sensus ipse, quod totum corpus est exspirabile ac inspirabile* Quod vero de transpiratione insensibili, Sanctorio *med. static. S. I. apb. I.* comprobante, nec de penetratione dimensionum, esse declarandum, explicat ipse Hipp. *de alim. VI. p. 596.*

(e) *Prax. l. I. c. VII. p. 200.*

(f) Sicut hæc *catarrhorum, quasi mucii, a capite deflui, deliramenta*, Helmontius per totum tractatum hujus rubricæ pag. 346 impugnat, maxime contra illos medicos, qui *totum morbi, cujusvis curandi, negotium per naturam, ut magistram, absolvi, arbitrentur.*

(g) *de vet. med. XXXIII. Vol. I. p. 33. Quorum potius*

terialibus acribus, neutiquam vero motibus incorporeis, adscribit.

§. XVI. Cum igitur per naturam impossibile sit, ut in eum locum, quem unum corpus occupat, aliud corpus quodcunque admittatur, nisi prius ille locus deseratur & vacuus fiat, propter tot innumeras locorum mutationes, aliquos illos quoque vacuos haberi, necesse est. Equidem de loco vacuo philosophi Peripatetici & Cartesiani per subtilitates inanes magis, quam ipsa natura, (a) solent abhorrere; cum tamen illa potius vacuum,

---

potius 7. species de gland. VIII. 2. 4. Vol. I. p. 418. describit, & inter illas unam quoque quæ catarrhi per venas in sanguinem defluunt; sicut de vict. acut. XXXIX. 2. Vol. II. p. 300. exemplo anginarum & de morbo sacro VIII. 25. Vol. II. p. 334. epilepsiarum declarat.

(a) Etenim non ideo *nihili nulla est extensio*, Cartesianis objicientibus. Cum enim locus affectio sit externa, solaque cogitatione determinetur, idem non determinatur extensione locati, v. g. vini, sed corporum externorum ambientium v. g. cadi. Haud secus pori figuram & extensionem suam habent a corpusculis circumscribentibus, cum locatum in iis, aut eos penetrans, subinde figuræ multum differentis sit, sicut ipse Cartes. *Princ. Phil. P. II. n. XI. p. 39.* concedere cogitur.

um, sensu Democriti (b) & vulgari, postulet, sicut ipse Cartesius (c) admittere cogitur. Nam sine vacuo motus localis non haberetur, utpote cui Cartesianus *circulus* (d) in hoc minime satisfacit. Idem quoque naturæ humanæ mechanismus in

F 3

cor-

(b) Utpote cui, referente Tattingh. *Cl. phil. Nat. c. IX. Qu. IV. pag. 218. vacuum nihil aliud fuit, quam aër; duplicis autem generis vacuum ipse appellabat, alterum quod nobis est imaginarium spatium, alterum aërem.* Confer C. Barthol. *comp. phys. c. IV. 3 pag. 5.* Boyl. *hist. fluid. S. XIII. p. 48. S. XIV. p. 51.*

(c) Quo *Princip. Phil. P. II. n. XVII p. 42.* confitente, ex vulgi usu per nomen vacui non solemus significare locum, vel spatium, in quo plane nullares sit, sed tantummodo locum, in quo nulla sit ex iis rebus, quas in eo esse debere cogitamus. Sic quia urna facta est ad aquas continendas, vacua dicitur, cum aëre tantum plena est. Sed nostra cogitatio ad vacuum, vel non, constituendum, nihil confert, v. g. si urna sit præter opinionem arena repleta, nemo illam vacuum haberet, nec aquam admitteret.

(d) de quo vide Cartes. *Princ. Phil. P. II. num. XXXIII. p. 50.* Tattingh. *Cl. Phil. Nat. c. VI. Qu. IV. p. 124 & c. IX. Qu. III. pag. 210.* Sed contrarium potius evincunt aquæ, sine lapsu stagnantes, vel ipso Rheni flumine in Batavia ob oculos ponente.

corpore vivo (e) demonstrat. Nam vesica, nisi evacuaretur, urinam ex renibus novam non admitteret. Et, ob vacuum, omnino deficiens, in plethora (f) sanguinis circulus cessat, unde in ipsa & pleuritide (g) sanguinis missio non solum utilis est, sed sæpius etiam necessaria.

§. XVII. Hippocrates in medicina locum, etiam communem, seu regionem (a) tanquam rem magni momenti, considerat.

(e) Ipse Hippocr. l. II, de dieta XXXIII. 32. Vol. I pag 231. *Vacuum multum in corpore fieri, ostendit.*

(f) Qua ratione secundum observationem Bonnet. *Anat. Pract. f. 467. aphoros factus in quo, venis omnibus turgidis, pulsus vix micuisset, a sola sanguinis missione ad libras duas, brevi convaleuit.* Quales casus alias medicis virium oppressarum dicuntur, distinguendi ab aliis virium vere deficientium.

(g) Etenim sanguinis missio in pleuritide juvat, non saltem sanguinis abundantiam imminuendo, sed magis revellendo, dum per vacuum factum sanguinis motus intenditur, quo is coagulum stagnationis, tanquam globulum, cujus dorsum non alii sustinent, facilius propellere, circuloque reddere valeat. Confer disput. meam de V. S. in pbrenitide intempestiva.

(a) S. I. *aph. II. 9. Vol. I. p. 68. aph. XVII. p. 71.*

fiderare non omittit. Etiamſi vero pro hujus differentia medicina nonnunquam minorem aliquam differentiam patitur ; hæc tamen non ita magna & univerſalis (b) habeatur ; Ut univerſa medicina ſecundum regiones variet. v. g. venæ ſectio in pleuritide minime tantum per Græciam, Galliam & Italiã utilis eſt, noxia vero per regiones Septentrionales, Germaniam, Bataviam, Britanniam. (c) Quapropter criſes etiam, adhuc hodie in Germania, æque ac quondam in Græcia Hippocratis, obſervari poſſunt, modo ſine ſomniis *exquiſitarum*, quas

F 4

Græ-

S. III. apb. II. p. 77. l. II de diata I. p. 210. & de aëribus, aquis & locis p. 327.

- (b) Docente ipſo Hippocrate *Prænot. XXVII. §. Vol. I. p. 471.* & conſtitente Baglivo *Prax. l. I. c. II § VII. p. 8.* Sic opium non tantum in Europa, maxime vero plagis ejusdem ſeptentrionalibus, narcoticum eſt ; in Aſia vero vigiliã inducit, quanquam pro harum diverſitate illius doſis magnam quoque differentiam patiatur, magis tamen ob conſuetudinem.
- (c) Conſirmantibus Tulpio & Diemerbroccio Batavis, & Williſio Londinenſi. Hic enim *Pharm. Rat. P. II. S. I. C. IX. p. 126.* in hæc vererumpit : *In pleuritide omni ſemper ævo a quibusque medicis vena ſectio præſcribi ſolet,*
exce-

Græcus senex pariter ignorat. (d) Equidem in Germania crises difficilius eveniunt; attamen in hac quoque plures *acrisiæ* sunt vel cerebrinæ (e) vel neglecto medicamentorum usui & *medicina sine medico*, aut intempestivis refrigerantibus, (f) debentur.

§. XVIII. Ex dictis simplicibus materiæ modis magnitudine, figura, præsertim vero situ & ordine, textura (a) componitur, qua

exceptis tantum fanaticis quibusdam & pseudo-chemicis, scilicet chrysopoeis.

(d) Cum enim, ut *Hippocr. de artic. XLIV. 2. Vol. II p. 800* loquitur, *ignari multi sint, lucroque hoc habeant, quod ignorant, persuadent enim alios, ipse de Artic. I. 3. p. 756. confitetur, se solum ignorasse, visum fuisse, & tantum illos omnia cognovisse; scilicet.*

(e) Hujusmodi enim crisisum & acrisiarum simulacra tantum per cameras obscuras apparent in cerebris *σοφιστήνων*, qui describente *Hippocr. de fract. I. 7. Vol. II. p. 708. tantum peregrina (& nova) cum nondum intellexerint, an bona (& vera) sint, magis laudant, quam quod familiare (& commune,) quod bonum (& verum) esse, jam omnes sciunt.*

(f) Monente Baglivo *Prax. l. I. c. XIII. §. VI. p. 122. l. II. c. XI. §. VI & VII. p. 248. c. XII. §. IV. V p. 254. 257.*

(a) Confer *Boyl. de orig. form. p. 20. 52. de pro-*

qua corpuscula minima in unum corpus coguntur, ut aliquod distinctum constituent, v. g. lapidem vel metallum. Quæ igitur sine absurditate naturæ immateriali adscribi haud potest, nec ejusdem *prudentiam æconomicam* requirit; præsertim cum ex sola naturali necessitate, hujusque rythmis pro diversitate ac varietate corpusculorum componentium, texturas ordinatas, etiam differentium partium, emergere posse, Chymicorum arbor diænæ (b) satis ob oculos ponat. Debetur autem textura syncrifi (c) maxime, sicut huic rursus continuïtas physica & soliditas. Cujus caussa non est sola quies aut

F 5

æthe-

duc. princ. Chym. P. I. S. I. p. 2. & S. III. p. 14. & 15. Ut itaque Glisson. de anat. hep. p. I. C. X. p. 39. & P. II. C. XII. p. 123. rationem ejus formalem per figuram internam haud exhauriat.

(b) Quam describit Bohn. *Diff. Chym. II. 6. p. 19.*

(c) Per quam & diacrisin Hipp. *L. I. de diet. VI. 6. Vol. I. p. 184.* generationem & corruptionem ipsius etiam corporis humani explicat. Ultramque præclare Exc. Bohn. *Diff. I. & II.* exponit; confer quoque *Boyl. de orig. form. p. 41.*

ætheris compressio, sed longe frequentius contextura, velut plurimorum corporum pori evincunt. Quamobrem ad analogismum majorum corporum quoque in minimis varii texturæ modi facile declarantur, ut glaciei quoque soliditatem ac continuitatem texturæ deberi, (d) varia indigent phænomena. A simili texturæ mechanismo partes corporis humani soliditatem (e) & organicam suam structuram nanciscuntur.

§. XIX. Proinde statuendum est, inquit Hippo-

(d) Scilicet ejusdem fissuræ, sæpius inclusæ vesiculæ aëreæ, superficies variis distincta figuris, pelluciditas & occupatio majoris spatii.

(e) Sicut Boyl. *de orig. form.* p. 21. curiose his describit: *Cum corpus hominis de multis partibus externis, v.g. oculo, aure, constet, & qualibet pars distinctam & propriam texturam sibi vindicet, quæ circumstantium corporum impressionum facile capax est, ideoque organum sensus appellatur. Animadvertendum, inquam, est, ipsa hæc sensoria adventitiis aliorum corporum figura & motu, texturaque diversimode posse affici, quippe quorum corporum externorum hæc oculo melius, illa auri, alia naribus &c. suis operationibus quadrant. Et ex his objectorum in sensoria*

Hippocrates: (a) naturam a multis ac omnigenis rebus quemadmodum moveri, sic etiam doceri, ita ut violentia quedam (physicæ necessitatis) subsit. Siquidem ad naturæ cognitionem non melius provehitur, quam ex motus spectaculis, in plurimis singularibus per omnes rerum naturalium vicissitudines ac mutationes *notandis*. Etenim naturæ (b) primarium agens est motus, utpote a quo macrocosmi & microcosmi (c) energix, actiones & mutationes singulæ inchoantur & absolvuntur. Sunt autem motus omnes modi tantum materiales & corporum, ut naturæ immaterialis *motus*
in-

---

soria operationibus mens humana diversas denominationes, huic lucis aut caloris, illi soni, alteri odoris imponit &c.

(a) *Præcept. II. Vol. I. p. 60. Confer L. I. de diæta IV. 10. & V. 9. p. 183. VI. 26. & VII. 14. p. 185. & Heurn. comment. in primum Hipp. locum.*

(b) *Docente Boyl. de orig. form. p. 2. 4. 39. 40. Cartes. Princip. Phil. P. II. n. XXIII. p. 45.*

(c) *Scilicet naturæ humanæ. Etenim, docente Hippocr. Præcept. IX. p. 65. hominis sanitas est natura quedam, que motum non alienum ex natura acquisivit. Solo caloris motu locali ex gallinæ incubatione pullum generari vivum, Boyl. de orig. form. p. 191. & hist. firm. S. LVI. p. 127. demonstrat.*

incorporei (d) solum contradictionem in adjecto, quasi *σιδηροξύλα*, oleant; singuli motus vero rectissime sub uno motu locali comprehenduntur.

§. XX. Communiter vero motus traditur corporis naturalis affectio, non unita, sed disjuncta, cum quiete alternans; sed rectius, comprobante Boyleo, (a) materia, omnesque ipsius atomi sunt mobiles & motus *έντελεχεία* seu actu primo & imperfecto instructæ sunt, quod autem aliquæ ipsarum quiescant, fit ex motus suppressione ac resistantia. Etenim, demonstrante Ill. Leibnizio, (b) *est in rebus*

(d) Eo sensu, quo ab iisdem figuræ materiales dicuntur, alias, sicut nec figuræ, ita nec motus, sunt materiati, seu substantiæ materiales. Confer Thomas. *Phys. C. IX. 2. 3. p. 47.* Senn. *Phys. L. I. C. VIII. p. 118.* Cartes. *Princ. Phil. P. II. XXXVI. p. 53.*

(a) *de corporum absoluta quiete S. II. p. 5. S. XX p. 18 Hist. fluid. S. XXVIII. p. 74. de causa attract. p. 66.* Confer quoque Bohn. *diss. Chym. II. 17. p. 125.* Sicut etiam confirmat experimentum Boyl. *hist. firm. S. XXII. p. 95.* & evidenter ob oculos ponit salium volatiliū cum acidis fixatio, & cum lixiviosis revocata volatilitas.

(b) *In specimine dynamico Act. Erud. Lips. Anni 1708. Mens. April. p. 145.*

bus corporeis aliquid præter extensionem, imo extensione prius, nempe ipsa natura vis movendi, ubique ab ipsius Autore indita; quæ non in simplici facultate consistit, sed præterea conatu seu nisu instruitur, effectum plenum habituro, nisi contrario motu impediatur. Quies itaque nullius corporis est absoluta seu positiva, sed omnium privativa, quod eadem unice motus resistentiæ (c) debeatur. Quæ ratione corpus quiescens actione resistentiæ ad quietis suæ continuationem indiget, hacque remota, etiam sine nova impellentis actione, movetur.

§. XXI. Quantumvis autem motus, juxta materiam, non sit DEO coævus secundum deliria quorundam veterum philosophorum; est tamen ab hoc eidem (a) concreatus, & sic creato mundo (b) coæv-

---

(c) Quam Hamel *Astron. phys. L. I. p. 9.* eleganter simili duorum pugilum colluctantium declarat. Exinde cubica seu quadrata corpora difficilius moventur, quod toti superficiæ, resistentia se opponat, spherica contra facilius moventur, quod eadem in minimo unico puncto resistentia tantum tangat.

(a) Docentibus Cartes. *Princip. Phil. P. II. n. XXXVI. p. 53.* Boyl. *de orig. form. p. 3.* Grot. *de verit. Relig. Christ. L. I. §. VII. p. 9. 10. 11.*

(b) Haud secus ac veritates æternæ, quæ di-

coæternus, ut motus necessitate physica (c) secundum certas regulas & æternas veritates adhuc continuetur. *Etsi vero idem (d) satis simplex rerum principium est, ejusdem tamen infinita differentia per gradus æque, ac alias condiciones & circumstantias, observatur.* Certas illas motus regulas equidem Cartesius proposuit, fed

---

cuntur, non ipsi DEO vera æternitate coæternæ sunt, sed tantum creato mundo.

(c) Quam hinc Hippocr. *L. I. de diæta VI. 4. Vol. I. p. 184.* *divinam* appellat, ut Sennert. *de cons. Chym. C. IX. p. 184.* verissime scribat: *Omnes motus, qui tam in plantis, quam in animalibus fiunt, certas periodos & stata tempora observant; quo ipso Creatoris sapientia maxima nobis conspicienda exhibetur.* Cujusmodi motus hinc Hippocrates l. c. sub nomine *rythmi* comprehendit. Quam motuum certo eodem modo, nec alio, semper contingentium, necessitatem physicam Cartes. *Princ. phil. P. II. n. XXXVI. p. 54.* *ex immutabilitate operationis DEI, mundum eadem actione, qua olim eum creavit, continuo jam conservantis, optime desumit.*

(d) Docente Bohn. *Diss. Chym. VI. 19. p. 96.* *Ut scilicet is modo simplex sit, modo compositus, modo uniformis, modo difformis, modo celerior, modo tardior existat, modo secundum*

sed de quibus, ut minus solidis, merito dubitatur, (e) sicut in aliis minus verisimili opinione, (f) *motus & quietis eandem quantitatem in hoc mundo semper continuari*, docetur; cum tamen motus etiam novi, numero, non quidem specie, plurimi quotidie occurrant. Idem Cartesius quoque, sine firma quidem ratione, Peripateticorum motus *naturales*, a principio interno incipientes, prorsus negat; qui tamen secundum Illustrem Leibnizium (g) melius *primitivi* dicuntur, ut hujusmodi a *derivativis* & communicatis motibus, quos Peripatetici *violentos* vocant, commodius distinguantur; falso autem ab aliis omnes primitivi motus
saltem

cundum lineam rectam, modo aliquam curvarum, v.g. circularem, ellipticam fieri queat &c.

(e) A Boyl. *de summa veneratione DEI* p. 20. & Bernoullio, alias tamen non leviter Cartesii vestigia premente, *de gravitate etheris* p. 8. & 174.

(f) Cartes. *Princip. Phil. P. II. n. XXXVI. p. 53.*
 Tattingh. *Cl. Phil. Nat. C. VI. Qu. IV. p. 136.*
Qu. VI. p. 139.

(g) In citato *specimine Dynamico Act. Erud. Lips. p. 146.*

faltem vitales atque animales (h) esse, traduntur.

§. XXII. Mobilitatis autem motuumque primitivorum, principium internum est gravitas, ut omnis materia, hujusque insensibilis atomus (a) æque ac extensa, etiam gravis sit, deorsumque tendat, hinc etiam per pondera (b) mensuranda; ita
ut

(h) A Tattingh. *Cl. pb. Nat. C. VI. Qv. V. p. 135.* Aristotelem comprobante. Simili ratione Anaxagoras & Cardanus magnetem animatum & animali potentia instructum delirant, sicut quoque de horologiis Sinenses primum seipfos deluserunt.

(a) Secundum Hippocr. enim *de flat. XX. 12. Vol. I. p. 411. omnia gravia natura ad fundum deferuntur.* Confer Boyl. *de utilit. philos. experim. P. I. Eff. IV. p. 64.* Quamobrem Helm. *de lib. c. IV. 11. p. 678.* primis materiæ modis rectissime pondus etiam addit, quod Cartesiani, haud accurate hinc philosophantes, prætermittunt; dum scribit: *Profecto corpora non agunt in corpora per naturalem compositionis actionem, sed quicquid corpora invicem peragunt, id fit ratione ponderis, magnitudinis, figurarum & motuum.*

(b) Cum igitur *mathesis consistat in mensuris commensurabilium*, ad ejusdem principia quoque pondus pertinet; hinc ex ejusdem
augmen-

ut nec æther, (c) nec aër, excipiatur, levitasque omnis (d) tantum minor & relativa gravitas existat. Hujus quidem prior causa communiter a Cartesianis *materia subtilis depressio* fingitur; quæ vero potius, tanquam prima quædam causa, priorem aliam non agnoscens, a DEO

G

(e) ma-

augmentum, novæque accessus per curiosa experimenta firmissime demonstratur. Quilibus e.g. utitur Bohn. *Diss. Chym. V. I. p. 71. de salium crystallis, Diss. XIII. 5. p. 201. de spiritu salis Armeniaci. Boyl. de gemm. p. 93. & 135. de acidulis; de form. orig. p. 194. de cepis.*

(c) Sicut Bernoullus integro tractatu ætheris gravitatem demonstrat; quam quoque aëris ostendunt experimenta M. du Hamel *de corp. affect. L. II. C. XI. p. 231. Gobardi de barometro p. 13.*

(d) Confer M. du Hamel *de corp. affect. L. II. C. IX. §. XIV. p. 221.* E.g. quod aër levis ascendat, fit, quod pressio ipsius a gravitate irrita reddatur ab alia vehementiori, & impediatur, ne in actualem descensum abeat; haud secus, ac imposito graviore plumbo lancitrutinæ, & alteri ligno, quod tum ascendit, licet id in se grave sit. Hinc etiam levius supernatat gravius, & omnia corpora præter aurum, super hydrargyro natant.

(e) materiae, ut essentialis affectio, con-
creata est, pro motus interno principio.
Ejusdem energia in corporis vivi (f) etiam
mechanismo elucet; Siquidem vel ipse
sanguinis vitalis circulus eidem est obno-
xius, sicut pluribus phaenomenis, (g) pa-
tholo-

(e) Confer M. du Hamel *de corp. affect. L. II. C. VIII. §. II. p. 206.* quanquam is *ibid. §. XIII. p. 212.* contrariae hypothesei Cartesiano-
rum magis faveat, & *Boyl. tent. physiol. p. 20.*

(f) Exinde Hipp. l. c. probat, quod *corpora*
hominum, etiam *viva, adgravata, reclin-*
entur in somno. Et pulveres, v. g. chinae
chinae, lapidum cancerorum, concharum, ost-
rearum, copioso aut longo usu, ventriculo
alias debili, exhibiti, in fundo ejusdem diu-
tius remanent, ut hinc contumax ciborum
inappetentia & febres lentae ac hecticae sub-
inde sequantur; sicut confirmant observatio-
nes Zwelf, *in append. ad animadv. Pharm. Aug. f. 67.* & Wedel. *Pharmac. L. II. S. III. C. V. p. 141.*

(g) Quamobrem, manibus propendentibus,
venae intumescunt, sanguis lentius circula-
tur, partes inflammatae exasperantur, & in
febricitantibus debilibus, erecto capite, ani-
mi deliquia terrent, etiamsi *natura moralis*
tonum deserere nolit.

thologicis etiam & therapeuticis facile corroboratur. Neque obstat, quod in moribundis emaciatis gravitas major, propter elaterem scilicet labefactatum, observetur. Quo gravitatis etiam mechanismo in corpore vivo Sanctorii *medicina statica fundatur*, ex qua in medicinam maximi usus, haud minus practici, redundarunt.

§. XXIII. Alterum motus principium internum, *visque ipsius primitiva* est facultas corporum elastica, qua materia, Prius compressa, tensaque, se restituere nititur, motumque reflectit. (a) v. g. cum
G 2 elater

(a) Siquidem Ill. Leibnizio *certum videtur, licet non ab omnibus agnoscat, repercussionem, sive reflexionem motus, non nisi a vi elastica, proficisci*. Licet autem Bernoullus *in pila eburnea, motus tamen reflectente, nolit elaterium concipere*; nihilominus duris etiam corporibus vim elasticam haud deesse, ostendit *columna marmorea*, cujus Bohn. *de aëre C. II. p. 261.* mentionem facit; & *Boyl. hist. firm. S. VII. p. 82.* demonstrat *obturaculo vitreo*. Hoc certum est, mollia corpora, v. g. lutum, motus haud reflectere, sed pilas ex lana, pilisve capreolorum, ob majorem & indubitata vim elasticam, motus longe magis reflectere.

elater chalybeus, primum constrictus hinc se relaxans motum automati cujusdam perficit. Quamvis vero hæc vis elastica etiam aquæ, pluribusque liquoribus, maxime fermentantibus, non sit deneganda, præ aliis tamen eadem majori aër (b) pollet, sicut plurima experimenta, alias non explicanda, evincunt. Cartesius quidem hanc rursus a materiæ subtilis impulsu deducit, sed quod ob plurimas difficultates (c) vix est verisimile. In naturæ humanæ mechanismo pariter vim elasticam locum habere ac operari, ostendit, quod manus, intra machinam pneumaticam, exhausto aëre, posita, intumescat, animalia viva eidem inclusa, inflentur, musculique, præsertim rescissi, retrahantur & abbrevientur.

§. XXIV. Præter motus primitivos, a principio interno profluentes, plures quoque

---

(b) Docente M. du Hamel *de corp. affect. L. II. C. XI. §. I. p. 231. ob particulas suas plicabiles, que, ut lana fila, superiorum pondere comprimuntur.*

(c) Confer Bernoull. *de atb. gravit. p. 81.* M. du Hamel *de corp. affect. L. II. C. VIII. §. II. p. 206.*

que fiunt per communicationem, (a) ex contactu fortiori & impulsu externo (b) alius corporis moventis, motum suum corpori movendo communicantis, dum hoc ab illo ex loco suo expellitur, quem idem occupare tentat. Hos motus Peripatetici *violentos*, rectius autem Ill. Leibnizius

G 3

nizius

(a) Quamobrem sedulo distinguendum est inter *initium motus & ejus communicationem seu continuationem vel propagationem, quæ est ejusdem actio, qua motus ex una materia parte in aliam quiescentem, vel tardius sut aliter motam, transfertur*, docentibus Tatingh. *Cl. Phil. Nat. C. VI. p. 111. & Qv. XIII. p. 184.* Valent. *Phys. C. IV. p. 12.*

(b) *Appellatur autem, monente Bohn. Diss. Chym. I. 23. p. 12. externus motor etiam, qui non extra ipsum concretum constitutus est, illudque ambit, v g. ignis, metallum liquans; aqua Regis, aurum solvens. Quippe hujus terminis ille non raro circumscriptus seu inclusus tenetur, quietus equidem hæctenus, sed data occasione in motum se exerens, v g. cum fermentatio principaliter a motore intrinseco emanat. Nihilominus principium quoque hoc intuitu mixti equidem internum, respectu particularum vero movendarum, quas interjacet atque appellit, extrinsecum vocare decebit.*

nizius *derivativos*, vocat ; qui vero non longius se continuant, quam pro violentia majore aut minore impellentis, (c) etiam resistentia omni deficiente. Quamvis autem communes attractiones omnes (d) etiam per impulsum fiant, attamen per speciem distinctam a communibus, & specialissime sic dictis, pulsibus sunt discernendæ ; & quidem tam in mechanismo macrocosmico, v. g. trochleæ ejusque funis ductarii ; quam in mechanismo naturæ humanæ corporisque vivi præsertim quod

---

(c) Equidem ostendente Senn. *Phys. L. II. C. III. p. 186. Omnis motus velocitas & tarditas dependet a virtutis moventis proportione ad mediæ resistentiam.* Nihilominus, illa etiam non obstante, finita impulsus causa, non infinitum motus effectum producere potest ; quamobrem aëris resistentia lapidis descensum, sicut ascensum ex jactu, non sistit. *Alias maximum quiescens a quandulocunque incurrente sine ulla hujus retardatione abriperetur, secundum objectionem Ill. Leibnizii in cit. specim. dynam. p. 151.*

(d) Demonstrantibus Boyl. *de causa attract. C. I. p. 63.* M. du Hamel *de corp. affect. C. VIII. §. XII. p. 211.* Bernoull. *de atb. gravit. p. 8. 28. 31.*

quod ad motum musculorum (e) & chirurgicas operationes attinet. Motus vero violenti possunt etiam cum naturalibus componi, sicut alias natura, non motum duntaxat, (f) varias amat compositiones, imo decompositiones.

§. XXV. Ex humana igitur natura fontibus promanantia sanguinis flumina homini vitam (b) conferunt, dum circulum suum (c) perpetuant, non ex principio

G 4 animæ

(e) Sicut præsertim oblique oculorum musculi ostendunt, quorum tendines per cartilagineam cavam, quasi trochleæ rotulam, transeunt, qui non rectilineo motu oculos sequentes trahunt, sed trahendo circumagunt.

(f) Confer Bernoull. *de ætheris gravitate* p. 16.

(a) Ut cum Hippocrate *de corde* V. 12. Vol. I. p. 291. loquar.

(b) Dum enim, secundum eundem *L. II. de morb.* VIII. 15. Vol. II p. 41. *sanguis non movetur, fieri non potest, ut non etiam corpus quiescat ac torpeat.*

(c) Cujus manifesta vestigia pluribus in locis Hippocratis extant, v. g. *L. II de dieta* XLV. 15. Vol. I. p. 238. *de venis* XVII 4.7. p. 304. *de locis in homine* IX p. 367. *de flat.* XXI. 4. p. 412. *de alimentis* VII. 7. p. 596. IV. 24. p. 595. *L. I. de morb.* XXVIII, 5. Vol. II. p. 33. XXX. 18. p. 35. *de morbo sacro* VIII 15. p.

333. ut

animæ immaterialis morali, ejusque *perita æconomia* & prudenti voluntate, sed ex mechanismo geometrico, quasi per artificium, perpetui mobilis communiter dicti. (d) Dum scilicet propter valvas, sanguinis, ex venis affluentis, exitum ex corde in arterias, tamdiu præcludentes, (e) cordis musculus cochlearis in diastole
fatis

333. ut circulatio sanguinis ab Harveo, non tam noviter inventa, quam saltem relecta, videatur.

(d) Quo v. g. ex lacu stagnante continua molendini agitatio perfici laboratur, quanquam in hoc plurimi frustra defudarint. Quamobrem sanguinis circulus ab Hippocr. *de corde VI. 6. p. 291. boni ac præstantis artificis opificium esse*, laudatur, quod scilicet quæcunque artificum humanorum artificia longissime superet, & hinc omnem naturæ humanæ intellectum, prudentiam & peritiam transcendat, cujus etiam voluntati minime idem subjacet.

(e) Etenim, præeunte Hipp. *de corde VII. 7. VIII. 3. Vol. I. p. 292. Cordis pellicule latentes opus sunt dignissimum cognitione. Sunt enim & alia quadam in ventriculis cordis pellicule, velut araneorum tela extenta, & que undiquaque oscula cingunt, & strias ac segmenta in solidum cor inserunt. He mihi nervi*

fatis ex & intenditur, ut is hinc, valvulis denique retractis & reclusis, in ipsius systole cum majori violentia motum suum ex elasticitate reflectat. Cordis enim diastolæ sufficienti (f) sanguinis, ex venis

G 5

rede-

nervi ipsius visceris & vasorum principia aortis esse videntur. Caterum osculis singulis tres pellicula subornatae sunt, rotundae in summo, velut circulus semisectus. Et qui rei intelligentes sunt, admirantur, quomodo oscula & aortarum fines claudant. Et si quis veteris, eximendi cor mortui, moris gnarus, aliam auferat, aliam reclinet, neque flatus immissus in cor penetrarit (διέλθοι, transierit.) Atque hæc magis in sinistri ventriculi osculis merito exactius subornatae (ἰμυχανήθισαν) secundum mechanica artificia constructæ sunt. Confer Bohn. Circ. Anat. Prog. VI. p. 101. 105. maxime huc facientia, experimenta.

(f) Sanguis enim cum impetu & impulsu ex venis in ventriculos cordis refunditur; quem ejusdem per venas jugulares delabentis, gravitatio & pressio admodum auget; ut taceam duræ matris sinus, sanguinis illud flumen quoque fortiori systole, quasi arteriarum, urgentes. Hinc cordis situs medium corporis occupat, ut vitalis fluminis æquilibrium eo facilius servetur. Accedit, quod systole,

redeuntis, impulsus, juxta elasticitatem quoque suam ex motu intestino, satisfacit. Quantumvis autem a quibusdam non tam cor, quam *motus tonicus* fibrarum musculosarum, in artubus maxime, primum sanguinis circulantis instrumentum doceatur; hujus tamen fundamentum gangræna, non semper, sed rarissime, paralyti superveniens, abunde convellit.

§. XXVI. Ex sanguinis autem circulo, per incipientem coagulationem, seu spissitudinem, mechanicè (a) turbato, horror, calor & febris sequuntur, sudoribus solvenda. Calori vero febrili sanguinis circulus seu motus progressivus, saltem auctus, (b) minus satisfacit, sed pro illo quoque motus intestinalis fermentationis auctior

---

stole, cordis non solius sit, sed per arterias, imo venas, perpetuetur: Ipsi denique cruori elasticitatem motus ejusdem intestinalis, quasi fermentationis, addit.

(a) Inculcante Hippocr. *de flat.* XI. Vol. I. p. 405. *L. I. de morb.* XXII. 7. Vol. II. p. 27.

(b) Siquidem in sudore sanguinis circulus auctior calorem febrilem potius solvit secundum Hipp. *de vet. med.* XXIX. 35. Vol. I. p. 31. & *L. II. de diet.* XLV. 19. p. 238.

auctior (c) postulatur. Qui vehementior, pro excitando calore, motui particularum sulphurearum verticillari producendo, haud impar est, quo illæ per crebras reflexiones quasi concentrantur (d) seu comprimuntur; cum alias sine hoc neque fermentatio, neque putredo, calori excitando satisfaciant, sicut exemplo fimi equini foenique madidi facile illustratur. Neque vero tam materiæ subtilis, quam particularum sulphurearum (e) motus

ver-

(c) Confirmantibus inflammationibus, in quibus sanguinis circulus potius retardatur, testante Hipp. *S. II. apb. XLVII. Vol. I. p. 76. de flat. XIII. ii. p. 407.* Confer Willis. *de febr. C. II. p. 116.*

(d) Nimirum solis luminosa corpuscula non urunt, aut incendunt, nisi per speculum concentrentur seu comprimantur. Ita in fimo equino, foenoque madido calor nullus sentitur, si dispergantur, quod effluvia sulphurea non colligantur, cumulentur crebriusque reflectantur. Exinde calor febrilis, sudore deficiente, cum extremorum etiam perfrigeratione, per viscera maxime augetur, per sudorem vero remittit, confirmante Hippocr. *de arte XXII. 6. Vol. I. p. 13. de lacis in homine XXXVIII. 5. Vol. I. p. 386.*

(e) Siquidem in limo madefacto, nec in fimo

vac-

verticillaris calori producendo convenit, haud minus in febribus ; in quibus idem non saltem imaginarius, sed verissime realis, habetur.

§. XXVII. Per corporei quoque motus mechanismum respiratio pariter explicanda est ; cujus potissimum usus est, pro voce sermoneque hominis (a) formando ; sine quo homo brutum animans, nec homo, utpote quavis societate morali destitutus, foret. Cui negotio quidem optime follium (b) mechanismus inservit, qui vero cum pro systole thoracis ac

vaccino, imo haud quovis equino, sicut quidem *in simo equorum, grana mandentium*, verissime notante Helmont. *de febr. C. II. 12. p. 743* nullus calor observatur. Haud secus calor in gangraena remittit, magisque perfrigeratio succedit, licet in praecedente inflammatione calor intensus afflixerit ; cum tamen in illa *materia subtilis aequae non sicut in statu naturali, pede inoffenso per lineas retas sanguinis struem permeare possit, sed, ob inordinatum particularum situm, ubique offendicula non possit non desprehendere.*

(a) Secundum Hippocratem *L. IV. de morb. XXX. 5. Vol. II. p. 156.*

(b) Quem Hipp. *de corde VI. 10. Vol. I. p. 293.* proponit.

ac extensione duntaxat sufficiat, eidem
 Aeolipilarum (c) mechanismus quoque
 jungendus videtur; siquidem transpira-
 tionis insensibilis maxima copia per oris
 halitum (d) deprehenditur: utpote qui
 non fuliginibus quidem, vaporoso tamen
 gas sanguinis fermentantis, debetur, sicut
 phænomena tubicinum, canentium &
 currentium (e) ob oculos ponunt. Quod
 autem animalia viva, inclusa vasi, exhau-
 sto aëre moriantur, non evenit (f) tam
 ob aeris inspirationem denegatam, quam
 ob convulsiones, ex nimis, maxime
 muscutorum, extensionibus, ab humorum
 inter-

(c) Quo scilicet thoracis diastole intendatur
 per pulmonum a sanguinis gas vaporoso in-
 flationem; exinde, aspera arteria, in cane
 vivo filo constricta, vesiculæ pulmonum,
 magis inflatæ, albescunt.

(d) Comprobante Sanctorio *Med. Stat. S. I.*
Apb. l. quem Listerus etiam corroborat; sicut,
 hyemali tempore peregrinantium, barbæ,
 capillique quasi nivosi ob oculos ponunt.

(e) Et anginoforum *spiritus, meteorus* Hippo-
 crati dictus, in quibus pectus multum attolli,
 vel ipsis oculis usurpatur.

(f) Quemadmodum etiam Boyleus & Bohn.
Circ. Anat. Progymn. V. p. 91. admittunt.

internorum elasticitate (g) supervenientibus, quanquam aëris inspiratio non ideo plane negetur.

§. XXVIII. Cautius igitur physicus ille moralis prorsus *manum de tabula* continisset, ut is philosophus medicusque mansisset, qui bruto intellectu *nexum* illum ex *Sydenhamio* assequi haud novit: *Febris, tanquam fermentatio, est instrumentum naturæ brutæ consilioque destituta, & tamen sequitur effectus non brutum quid, sed consilium omnino involvens principium.* Sydenhamius certe per hanc fornicum muscipulam universum *naturæ moralis mysterium* gravissime convincit, quam per illud rudis medicina sine physicae (a) fundamento extruatur, & quam

ex

(g) Quæ hinc evidentissime demonstratur. Nam unde alias corpora inclusorum animantium adeo inflantur? Haud secus ac vesica suilla in simili vase, aëris antea maxima parte per compressionem evacuata, maxime inflatur, ita ut eadem sæpius hinc dirumpatur:

(a) A cujus tamen fundamentis jaciendis hodie physici morales singularibus *parænesibus* medicinae studiosos absurdissime deterrere non erubescunt, ne scilicet *mysterii naturæ moralis* inanitas retegatur.

ex hujus ignorantia hodie tota praxis medica confundatur. Ex physica enim nexus ille, alias hujusmodi doctoribus, de natura sine illius cognitione sensuque, plittacorum instar, garrientibus, transcendentalis, addiscendus & in medicina præsupponendus est. Siquidem, demonstrante Boyleo, (b) *DEI Sapientia plane magis elucescit in fabrica universi* (& haud minus animantium brutorum & hominum,) *quod efficere possit, ut tam vastæ (& tam curiosæ) machinæ ea omnia, quæ*

(b) De natura S. I. p. 3. Ubi præmittitur: *Uti ingeniosi machinatoris peritia inde magis elucescit, quod machinam ea industria confecerit, ut nihil aliud intentum ad finem consequendum postulet, quam partes quasdam, intellectu privatas. Magis, inquam, machinatoris hinc ars emicat, quam si opus foret, ut prudentior quidam servus machine operationes moderaretur, aut qui machine semper, ne aberraret, foret intentus.* Confer eundem de orig. form. p. 6 Contraria enim ratione secundum *epist. Pauli ad Rom. C. I. v. 22. 25.* *Φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράθησαν; οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τῷ θεῷ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάζθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῆ κτίσει (Φύσει) παρὰ τὸν κτίστον, ὅς ἐστιν ἐυλογητὸς εἰς τὰς αἰῶνας ἀμήν.*

*quæ sibi proposuerat, præstent ope (NB.) brutæ & inanimatæ tantum materiæ, secundum certas motus localis leges directæ, generallique tantum concursu sustentatæ; Magis, inquam, illius sapientia hinc elucescit, quam si quandam intelligentiam operi præficeret; cuiusmodi naturam (maxime physici morales) concipiunt, ut illum regularet, iuua-
 ret, partiumque motus determinaret. Quod ut confirmetur, recordari poteris posteriores poëtas priores merito inscitie ac imprudentiæ accusasse, in condendis tragædiis ac comædiis, quod eo sæpe res redigi paterentur, ut Deitatem quandam in theatrum (Θεόν ἀπὸ μηχανῆς) introducere cogerentur, quæ illas extricaret ac enodaret.*

Nec Deus inter sit, nisi dignus vindice &c.

Absurdissima vero potius nectendi ratio est: Ergo sublimius illud, a Sydenhamio vocatum, consilium immediatus est febris auctor. (c) Num ergo artifex horologii est horæ sonantis immediatus, & non mediatus, auctor? Discite, quæso logicam, ne vos adeo pons asininus præcipitet!

CAPUT IV.

(c) Quam brutalis autem est moralitas, quæ naturæ etiam bestiarum, nullo modo moralium, imo etiam plantarum, gaudere finguntur? certe secundum brutam philosophiam, quæ potius misere natura magistratur.

CAPUT IV.

Medicina naturam humanam per mechanismum demonstrat (2) Chymicum, ex duobus salibus, acido & alcali, juxta particulas tamen sulphureas & terrestres.

§. I.

Hippocrates (a) ad chymicum hunc mechanismum maxime notatu dignis verbis manuducit, scribens: *Quicumque medicus (more physicorum moralium, hujus (b) principia) considerare non novit, quomodo ille morbos, (eorumque causas)*

H cognos-

(a) De vet. medic. XXIII. 17. Vol. I. p. 26 & XXIV. p. 27.

(b) Ibid. 20. secundum quæ inest in homine & amarum, & salsum, & dulce, & acidum, & acerbum & fluidum, & alia sexcenta, omnigenas facultates habentia, copiamque ac robur. Atque hæc quidem, mixta & inter se temperata, neque conspicua sunt, neque hominem ledunt, tanquam humana natura potentiora.

(c) Cum igitur heumata secundum Hippocr. de vet. med. XXXIII. XXXIV. Vol. I. p. 33. in fauces

cognoscere possit? Siquidem ab unoquoque illorum afficitur & alteratur homo (seu ipsius natura) vel hoc vel alio modo, & ex his omnis vita & sano, & ex morbo convalescenti, & agro. Nihil igitur utilius, neque magis necessarium in medicina, quam hæc nosse. Hic mechanismus autem non ex vulgariis chymicorum, vel aurificum, haud simul eruditorum, nec logicorum, falsis theoriis addiscendus, sed magis ex eorundem experimentis, metho

fauces dilabentia, angina, pulmonum inflammationes, erysipelata, febres, & alia quæcunque mala homo patitur, omnia a facultatum salinarum potentiis in humoribus proficiuntur (nec a naturæ moralis motibus incorporeis,) quid mirari licet, quod physici morales publicis scriptis confiteri cogantur, medicamentorum (suorum) usum in peripneumonias, pulmonumque inflammatoriis affectibus nehilum magis agros sublevare, aut convalescere adjuvare; adeoque hos, contra fidem quidem vadem datam, cum gravioribus circumstantiis febrium lentarum & beticarum interire; longe secus ac ex aliorum medicorum, quos reprehendunt, methodo, qua potius decem contra unum operato post laudabiles crises, maximæ sudorum convalescunt.

thodo philosophandi genuina, (d) erudendus & deducendus est, faciem præferentibus Ill. Boyleo & Bohnio. Qualis summæ utilitatis (e) in medicina facile probatur, præsertim vero pro medicamentis cum judicio seligendis (f) secundum facultates eorum medicas, alias vix solide addiscendas.

§ II. Quantumvis autem mechanismum hunc chymicum Baglivus (a) & Cl. Uratislavienses (b) improbare videantur, eorum tamen rationes non legitimum,

H 2

mum,

(d) Confer Senn. *de cons. & diff. Chym. C. I. p. 14. C. V p. 114.* Boyl. *de produc. princ. chym. in præfat. & de util. Phil. Exp. P. II. Ess. V. Chap. VIII. p. 177. Chymist Scept. p. 149.*

(e) Ipso Baglivo confitente *Prax. L. II. C. IX. S. III. §. III. p. 220.* & corroborante River. *Prax. L. XVII. S. III. C. I. f. 543*

(f) Hac enim ratione addiscitur, longe diversam facultatem esse spiritus sulphuris, quam ejusdem florum; spiritus salis Armeniaci acidi, quam volatilis alcalini; spiritus nitri, ac lapidis prunellæ, nitrive fixati; spiritus vero cordis, cum spiritu vini aut aqua cinamomi saltem destillati, virtutem confortantem esse tantum cerebrinam.

(a) *Prax. L. I. C. X. §. III. p. 89. C. XII. §. IV. p. 104. C. VI §. I. p. 28.*

(b) *Hister. morb. p. 251.*

mum, (c) sed solum falsum & spurium, tangunt. Quomodo acidi & alcali (d) theoria saltem generalissima, nec ad speciales salium compositiones descendens, longe omnino medicinæ nostræ est insufficientis, cum ad *sexcentas facultates*, quas Hippocrates postulat, (e) præter has duas

(c) Ipso Baglivo admittente *Prax. L. I. C. XII. § V. p. 104. C. XI. § VII. p. 97. L. II. C. XI. § XI. p. 251.* Et Uratislavienses concedunt, ab hoc *mecbanismo σοφισμὸν in eligendis remediis certiozem evadere*; quæ res in medicina sane maxime utilitatis, quinimo necessitatis habetur.

(d) Quam vel ipse Hippocrates improbat *L. II. de diata VII. 4. p. 214.* siquidem alias, eodem *de vet. med. I. p. 14.* monente, *quicumque, de medicina dicere aut scribere aggressi, dicendi scopum sibi ipsis ac fundamentum supposuerunt calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum, aut aliud quodcunque voluerint, rem in compendium contrabentes, principium causse tum morborum, tum mortis, hominibus idem unum (v. g. naturæ moralis aut spiritus secundum Wirdigium) aut duo (v. g. acidum & alcali) proponentes hi quidem in multis, que dicunt, manifesto errasse, deperibenduntur.*

(e) *de vet. med. XXIV. 28. Vol. I. p. 27. ἡ ἀλλὰ μυσία.*

duas salinas simplices primas & generalissimas, non solum facultates pertineant etiam reliquæ, v. g. pinguis seu sulphurea, terrea, idem fluida, calida &c. sed quoque subalternæ, speciales & specialissimæ, varieque decompositæ sint numerandæ; cujusmodi præsertim in medicamentis, specificis dictis, elucescunt.

§. III. Mechanismi hujus chymici principia primum tria tradebantur; (a) Sal, Sulphur & Mercurius, utpote in metallis conspectiora; quæ deinde ad reliqua duo regna, vegetabile & animale, per analogiam

H 3

giam

(f) V. g. Saponis vis antepileptica & antiçterica &c. composita est ex oleo & sale lixivioso, unde magis quoque, quam simplex lixivium, linteorum maculas eluit. Qua quoque ratione *aromatum salia artificiosa, ex oleis illorum facta*, Helmontius *tr. pos. med. 52. 65. p. 385. 387.* multis aliis, tamen efficacibus, medicamentis præfert. Nucis etiam mofchatae virtus carminativa composita est ex sale volatili oleoso, sed præterea quoque facultate narcotica; qua contra rosmarinus caret, hinc magis cephalicus, inque soporosis affectibus utilis. Confer Boyl. *de specif. p. 47.*

(a) Confer Senn. *Phys. L. I. C. V. p. 399. de cons. chym. C. XI. p. 264.*

giam quandam extendere visum fuit. Quibus recentiores aquam & terram, tanquam principia prætermissa, nec sub illis comprehensa, super addiderunt. Verum principii (b) Mercurialis notio, communi hodiernorum chymicorum sensu accepta, est inconueniens, nec cohærens, & pro genere quodam constitutendo, inepta; siquidem tota ejusdem ratio formalis in volatilitate consistere, traditur; cujus ratione spiritus omnes eo referuntur; quæ tamen qualitas sali & sulphuri communis est, tanquam accidentalis & subalterna differentia. Verum primi chymici sub hoc melius aquam, (c) terra comprehensa, innuere videntur; siquidem ipsis sicut *sulphur principium metallorum masculinum*, ita Mercurius (d) *ma-
ter*

(b) Annotante Boyl. *de prod. princ. chym. P. IV. p. 49.* imo Sennerto, alias his primis admodum favente, *de Conf. Chym. C. XI. p. 313.*

(c) Stylo Hippocratis *L. II. de diæta*, confirmantibus experimentis Boyl. *Chym. Scept. p. 99. 102. & 108. de orig. form. exp. IX. p. 272. de prod. princ. Chym. P. V. p. 80. & 82.* Confer Helmont. *tr. cause & init. 31. p. 30. element. 15. 16. p. 43. Progyrn. meteor. 13. p. 56. complex. atque mist. elem. figm. 3. p. 85.*

(d) Confer Senn. *Phys. L. V. C. V. p. 400. & de*

ter principium fœmininum docetur, cum
 idea maximæ mutabilitatis, ut nunc coa-
 gulatus seu siccus, nunc fluidus; & rur-
 sus jam fixus, jam volatilis habeatur.
 Quantumvis autem Boyleus similem in-
 convenientiam de principio sulphureo
 (e) animadvertat, illud tamen non æque
 prætermittendum est, sensu quidem cor-
 rectori, quam quo a chymicis mecha-
 nicis sumi solet. Quippe de singulis his
 principiis chymicis observandum est, illa
 non esse (f) prima elementa & hyposta-
 tica principia, concretis naturalibus omni-
 bus universalis, quorum unum in alte-
 rius naturam transire respuat; sed sunt
 illa singulares specificæque *secundorum*
minimorum (g) & *primorum mistorum*
 texturæ & naturæ, quæ per suas sensiles
 proprietates (h) illam genericam suam

---

*conf. Chym. C. XI. p. 315. ubi recensetur, Ra-
 phaël Eplinum in Elia Artista monstrare, omnia
 metalla in Mercurium resolvi posse, tanquam
 proximam metallorum materiam.*

(e) *de Producibil. princ. Chym. P. III. p. 37 & S.
 III. p. 41.*

(f) *Confer Boyl. Chym. Scept. p. 49. 144. 149. 152.
 ubi fundamentum quoque illorum ex analysi
 chymica per ignem penitus convellitur.*

(g) *Ostendente Bohn. Diff. Chym. I. 21. p. 11.*

(h) *Ut hic pariter locum habeant Peripateti-*

convenientiam deregunt, ob quam operationes eadem in pluribus diversis concretis deprehenduntur.

§. IV. Quantumvis autem objicienti Boyleo (a) facile concedatur, principium sulphureum non esse simplicissimum, nec purissimum in corporibus naturalibus deprehendi, nec tale quavis mechanica elici aut elaborari posse; sed *illud fieri ex eadem universali materia nihilque aliud esse, quam coalitionem quarundam particularum, quarum aggregatum, quoniam talem habet contexturam, talem motionem &c. proprietates illas, praesertim inflammabilitatis, acquirat propter quas corpus sulphuris nomen sortiatur.* Sufficit tamen principium sulphureum esse illam specificam texturam, qua plura concreta convenient, rursusque a pluribus differant, & ex

---

corum illa communia quasi brocardica, quibus utitur Senn. *Phys. L. II. C. III. p. 185. Usitatum est, rerum formas latentes, propriisque nominibus destitutas, per propria accidentia, nobis notiora, describere.* item *L. VIII. C. I p. 586. 588. Diversitas operationum pendet a diversitate formarum (seu potius texturarum,) & omnis (textura seu) forma, qualis sit, operationibus suis se prodit.*

(a) *de prod. Prine. Chym. P. III. p. 37.*

& ex qua plures operationes naturales pro-
manent atque modificentur, sine qua nul-
lum concretum sit inflammabile, (b) fi-

H 5

cut

(b) Secundum Senn. *de cons. Chym. C. XI. p. 311.*
Siquidem, docente Bohnio *D. ff. Chym. II. 12.*
p. 22. & III. 24. p. 51. & X. 25. p. 166. Spiritus
ardentes ob particulas sulphureas & oleagi-
nosas vegetabilium, per fermentationem cum
sale & phlegmate intimius cœuentes, inflam-
mabiles evadunt accensique flammam con-
stituunt. Et *Diss. III. 6. p. 36.* Ignis elemen-
tatus sunt particula sulphurea accensa, seu
celerius & ad se invicem determinata ratio-
ne vibrata, qui cum pabuli seu materie (sul-
phureæ) deflagratione absumitur ita ut *ib. 10.*
p. 38. 12. p. 39. Flamma ex sulphureorum ac-
censione prorumpens, nihil, nisi effectus ra-
refactionis atque attenuationis materie un-
ctuose seu sulphureæ existat. Exindeque illa
tantum concreta, in quibus molecula sulphu-
rea abundant, concremabilia observantur,
aut scintillulas fundunt. *ibid. 15. p. 41. & 21.*
p. 50. Etenim flamma semper præsto esse debet
substantia sulphurea, multumque de sulphure
participans, quæ particulas, dissipatis & ex-
pulsis, succenturiantes, facile continuoq; suppe-
ditat; ita ut oleum seu pinguedo, calore resolu-
ta, in ardente lucerna, ab ellichnii parte inferi-
ore ad hujus fastigium, eiq; viciniorem aërem,
ignis

cut quidem omne, quod illo abundat. Neque obstat, sæpius ab aliorum principiorum particulis prævalentibus adeo illud involvi, ut corpora, per species subalternas, & fere longe differentia, (c) pariat, quinimo talia, quæ solitas operationes, ipsamque inflammabilitatem, (d) non exerant.

§. V. A

ignis actione rarefactum, per elasticitatem aut gravitatem suam, haud secus, ac mercurius in barometro, vel aqua in antlia, assurgere conspiciatur.

(c) Qualia sunt spiritus ardentis, bitumina, olea destillata & expressa, pinguedines, sulphura stricte sic dicta, v. g. citrinum, & antimonii, carbones.

(d) In sapone substantia pinguis & sulphurea est manifesta, nihilominus idem, ob copiosas particulas salinas junctas, non est, ut saxum, inflammabilis. Pulvis pyrius, aurumque fulminans summe sunt inflammabilia, qualia tamen esse desinunt, spiritibus acidis imbuta. Qua ratione aurum adeo fixum est, ut a violento igne aliquot dierum ne minimam quidem ponderis atque materie partem perdat; nihilominus, in auro fulminante, accenso, illud particulas suas sulphureas, utpote magis evolutas, detegit, haud secus ac chalybis scintillæ sulphur istius
com-

§. V. A sulphureo principio chymici quoque odores (a) deducunt, ita ut *sulphur* ab ipsis *primum odorabile* habeatur. Quantumvis autem sulphura plurimum ad odorem conferre, negandum non sit, attamen illud quoq; certum est, ab illis solis odores non profluere, b. nisi prius eadem a sale volatili alcalino resolvantur, ex licentur & expandantur; sicut e contrario illa (c) magis a salibus acidis invertuntur, invol-

combustibile, demonstrante Bohn. *Diff. Chym. III* 12. p. 39.

(a) Confer Senn. *Phys. L. VII. C. IV. p. 520. de conf. Chym. C. XI. p. 311*

(b) Siquidem, docente Bohnio *Diff. Chym. X. 20. p. 163. omnis odor, sive gratus, sive ingratus, a sulphure concreti, sale acuat. & exaltato, emanat, ita quidem, ut salia volatilia, maxime graveolentia, quibus vulgo elementarem simplicitatem nuncupant, nullo modo educi, aut educta concipi, queant, nisi sulphur copiosum secum vehentia, utpote in quod, ipsis obvium, nunquam non agere possunt, sed ejus particulas semper delibant, secumque abripiunt. Exinde Boyl. de orig. form. p. 214. odores corporum a textura totos dependere docet.*

(c) Qua ratione succinum, ut quidem ejusdem oleum, odorem nullum spirat, nisi demum

volvuntur & figuntur, ut odores priores non amplius emittant. Etenim (d) omnia odorata sapida esse solent, & omnia salia volatilia odorata, ut sulphura de se odores haud spargere videantur, nisi prius eadem a salibus junctis volatilifentur, (e) & per καπνώδεις ἀναθυμιάσεις deportentur.

mum accensum. Et testande Boyl. l. c. *camphora in oleo vitrioli penitus dissolvitur, ut ipsa ne odore quidem percipiatur, affusa vero aqua, eadem penetrantis odoris denuo resurgit*; haud secus ac vel ipsa salia urinosa, quando ab acidis figuntur, odorem suum deponunt. Confer Wedel. *amoen. med. l. I. S. I. C. V. p. 22.*

(d) Monente Senn. *Phys. l. VII. C. IV. p. 519.* ut secundum Helmont. *tr. imag. ferm. 31. p. 94. odores saporum nedum sint nuncii, sed & parentes promiscui.*

(e) Sennertus equidem l. c. p. 522. gratis probare laborat, odores esse *qualitates intentionales*, (similes motibus incorporeis) neque quandam *substantiam corpoream aëre tenuem*, seu καπνώδη ἀναθυμίασιw a rebus odoratis effluere, atque ab odoratu percipi. Rectius Helm. *tr. Magnum Oportet. 36. p. 126.* tradit, *odorem non dispergi sine odorabili, quod sit gas rei.* Quamobrem, monente Zwelf. *Pharm. Aug. f. 2. & 5.* odorata in coctione vires suas amittunt.

tur. Qua ratione, terebinthina vel aliis aromatibus assumptis, urina violaceum odorem spirat, & flores lapidis hæmatitæ, per se inodori, cum sale Armoniaco sublimate, aromaticam croci fragrantiam exhibent. Notatu autem dignum est, (f) *sulphura condensata minus, ac discontinuata, grata; concretæque eo sũaveolentiora esse, quo sulphure magis digesto, subtiliori ac pauciori gaudent, & contra graveolentiora esse, quo crassius & impurius hoc existit.*

§. VI. Neque vero naturæ humanæ principium sulphureum deest, quod potius Hippocrates sub mechanismi sui chymici *sexcentis*, æque ac *fluidum* comprehendit, sicut illud aliis locis (a) inter principia reliqua chymica recenset. Siquidem chymicæ destillationes ex omnibus universi corporis partibus, vel ex ipsis ossibus, oleum detegunt; quorum medulla idem alias satis aperte ob oculos ponit,
haud

(f) Declarante Bohn. *Diss. Chym. X. 20. p. 164.* ubi de odoribus plura præclara, lectuque admodum digna, habentur.

(a) *L. II. de diata VII. 4. Vol. I. p. 214. XXXIII. 19. Vol. II. p. 230. de int. affect. XLIX. 8. Vol. II. p. 193.*

haud secus ac pinguedo, in pluribus aliis partibus deprehendenda. Equidem ipsa copiosior morbum & fere leucophlegmatiam portendit, (b) quasi eadem in statu naturali superflua foret; verum ex hujus etiam defectu (c) naturam ad morbos, maxime vero tabem, *repere*, quotidiana praxis docet; quod ob illum humores acres & salini non ita temperentur atque demulceantur; unde tabidos copiosus butyri, aut recentis axungiae canis, esus, & potus lactis multum juvat. Ipsum vero sanguinem hoc principio abundare, suumque calorem vitalem ex hoc conservare, (d) ejusdem inflammabilitas suadet; quam-

---

(b) Siquidem cum obesitate praesertim hepatis incipit grandescere, sicut a copioso lactis potu me plures observationes anatomicae docuerunt. Quapropter obesarum quoque bestiarum v. g. porcorum & anserum saginatum, bilis fere amarore caret, carnes vero admodum insalubres sunt, quod ipsae transpirationem insensibilem imminuant, comprobantibus etiam experimentis medicinae staticae Sanctorii.

(c) Ut cum Hippocr. *de Humor. III. 106. Vol. I. p. 321.* loquar.

(d) Etenim observante Boyl. *de sangu. Hum.*

quamobrem & aromata, (e) hoc principio ditiora, optime illum restaurant. Quinimo spiritus animales seu succum nervosum aethereo sale volatili oleoso constare, apoplexia, reliquique generis nervosi morbi aperiunt; pro quibus curandis aromata, maximeque olea ipsorum aetherea, usu externo & interno, remedia sunt efficacissima.

§. VII. Tertium mechanisimi chymici principium est salinum, præ reliquis, haud minus in natura humana, activissimum. Peripatetici, tanquam qualitatem, illud a forma substantiali deducunt, sed, dum ipsi admittunt, (a) qualitatem & actionem agentis non a forma sine subjecto prodire, ipsi

append. ad P. IV. Exp. II p. 85. sanguis humanus, exiccatus & pulverisatus, carbonibus injectus, flammam eructat, ut eidem olei longe major insit portio, quam hæctenus quispiam observavit. Quam evidentem etiam sarcimina, ex saginatorum porcorum sanguinibus confici solita, gustui detegunt.

(e) Confer Wedel. *Amoen. med. l. I. S. I. C. V. p. 22. & seqv. Boyle. de specific. p. 26.*

(a) Secundum Sennert. *Phys. l. III. C. I. p. 204. l. VI. C. I. p. 411.* haud secus ac acicula, ratione figuræ materialis seu materiæ ferreæ acuminatæ, pungit.

ipsi confitentur, facultates has ab accidentibus modisque materiae, sine qua, tanquam subjecto suo, iidem non existunt, dependere; sicut Boyleus (b) pluribus demonstrat, ipsamque salinam qualitatem (c) a *salinorum corpusculorum speciali figura, magnitudine, soliditate ac pondere* rectius deducit. Quantumvis autem chymici nimio rigore principiorum suorum transelementationem, saliumque novam producibilitatem negent, non tamen omnino (d) negandam; attamen e contrario nimia facilitate Boyleus (e) igni vel soli

(b) *de orig. form. p. 99. § III.*

(c) *de produc. princip. chym. P. I. S. III p. 10. § S. I. p. 5.*

(d) Confer ejusdem *Chym. Scept. p. 116. 145.*

(e) Siquidem is *de prod. Pr. Ch. P. I. S. I. p. 5. putat, non incredibile videri debere, quod acidia salia, aequae ac caetera, variis destillationibus, attritionibus, coalitionibus textureaque mutationibus, quae diversis modis fieri possunt, producibilia sine, praesertim vero ignis operationibus. Qui, utpote agens activissimum, vehementer ac diversimode minutas, quibus corpus constat, partes exagitans, potest harum aliquas dissindere seu diffringere, alias vero quasi ad invicem commolere, §, ut verbo absolvam, inquit: earum molem*

foli energiam concedit, salia nova in concretis producendi, & ex ipsis reducendi. Etenim chymica quidem analysis (f) non tam concreta in elementa & simplicia principia sua reducit, sed, ex duobus vel pluribus subinde combinatis, potius elementata componit; nihilominus neque ignis quodlibet, aut saltem sal (g) ex quolibet concreto producere valet; sed hæc ipsa figuræ aut texturæ aptitudo, propter quam ignis ex hoc, & non illo, concreto sal elicit separatque, (h) ipsum est principium

---

I

lem figuram & motiones sic alterare, ut facultatem habeant conf. diendi seu incidendi tum linguam, tum cætera corpora, in quæ agunt, ad morem corporum, quæ salina nominamus.

(f) Confer Boyl. *Chym. Scept.* p. 66. 80. 195.

(g) Ex auro sane, terra, cineribus elixiviatis & ossibus calcinatis nulla ignis mechanica sal acidum aut alcali licet obtinere, sicut quidem ex vitriolo, nitro, &c.

(h) Nimirum, docente Bohn. *Diss. Chym. I.* 20 p. ii. tam salia urinosa seu volatilia, quam alcalisata seu fixa sub forma sibi propria, vel sub proprietatibus suis in concretis nullo modo deprehendere valemus, eise principium salinum his inharere & ab iis dem. sine igne quoque evocari posse, notissimum sit, it. 1

cipium salinum, quod tamen purum (i) nec in rerum natura habetur, nec ab arte produci aut separari valet.

§. VIII. Salini principii naturam in acuminata figura (a) maxime consistere, sicut sapes & solutiones, iis præstandæ, comprobant; ita salium differentias speciesque subalternas pariter ex hujus specifica variatione pendere, certum est. Sed quæ cujusque salis specifica figura sit, determinatu (b) res est altioris indaginis.

Equi-

---

ut concludere conveniat, sal quidem his ac illis concretis subesse, aliter tamen hoc modificari, aliisque substantiis diversimode per diversas, quibus elicitur, enchureses combinari.

(i) Etenim secundum eundem *Diff. Chym. XIV 6. p. 217. Vix sal aliquod adeo purum a concreto ullo separari potest, aut a natura productum existit, quin alias simul heterogeneitates, terreas scilicet aut sulphureas intermixtas foveat, imo concreto inexistent, sal cæterarum partium amplexibus arctioribus ita irretitur, ut sine harum inosculationibus vix educi queat &c.*

(a) Declarante *Boyl. de prod. princip. Chym. P. I. p. 3.*

(b) Equidem omnem hanc difficultatem solvere videtur, quod salium diversorum crystalli

Equidem (c) *alcalinorum atomi figura crassiuscula, rigida, acuminata, variisque poris instructæ dicuntur; acidorum atomi contra minutissime valde acutarum extremitatum, instar gladiolorum ancipitum, ex utraque parte scindentes adumbrantur. Quæ vero determinationum secundum analogismum majorum corporum exacte per circulum philosophicum cohæreat,*

I 2   omni-

stalli diversas specificas geometricas figuras eodem modo semper oculis exhibeant; ita ut, v. g. sale nitri & marino, una in aqua solutis, utrumque singulares & differentes exhibeat crystallos; quasi salia secundum quosdam non natura solum substantiali, sed & intellectuali, quin imo morali, gauderent, attamen quod etiam physicæ necessitatis effectus minima circumstantia variet, illam non perpetuam esse, testantur Wedel. *Pharmac. L. I. S. II. C. II. p. 13.* Boyl. *de orig form. p. 101.* Bohn. *Diff. Chym. I. 14. p. 8. & VI. 15. p. 93.* Ut hinc nihil solidi, pro textura ipsarum atomorum salinarum specifica dignoscenda, colligi posse videatur.

(c) Schuyt. *pro vet. med. p. 46.* tradit, *particulas acidas, utpote minus rigidas & flexiliores, scindere, alcalinas vero pungere, docente Cartesio de homine. Confer Guilielmi diff. Epistol. de salibus, quæ in actis Erud.*

dit.

omnibusque salium phaenomenis (d) explicandis accurate respondeat, hoc loco, tanquam *περίεργον* (e) disquirere nostrum brevi-

dit. Lips. mense Februario 1708. p. 78. recensetur; item quæ ibid. mense Julio 1707. p. 320. secundum Hartsockerum recensentur.

(d) e.g. Effervescentiæ acidi cum alcali, & quod utriusque salis acumen notabiliter hinc, sicut etiam a solutis saxeis, acidorum obtundatur.

(e) Quod quidem cum Baglivo *Prax. L. I. C. XI. §. VII. p. 98.* non ideo penitus improbandum est, siquidem secundum Hipp. *de Eusebemos. l. 6. Vol. I. p. 52. illud neque otiositas est, neque malitia, sed mentis vigilantia.* Modo ne quis unice talibus inhæreat, & præ his necessaria, utiliora & pragmatica postputet, aut, tanquam unicum mechanismi chymici fundamentum, requirat, sine quo huic nulla soliditas constet. Sicut enim, monente Boyl. *tentam physiol. p. 20. rationem jam aliquam (& sufficientem) reddit, qui cur lapides, ferrum, aliaque omnia præter unicum hydrargyrum, auro innatent, docet, quod cætera omnia hydrargyro sint leviora, etsi phaenomenon & gravitatis causam non ab atomis deducat; p. 22.* Sicut quoque pulveris pyris vis admiranda haud neganda est, quod quis atomorum species, in singulis ejusdem ingredientibus, expendere non

brevitatis studium haud admittit. Hoc unum liceat monere, (f) salinarum atomorum dorſa, inſtar cuneorum, obtuſa eſſe poſſe, licet reliqua ſuperficies acumen forment. Alias vero ſufficiat, texturas haec ſenſibus latentes, nec a priori per mechanifmum geometricum exacte determinandas, a poſteriori per mechanifmum chymicum ſapore atque proprietatibus, inſenſus incurrentibus, detegi. E. g. acida ſapore hoc ſpecificam ſuam texturam aperiunt, qua tamen faxea & oſſea ſolvunt, licet non per illum, ſed per hanc tanquam rationem cauſſandi, alias hujusmodi operationes edant.

§. IX. Salinae facultatis primaria proprietas eſt, ut ipſius particulæ ſint in aqua ſolubiles, præſertim *cum ſalia non agant niſi*

---

non noverit : Ita ſufficit, ſalium ſingulorum diverſas & ſpecificas operationes & proprietates addiſcere, licet atomorum ſalinarum ſpecificæ figuræ demonſtrari nondum poſſint.

(f) Sicut evincere videtur, quod duo diverſa ſalia in uno ſubjecto ante conflictum cohabitare poſſint, deinde vero per efferveſcentiam aut fermentationem facto concuſſu, textura con-

nisi sint soluta. Nimirum (a) majora salina frustula, aquæ immissa, fundum quidem petunt, at tamen per hujus internum agitationis motum, liquidis essentialem, illa in salinas atomos disjunguntur tam minimas, quales ob minimam relictam gravitatem, intra liquorum poros, quinimo intra ipsos corpusculorum ordines suspendantur, (b) quos mole ac gravitate sua divellant; etenim aquæ, salibus saturatæ, ob novas intercapedines notabiliter intumescunt, majusque spatium querunt. Quapropter quoque ob motum, calore auctum, poros dilatatos, ordinesque laxatos, aqua calida plus solvit, quam frigida, plus, quam hæc, ebulliens, & destillationes, cohobationes, circulationes, digestionesque chymicæ saturatissimas præbent solutiones. Dum igitur salia, (c) liquore

---

concreti longe diversa evadat, v. g. in lacte, musto, ut hæc variatio solum diverso salium fitui ascribenda videatur.

(a) Confer Guilielmini *dissert. Epist. de salibus, sicut recensetur in actis Erud. Lips. mense Februar. Anno 1708. p. 76.* Boyl. *hist. fluidit. S. XV. p. 52. & S. XXI. p. 60. 61.*

(b) Secundum Bohn. *Dissert. Chym. V. 15. p. 80.*

(c) Confer eundem *Dissert. I. 24. p. 14. II. 22. p. 28.*

re dissoluta, ex firmitudinis & quietis statu in fluiditatis motusque statum divehuntur, & hinc ad vibrationem & impulsum fortiolem accipiendum, aptiora evadunt, illumque præterea liquorum motus intestinus etiam addit, eadem quoque sic solutionibus suis præstandis demum satis adaptantur; quas alias sine tanto motu præstare non valent, utpote quo *quasi malleis eorum aculei seu cunei poris compagum solvendarum intruduntur*. Licet autem olea essentialia (d) satis sapida sint, & hinc salina, nihilominus vero in aqua non solvantur; reliquis tamen principiis quoque hoc commune est, ut, si quæ aliis admodum involvantur, sicut hujusmodi oleorum sale eorundem sulphuri, qualitates & proprietates suas, ut dicta olea suam in aqua solubilitatem, amittant.

§ X. Altera salini principii proprietas est sapida qualitas, (a) ita ut sal primum

I 4

sapi-

(d) Objiciente Boyleo *de prod. princip. chym. P. I. p. 3*

(a) Licet autem, hoc maxime pollentia, aromatum olea & spiritus ardentis magis ad sulphurum classem pertineant, eadem tamen salinas particulas intertextas gerere, negandum non est, secundum Bohn. *Dissert. Chym.*

l. 14. p. 8. Vl. 10. p. 90. 31. p. 102.

sapidum esse dicatur & ex diversis saporibus salia quoque diversa, aut varie combinata, deprehendantur. Quales *cognationes* salinas quoque in humoribus corporis vivi Hippocrates (b) docet, qui facultates horum salinas secundum sapores, utpote nobis notiores, nominat, scilicet, ut ipsi sint amari, falsi, dulces, acidi & acerbi. Chymici recentiores salia, (c) tanquam in duo summa genera dividunt in acida & alcalina, & hæc rursus in volatilia seu urinosa, & fixa seu lixiviosa. Quantumvis demonstratu (d) difficile sit, num

(b) *De vet. med.* XLII. 3. Vol. I. p. 40. *Ἐγγυεσίας.*

(c) Equidem Boyl. *de prod. princ. chym.* P. I. p. 2 & 4. S. III. p. 7. *de Color. Exper.* XX. p. 295. *Chym. Scept.* p. 177. Wedel. *Pharm.* L. II. S. IV. C. IV. p. 173. *Zwelf. in append. Pb. Aug.* f. 71. trichotomiam salium præferunt, ut ipsa sint vel acida, vel lixiviosa, vel urinosa; & hic *contra Tachen.* P. II. C. VII. f. 39. acriter præsertim alcali volatilis notionem impugnat; res tamen eodem recidit, sicut inferius de sale alcali pluribus declarabitur.

(d) Cum Boyl. *Chym. Scept.* P. III. p. 176. & *de prod. princ. Chym.* P. II. S. IV. p. 31. adiaphoros suos lignorum spiritus defendat; sed non est rationi absolum, replicare, spiritus hos esse acido-salvos; ex acido & alcali compositi-

num non dentur salia vere tertia & neutra, id est, quæ nec acida, nec alcalina, nec ex ambobus contexta, sint. Inter alia tali sale neutro pollere, camphora videtur, ob inflammabilitatem quidem sulphurea, sed ob acrem saporem etiam salina. Cujusmodi quoque Boyleus spiritus lignorum, adiaphoros ipsi dictos, arbitratur; qui quidem primum acidi destillantur, sed ab acore rursus, abstractione super corallia calcinata, liberantur. Nihilominus licet doctrina salium acidi & alcali, (e) ob alias etiam rationes,

I 5

quasi

positos; & sic etiam camphoram; cujus facultas quidem medica proxime ad salium volatilium oleosorum virtutes accedit. Et enim ipse Boyl. *de orig. form. Exp. IV. p. 232.* proponit *sale[m] quendam mirabilem*, evidenter quidem ex acido & alcali compositum, qui vero in tentaminibus, nec acidi, nec urinosi, nec lixiviosi, salis naturam testetur; ut adeo animus meus adhuc propendeat ad Bohn. *de aër. infl. C. IV. p. 274.* assertum: Tale sal, quod respectu acido-salsi, eidem tertii dicti, *quartum* nominatur, *non esse ens reale.*

(e) Ex ipso sacro codice dogmatis hujus antiquitatem colligere licet, quod ab ipso, *tanquam*

quasi pro universalibus principiis, omnino insufficientis sit, eadem tamen exinde non, ut inutilis (f) est rejicienda, sed, ut imperfecta, potius supplenda.

§. XI. Salia

quam res maxime repugnantes, acetum & nitrum opponantur, recensente Boyl. de prod. Princ. Chym. P. I. S. III. p. 11. qui nitrum hoc de veterum Ægyptiaco, vere lixivioso, declarat. Non autem meam facio, & aliis, ut satis firmam, obtrudo traditionem Tachen. Hipp. Chym. C. III. p. 16. & Clav. C. II. p. 32. C. III. p. 43. quasi Cous L. I. de Dieta sub nomine ignis acidum, sub aquæ vero alcali sal, innuat. Probabilius secundum Democriti philosophiam, quam liber hic ubique spirat, magis ignis pro primo naturali movente & aqua pro materia, explicari posset.

(f) Siquidem, secundum Hippocr. de arte I. 4. p. 1. *scientia votum ac opus esse videtur, & semiperfecta similiter ad finem perducere atque absolvere.* Quod enim alias in physica & medicina, tanquam imperfecta & incompleta, repudianda forent. Ipse Boyleus igitur, dogmatis hujus insufficientia multis de nonstrata, C. VIII. p. 68. *acidi & alcali principia non minimo spagyricis medicisq; usui fore deniq; libens admittit; sicut etiam de sanguine hum. P. IV. Tit. XIV. p. 46. exemplis ipse confirmat.*

§. XI. Salia vero acida præcipue sub liquorum & spirituum nomine formaque occurrunt, siquidem hi sunt ipsa salia resoluta, & ab aqua interna deliquium passa. Boyleus (a) equidem acida salia, quæ passim habentur, in concretis suis non jam existere, sed noviter demum, præsertim ab igne, produci arbitratur. *Cum limoniorum berberumque succus acido quidem scateat, soli tamen aqua pluvie (b) debeatur; vina etiam dulciora in acetum degenerent; ligna per retortam spiritus acidus, igne aperto fuliginem, sale alcalino ditum, præbeant; & sal commune ac nitrum acidi saporis exortia, igne tamen fortissimi spiritus acidi plus, quam tres ponderis sui quadrantes largiantur.* Verum in aquis etiam insipidis (c) sal acidum sæpius re-

(a) *de produc. princ. chym. P. I. S. I. p. 4. 5. S. II. p. 6. S. III. p. 14.*

(b) E qua tamen alibi non acidus, sed aromaticas quoque plantas progerminare, per experimenta idem probat.

(c) Sicut colligitur, quod plures aquæ insipidæ a liquore tartari præcipitentur, idem quod in locis palustribus gramen acidius crescat, hinc non tam vaccis, quam equis, commodum; Cujusmodi solum patresfamilias, insper-

reconditur, quod, si aquæ pluviae deest, non tamen terris deficit; in quibus, ab hac illud deliquatum, in plantarum alimentum devehitur; & sicut aceti sal acidum non est fermentationis novum productum; quippe quod jam in uvis immaturis gustus deprehendit, & ex dulcibus mustis (d) ante illam jam destillatur; ita nec spiritus acidus salis & nitri ab igne producitur, cujus quantitas in destillatione ab additæ terræ (e) humiditate accrescit. Etenim sal commune nitrumque crudum propter sal acidum, jam in iis existens, carnes, fumo indurandas, condiunt. Licet igitur nitro non sit tantus a-

cor,

---

inspersis cineribus elixiviatis & stercore gallinarum, utpote multum alcalinis, corrigere solent.

(d) Eodem *ibid.* P. II. S. I. p. 22. & S. IV. p. 28. 29. testante.

(e) Sine hujus enim additione spiritus acidus ex nitro saleque communi non destillatur, ipso Boyl. *ib.* P. I. S. III. p. 10. 14. 26. confitente. Ut taceam igne minus forti ex nitro & sale communi spiritus eodem acidus destillari, si modo aliud menstruum prius ipsis affundatur; eodem *de util. Phil. Exper.* P. II. *Ess. V. Chap. VII.* p. 171. & Bohn. *Diss. Chymico-phys.* II. 7. p. 19. docentibus.

cor, (f) cum sal acidus, non amplius purus, sed ab alcali obtusus, in eodem existens, se exerere non possit; idem tamen jam adest; sicut in omnibus acido-falsis, e. g. tartaro vitriolato, nitroque regenerato apparet. Denique ligna, praesertim viridia, etiam igne aperto per fumum, hinc oculos mordentem, salis acidi copiam evincunt; quo alias sal eorum alcalinum volatile figente, hoc non, velut in fuligine, (g) separari, colligique potest.

§. XII. Quantumvis autem acida singula natura figuraque (a) generica convenient,

(f) Quemadmodum ipse Boyl. *de prod. Princ. Chym. P. I. S. I. p. 5.* concedit; hinc etiam ob acidum, non purum, sed fractum, sal commune lac non coagulat, licet eidem acidi non parum infit.

(g) Ut verisimilius Sennert. *de conf. Chym. C. XI. p. 295.* contrariam opinionem defendens, scribat: *Chymia separat diversas rerum partes, non generat, (aut noviter producit,) & nisi a natura subjiciatur materia (secunda, apta & disposita) eam (aut hoc vel illud novum corpus) non producit.*

(a) Nimirum, monente Hippocr. *L. VI. Epid. S. III. 36. Vol. I. p. 805.* *Colligendum & addiscendum est, an (& quatenus quaedam) similia sint inter se, aut dissimilia inter se,*
quo

veniant, ex qua eadem certos etiam, sibi-
que solis, nec alcalinis proprios, effectus
operantur; v. g. ut cum alcalinis efferve-
scant, hæc temperent & ipsa temperen-
tur, volatilia salia figant, saxea corro-
dant, ab iisque obtundantur &c. Attamen non
plura solum concreta, sale hoc acido in-
structa, insuper ex alio principio (b) com-
posita, textura gaudent, atque propter
hanc composita etiam facultate medica
pollent; sed ipsa quoque acida salia (c)
per species subalternas & specialissimas
rursus differunt, v. g. volatilitate, subtili-
tate molisve parvitate; licet una figura
generica conveniant. Qua ratione ace-
tum a spiritibus mineralibus, v. g. spiritu
salis & nitri, differt, sicut hi duo rursus
invicem; dum hic (d) argentum, non
aurum, ille contra aurum, non argen-
tum

---

*quo ex dissimilitudinibus similitudo fiat una.
Sic sane fuerit via; sic etiam eorum, quæ re-
cte se habent, probatio, & non recte se habentium,
redargutio.*

(b) Monente Boyleo de acido & alcali C. II.
p. 61.

(c) Eodem docente *ibid.* C. III p. 63. & de spe-
cif p. 16.

(d) Confer Bohn. *Diss. Chym.* II. 7. p. 19. & VI.
2. p. 91.

tum solvit ; sicutque oleum vitrioli, non vero aqua fortis, (e) frustra carnis solvit. Quæ in naturæ humanæ mechanismo Hippocrates (f) etiam animadvertit. Acida igitur singula generice (g) refrigerant, dum eadem sanguinem coagulant, (h) hujus sal volatile figunt & fermentationem deprimunt ; attamen ipsa sanguinis coagulatio pro salium acidorum diversitate (i) rursus variat. Prætereaque spiritus nitri, notante Boyleo, (k) calculos huma-

(e) Testante Boyl. *de util. Phil. Exper. P. II. Ess. I. p. 20.*

(f) *L. II. de diata VII. 5. Vol. I. p. 214.* Quæ de acidis, non quidem simul nominatis, pariter accipienda esse, tamarindi ostendunt, simul purgantes secus ac cummuniter alia acida.

(g) Sicut Hippocr. *ibid. XXIII. 6. Vol. I. p. 224. de vinis acidis & aceto XXVII. 3. p. 227. de oleribus acidis & XXIX. 3. pag. 228. de malis punicis acidis, docet.* Cui & Galenus adstipulatur. Confer quoque Schuyll. *pro vet. med. p. 107. 109. 112.*

(h) Demonstrante Boyl. *ae specif. p. 18. & de Sangu. Hum in append. Exp. III IV. V. p. 74.*

(i) Secundum experimenta Drelincurtii, quæ recenset Bonet. *An. Pr. f. 961.*

(k) *de specif p. 17.*

humanos solvit, quod præter hunc nullus alius hujusmodi spiritus præstat.

§. XIII. Licet autem acida humorum facultas in statu naturali sit ita temperata, (a) ut eadem non evidenter appareat; at tamen in statu præternaturali satis evidenter illa detegitur, Baglivo (b) demonstrante. In quo eadem sub *bilis atra* (c) nomine fere in aliis locis ab Hippocrate, tanquam plurimum, etiam gravissimorum, morborum causa, maxime notatur. Falsissime autem speculatores morales negant, *acida, etiam corrosiva, in corpore vivo alterationes noxias inferre*; cum tamen

---

(a) Secundum Hippocr. enim *de vet. med. XXIV. 30. Vol. I. p. 27. Hæc salina mixta & inter se temperata, neque conspicua sunt, neque hominem ledunt.*

(b) *L. II. Prax. C. IX S. III. §. III. p. 220. §. IV. p. 222. §. VI. p. 224.*

(c) Cujus confusio cum bile amara epatis, a Galeno introducta, pessimas in medicina confusiones peperit, cum tamen Hippocr. *de victu acut. XXIX 8. Vol. II. p. 293.* utramq; bilem manifeste invicem distinguat. Confer Senn. *de conf. Cbym. C. XVI. p. 462. 493. de Scorbuto. p. 36. 39. Schuyl. pro vet. med. p. III. Quæ ratione male bili amaræ tribuitur, quod Hippocra-*

men aliud quotidianæ praxeos (d) evidentissima veritas doceat, & Hippocratis experientia, in specie de aceto (e) testetur, Tulpiique (f) de spiritibus acidis confirmet. Laudem vero potius B. Ettmüllerus meretur, quod is acida secundum speciales locorum affectorum (g) differentias rursus distinxerit, v. g. in pleuriticum, hypochondriacum &c.

K

§. XIV.

pocrates atræ tribuit, ut hæc *sanguinem coagulet* secundum *l. I. de morbis. XXII. 13. Vol. II. p. 27. XXVIII. 4. p. 33.*

(d) Hipocr. *de vet. med. XXV. 10. Vol. I. p. 28.* docente; quem confirmat observatio Ballon. *l. I. Conf. CVII.* recensente Boneto *Anat. Pract. f. 1432.* Et, eodem *f. 962.* referente, *Drelincurtius Monspeliæ vidit.* (& cuius pariter in Batavia & Germania videre licet) *virgines bene multas ab esu acetariorum & limonum nimio* (præsertim temporibus menstruis) *in chloroses incidisse.*

(e) *De victu acut. XXVIII. 20. Vol. II. p. 292. & XXIX. 12. p. 293.*

(f) *Obs. L. III. C. XLIII p. 254.*

(g) Quem ipse Hippocrates *de flat. IV. Vol. I. p. 401.* defendit, quam si regerens: *Morborum plurium unus & idem modus est, locus vero differentiam eorum facit. Quare morbi quidam nihil inter se simile habere videntur,*

§. XIV. Alterum salium summum genus alcalina constituunt ; quod equidem a quibusdam ad lixiviosa duntaxat restringitur , ut eodem hæc ab urinosi discernantur ; sed utraque dicta salia ab acidis differunt & invicem conveniunt , quod ipsa cum acidis effervescent , horum spicula obtundant , cum iisdem in tertia falsa cœant , sulphura solvant , acidis soluta præcipitent , syrupi violarum colorem cœruleum in viridem mutant , cuprum sub cœruleo colore solvant . Quapropter utraque hæc salia genus quoddam requirunt , sub quo cœant , rursusque in genera subalterna dispescantur ; cui salis alcali-

---

tur , propter diversitatem scilicet locorum , cum sit tamen una morborum species & causa eadem . Qua ratione spiritus urinosi pleuriticum , martialia magis hypochondriacum acidum corrigunt ; de quibus Boyl. de specif. p. 21. igitur vere scribit , illa acidum primarum viarum (in hypochondriis) corrigendo , sanguinem ipsum quoque corrigere , quem tamen non intrent ; nihilominus , cum ea sudorem non moveant , sicut spiritus urinosi , in pleuritide non conveniunt ; siquidem antacida specifica dari , multis Idem ibid p. 16. demonstrat .

calini (a) notio est commodissima, ita ut hoc rursus in volatile seu urinosum & fixum seu lixiviosum distingvatur. Salia igitur lixiviosa quod attinet, illa non tantum artis producta esse, nitrum Ægyptiacum (b)

K 2

ther-

(a) Quamobrem Boyleus etiam *de sangu. Hum. P. IV. Tit. III. p. 37.* Inter sales, alcalia vocatos, inquit: quidam in sat intensis gradibus sunt fixi, alii nequaquam. Quam ob causam varii recentiores spagyrici, qui acidum & alcali volunt esse verã mixtorum corporum principia, sal alcalinum alterum vocant fixum, alterum volatile. Quam doctrinam licet alibi oppugnarim, rationesque attulerim, ob quas ipsam & appellationes rejiciam, sæpiusque sales vocem, combustionem factos, alcalia simplicia aut lixiviatos sales, eosque, qui adscendunt, interdum urinosos, interdum volatiles sales & spiritus. Cum tamen fixorum ac volatiliũ alcalium appellationes tantopere jam in usu sint, obsequar consuetudini, & sæpius sensu, ab usurpatoribus recepto, eas & ego adhibebo. Confer. *Wedel. Pharm. L. II S. IV. C. IV. p. 174.*

(b) Probante Boyl. *de prod. princ. chym. P. I. S. III. p. 11. 12.*

thermæque (c) ostendunt. Hujus classis sal per calcinationem ex lapidibus calcariis, testis ochrearum & cochlearum (d) accipitur, magnæ virtutis in medicina, etiam usu interno. Simile fere sal silices quoque per calcinationem præbent, cui proxime sal Ludi Paracelsi (e) accedit, ipsum vesicæ calculum frangens & minuens. Communissima vero sunt hæc salia ex plantarum incineratione, quibus

(c) Eviacentibus experimentis, quæ Potentissimi Regis nostri Prussiæ Consiliarius Aulicus & Archiater, Frider. Hoffmann. in *disput. de thermis Carolinis C. II. §. IV. p. 19.* a seipso tentata refert.

(d) Quarum calces pulverem decantatissimum, pro calculo vesicæ frangendo, ingrediuntur. Aqua ipsius calcis vivæ; sicut usu externo, instar omnium salium lixiviosorum, in gangrænis plurimum valet; sic a Lossio, Sylvio, Willisio, Boyleo usus etiam in ternis ipsius in epilepsia, hæmoptoe & diabete laudatur; calcisque vivæ virtutem lithontripticam multa experimenta practica mihi favent.

(e) De quo tradit Helmonti. *de lib. c. III. 28. p. 672.* videtur autem is lapis specularis esse. Ipsos silices quosdam calcinatos, inque vino extinctos, huic, calide poto, virtutem calculos

bus tamen ut volatilia infunt, (f) hinc per ignem ab acido in fixa colliquantur.

Quantumvis autem lixiviose salina facultate plura medicamenta magnis morbis, ex acida cruditate, obstructionibusque a coagulatione, scilicet febribus intermittentibus, hydropi ascitæ, strumis &c. medeantur, vix tamen hac facultate humores corporis humani (g) peccant.

§. XV. Alteram salium alcalinorum speciem volatilia sistunt, communiter urinosa dicta, propter fortem hujusmodi

K 3

odo-

---

culos vesicæ comminuendi, communicare, propria mihi experientia confirmavit.

(f) Maxime dubito, quo tamen *Boyl. de prod. Princ. Chym. P. 1. S. II. p. 6. S. III. p. 9 10. & 14.* inclinat, easdem lignorum particulas pro sola diversa ignis operatione, v. g. destillatione formam spiritus acidi, aperto igne salis volatilis in fuligine, salis vero fixi calcinatione induere. Siquidem ligna resinosa pini, abietum &c. longe majorem fuliginis copiam, minorem vero cinerum; quercina contra minorem fuliginis copiam, majorem vero cinerum fumique acidi, præbent. Fuliginem vero magis sale volatili, quam spiritu acido, constare, ipsius destillatio ad oculum demonstrat.

odorem, qui haud secus, ac spiritui urinae, exque hoc constanti salis Armeniaci, spiritibus etiam cornu cervini, eboris, sanguinis humani & reliquis omnibus hujus classis communis est. Quo etiam salia haec texturam suam sensibus mox aperiunt, & quo deposito, virtus ipsorum quoque perdita est, aut imminuta. (a)
 Habentur eadem quidem in propria forma

(g) Nam, nec fitim ab humorum sale lixivioso fieri, svadet, quod illa cum externa perfrigeratione, sanguinisque coagulatione ab humoribus acidis illata, vehementius urat, a sudoribus contra subinde remittat. Nec icterus similem bilem, ut caussam, agnoscit, cum sapo ipsaque salia lixiviosa optima sint ejusdem remedia, sicut in *disputatione mea Altdorffina, de ictero* probavi; mea, inquam, non B. Mauritii Hoffmanni, sub cujus nomine falso eandem citatam videre licuit.

(a) Siquidem haec salia, Spiritibus acidis affusis, si figuntur, foetorem urinosum quidem deponunt, sed virtute ipsorum, etiam medica, multum imminuta. De spiritu cornu cervini notatu dignum est, eundem, ab empyreumatica graveolentia probe liberatum, praeter urinosum odorem quoque fragrantiam spermaticae fertilitatis, instar aëris mox a tonitru spirare.

ma, salis sicca, sed æque in forma quaque spirituum liquida, quos, a phlegmate interno deliquata, præbent. Quantumvis autem hæc salia ex regno etiam minerali, & vegetabili acquirantur, communissima tamen ex regno animali parantur; ut hujusmodi sale, quantus quantus quoque homo constet, ipsiusque sanitas & morbi (b) fere pro volatilitate ipsius, magis minusve deficiente, variant, confirmantibus maxime sanguinis(c) & urinæ (d)

K 4

phæ-

(b) Omnes siquidem vitales actiones, maxime vero sanguinis circulatio & fermentatio, salis hujus volatilisationem non quidem plenam intendunt; ut Bonteccei von *Wenschli* *chen Leben* p. 407. hæc opinio non irrationalis videatur, nec absone Helmont. *tr. sext. digest. 57. p. 176.* ipsum *Spiritum vitæ* (sed haud intellectualem & moralem) *de natura salis volatilissimæ esse*, doceat.

(c) Hujus, v. g. vena secta missi, color rutilans cinabarinus salis volatilisationem probam & sanitatem, niger fixationem & melancholicos morbos, pallidus deficientem & chlorosin significat.

(d) Urina sana citrini coloris, seu oleosa Hippocrati dicta, per nubeculam suam sal volatile satis digestum significat, minus contra chlo-

phanomenis. Etiamſi vero hujusmodi ſal non in propria forma corporibus inſit, attamen ejusdem principium ſalinum (e) inhæret, ab aliis quidem temperatum.

§. XVI. Salia hæc volatilia, tam in forma ſicca, quam liquida, Spirituum, ſicut ex variis concretis, cornu cervino, fuligine, ſanguine humano &c. elaborantur; ita eadem qualitatibus ſpecialiſſimis inter ſe differre, veriſimile eſt; nihilominus tamen generica virtute ſua morbis mederi conſtat, ut e. g. ſpiritus ſanguinis humani non majori antepileptica virtute, quam

---

chloroticorum pallida, præſertim quando in illa quoque nubecula non conſpicienda eſt in graviore colica, cum metu apoplexiæ aut epileptiæ. Nec urina coloris aurantii, lixivioſa & ſubrubicunda ſpiſſior ſalis volatilis exceſſum denotat, ſed potius oſtendit, quod eadem, ob acidum prævalens, alienas multas particulas imbiberit, adhucque propter renum præcipitationem inſufficientem continet; hinc, agris convaleſcentibus, urinae tales primum turbantur, deindeque, ſedimentiſ depositis extenuantur,

(e) Confer. Bohn. *Diſſ. Chym.* I. 16. p. 7. 20. p. 11.

quam cornu cervini polleat. (a) Non opus est igitur, illum aut spiritum secundinarum humanarum, aliosque similes difficultate majori laborare, cum spiritus eboris, aut cornu cervini, minoris difficultatis & nauseæ, (b) paria præstent. Quoniam vero hæc salia, tanquam præstantissima remedia plurimorum difficilium morborum, maxi-

K 5

mi

(a) Mea praxis, qua ultra centum, non uncias, sed libras, hujusmodi spirituum, scilicet cornu cervini, sanguinis cervi, apri, cranii humani, ungulæ alcis, viperarum, eboris, fuliginis, lumbricorum, consumsi, nullam omnino virtutum specificarum, tam antepilepticæ, quam diaphoreticæ, differentiam eosdem ostendisse, mihi visum fuit; nisi forte quod spiritus salis Armeniaci fere minores sudores, quam cornu cervini & eboris, moverit; fortassis quod secundum experimenta *Boyl. de sangu. Hum. P. IV. Tit. VII. p. 43.* hi spiritus cum acidis effervescentiam calidam, ille vero frigidam, exhibuerit. Num vero & hæc præjudicio cuidam meo magis debeantur, aliis dijudicandum relinquo; homo enim sum, nec aliquid humani a me alienum esse, credo.

(b) Præsertim cum ægrorum plurimi vel ab ipsi nominibus medicamentorum, ex humanis partibus paratorum, plures etiam viperinorum, abhorreant.

mi sunt facienda, ipforum vero usui odoris & saporis inprimis empyreumatica, ingratitude maxime obstat; ab hac salia laudata facile optimeque, cum spiritu vini per cineres rectificando, liberantur, adhuc magis vero ex hujusmodi vinosis spiritibus, cum oleis destillatis (c) salia volatilia, aut cum essentiis duplicatis (d) elixiria, componendo, si non paria, proxima tamen salium volatiliium elixiriis Helmontianis; (e) *que magnorum phar-*
corum

(c) Quæ faciliore labore, melioraque parantur, quam secundum processum Boyl. *de sangv. Hum. P. IV. Tit. X. p. 49. Tit. XII. p. 52 & XIV. p. 56.* Scilicet ut salia hæc, juncto spiritu vini, in offam quasi Helmontianam coagulentur, ut ipsa deinde oleis parum imprægnari possint, aut etiam olea, spiritu vini soluta, urinoso spiritui per multam agitationem debeant confundi.

(d) Qua methodo sine tanta difficultate, quantam Boyl. *de sangv. Hum. P. IV. Tit. XV. p. 62. 63. & Tit IX. p. 48.* item *de util. Pbil. experim. P. II. append. p. 329.* ostendit, præstantissimum habetur elixir succini volatile, simul exaltatum ob succini virtutes, a multis practicis summe laudatas

(e) Secundum Helmont. *tr. de pot. med. 65. p. 387. & de febr. C. XV. 7. p. 778.*

corum potestates adequant, vi quippe incisionis, resolutionis & absterfionis, ad limen usque quartæ digestionis delata, tenacitatem coagulatorum in vasis totaliter tollunt, hinc in vertigine, veteri cordis palpitatione atque apoplexia plurimum profunt.

§. XVII. Salium horum alcalinorum plurimas atque singulares virtutes, præter alios celeberrimos medicos, (a) Boyleus (b) confirmat; ut scilicet eadem in
mor-

(a) Riverii, Sylvii, Wedelii, Bohnii, Ettmülleri, Ludovici, Harderii, imo Baglivi & Uratislaviensium etiam præter opinionem. Quorum testimonia maximi valoris & ponderis esse debent; cum alias *testium affirmantium unus plus omnino valeat, quam mille negantium.* Quod juris brocardicum eo magis in medicina locum habet, quod in hac negantes ex solo præjudicio salium horum usum praxi propria tentare adhuc formidarint; quæ enim ipsos contraria docuisset.

(b) *De util. phil. exp. P. II. Ess. V. Chap. V. p. 141. 144. & append. p. 320. de sangv. Hum. P. IV. Tit. XVI p. 64. 65.* Ubi his notatu dignis verbis exorditur: *Volatilia quidem alcalia tanto cum successu ad usus medicos usurpata sunt*
in An-

morbis, præsertim contagiosis, putrefactioni ac coagulationi sanguinis resistent, optima præbeant cardiaca & nervina, quæ nec debilitent, nec magnas evacuationes ciant, nec stomacho gravia sint. Quæ hinc in passionibus hysteriis, animi deliquiis, epilepsiis, apoplexiis, paralysibus, cephalalgiiis, tussibus, scorbutica intemperie, febre hæctica, pleuritide, deliriis, etiam febribus, febribus acutis & ipsa gangræna plurimum valeant. Quantæ virtutes non solum per observationes anatomicas & practicas, sed etiam per mechanisum chymicum facile ad oculos demonstrantur;

in Anglia (imprimis Londini, quod certe haud oppidum est & honoratioribus ægrotis abundat) ab anno. 1656. Circa quod tempus eorum introductionem, usumque, non parum conciliata eisdem fama; & virtutibus declaratis, promovi, ut nullatenus dubitem, quin deinceps pluris ab omnibus æstimanda sint, sæpiusque, quam hæctenus, adhibenda, futurumque demum, ut eadem vulgaribus remediis non pauci medici præponant; quæ etiamnum, quod meliora desint, in usu sunt; licet talia & patientem gravent, debilitentque & variis destituantur præstantibus virtutibus, quibus alcalia volatilia minime carent.

tur; ita tamen ut ipsorum sola generica qualitas alcalina non omnibus explicandis satisfaciat, sed conjuncta etiam volatilitas & subtilitas plurimum conferat. Verum ut horum salium energia, non quidem adstringens, (c) sed potius resolvens appareat, dosibus repetitis, nec minimis, eadem exhibeantur.

§. XVIII. Ex his primis simplicibus-que salinis facultatibus earum *cognationes*, ab Hippocrate (a) notatae, componuntur. Hinc enim primum emergunt muriatico-seu acido-salsa, quibusdam salsa tertia, aut neutra, dicta. In quibus autem non sufficienter saturatis, aut sal acidum praevalet, aut sal alcalinum. Et hoc quidem vel naturae fixioris est, e.g. in lapide prunellae, terra foliata tartari & nitri, saccharo Saturni; vel volatilioris naturae, v.g. in salibus urinosis, spiritu quodam

---

(c) Sicut quidem speculatores tradunt, contrarium tamen testante quotidiana praxi atque observationibus Jacobæi *Act. Hassn. An. 1671. 1672. XIII. p. 208.* & Hoffm. Senior. *Clav. Schroeder. L. V. S. I. §. XXIII. p. 667.* Quibus plures similes propriae praxeos addendi, mihi copia daretur.

(a) *de vet. med. XLII. 3. Vol. I. p. 40.*

dam acido non admodum fixatis, (b) spermate ranarum, (c) sanguinibus atque stercoreibus exsiccatis. Aut e contrario in aliis sal acidum magis dominatur præ alcali; sicut sal commune, maxime marinum (d) ob oculos ponit; item nitrum
no^m

- (b) Quo pertinet *sal a muria suilla recoctus*; quem Helmont. *de lib. C. III. 32. p. 674.* laudat, quod saliendo, sive operando in carnem suillam, amiserit balutiosorem spiritum per coagulationem. Adeoque idem, in cadum cerevisia acescentis injectus, eandem præservet, quod non item alius præstet. Quapropter ille in morbis supervacaneos spiritus acidos, omnis corruptionis autores, in se combibit atque transmutat. Exinde, salis hujus aut murie usum internum in peste proficuum, testatur Hild. *C. II. Obs. XXXIV. f. 109.*
- (c) Hoc propter alcalinam suam virtutem, usu externo in erysipelate admodum prodest, præsertim si linteum, eodem aliquoties madefactum rursusque exiccatum, imponitur.

(d) Notum est, salia pro diversitate fontium, quorum alii magis Spiritu acido, alii magis corpore, ditiores sunt, alia minoribus, alia majoribus, crystallis concrefcere, maximis vero sal marinum; hujusmodi vero carnes optime præ illis condire. Cum

nostras crudum (e) longe hinc diversæ naturæ ab illo veterum. (f) Supervenit autem

itaque secundum Glauber. *de nat. salium p. 489.* Salia quævis, denuo spiritu falis acido imprægnata, similes majores crystallos, majoremque condiendi virtutem, acquirant, facile hinc colligitur, in quovis sale communi crystallos majores, & facultatem carnes condiendi, a spiritu acido copiosiore provenire; qui ante destillationem igitur eisdem jam inest, nec per ignis operationem demum producitur, sicut quidem *Boyl. de prod. Princ. Chym. S. III. p. 25.* arbitratur.

(e) Quod in hæmorrhagiis quidem, nimisque sanguinis fermentationibus febrilibus exinde non improbandum est, sed in febribus acutis, febrili motu jam depresso, cum animi deliquiis, perfrigerationibusque, velut in leipyriis, etiam cum siti atque ardore interno, intempestivum & nocuum est; utpote sanguinis ab acido coagulatione jam majore peccante, secundum observationes evidentissimas anatomicas in *Boneti Anat. Pract. f. 684.* legendas. Nitri vero crudi vim refrigerandi evidentem, in his casibus summe noxiam, evincit manifestis experimentis *Boyl. de mechan. caloris & frigoris origine Exp. VI. p. 5.*

(f) Fuit enim illud Ægyptiacum, denominante *Hippocr. L. II. Epid. S. VI. 17. Vol. I. p. 709. de inh. affect.*

tem tertiis hujusmodi salibus insuper enixa etiam, & subinde major, facultas. (g) Qualia composita salia acido-falsa mechanismus naturæ humanæ in vivo æque corpore, fereque magis, quam meraca, evidenter ostendit; v. g. in menstruo stomachali, sero sanguinis flavo scorbuticorum, catarrho falso coryzæ; ad quam classem quoque plura lithontriptica aliaque medicamenta (h) spectant.

§. XIX. Ex quo salium fundamento, adscitis principiis sulphureo & terrestri, singulorum medicamentorum facultates medicas dimetiri licet; sicut e. g. de vegeta-

---

affect. LI. 38. Vol. II p. 260. quod vero testante Boyl. *de produc. Princ. Chym. P. I. S. III. p. 11.* lixiviosæ est naturæ.

(g) Ostendente Boyl. *de orig. form. Exp. IV. p. 232. sale anomato, de Sangu. Hum. P. IV. Tit. XVI. p. 68.* Sale ex spiritu sanguinis humani & acido spiritu salis, enixo; & *de util. Phil. exper. P. II. append. p. 356.* Spiritu ex sale Armeniaco integro item Basil. Valent. *Nov. Test. P. III. p. 200. & Clave. V. p. 32. Spiritu Mercurii,* vix a liquore Alcahest Paracelsi differente; ex quibus singulis singularia vereque arcana menstrua habentur.

(h) Quibus accensendi videntur Spiritus accidi

getabilibus & plantis (a) jam ostendetur. Primo igitur de dulcibus animadvertitur, eorundem genus haud univocum, sed duntaxat analogum, esse. Quamvis enim dulcedines in hoc generice conveniant, quod ipsarum particulæ, non rigidæ & acutæ, sed rotundæ ac obtusæ, sint; at tamen diversa dulcedinis species (b) in saccharo, melle & musto, rursusque diversæ in lacte, aut glycyrrhiza, polypodio & saccharo Saturni deprehenduntur. Ob brevitatis autem studium hoc loco tantum priorem & primariam illam dul-

L cedi-

di alcalisati volatiles, *maxime in curandis morbis chronicis virtutis*, testante Helmont. *de lib. c. VII. 28. p. 702. c. VIII. 21. p. 708.*

(a) Siquidem verissima & notatu dignissima Sennerti *Phys. l. VI. c. IV. p. 450. sententia præstat, pauciores plantas cognitæ habere, quam multarum nomina recensere posse, potestates vero ac qualitates penitus ignorare.*

(b) Cujus diversitatis ratione, quæ vere ab ipsa diversitate texturæ dependet, dulcia proprietatibus etiam & operationibus naturalibus differunt, ut eorundem singulæ species non sub uno genere proximo proponi possint; nam ex glycyrrhiza nec spiritus ardens, nec acetum haberi potest: *conf. Boyl. de orig. form. pag. 232.*

cedinem (c) assumere licebit. Cujusmodi dulcia sal acidum (d) alcalique copiosis sulphureis terrestribusque particulis involuta gerunt; ita ut ante fermentationē acidum magis supprimatur & alcalinum emineat; hinc saccharum lac ab acescentia conservat, & solutionem corallorum, cum acidis succis factam, (e) præcipitat. Contra per illam acidum magis evoluitur, explicatur & extra vertitur, (f) subsequente qui-

(c) Fermentationi maxime aptum, qua cum saccharo & melle fructus omnes horæi plurimum conveniunt.

(d) Hoc enim jam ante fermentationem in ipsis latere, non solum experimenta *Boyl. de prod. Princ. Chym. P. II. S. I. p. 22. & S. IV. p. 28.* demonstrant; sed acor etiam fructuum horæorum immaturorum ostendit; quamobrem, cum is maxime a solis fervore cum dulcedine commutet, non improbabile est, sulphureas solis particulas iis combinari, & quasi ipsas incorporari. Exinde poma, quo magis faciem suam radiis solaribus exponunt, eo gratiori rubedine, fragrantia gustuque dulciori blandiuntur; idem de uvis, maxime moscatellinis, observatur.

(e) Confer *Zwelf. Pharm. Aug. f. 19. Bohn. diff. Chym. XV. 23. p. 241.*

(f) Sicut mustum fermentans, vinum maximeque acetum demonstrant.

quidem adhuc varia salium cum sulphure combinatione, & variarum texturarum commutatione in vino & spiritibus ardentibus, item revolutione ac depressione in aceto. (g)

§. XX. Qua ratione dulcia, dictæ prioris speciei, secundum chymicum naturæ humanæ mechanismum ante fermentationem, hanc in stomacho nondum experientia, in vulneribus, ophthalmiis tussique, & per clysteres in dysenteria & tenesmo profunt; sed ipsa, fermentationem in ventriculo concipientia nocent (a) torminibus colicis atque hysteriis, cholera, diarrhoeis & dysenteria, Hippocrate, medicis experientissimis, & quotidiana

L 2

praxi,

(g) *In quo, docente Bohn. diff. Chym. IX. 27. p. 148. particularum sulphurearum baud secesus fit, sed illæ figuntur, ut nihilominus iterum volatilifari queant; hinc ex aceto, in saccharo Saturni aut vitriolo Veneris mortificato, spiritus vini resuscitatur.*

(a) *Siquidem Hippocr. de vict. acut. XXV. 3. Vol. II. p. 288. de vinis dulcibus quoque monet, quod viscera magna faciant; magisque adhuc XXVI. 1. 13. pag. 289. 290. de aqua mulsa notat, quod minus commoda sit iis, qui viscera magna habent, (id est inflationi*

tor-

praxi, corroborantibus, utut speculatores
reclament, his ipsis se medicæ praxeos so-
lidæque experientiæ inanissimos proden-
tes. Etenim dulcia tum nocent, non
ob ipsorum proprium duntaxat acorem,
qui omnino *quantitate paucus* est, tantif-
que malis impar, sed quod eadem inte-
gram ciborum omnium stomachalem fer-
mentationem, ipsius fermenti vice, ni-
mium evehant, & præcipitiorem hujus
motum reddant; quippe ob quam uni-
versus chymus majorem aciditatem (b)
assumit, sanguini & toti corpori hosti-
lem. Quod vero Hippocrate docente (c)

si

---

torminibusque ventris obnoxii vivunt,) &
*quod concitet anxiam molestiam atque mem-
brorum jactationem faciat, verum & intesti-
na & sedem exulceret.* Confer L. II. de die-
ta XXIII. Vol. I p. 224. de int. affect. XLV. 6.7.
Vol. II. p. 251. Cui suffragantur Wedel. *Aman.
med. l. I. S. III. c. X. p. 200.* Diemerbr. *de peste
l. II. c. VI. p. 138.* & *Annot. XI. p. 142.* Uratislav.
bist. morb. p. 78. 83. 84.

(b) Cum tum, docente Hipp. *de vet. med. XLII.
5. Vol. I. p. 40. dulcis humor in aliam speciem
mutetur, non a temperamento, sed ipse,
desciscens & immutatus ab eo, qualis pri-
mum fuerat, in acidum.*

(c) *Ibid. 7. Qualis v. g. dulcedo est in lacte aut
spiritibus acidis, spiritu vini dulcificatis,*

si acidus humor, reliquos præcellens, maxime incommodus fuerit, utique dulcis omnium commodissimus fuerit, de alia dulcedinis specie & temperatura potius accipiendum est.

§. XXI. Vulneraria communiter dicta, (a) gradu diverso rursus a plantis, quas Febure *nitrosas* (b) vocat, sunt discernenda. In quibus, præter copiosiores terrestres, pauciores vero sulphureas particulas, sal alcalinum non adeo quidem abundat, & ab acido admodum fixatum atque temperatum est; ita tamen, ut præ hoc adhuc illud dominetur. Propter quam texturam hujus classis plantæ (c) cerevisiæ

L 3

ace-

(a) V. g. tussilago, plantago, scabiosa, fumaria, hederæ terrestris, millefolium, virga aurea, urtica &c.

(b) *Chymie* p. 283. Quales sunt brassica, beta, mercurialis, parietaria, in quibus fere salis utriusque æquilibrium habetur; hinc tales magis alvum laxant & emolliunt, sicut Hippocr. L. II. de *dieta* XXVI. 17. Vol. I. pag. 226. de *int. affect.* XIII. 36. Vol. II. p. 212. de brassica & beta docet, & de *affect.* XLIX. 10. Vol. II. p. 193. quod brassica quandam acrimoniam habeat ad secessum.

(c) Quam virtutem de urtica S. Pauli *Quadrip. Botan.* p. 519. testatur.

acescentiam inhihent, solutionem vitrioli præcipitant, haud secus ac decoctum gal-
 larum, (d) odore destituuntur, blando, mi-
 ti & fere subdulci sapore gaudent, fermenta-
 tioni (e) minus aptæ, virtutes suas non
 aquis destillatis, sed succis, decoctis, (f)
 essentiis & extractis communicant; salia
 vero, per plantarum harum incineratio-
 nem & elixiviationem parata, non ampli-
 us ita blanda sunt, sed vere alcalina, haud
 secus ac aliarum quarumvis plantarum
 salia lixiviosa.

§. XXII. Secundum naturæ humanæ
 igitur mechanismum vulneraria blandis-
 sime acorem hostilem (a) cruoris & lym-
 phæ temperant corriguntque, unde ipsa,
 præ-

(d) Cujus me proprium experimentum cum
 decocto plantaginis certiore fecit.

(e) Quanquam Cl. Schlevogdus *in disputatio-
 ne de Urtica* conscripta, testetur, urticam
 fermentationem non omnino detrectasse.

(f) Plantis vero his commodissimæ decocto-
 rum formulæ sunt, ut earum, crasso modo
 concisarum, species præscribantur, & illa-
 rum s. q. aquæ calidæ infundatur, & sic quasi
 decoctum adhuc calidum semper potetur,
 simili modo ac potus herbæ thee hodie fre-
 quentatur.

(a) Præmonstrante Helmont. *tr. blas Hum.* 53.

præsertim ex hujus prævalentia enatam, muriatico-salsam acredinem mitigant, in tussi, phthisi, scabie, scorbuto, item vulneribus, ulceribus, hæmorrhagiis, (b) maxime hæmoptœe ac hæmorrhoidū fluxu nimio, (c) secundum practicatorum observationes efficacia laudantur. Gaudent autem vulneraria his virtutibus non tam ob facultatem adstringendi aut refrigerandi, (d) velut quidem vulgo creditur. Ob eorundem vero sal debilius admodumque obtusum, in hecticis hypochondriacis (e) seu atrophiiis, ex laxitate ventriculi & vasorum mesenterii obstructionibus enatis, magis nocere videntur.

§. XXIII. Amara plantæ, præter pau-
L 4 cior-

p. 153. a sede anima 20. p. 238. Wedel. amæn. med. l. II. S. II. c. IX. p. 375.

(b) Velut urtica maxime ob oculos ponit, quæ in hæmoptœe, hæmorrhagia narium, mensium fluxu nimio laudatur a River. *Prax. l. VII. c. VI. f. 310. l. IV. c. VII. f. 278. & observ. Communic. a Jacoz Obs. VII. f. 673. Borell. c. I. Obs. XCV. p. 99.*

(c) Testante in præmis millefolio.

(d) Sicut optime reprobatur Ballon. *l. I. Epid. & Ephem. p. 106.*

(e) Optime monentibus Cl. Uratislav. *hist. morb. p. 218.*

ciores terrestres, copiosiores vero sulphureas, particulas, sale alcalino abundant, quod etiam, ab acido quidem (a) multum adhuc fixatum, admodum prævalet, (b) ita ut amara proxime ad naturam salium accedant lixiviosorum, (c) cujusmodi etiam per incinerationem copiose præbent. Quamobrem hujusmodi plantæ odoris parciore, sed saporis acuti, sunt, medicasque suas facultates decoctis, infusis, essentiis & extractis (d) promte communicant, non autem destillatis aquis
aut

(a) Hoc enim eorundem sal essentialiale, instar tartari, nitro tartareum, evincit; item quod eorundem amaror magis, quam ipsa virtus, a lixiviosis, v. g. alcahest Glauberi, admodum temperetur & imminuatur, quanquam acida quoque amarorem debilitent.

(b) Quamobrem flores lupuli & amara singula cerevisias ab acescentia præcociori optime præservant.

(c) Notatu enim dignissimum est, secundum propria experimenta testari Excell. Wedel. *Pharmac. l. II. S. IV. 4. p. 176. quod ex absinthio communi amaricante hujusmodi salis magna, ex dulci vero admodum parca, quantitas eadem incineratione accipitur.*

(d) Siquidem pilulæ Becherianæ decantatissimæ, si non omnem, maximam tamen, virtutem

aut spiritibus, nisi per fermentationem aut putrefactionem. (c) Quanquam & olea ipsorum essentialia habeantur, velut ex aromaticis, tam amarore, quam efficacia, multum pollentia.

§. XXIV. Secundum naturæ igitur humanæ mechanismum amara cruditates acidas, ventriculi præsertim, sed & sanguinis, corrigunt; hujus sal volatile sulphurque augent exaltantque, fermentationem hinc restitunt, pituitam incidunt, coagula resolvunt, atque obstructions omnes, maxime in primis viis, mesenterio & hepate, reserant, dumque bilis amaritiam acuunt, alvum quoque blande laxant, licet alias in diarrhœis & dysenteriis potius profint. Qua ratione amarorum efficaciam laudabilem experientia comprobavit in aepsia, (a) febribus in-

L 5

ter-

tutem ab extractis amaris habent; ex quibus facile parium virtutum pilulæ componi possunt, & jam dudum ante Becherum compositæ fuerunt.

(c) Ex absinthio per fermentationem spiritum parandi modum describit Zwelf. *Pb.*

Aug. f. 424. de putrefactione confer Bohn.

Diss. Chym. IX. 18. p. 143. & X. 9. 16. p. 156. 161.

(a) Quemadmodum præ aliis china Chinæ, quasi

termittentibus, atrophiiis seu hecticis hypochondriacis, hydrope ascite, ictero, mensium fluxu imminuto, viscerum inflammationibus, febribus acutis, maxime vero longis, seu hecticis secundariis, sudores etiam (b) promovendo; item pro præservatione, (c) erysipelatis & arthritidis. Externe autem illa vulnera glutinant, ulcera sordida repurgant, imo gangrænas in forma cataplasmatum inhibent.

§. XXV.

quasi gentiana Indica, probat, quæ non facultate adstrictoria, sed amaritie, ventriculi cruditates acidas corrigente, instar ligni colubrini, centaurii minoris &c. febres has innocue curat. Quod vero ab incauto illius usu febres hecticæ nonnunquam succedant, ratio est, quod copiosus ejusdem pulvis terrestris ventriculi fundum petat, oppleat gravetque; quapropter ejusdem elixir, lixivioso sale tartari exacutum, multis in casibus præferatur.

(b) Carduo benedicto & myrrha inprimis ostendentibus.

(c) Cujus ergo maxime in usu sunt absinthium, chamædrys, chamæpitys. confer Solemandri *S. V. Conf. I. II. XII. & XIII. Crat. Consil. XV. l. l.* Qua etiam ratione amara, v. g. radices cichorei per accidens refrigerant, & ventriculo frigido cum hepate calido,

§. XXV. Antiscorbutica (a e contrario, juxta terrestres paucasque sulphureas (b) particulas, copioso sale volatili alcalino abundant, in multis parcius, in pluribus vix, ab acido fixato, ita ut hujus classis plantæ fere salia volatilia (c) æmulentur. Hinc earum multæ odore tenui, plures fortiori, pollent, singulæ vero sapore acuto linguam feriunt, exiccatione vires

do, secundum veterum theoreticam simplicitatem, conducunt, haud secus ac *piper*; etiamsi hoc etiam non *sacharorofato*, secundum C. Hoffmanni speculationes, *includeatur*. Confer Exc. Wedel. *Amæn. med. l. I. S. I. c. VII. p. 33.*

(a) Hujus classis sunt radices ari, armoraciæ, raphani, cochlearia, nasturtium, sedum minus, lepidium, thlaspi, beccabunga, erysimum, bursa pastoris. Huc etiam pertinent radices allii, ceparum, porrum, quanquam hæc crudo & viscoso, maximeque flatulento, succo simul abundant; item semen sinapis, piper & zinziber, quæ quidem aromaticam naturam simul participant.

(b) Probante Wedel. *Pharm. l. II. S. III. c. IX. p. 156.*

(c) Sic Boyl. *de sangv. Hum. append. Exper. IX. p. 75.* testatur, *recentem foliorum cochleariæ succum super nigram massæ sanguinis huma-*

vires suas admodum perdunt, nec decoctiones ferunt, ut in ipsarum extractis (d) nihil prorsus efficaciam medicam supersit; virtutes vere suas cum & sine fermentatione destillatis aquis & spiritibus, item infusis, aut essentis, curiosius elaboratis, communicant.

§. XXVI. Naturæ igitur humanæ mechanismus corroborat, antiscorbutica *puitam acrimonia sua diffundere*, (a) cru-
ditates

---

ni superficiem stillatum, quandam coloris mutationem induxisse, ut ea (velut a salibus urinosis) subrubra floridaque apparuisset. Præterea notum est, raphanorum acrimoniam, a communi sale asperso, imminui, & eandem a potu vini subacidi, citius, quam cerevisiæ, in lingua remittere.

(d) Vix igitur capiendum est, qua *pensitationis acribia* Becherus extractum cochleariæ, omni sapore viribusque orbatum, in arcanas suas pilulas recipiat, quæ tamen intellectu plus quam rationali, præ ipsa natura, noxios duntaxat humores purgare norunt, adhuc sanis prorsus intactis. Egregium certe remedium, palliativum pro medicorum desidia sublevanda, aut tegenda, ne morborum diagnosin, nimis laboriosam, addiscere cogantur.

(a) Velut Hippocr. l. II. de *dieta XXV. Vol. I.*

ditates acidas ventriculi, lymphæ, sanguinisque corrigere, sudores & transpirationem insensibilem promovere. Exinde hujus classis plantæ conducunt in cachexia seu scorbuto, strumis, melancholia hypochondriaca, etiam ex philtris, atrophiiis seu hecticis hypochondriacis, (b) hydrope ascite, chlorosi, mensium suppressione, calculo, præsertim renum. (c) Præterea eadem in phthisi & asthmate, una difficilem expectorationem promovendo, laudantur, & in pleuritide ac peripneumonia (d) profunt. Denique in affectibus capitis, vertigine, apoplexia & paralyfi
con-

p. 225. exemplo radicum raphani rusticani docet, item nasturtii, quod *pituitam albam sistant*.

(b) Secundum Wedel. *Aman. med. l. I. S. II. c. III. p. 72. & 76.*

(c) Notum est, ab hoc immunes se multos plebejos quotidiano allii esu conservare.

(d) Qua ratione Hippocr. *de victu acut. L. III. 13. Vol. II. pag. 312.* ipsum *piper in pleuriride* commendat; & Archigenis confectionem, *in hæmoptoë utilem*, piper longum & nigrum ingrediuntur; quanquam hæc cautam imitationem requirunt.

conducunt, qua corruptos artus (e) usu etiam externo restituunt.

§. XXVII. Aromata denique, & in gradu remissiori aromatica, copiosum sal volatile alcalinum (a) copiosis particulis sulphureis combinant, quibus acidum paucum involutum, (b) illud haud figit; licet eorundem quasi corpus (c) particulas quoque terrestres, plus minusve acido
fatu-

(e) Praxis propria iterato me docuit, ad artus paralyticos restaurandos, multum contulisse horum ablutionem, jure carniū bubularum, cum radicibus raphani rustici decoctarum, iteratam. Haud secus mustarda seu sapa sem. sinapi, linguæ paralyticæ illita, magni usus est. Quam enim externa etiam tum utilia sint, docet Crato *Consil. L. p. 204.*

(a) Equidem Helmontio *tr. 3. prima chymica 77. p. 333.* docente, *aromatatum tota crasis olei* (seu sulphuris) *substantia inhaeret*; sed ipsorum olea essentialia sal alcalinum volatile includunt, hinc ita sapida. Omnis enim odor quidem est a sulphure, sed expanso, & a sale alcalino resoluta.

(b) Horum enim olea in sinu aliquid acidi gestare, probat Bohn. *Diss. Chym. XI. 25. p. 181.*

(c) Velut ob oculos ponit cinamomum, oleo abducto, adstrictione sua corticem quercus
sapi-

faturatas, non excludat. Quapropter talia non acuto tantum sapore, sed fragranti etiam odore, pollent, acidum sal (d) supprimunt, fermentationem moderantur, (e) nimiamque deprimunt. Virtutes itaque suas medicas eadem ante quamvis fermentationem, cum sapore atque odore salvis, per destillationem aquis & Spiritibus ardentibus, sicut per infusionem essentiis & vinis, communicant, exsiccatione autem & decoctione prodigunt, nec extractis (f) relinquunt.

§. XXIIIX. Naturæ igitur humanæ mechanismo comprobante, aromata ciborum in stomacho fermentationem moderate

sapiens, ut cum Helmontio l. c. loquar, quapropter etiam aromata incensu ingrato fœtore suffumigia corrumpunt.

(d) Notum est, caryophyllos cerevisiam ab acescentia præservare; piperque, vini aceto injectum, ejus aciditatem potius minuere, mustumque fermentans ab acore integrum conservare, propria experimenta me certior fecerunt.

(e) Confer Bohn. *Diss. Chym. IX. 5. p. 137.*

(f) Nisi quæ naturam amarorum participant, v. g. cortices aurantiorum, radices carlinæ, calami aromatici, valerianæ, imperatoriz, extracta haud effœta præbent.

derantur, nimiamque reprimunt, ut hinc cruditates ipsius acidas corrigant & optima sint carminativa ; (a) exindeque ventris inflationibus ac torminibus, vomitibus, alvi fluxibus, ipsique dysenteriaë (b) medeantur. Præterea lymphæ acorem temperant, sanguinis sulphureo-salinum balsamum exaltant, ejus calorem vitalem, motum intestinum atque progressivum integrum, ipsamque massam a coagulatione conservant, & transpiratione insensibili restituta, sudoribusque promotis,

---

(a) Siquidem secundum Hippocr. *l. II. de dieta XXV. 10. Vol. I. p. 225. Coriandrum calidum est, alvum sistit, ructum acidum sedat, somnumque conciliat* ; ob adjunctam virtutem narcoticam, velut in multis aromatibus & aromaticis observare licet, cujusmodi tamen in stomachi affectibus & torminibus ventris duplici virtute profunt. Idem de *mentha* licet animadvertere, quæ *ib. XXVI. 10. p. 226. calefacit & vomitus sistit*. Confer Helm. *tr. jus duumvir. 20. pag. 243. Wedel. Amæn. med. L. II. S. II. c. VII. p. 356.*

(b) Siquidem in sævissima constitutione dysenterica Naumburgensi Anni 1709. sal volatile oleosum Sylvii, ut probatissimum remedium, praxis quotidiana mihi commendavit.

tis, (c) depurant. Qua ratione illa in cachexia, mensium suppressionibus, lipothymiis, cordisque palpitatione conducunt, neque tamen a febribus acutis d) prohibentur. Denique illa, succo nervoso analoga & amica, cephalica & nervina sunt, ut juvent in epilepsia & affectibus spasmodicis, apoplexia, paralyssi & affectibus soporosis, modo quæ non virtutem narcoticam participant.

§. XXIX. Equidem *cognationum* harum sulphureo-salinarum non solum plures

M

super-

(c) Etenim Helmont. *iv. tartarus non in potu* 9. p. 203. teste, *Zinziber mucum profert sudorem*. Confer *Wedel. Amœn Med. l. I. c. II. c. I. p. 319*. Diemerbr. *de peste l. III. c. V. p. 196. 197*. Et notissimum est, theriacam, aromatibus maxime constantem, & aliis sudoriferis fere destitutam, sudores movere.

(d) Quemadmodum camphora, etiam aromatica & oleosa, ostendit; de qua verissime Mindererus scribit, *quod ipsa mirabile & efficax sit pestis alexiterium, & suo quidem iudicio, tempore data, plus virium obtineat, quam quæliocet pretiosa bezoardica*. Idem quoque confirmat theriaca & mithridatium, aromata plura & ipsorum piperum largas doses recipientia, gratis improbante Zwelfero.

superfunt, sed singulæ varios etiam gradus & decompositiones (a) admittunt, ut per eas facile ad sexcentorum Hippocraticorum numerum adscendendi copia daretur. Cum vero specialissimum quemque miscelæ gradum, singulis concretis naturalibus proprium, in hac rerum caligine satis explorandi, summa supersit difficultas, nec vastissimum hunc campum pervagari, nostrum brevitatis studium admittat, generalia hæc interim sufficient, quæ pro primis elementis usus practici, scilicet pro seligendis medicamentis, in quovis morbo (naturæ humanæ, non immateriali, (b) sed corporeæ) proficuis, & formulis commodis præscribendis, rectam viam commonstrare valent. Medicus autem

---

(a) E. g. Veronica decomposita est, ex natura vulnerariorum & amarorum, piper & Zinziber ex natura antiscorbuticorum & aromaticorum, nux moschata, præter naturam aromaticam, virtute quoque soporifera gaudet. Confer Helmont. *tr. dispens. modern.* 16. p. 369. Wedel. *Pharmac. l. II. S. III. c. IX.* p. 154. *Amæn. Med. l. II. S. I. c. VIII.* p. 285.

(b) Siquidem verissime Boyl. *de specif.* p. 7. notat, plurimum medicamentorum, v. g. olei tere-

autem rationalis, videlicet non *sine medicina*, & genuinus practicus non his solis inhaeret, sed singulas rationes ad experientia amussim confert. Qua ratione is feliciter atque meliori conscientia medicinam suam faciet, quam si ex falsis praedudiciis *a priori* camerae obscurae speculator potius ex longinquo cerebrinas methodos nectat, quibus tamen hic ut plurimum gravius, quam purus putus empiricus, (c) aberrat.

M 2

CA-

terebinthinae, alii, croci &c. qualitates saepius in sanguine, lacte, urina, sensibilibiter deprehendi.

(c) Ex qua enim ratione, secundum Uratislav. *de Exper. c. II. 13. p. 32. videas theoriae* (falsae aut inutili solum) *deditos medicos saepissime longo intervallo relinqui post tergum ab Empiricis in medicina facienda; cujus exemplum proponit River. cap. III. Obs. XXV. f. 618.*

CAPUT V.

Medicina naturam humanam per mechanismum chymicum demonstrat (2) ex ejusdem operationibus ; fermentatione, putrefactione , præcipitatione coagulatione ac solutione.

§ I.

AD harum quoq; mechanismum Hippocrates (a) manuducit, inprimis autem fermentationis, quæ concreti particularum heterogenearum motus intestinus est, a parva fermenti cujusdam quantitate ut plurimum inchoatus. Cujus igitur energia non absone ignis (b) activitati comparatur, quod illud nihil aliud agat, quam, instar flammæ, motus resistentiam removendo, quamobrem pro fermentatione commovenda, concreti aptitudo

(a) *de vet. med. XX. 7. Vol. I. p. 24. l. II. de morb. V. 18. Vol. II. p. 39. de int. affect. XLV. 6. p. 251.*

(b) Ab Helmontio qui *de lib. c. IV. 12. p. 678.* pro transmutatione rerum naturalium ignem & fermentum, tanquam causas universales & proxime cognatas, quasi ejusdem generis conjungit.

tudo (c) res est præcipua. Fluiditatis vero status cum sit ad motum aptissimus, comminutione concretum eidem & fermentationi prius est præparandum, & præter aqueum fluidum, salibus dissolvendis utile, (d) aëreum igneumque caloris symbola sua simul conferunt.

§. II. Communissimam fermentationem panificii mechanica offert, quæ vero tantum inchoata, (a) non perfecta & absoluta, est fermentatio. In hac pro panis fecalino duntaxat fermentum ipsius massæ

M 3

panis,

(c) Alias enim cujuscunque fermenti additio fermentationem haud accendit, declarante Bohn. *Diss. Chym. I. 23. 24. p. 12. IX. 13. 14. pag. 141.* Fermentationis igitur minus congruum exemplum est, quod Febure *Chym. pag. 578.* ex Paracelso affert, de aquæ in acetum transmutatione, modo aliquandiu asservatæ in dolio, quod aceto ante repletum fuit. Cum ipse alias hujus, quam veri aceti, proprietates confiteatur; ut aquam talem aquam veram manere, reliquiis salis acetosi, quod in dolii poris remansit, imprægnatam, certum sit.

(d) Confer Bohn. *Diss. Chym. IX. 15. p. 142.*

(a) Nondum enim spiritus ardens ex pane destillatur, alias idem cocturam non admitteret. Confer Zwelf. *Pb. Aug. f. 285. 287.*

panis, diutius fermentatæ, pro siligineo autem fæcum cerevisiæ, usitatur. Ex qua fermentatione panis oculatus fit, (b) & hinc salubrior, licet Hippocrates (c) & Celsus secus sentire videantur, sed fortassis tantum de nimia. Panis recentis autem, & adhuc calidi, comestio nocet, quod ejusdem particulæ salinæ, motu nondum deposito, adhuc ferventes, ventriculi fermentationem turbent & nimiam præcipitemque reddant.

§. III. Fermentationem magis perfectam, ex eodem frumento cerevisiam braxandi, mechanica ob oculos ponit, cujus primus gradus granorum germinatione (a) obtinetur. Ne vero eadem cum præ-

---

(b) Confer River. *Instit.* l. IV. c. XI. f. 125. Ettmull. *Valetud. Infant.* c. II. 16.

(c) *L. II de dieta X. 5. Vol. I. p. 216. l. III. de dieta XXIV. 13 Vol. I. p. 257.* Verum Hippocrates his locis loqui videtur *de hominibus fortis nature* (seu ventriculi,) *nec debilibus*, ut cum eodem *de vet. med. XXII. 7. Vol. I. p. 25.* loquar; id est, quorum ventriculi adeo robusti sunt, ut vel glandes possint concoquere.

(a) *Qua enim omissa*, notat Willis *de ferm. c. VII. p. 38. simplex hordei decoctum vix omni-*

præcipiti quadam quasi festinatione nimium affurgat, salque acidum evehat, illa brasii exiccatione (b) magisque tostione interrumpitur. Cum vero unicum de cerevisiis incommodum ex acescentia metuatur, ab ea brasii farina ditiores, quam dilutiores, ob lentiore fermentationem, diutius integræ conservantur. Cui fini etiam florum lupuli amarities inservit, acorem reprimens; quæ igitur quo magis remittit, eo proximior acescentiam portendit. Hac etiam ratione fermentationis præcipitantiam retardantia, scilicet cellarum frigus, frustum chalybis & saxea, præcipitantia communiter dicta, v. g. testæ ovorum, herbæ amaræ, aut alias subalcalinæ naturæ cerevisiarum acescentiam remorantur.

§. IV. Saluberrima igitur est cerevisia, quæ, fermentatione minus præcipiti at-

M 4

que

---

no fermentescere, nec diu servari, quin mucidum viscidumque brevi evadat.

(b) Cerevisiæ autem, quarum brasium saltem ab aëre fuit exiccatum, dulcedine quidem gratiori palato blandiuntur, sed facilius & citius acescunt, & in corpore stranguriam excitant, quam quarum brasium ipsa tostione luxuriantes particulas acidas projecit.

que lentiori, satis temporis fæcum (a) depositioni concedit, qualis imprimis est pinguis & lupulata. Hujusmodi potus *Viscerum* imprimis *magnorum*, seu ventris inflationi & torminibus alvique fluxui obnoxiiis, hominibus conducit; quibus casibus idem in febribus quoque acutis (b) aliarum potui præferatur. Quanquam pro naturarum, seu capitum diversitate, cerevisiæ potius dilutiores, quippe minus inebriantes, bibantur; præstant autem lupulata, (c) quæ, quod serius acefcant, satis

---

(a) A fæcibus enim, tanquam fortioribus fermentis, omnis fere cerevisiarum insalubritas profluit, non solum recentium, sed etiam cum vetustate acefcantium, utpote quæ illas resorbent.

(b) Velut praxin meam quatuor epidemiciæ dysenteriarum constitutiones Naumburgenses confirmarunt; in quibus, etiam febre complicata, cerevisiæ Martisburgensis, Cizensis & Torgaviensis præ Naumburgensi profuerunt; licet earundem ultima fæculenta tum æque nocuerint.

(c) Falsissimum enim est; flores lupuli cerevisiam magis inebriantem reddere, demonstrante Naumburgensi, cujus plures mensuræ, brevi haustæ, nunquam, eidem etiam haud assuetos, inebriant, sed cujus virtutis, non

fatis extenuatæ & limpida, (d) præ non lupulatis, haberi possunt. Cujusmodi cerevisia Naumburgensis est, quæ, modo non admodum macra tenuisque, sed fatis saturata, legeque artis cocta, viris literatis & vitæ sedentariæ, hypochondriacis & arthriticis (e) commodissima est; cujus virtus, alvum apertam servandi, non tam ab aqua nitrosa, (f) sed a floribus lupuli amarore, provenire videtur.

M 5

§. V.

non vitii, ergo a rusticis eadem minimi haberi consuevit.

(d) Brutæ igitur moralitatis nexus est, *cerevias non defecatas, actu fermentantes & acedentes* culpæ, nihilominus proxima linea, tanquam laudabilem & salutarem, *cum qua nulla alia comparari possit*, nominare illam, quæ tantum secundaria est, brevi, & antequam defæcatur, semper acedat, ut turbida aut acedens cum facibus suis semper non possit non potari.

(e) Qui enim morbus juxta vini, subinde hornotini etiam, potum Naumburgi est rarissimus.

(f) Quæ carnes enim hac aqua coquuntur, non rubescunt, sicut ab aquis nitrosis; licet autem ex illa liquore tartari calcis quasi albæ parva quantitas præcipitetur; attamen, cum acidum sal aquarum admodum volatile sit, quod

§. V. Fermentationis alius consummata, fereque prorsus naturalis, utpote sine fermenti additione spontaneo motu exorientis, phænomena in mustis habentur. Quæ quo tenuiora sunt, (a) eo citiorem majoremque fermentationem in-eunt, vinaque magis acescentia exhibent, sed longius durantia; cum e contrario crassiora per primum autumnum eandem haud compleant, & hinc quidem dulciora vina (b) præbeant, sed hujusmodi propterea, ob novam, sequenti æstate resurgentem, facilius pendula fiunt, spissescunt, quasque in membranas seu polypos crescunt, ut ipsa, renovata fermentatione, addito recenti musto, restitui debeant. Fermentationis hujus, ut omnis
qui-

---

quod calcem illam solvit & imbibit; illud per solam coctionem, pro more longiorem, exhalat, ut calx illa, coctione præcipitata, cum facibus mox separetur.

(a) v. g. Vina Rhenana, Neccarina, Mosellana, Franconica, Misnica & Thuringica.

(b) v. g. Vina Gallica, Italica, Hispanica, quo etiam vina cocta enulata Naumburgensia pertinent. Vina Hungarica vero & Canariensia mediæ sunt naturæ, jamque majoris fermentationis. Quibus proxime accedunt vina quæ-

quidem, motum salium acidi & alcali (c) concertatio concitat, simul tamen copiosis particulis sulphureis intercurrentibus & collisis. Quamobrem spiritus vini sulphureus quidem est, sed simul acidofalsus, in facibus remanet atque doliorum lateribus affigitur, juxta copiosas terrestres particulas tartarus, etiam acidofalsus; ex quo per calcinationem sal fixum lixiviosum colliquatur, quod antehac volatilitate gaudet. Quando autem in vino sal acidum, admodum luxurians, extreme fermentationem hanc provehit, illud in acetum degenerat; in quo sal acidum, penitus evolutum & extra versum, sal alcalinum cum sulphureis particulis penitus tenet subjugatum.

§. VI.

quædam Naumburgensia nobiliora vinearum pensilium, per autumnos calidiores collecta; quamobrem prolata non ita simpliciter, sed secundum gradus, sunt accipienda. (c) Musti enim fermentationem, jam. initam, spiritus acidus vitrioli, sicut etiam spiritus alcalinus salis Armeniaci & liquor tartari lixiviosus, affusi compescunt; sicut experimenta me certiores fecerunt. Adeoque fermentatio convenientem utriusque salis mensuram atque proportionem, prætereaque

in

§. VI. Ex quo mechanismo sicut mutuum majori, sic vina dulcia minori, gradu *visceribus magnis*, ut cum Hippocrate loquar, non conferunt, nisi quæ fermentationem suam magis absolverunt; unde Canariensia minus, quam Hispanica, vina, talibus nocent; verum acida contra tussiculosos & phthificos magis lædunt, quos tamen dulcia juvant, sputaque facilius educunt. Vina etiam hornotina & dulcia, ab eorundem crapulis hesternis, capitis dolores, artuumque lassitudines majores, febresq; difficiliore relinquant, quod ipsa fermentationem sanguinis nimium exagitent, (a) majoremque postulent. Pro diætâ vero salubriori (b)

cere-

---

in liquore liberum satis excurrendi spatium requirit, quo salia cum majore impetu mutuo sibi occurrere valeant.

(a) Talia quippe vina, utpote secundum Hippocr. l. II. de diætâ XXII. 10. Vol. I. 223. *pro-niora misto* sanguini acidum luxurians, nondum subactum & compositum, inferunt, unde fermentatio ipsius magis accenditur, neque ita facile, sicut a veteri, sudores sequuntur; quibus alias ejusdem massa brevi rursus a salibus sylvestribus depuratur.

(b) Quæ quidem regulæ pro *hominum & vi-norum*

cerevisiæ vinum moderate jungitur, quam alterutrius potus solus frequentatur; & neque in febribus acutis & malignis c) vini, plene fermentati, veterisque potus, maxime antea assuetis, tam rigide prohibeatur.

§. II. Simillimam fermentationem fructus quoque horæi, (a) præsertim majores, poma, pira, mala Persica & Armeniaca, cerasaque admittunt; modo fructus

norum summe diversis naturis, quas Hippocr. l. III. de diæta I. 17. Vol. I p. 241. monet, moderationem patiuntur.

(c) Siquidem illud Hippocr. *de victu acut. XXV. 18. Vol. II. p. 289. XXIX. 14 p. 294.* in morbis his seu febribus minus prohibet, nisi *mentis percussio*, seu delirium, minetur, ut ipse idem in pluribus febricitantium casibus aquæ præferat. Confer *Helmont. de febr. c. XII 7 p. 772. Diemerbr. de pest. l. II. c. VI. p. 138. Annot. XIV. p. 145. & l. III. c. II. Annot. VI. p. 186. Baribol. Cent. I Hist. VII. quibus & meæ praxeos, maxime Naumburgensis, experimenta jungo.*

(a) Quanquam neque minores fructus fragorum, baccarum rubi Idæi, sambuci, ebuli hanc fermentationem detrectent. Confer *Zwelf. Pharm. Aug. f. 423. Boyl. de util. phil. exper. P. II. Ess. IV. p. 88. 89. & integrum tractatum vineti Britannici of Cider.*

Etus hi, nec acidiores, (b) nec pingui-
res, aut oleosi, (c) sint. Inprimis vero
fermentationi commodi sunt fructus suc-
culenti & recentes, ex quibus succi ex-
primuntur, ad motum hunc ineundum
promptissimi. (d) Quanquam illi, neque
siccati, omnem hanc aptitudinem suam
perdunt, cum per exiccationem adhuc
minus, ac per decoctionem, quippe ante
consummatam fermentationem, aliquid
sulphureo-salini, sed meracum phlegma,
exhalet; ut hoc per affusionem aquæ quasi
reddito, salinæ sulphureæque particulæ
re-

(b) v. g. Poma citria, aurantia, berberes, ut
Bohn. *Diff. Chym. IX. 5. p. 137. & 21. pag. 145.*
verissime doceat, *acida difficulter fermente-
scere ac, fermentescentibus affusa, horum
orgasmmu compescere.*

(c) v. g. Amygdalæ, nuces juglandes, avella-
næ; velut etiam tales fructus nec in passio-
nibus colicis, nec alvi fluxibus, aut dysen-
teriis nocent, nisi earundem emulsiones,
multo saccharo edulcoratæ, adhibeantur.

(d) Quinimo fermentationem quoque ineunt
succis ex vulneratis quarundam arborum trun-
cis, v. g. betulæ, nucis, pomorum, profluen-
tes, qui, per æstatem crassiores, tenue mel
consistentia & dulcedine referunt. Confer
Boyl. *l. c. p. 91.*

relictæ motum talem resumant; velut hac enchiresi ex uvis passis, præsertim Corinthiacis, quidam vinum Hispanicum & Malvaticum imitari, didicerunt. Quapropter fructus hos ægroti (e) non solum per tormina & alvi fluxus, sed etiam sine illis, in febribus, maxime propter illorum metum, caveant, etiamsi antea ipsos sanos (f) non læserint.

§. VIII. Pari ratione ex saccharo, melle ac manna (a) æqualis generositatis vina, spiritus ardentes & aceta, haud secus ac ex uvis, parari solent, modo iisdem, velut fructibus exiccatis, sufficiens aquæ quan-

(e) Velut cautiores eos faciat, exemplum *Eryranactis filie*, ab Hippocr. l. III. *Epid. S. II. Aegr. VI. 14. Vol. I. p. 718.* propositum. *Quæ, alvo turbata ex biliosis, paucis, meris, tenuibus, mordacibus, mente mota, mortua est. Dicebant autem ex gustato botro ipsam hæc pati.* Confer *Uratislav. hist. morb. p. 81. & 91.* Ut igitur poma cocta cum passulis Corinthiacis, præsertim torminibus obnoxios, facillime lædere possint.

(f) Etenim, monente Hippocr. *de affect. l. II. 21. Vol. II. pag. 195.* *Quæcunque sanis quidem commoda sunt, ea tamen ægrotis adhibita, fortiora sunt.*

(a) Monente Bohnio *Diss. Chym. IX. 26. p. 147.*

quantitas ipsa coctione addatur. Quo-
modo enim fluorem convenientem ea-
dem acquirunt, & parem, pro motu fer-
mentationis sustinendo, quo salia solvun-
tur, eliciuntur, juxtaque particulas sulphu-
reas concurrunt. Siquidem verisimile
videtur, (b) multa vina, quæ pro Canari-
ensibus venduntur, ex sacchari reliquiis
ab ejusdem refinatoribus elaborari. Cum-
que mel (c) dulcedini quendam ingratum
specificum saporem simul admisceat, idem,
additis aromatibus, gratiorisque saporis
herbis & radicibus, in fermentatione, ob-
tunditur; cui quoque, ut fermentatio
plene consummetur, satis temporis con-
cedendum est.

§. IX. Quamobrem mellis, ab Hippo-
crate (a) & Riverio (b) maxime laudata,
salubri-

(b) Confer eundem *ibid.* 18. p. 144. *Boyl de util. phil. exper. P. II. Ess. IV pag. 90.* Ang. Salam *de hydrofaccharo*

(c) Docente Glaubero *Furn. phil. c. XIII. p. 166.* Febur. *Chymie p. 196.* *Boyl. l. c.*

(a) *de affect. l. II 17. Vol. II. p. 195.* verba ita se habent: *Vi, um & mel optima judicata sunt in hominibus, si secundum naturam (cujusvis hominis) & sanis & debilibus cum tempo-ri, opportunitate ac mediocritate exhibeantur.*

(b) *l. sent. l. IV. c. XXIII. f. 137.*

fermentationem & depurationem brevi simul peragi, non item in febris sanguinis. In his autem ejusdem fermentationem urina (c) conturbatione sua, quasi musti fermentantis, ob oculos ponit, ex qua illa pluribus quidem diebus, quinimo hebdomadibus, sedimenta sua deponit, antequam eadem, rursus naturalis & limpida fermentationem febrilem absolutam denotat, sed longius adhuc tempus mustum quoque requirit, antequam plene fæces ipsius subsideant, limpidoque colore fermentationem suam completam id ostendat. Ne vero febrilis etiam fermentatio, quæ duplex est, confundatur, (d) scilicet *corruptiva*, in febris invasione, (e) cum horrore obtinens, similis illi, qua per æstatem resurgentia vina pendula fiunt & spissescunt,

O cum

---

dem eam infirmans, sed revera p. 29. 30. 31. sensu & rationibus magis confirmans.

(c) Monente Hippocr. *Prænot. XI. 2. Vol. I. p. 456. Coac. V. 54. 61. p. 582. 82. p. 584. L. I. Epid. S. III. Æegr. V. 10. 21. 28. 33. p. 677. & Æegr. XIV. 9. 11. p. 684.*

(d) Cum Willisio *de febr. C. XV. p. 256*

(e) Velut cum Avicenna River. *Prax. l. XVII. S. III. C. II. f. 549. distingvit & Hippocr. L.*

L. de

cum altera *perfectiva* & *depurativa* motus ipsius febrilis, qua sanguis, sicut vinum pendulum, novo musto affuso, & repetita fermentatione, restituitur. Quamvis autem *fermentatio liquoris* (f) *attenuet*; attamen ex eadem quoque coagulationes evenire, fæces, tartarus & vinorum pendulorum quasi membranosa, matres dictæ, ostendunt.

§. XVIII. Febrilis igitur *fermentatio*, calore præternaturali majore vel minore dignoscenda, (a) tamdiu, *omnis medicina*, *permitti potest*, *quamdiu eidem natura* (sic vere medicina sine medico) *sufficit*. Quando etiam motus ille febrilis nimium insurgit, acidis nitrove crudo est temperandus; sed e contrario, quando *motus ille torpet*, jamque nimium depressus est, ut sanguis in coagulationem, ejusque *fermentatio magis in putredinem declinet*, sudori-

---

I. de morb. XXII. 13. 22. Vol. II. p. 27. innuit.

(f) Quæ objicit Diemerbr. de variolis C. II. p. 495. C. III. p. 498.

(a) Sydenhamio de morb. acut. S. I. C. IV. p. 29. 30. 31. 38. 45. 48. 52. & Bagliv. Prax. I. II. c. X. §. VI. p. 239. ipsis docentibus; qui tamen alias febrium per refrigerantia curationem

doriferis, & salibus maxime volatilibus, is magis vehendus est, ut *cruoris massa satis a materia heterogenea, febrim excitante, & ipsi natura adversante, depuretur, ne alias natura, in perficienda sanguinis depuratione, debilitata, animi deliquia, ipsaque mors, superveniant, aut morbus, in diuturnitatem abiens, scorbutum, magisque febres hecticas, ferat.* Quæ regulæ ut observari possint, febrilis motus quivis status gradusve per artificialia signa, ex Hippocrate præ aliis addiscenda, dignoscendus est; ne alias per minorem motum cum animi deliquiis & perfrigerationibus, usu *clysi antimonii & aliorum acidorum, aut nitri crudi, crises (b) impediatur, & æger, alias volatilibus servandus, imperitia medici manifesta perdatur.* Quam infallibilem veritatem sicut Hippocrates (c) in Græcia & Baglivus (d) in

O 2

(d) in

---

tioni nimium indulgent; ita ut ipsi contra proprias has regulas peccent, præsertim vero Sydenham. *S. V. C. IV. p. 346.* in variolis medicina facienda.

(b) Verissime monente Baglivo *Prax. l. I. c. XIII. §. VI. p. 122.*

(c) *De arte XXII. 9. Vol. I. p. 13. S. IV. apb. XXXVI.*

(d) in Italia, deprehendit; ita quivis etiam medicus, modo non speculator, præjudiciis prorsus occæcatus, in regionibus quoque septentrionalibus, cum Sydenhamio Londinensi, nec minus Halæ, deprehendet.

§. XIX. Fermentationi propter eundem motum intestinum, minus quidem impetuosum, affinis est putrefactio, (a) in multis quidem cum illa conveniens, sed & in multis rursus ab illa differens. Est autem *putrefactio corporis misti, non vivi, corruptio* (b) sicut physicorum moralium contrariæ speculationi & veteres & recentiores sobrii philosophi ad unum omnes reclamant. Hanc enim licet major

---

XXXVI. p. 85. Prænot. XXIV. 8. p. 468. *Coac.*
I. 215. p. 534.

(d) L. I. *Prax. C.* XV. §. IV. p. 143. L. II. C. XII. §. IV. p. 255. V. p. 257. Licet sibi ipsi, pro more quidem, contradicat. §. V. p. 145.

(a) Demonstrante Bohnio *Diff. Chym. X. 1. p. 151. 3. p. 153. 9. p. 156. 25. p. 166.* ita ut, confirmante Wedelio *Pharmac. l. I. S. III. c. I. p. 22. fermentatio, sibi relicta, tandem in putredinem desinat.*

(b) Ostendente Sennert. *Phys. l. III. c. III. p. 237.*
Siquidem probante Cl. J. Thomaf. *Phys. C.*
XXVII.

ior humiditas retardet, eadem tamen, exiccatione prorsus detracta, quoque (c) penitus inhibet. Quamvis autem per putrefactionem sal volatile magis evolvatur, & denique prorsus ab acidi complexibus & vinculis extricetur; ita ut per hanc ope-

O 3 rati

XXVII. 34. p. 135. *Naturalis hæc corruptio evenire quidem potest mixto corpori animato, seu vivo; sed non quatenus tali, cum hujus corruptio mors sit, per animæ separationem a corpore obtingens, putredo vero sit illius, ut mixti, resolutio.* Quam evidentissimam veritatem inter alios recentiores confirmat Boyl. *de. orig. form.* p. 139. copiose solideque demonstrans, cadaveris putrefactionem non ob animæ separationem supervenire, cum dentes & ossa, partes tamen corporis vivi, post mortem non cum carnibus &c. putrescant; & e contrario aqua, quavis *moralitate* indubitato destituta, in paludibus putrescat, atque lac & urina, non ob animæ separationem, putredinem concipiunt.

(c) Qua ratione sanguis hirci exiccatione sola, etiam *ordinate*, a putredine immunis conservatur; imo album Græcum, quod siccum fit, etiam *ordinate* haud putrescit; contra cornu cervinum, ebur, &c. *ordinate* non putrescentia, facile tamen extraordinarie putrescunt, quando ipsorum rasura, cum aqua saltem in cote præparata, & adhuc humida diutius fervida tempestate reponitur.

(d) Con-

rationem ex pluribus vegetabilibus (d) sal volatile urinosum accipiatur, alias non habendum; attamen illa magis (e) ab acidi salis turbulenta mobilitate ac inquietatione inchoatur & promovetur; exinde ipsa quoque ab alcalinis (f) magis, quam ab acidis præcavetur & prævenitur.

§. XX. Hippocrates similem putredinem æque in corpore vivo, non obstante

(d) Confer Bohn. *Diss. Chym. X. 4. p. 154 15. p. 160.*

(e) Siquidem secundum Helmont. *blas hum. 52. p. 153. a sede animæ s. p. 234. de flat. 36. p. 339. 72. p. 344. omnium putredines ab ascentia incipiunt; lacte carniūque jusculis corroborantibus.*

(f) Luculentius experimento Boyl. *de sangv. Hum. P. IV. Tit. VIII. p. 45. 46. corroborante, secundum quod spiritus sanguinis humani drachma due sanguinis humani (recenter e vena missi) drachmas duodecim per menses duodecim in vitro conservarunt, ut floridus & fluidus sine quovis foetore (ac putredine) permanserit, natura tamen morali, animaque immateriali penitus absente. Haud secus cruoris agnini, & rursus humani, unciam circiter, affusa liquoris cinerum clavellatorum, & in alio vitro spiritus salis Armeniaci aquosi, uncia semi, per integros*

te natura morali, docet; (a) in quo eam
 fangvis per inflammationes inchoat, per
 gangranas vero magis provehit in excel-
 lentem, Sylvatico (b) dictam. Dum
 autem cruor per inflammationes, ob co-
 agulum, vasa tantum femiplene obstru-
 ens, (c) quidem stagnat, nondum ta-
 men

O 7

gros menses, Junii, Augusti, Septembris &
 ultra, sine foetore ac putredine, liquidum
 asservavi.

(a) *S. VII. apb. XX. Vol. I. p. 104. de Natura
 pueri VII. 15. p. 138. l. I. Prædict. XIII. 6. p.
 479. l. II. Prædict. XXI. p. 503. l. III. Epid. S.
 III. 31 p. 723. l. V. Epid. I. 21. p. 767. XIII. 7.
 p. 778. l. VII. Epid. LV. 8. p. 874. l. I. de morb.
 IX. 15. Vol. II. p. 11. XII. 5. p. 17. XIII. 19.
 XIV. 2. p. 18. XV. 4. p. 20. XIX. 1. p. 23. XXIX.
 XXX. p. 34. l. II. de morb. II. 15. p. 37. de vi-
 ctu acut. VII. 17. p. 274.*

(b) *Cent. I. Consil. XV. f. 18.* Inflammationes
 enim a gangranis gradu tantum differunt, in
 has enim illæ, male tractatæ, facillime de-
 generant, sicut etiam variolæ, malignitate
 ac putredine aucta, lividæ fiunt, testante Hip-
 pocr. *l. IV. Epid. XIII. 13. Vol. I. p. 752.* Siqui-
 dem putredines varie differunt, præsertim
 gradibus, declarante Sennerto, *Phys. l. III. C.
 III. p. 242.*

(c) *Præunte Hippocr. de flat. XIII. 8. Vol.
 I. p.*

men circulari motu penitus destituitur. A qua sola stagnatione sanguini, etiam sanissimo, putredo talis supervenit, cum eandem in statu naturali solus rapidior circulationis motus, juxta impetuosum fermentationis internum, reprimat. Siquidem vero inflammationum putredo incipiens & minor adhuc est, in his sanguis, dum is, nondum extravasatus, (d) motibus suis vitalibus, remissius quidem, adhuc fruitur, accumulatus, (e) cum calore præternaturali & pulsatorio dolore, in parte affecta tumorem attollit, *non exurgentem a natura intentione morali, stas*
sin

I. p. 407. & de victu acut. XXXIX. 2. Vol. II
 p. 300.

- (d) Sanguis enim, revera extravasatus, sicut in thoracis aut abdominis cavitatem effusus, nunquam inflammatur, aut suppuratur, velut per inflammationes tantum stagnans.
- (e) Siquidem, monente Hippocr. S. II. aph. XLVII. Vol. I. p. 76. circa generationem puris (in partibus inflammatis) dolores & calores maxime contingunt, quam ipso facto. Calores autem tum non eveniunt, velut Cartesiani quidem tradunt, ob liberum materiae subtilis transitum denegatum; alias enim illi potius in gangranis majores essent, praxi tamen refragante.

sin dissolvendi, (f) qua eadem motu conico vasa in remotis corporis partibus constringens, sanguinem ad locum inflammatum copiosius, quasi secundum praefixum scopum, impellit. Etenim repartitione quadam sanguinis sufflaminati quantitatem in conjugatos meatus progredi, & mechanismus hydraulicus, & observationes anatomicae, (g) convellunt. Hippocrates (h) potius magis artificiosum habet in tuberculis inflammatoriis ipsorum collectiones impedire.

§. XXI. Inflammatio vero, tanquam minor putredinis gradus, ad majorem excellentis, scilicet gangranam, pertingit, quando coagulum, magis magisque incre-

O 9

scens

(f) Quo major quippe sanguinis copia in loco inflammato colligitur, eo magis haec illius stasin auget; exinde partes inflammatae in eo situ sunt servandae, quo eadem non propendent, ne ob majorem circulationis difficultatem cruor, ibi majori copia collectus atque cumulatus, inflammationem pejus exacerbet.

(g) Qualem Willis *anat. cerebri C. VII. p. 57.* refert.

(h) *de medico VIII. 3. Vol. I. p. 49.*

scens, (a) plene tandem vasa occludit, unde sanguis, penitus stagnans, motibus suis vitalibus, circulari & fermentativo, prorsus destituitur. Cruoris igitur accrescentia & coagulatione insuper auctis, calor, dolor, imo sensus parti sensim subtrahitur, putredinisque contagium (b) brevi magnis incrementis non partem duntaxat affectam, sed corpus etiam univ-
 versum, corrumpit, ut hujus machinamentum non possit non vitalitas deserere. Licet autem gangranosa hæc putredo
 major

(a) Quæ luculentius apparent exinde, quod fortiores ossium fracturæ stricturæ facillime inflammationibus gangrænas superferant, secundum *Observat. Chirurg. Wisemanns Book. VI. Chap. II. f. 445.* Eadem quoque Hildani *de Gangrana lethalem a tumore scirrhuso, qui vasa compresserat, supervenisse.*

(b) Nimirum, docente Bohnio *Dissert. Chymico-phys. X. 7 p. 156.* Omne quidem mixtum, alias ad putrescendum aptum, sine fermento externo motore putredinem perfectam potest concipere; attamen actu putridum corpus, aliis integris ac recentibus admotum & vicinum, hæc facilius in putredinem abripit. Sine dubio, quod miasmata putrilaginosæ, in
 motu

major & perfecta sit, non tamen eo usque consummata est, ut, acidi salis turbulenta mobilitate ac exagitatione cessante, sal volatile alcalinum excessu aut totali excessu aut totali evolutione peccet, acidis corrigenda. Inutili falsaque igitur speculatione a natura morali trepida, tonumque deserente (c) gangræna deducitur; cum e contrario secundum putredinis mechanismum materialem medicus non de putredinibus corporis vivi restituendis desperet, neque trepidus ipse magis officium suum deserat; verum cum Hippocrate (d) tempestive inflammationum coagulationes dissolvit, & sic earum collectiones potius impedit. Qua methodo idem vel

---

motu jam existentia, compactiora, nexuque firmitiori adhuc combinata, integrorum concretorum minima impulsu suo exagitant, inque motum similem vindicant. Id, quod & poma & uva satis ob oculos ponunt.

(c) Quasi demonio quodam, ut hunc ejusdem characterismum a Boyl. de orig. form. p. 78. mutuem, qui speculationis hujus inanitatem hoc ipso simul pluribus demonstrat.

(d) De medico VIII. 2. Vol. I. p. 49. Cujus imitatione Sylv. Prax. l. I. c. XL. 26. p. 685. testatur, exhibito tempestive unico sudorife-

vel ipsorum viscerum suppurationes (e) & ex his febres hecticas secundarias, imo ipsas gangrænas, certissime prævenit, quin & has, jam terrentes coërcet. Verum ne modo hoc consilium acidis & coagulantibus tentetur, quippe putredinem hanc exasperantibus; sed potius alcalinis, maxime volatilibus; ut hanc methodum & me-

---

ro, ex laudatis salibus volatilibus parato, sæpius pleuriticam pulmonum inflammationem, absque ulla etiam sanguinis missione, felicissime fuisse curatam. Quem integra centuria similium observationum propriarum corroborandi, copia daretur.

(e) Siquidem, monente Hippocrate *S. V. aph. VIII. Vol. I. p. 90. Quicumque facti pleuritici (præsertim in pleuritidibus siccis sine sputo, quales idem l. I. de morb. XXV. 11. Vol. II. p. 31. & l. III. de morb. XX. p. 110. describit) non in quatuordecim diebus repurgantur (neque per sputum neque per laudabiles sudorum & urinarum judicationes) bis ad suppurationem transitio fit.* Neutiquam enim pus illud, quod post mortem tum in thorace deprehenditur, ante ipsam febrem, aut in ejus principio, tum acutæ, nondum, hecticæ, latere potuit; præsertim corpore sano & vegeto, & sine omnibus læsionibus & præternaturalibus signis; sed

chanismus chymicus, & praxis medica, (f) confirmant.

§. XXII. Quantumvis autem Hippotati putredo febrilis insolens sit, eadem tamen, a posterioribus medicis introducta, non quovis usu practico caret, ob proximam februm cum inflammationibus & gangrænis cognationem similemque

sed illud demum, omissa discussione, ex suppurata pulmonis inflammatione in thoracem defluit, ibidemque colligitur; cum omnis suppuratio semper antecedentem inflammationem indubitato evincat. Huc enim apprime quadrat illud Celsi: *Nihil est stultius, quam quodcunque homini vivo (multoque minus sano, aut quam primum ægroto) ita est, tale existimare moriente, imo mortuo.*

(f) Evidentissime corroborante historia nobilis, a vipera demorſi, & ex gangræna summe debilitati, solis tamen salis alcalini volatilis viperarum largioribus dosibus repetitis, restituti; quam ex Charas recenset Bonet, *Anat. Pract. f. 1683.* Cui & ego, licet nondum *centies mille annorum spatio vixerim,* ex aliis quoque causis ortarum, gangrænarum, & æque feliciter salibus volatilibus aliis curatarum, historias aliquot jungere possem, nisi brevitatis studium prohiberet. De pro-

que in utrisque sanguinis statum. (a) Et enim singulæ quidem febres putridæ sunt, ut hæc per putredinem communiter quidem, sed minus commode, a practicis distinguantur; attamen optime febrilis malignitas secundum majorem vel minorem putredinem (b) discernitur, ut secundum hanc incrementem, (c) unius ejusdemque ægroti febris majorem assciscere possit malignitatem. Præterea secundarias febres accendunt inflammationes
comi-

---

proficuo autem in his salium alcalinorum externo usu confer Helm. *de febr. c. IX. 19.*
p. 768.

(a) Confer *disputationem nostram de febrium crisi- bus per abscessus c. IV. §. X. p. 31.*

(b) Cum Riverio *Prax. l. XVII. S. III. c. 1. f. 529.* Sydenh. *de morb. acut. S. V. c. IV. f. 341. 343.* Quamobrem B. Sylvaticus *Cent. 1. Consil. XV. f. 18.* præclare docet, in summe pestilentibus febribus sanguinem penitus corrumpi a vera illa summaque eccellente putredine, quæ, calore nativo extincto, interficiat non secus ac fiat in gangrenis.

Quas etiam veras carbunculi, talibus in febribus frequentissimi, ostendunt; imo per quas tandem omnes fere febres perniciosæ vitam extinguunt.

(c) Velut pleuritis exemplo illustrat Baglivus

comitantes, per circulationem (d) communicatis putridis particulis cruoris, in ipsa stagnantis. Essentiales vero febres *spinam* (e) coagulationis & putredinis suæ ab humoribus acidis accipiunt, ex primis viis, (f) copiose in sangvinem delatis. Quam, sæpius ipsis oculis usurpandam, & sic omnino *sensilem*, judicatoriū exhibent abscessus, (g) in primis erysipelatum

vus l. I. Prax. C. IX. §. I. p. 53. & c. XIII. §. I. p. 113. Confer River. l. c. f. 530. Sydenh. de morb. acut, S. I. c. IV. p. 52.

(d) Probante River. Prax. l. XVII. S. II. c. I. f. 508.

(e) Quippe, secundum Hippocr. l. II. de diæta XLV. 8. Vol. I. p. 238. *Pars coagulata non sommoda est corpori (& sangvini) sed, infesta, laborem (& dysphoriam morbosam) atque febrim exhibet.* Quam rem Helmont. de febr. c. I. 28. p. 741. & c. VI. §. p. 759. convenientissimo simili *spinæ, digito infixæ*, declarat; ut Bagliv. Prax. l. I. c. VI. §. IV. p. 30. *spinam* hanc, *tanquam somniatam & non sensilem* sine sufficienti ratione suggillet.

(f) Præeunte Hippocr. l. I. de morb. XXII. 13. Vol. II. p. 27.

(g) Quos, in febribus notat Hippocr. Coac. I. 217. Vol. I. p. 534. & l. III. Epid. S. III. 28. p. 722.

latum, item gangrænæ (h) & signa livida, (i) post mortem ut plurimum in febribus perniciosis conspicienda. Quapropter febrium curationes sicut de corruptiva febrium fermentatione, parum a putredine differente, dictum fuit, non acida, sed magis alcalina, postulare, hic quoque putredinis mechanismus demonstrat.

§. XXIII. Ad operationes chymicas quoque præcipitatio pertinet; cujus species proprie dici non potest, si limus aquæ agitatione violenta confusus, rursus subsidet, nec si evaporatione liquores (a) exiccantur. In præcipitatione vero, proprie sic dicenda, soluti particulas ex solvente liquore præcipitans ad fundum de-

ji-

(h) Quas febribus acutis haud insolitas ostendit Hippocr. *l. I. Epid. S. III. Aegr. IX. Vol. I. p. 680. l. VII. Epidem. LV. 4. p. 874 Vectiar. XVII. 7. Vol. II. p. 864.* Item Hildan. *C. III. Obs. XCIII. f. 278.*

(i) Quorum mentionem in febribus facit Hipp. *Coac. II. 109. Vol. I. p. 540. III. 183. p. 561. l. VII. Epid. XIII. 6. Vol. I. p. 838. de vict. acut. VIII. 2. Vol. II. p. 274.* Hæc autem, docente Boneto *Anat. Pract. f. 996.* gangrænæ sunt foras versæ.

(a) Quo tamen Gvilielmini in *Dissert. epist. lica*

jicit, unde ipsa nomen hoc traxit; quamvis subinde præcipitatum, quod communiter magisterium nominatur, etiam supernatet. (b) Quæ præcipitandi energia communiter ex salium contrarietate deducitur, ut acidis soluta præcipitentur alcalinis, (c) & alcalinis soluta dejiciant acida. (d) Quantumvis autem plures, magisteria ex vegetabilibus parare, laborent, quasi eadem alcalinis, maxime lixiviosis, soluta, solutione aluminis, tanquam acida, præcipitando; attamen talia potius sunt aluminis magisteria, in quibus alcali, colore vegetabilium tinctum, ex alumine ipsius calcem tinctam præcipitat, ab

P

acido

lica de salibus inclinat, sicut recensetur in act. Erud. Lips. mens. Februar. 1708. p. 77.

(b) Sicut flos lactis qui a lacte præcipitatione separatur, ob oculos ponit. Confer Bohn, *Diss. Chym. XV. c. 15. 16. p. 237.*

(c) Acidis autem soluta præcipitantur ab alcalibus, tam volatilibus, quam fixis; sicut aurum fulminans & liquore tartari & spiritu salis Armeniaci, præcipitari solet.

(d) Quæ quidem regula, monente Bohn. *Diss. Chym. XV. 32. p. 246.* Fallit in solutione marcasita per spiritum urinosum facta, quam Spiritus acidus hanc repercutit; Item in solutione

acido minerali antea solutam. Verum præterea quoque acido quodam soluta, ab alio acido (e) præcipitari possunt. Quod autem cum non universale sit, nihilominus illi alcalinæ naturæ criterio, (f) scilicet solutionem vitrioli & Mercurii sublimati præcipitandi, adhuc sua firmitas constat.

§. XXIV.

one cupri, per spiritum salis potentio rem facta, quam Spiritus salis Armoniaci aut urine non præcipitat. Porro Boyl. *de produc. princ. chym. P. II. S. IV. p. 35.* testatur, Spiritus lignorum adia phoros, nec acidæ, nec alcalinæ naturæ, solutiones tamen acidis & alcalinis factas, præcipitare.

(e) Quomodo Boyl. *de orig. form. Exper. III. p. 227.* *luneam corneam* elaborare docet, argentum, aqua forti solutum, rursus spiritu salis præcipitando.

(f) Quod ab Helmont. *tr. a sede anime 20. p. 238.* Tachen. *Hippocr. Chym. c. XVII. p. 126. c. XVI. p. 114. c. VII. p. 31.* etiam a Boyl. *de color. Exper. II. p. 158.* & *in animadversionibus ad Exper. XL. p. 387.* adhibetur. Si quidem propria experimenta me certiores fecerunt, solutionem vitrioli nec ab affusa aqua forti, nec ab aceto destillato, nec a succo citri, nec a solutione salis communis præcipitari, sicut quidem a sale prunellæ & spiritu

§. XXIV. Præcipitationis ratio igitur non a salium duntaxat contrarietate, sed magis a textura, & particularum præcipitatarum immutata & aucta gravitate, (a) & magnitudine, petenda videtur. Haud secus etiam turbatio, (a qua præcipitatio inchoare consuevit) sequitur, quod in ea solutæ ac præcipitatæ atomi, tantillum modo graviores factæ, descendunt saltem in pororum interstitia, ut ea oppleant integra, (b) ne lumen rectilineo motu trajici possit; aut eæ simul atomorum ordinem deturbant, ut pori haud amplius re-

P 2

Etiam

ritu vini, non alcalifato, sed alcoholifato. Solutionem Mercurii præcipitabat quidem solutio salis communis, sed non spiritus salis acidus, nec aqua fortis; ut igitur ejusdem cum solutione salis communis factæ, præcipitationi alia ratio subsit.

(a) Ex hydrostaticorum regulis, etiam per solutiones valentibus. Quippe corpora per texture sue mutationem gravitatis etiam variationem experiuntur. Magisteriorum vero particule fiunt graviores, quando in iis soluti, solventis atque præcipitantis atomi in unum quasi calcis corpusculum coalescunt.

(b) Exinde, pro præcipitatorum diversis coloribus, turbata quoque varios offerunt colores,

etiam (c) seriem retineant. Exinde quoque particulæ graviores aliorum, denuo solutionibus injectorum, antea solutas leviores ex poris suis (d) ejiciunt. Quorum laxatio (e) aut constrictio (f) plurimum quoque pro præcipitatione inferenda valet. Quamquam ut plurimum in uno

---

res, v.g. solutio vitrioli atramentum, faxe-
orum album colorem, Mercurii sublimati
flavum aut album; quemadmodum etiam
urinæ illo colore turbantur quo earum sedi-
menta deponuntur.

(c) Sicut etiam obtingit in aquis, limo turbatis.

(d) Qua ratione ferrum solutionem cupri, &
aqua solutionem camphoræ quidem, sed non
ferri, eodem vitrioli oleo factam, præcipi-
tare videtur.

(e) Qua ratione solutiones multæ a sola aqua,
aut spiritu vini affusis, præcipitantur.

(f) Sicut urina, reposita, donec refrigescat,
demum sedimenta sua deponit, quæ illa, de-
inde recalefacta, resorbet. Sic aqua calida
cremoris tartori majorem quantitatem conti-
net, cujus magnam partem illa, deinde re-
frigescens, quasi præcipitat. Et hujus clas-
sis esse videtur, quando, menstruo volatili
exhalante, solutum præcipitatur, sicut ex
acidulis, spiritu acido volatili exhalante,
ochra, Confer Bohn. *Dissert. XV. 15. p.*

no eodemque præcipitationis exemplo (g) plures ejusdem rationes concurrere solent.

§. XXV. Optima igitur magisteria sunt, quæ soluti tantum particulis constant, (a) jam minoris valoris, quæ solventis particulas (b) juxtim complectuntur minime vero notæ sunt, in quibus soluti, solventis & præcipitantis particulae coalescunt in calcem insolubilem; qualia sunt tam acidis soluta, & acidis præcipitata; quam alcalibus soluta, & acidis præcipitata, (c) magisteria. Nihilominus talibus etiam non omnem efficaciam simpliciter denegandam esse, aurum fulminans & sulphur antimonii auratum, fatistamen efficacia medicamenta; ob oculos ponunt. Attamen cum talia magisteria

P 3

com-

(g) Confer Bohn. *l. c. 31. p. 245.* Guilielmi *Differt. epist. de salibus*, sicut ea recensetur *in act. Erud. Lips. p. 77.*

(a) E. g. resinæ scammonii, jalappæ; cujusmodi quoque fere sunt magisteria resolubilia Zvvelferi.

(b) E. g. acidis soluta, rursusque acidis aliis præcipitata. Confer Hoffmanni *Clav. Schraeder. l. III. c. IV. §. XLVI. p. 148.*

(c) Confer Zvvelf. *Pharmac. Aug. f. 291.*

communia, v. g. corallorum, margaritarum, cornu cervini & similia (d) omnem, acores corrigendi, virtutem exuant, ventriculi fundum oppleant, graventque, iisdem melius supersedere licet, eorumque simplicia (e) praferantur, vel magisteria solubilia Zvvelseri (f) substituuntur.

§. XXVI. Ad praecipitationis mechanismum, in natura humana quoque animadvertendum, pariter Hippocrates (a) manuducit. Eundem praesertim urina ostendit, quæ in renibus quidem percolatione

448. 449. in *append. f. 67 Mantiss. Spagy. P. II. c. X. f. 400. contra Tachen. P. III. c. XIV. f. 105. Boyl. de util. Philos. exp. P. II. Eff. V. Chap. VI. p. 150.*

(d) Confer Wedel. *Pharmac. l. II. S. IV. c. I. p. 166. & c. II. p. 167.*

(e) Monente Ludovic. *Pharmac. p. 12. 16. & Sylv. Prax. l. I. c. VII. 41. p. 64.*

(f) Quæ idem cum spiritu viridis æris parat & describit *append. ad Pb. Aug. f. 66. 67.* quanquam hæc magisteria, licet quoque ab eodem vocata, proprie tantum simplices sint solutiones.

(a) *L. I. de morb. XXVIII. §. Vol. II. p. 33.* per vocem *διεργασίας*, qua feri praecipitationem a sanguine, tanquam phrenitidis causam

rione (b) fecernitur, sed prius in sangvine, (c) præcipitatione fusa; evincente ipsius falsedine, (d) præcipitatis liquoribus

fam indigitat. Confer Wepf. *de apoplex.* p. 262.

(b) Etiam Hippocrate *de venis VIII. 9. Vol. I. p. 298.* docente. Quam urinae percolationem, a Bellino accuratissime traditam, describit Willis *Pharmac. Rat. P. I. S. IV. c. I. p. 138.*

(c) Licet enim Helmont. *de lithiasi c. IV. 22. p. 680.* lotii determinationem a rene, odorem vero a fermento putrefactivo esse, tradat; at tamen *c. VI. 1. p. 688.* ipse confitetur, neque renes per separationem lotium a cruore sequestrare, nisi jamdum urina & cruor realiter distincta essent. Confer Willis *l. c. p. 137. & c. III. p. 164.*

(d) Quam per nitrosam urine naturam Mercatus & Ballonius notarunt. Confer Willis *de Urin. c. I. p. 334.* Qua ratione Baglivus *Prax. l. II. c. IX. S. III. §. III. p. 220.* verissime scribit, patefaciente analyse chymica, in urina præpollere cæteris in statu salinae indolis Armeniaca, in statu vero morbofo aliam salium esse varietatem & mixtionem (pro majore vel minore salis acidæ & alcali copia.) Quamobrem ex colorum (& sedimentorum) urinarum observatione nos admoneri, subjungit, quibus morbis producendis

ribus simili, deinde diabete, (e) non renum, sed sanguinis, morbos sequente, denique urinaeo foetore & sapore, in tota massa sanguinea (f) ex diuturna urinæ suppressione observatis. Evidentius autem urina præcipitationem suam ob oculos ponit in statu præternaturali per ejusdem turbationem & variorum sedimentorum depositionem, haud deprehendendam in status naturalis, quomocumque refrigerante, & per plures dies seposita & asservata. Præcipitationem illam

---

dis idonei sint urina sales, dum in sanguine abundant.

(e) Confer Willis *Pharm. Rat. P. I. S. IV. c. III. p. 164.* confirmantibus etiam observationibus anatomicis in Boneti *Anatom. Pract. f. 890. 1266. 1267. 1271.* legendis. Quamobrem Ballonius in hoc morbo calculis, renes obfidentibus, deprehensis, quærit, *quomodo ren, tam male affectus, serum tamen a sanguine copiosius secernat? dictumque morbum magis a sero nitroso, maloque sanguinis, deducit.*

(f) Secundum observationes Job van Meekren *c. VII. p. 73.* Boneti *Anat. Pract. f. 1247. 1221. 1215. 1216.*

(g) Sicut quidem Boyl. *Chym. Scept. p. 84.* Sed falso, contrarium innuere videtur, nisi de

lam melius promovere licet per purorum
alcalinorum, (h) non vero acidorum,
infusionem, quam solutionis aluminis,
hæc enim potius ab urina præcipitatur,
quam contra.

§. XXVII. Urinæ autem præcipitatio
non fermento (a) tantum cuidam renum,
sed confluxui debetur duorum diverso-
rum humorum, quorum alter sale acido,
P 5 alter

de statu neutro id magis accipiatur, quod fa-
cilis admitti potest.

(h) E. g. Puella 20. annorum epilepsia labo-
rabat fere annua, in qua purpura per hye-
mem eruptionem coeperat, sed ob errores
non absolverat. Hujus urina mense Junio
colorem lixivii rubicundioris referebat, & se-
quenti die vesperi, nondum turbata, nube-
culam meteoram, & in vitri parietibus circu-
lum coeruleum, exhibebat; affuso autem
spiritu salis Armeniaci, mox turbabatur limo-
sa, atque nondum foetens tertio die, circu-
lo dicto disparente, & sedimento argilloso de-
posito, tenuior quidem, adhuc tamen, sub-
rubra, conspiciebatur. Non igitur urina ru-
bra bilem magis alcalinam peccare porten-
dit.

(a) Ad quod Helmont. *de lithiasi c. IV. 22. p.*
680. & Willis *Pharm. Rat. P. I. S. IV. s. I.*
p. 137. & 139. item *de urinis c. II. p. 337.* in-
clinant.

alter acalino prævalet. Cujusmodi aut
urina duplex, (b) aut dilutum chyli suba-
cidum esse potest, delatum ad venam ca-
vam, ibidemque affusum ad sanguinis par-
tem inveterascentem, ejusque particulas
alcalinas magis evolutas. Qua ratione
acida (c) copiosam urinam movent, dum
eadem sanguinem, haud secus ac lac, præ-
cipitatione fundunt. Exinde in morbis
etiam, ab acida cacochymia oriundis, co-
piosa, tenues & aquosa urinæ profundun-

tur

(b) Quam Paracelsistæ afferunt & alteram *ex-
ternam* vocant, quæ proximioribus meati-
bus ex prima regione mox ad renes deferatur;
& alteram *internam*, quæ sit sanguinis pars in-
veterascens. Similem, non sic quidem no-
minatam, urinam comprobant quoque Die-
merbroc. *Anat. l. I. c. XVII. p. 175.* Willis
de urinis c. II. p. 339.

(c) Sicut Hippocr, *l. II. de dieta XXII. 9. Vol.
I. p. 223.* & *de vict. acur. XXX. 15. Vol. II. p.
289.* vinum arguit, & de cerevisiis acescen-
tibus notissimum est. Quod vero lixiviosa
etiam diuretica sint, & ob hanc facultatem in
hydrope ascite laudentur; id usu venit, quo-
niam eadem magis virtute aperiendi & ob-
structiones referandi, tum conferunt, ut uri-
na non copiosius præcipitetur, sed, copio-
sior humor ad renes prodeat, atque penetret.

Jam

tur, ipso Hippocrate (d) notante. Quamvis vero in urinæ naturali præcipitatione magisterium nullum, (e) appareat, ejus loco tamen nubecula, (cujus defectus hinc etiam male significat,) in præternaturali sedimentum, imo calculus renum, haberi debet, coagulationem suam acori debens. — Quamvis autem urinæ supressio in

Jam præcipitata, per urinarios meatus excerni possit. Hoc certum est, non tam, alcalia ut acida, copiosas urinas, quam per illos copiosa sedimenta, educere; quanquam quosdam liquores & acida & alcalina simul præcipitare, superius declaretur.

(d) *L. II. Prædict. X. 2. Vol. I. p. 494. Coac. V. 25. 30. 39. 40. p. 581. 83. p. 584. l. III. Epid. S. II. 101. p. 726. l. II. de morb. I. Vol. II. p. 36. XII. 7. p. 42. XXI. 8. p. 52. Confer Willis de urinis c. IV. p. 346. 347. Pharm. Rat. P. I. S IV. c. III. p. 168. Wepfer. de apoplex. p. 247. Losf. l. III. Obs. LIX. p. 311. Siquidem tales urinæ nephritidem, arthritidem, epilepsiam, capitisque dolores, aliaque gravia mala denunciant.*

(e) Nisi forte videatur ad analogismum, quo a flore suo lac tenue acescens separatur sine alio magisterio: ita sanguinem ab urinæ præcipitatione remanere crasliorem; aut secundum Hippoc. *de genit. II. p. 125.* hinc semen quoque craslius secerni, quis malit.

in febris (f) subinde ab acido majori, & coagulatione sanguinis fere totali, (g) superveniat; nihilominus tamen a minore acido, & leviori sanguinis coagulatione, seu tantum præcipitatione, copiosa mictio provenire potest.

§. XXVIII.

(f) Siquidem plures observationes anatomicae in Boneti *Anat. Pract.* f. 890. 1221. Will. *Pharm. Rat. P. I. S. IV. c. III. p. 167.* ex urinæ suppressione demortuos exhibent, sine morbis renum, ureterum atque vesicæ deprehendis. Ab acido igitur majori & gravissima sanguinis coagulatione urinam tum suppressi, phaenomena innuunt, comitantia secundum Hippocr. *l. I. Præd. VI. 15. Vol. I. p. 475. Coac. I. 5. p. 522. l. I. Prædict. XXII. 5. p. 485. Coac. I. 34. p. 524. l. I. Prædict. XV. 6. p. 480. Coac. I. 12. p. 523. 43. p. 524.* Confer *l. I. Epid. S. III. Aegr. II. 23. p. 674. l. III. Epid. S. III. Aegr. XIV. 13. p. 740. Aegr. XVI. 16. p. 742. l. VII. Epid. XXIV. 7 p. 849.*

(g) Siquidem experimenta Drelincurtii, legenda in Bonet. *Anat. Pract.* f. 961. & 962. testantur, fortioribus acidis, sanguini affusis, hunc universe compingi atque coagulari, velut caseum fortiozem, idque semper citra seriullius guttulam; at mitioribus non item, sed confusum permixtumque manere cum sanguine nigrefacto, inspissatoque; id est ejusdem se-

rum

§. XXVIII. Urina sicut materia proxima pluribusque qualitatibus similis est sudori; ita quoque ad hujus secretionem per glandulas subcutaneas sanguinis præcipitationem (a) concurrere, verisimile est. Illud enim maxime sudores detegunt diaphoretici & colliquativi (b) tabidorum, item ex febribus imperfecte judicatorum, neque minus symptomatici (c) maximeque frigidi morborum auctorum. Quos non acidis aut adstringentibus, sed acres obtundentibus & ipsis alcalinis, tam fixis

---

rum præcipitatione fundi; qua ratione secundum observationem Bonet *Anat. Pract. f. 800.* immodicum urinæ fluorem ejusdem suppressio secuta est.

(a) Sine qua enim in febribus sæpius cum calore urente nullus sudor promanat; licet tum pori aperti sint, & rapida sanguinis circulatio non deficiat, cum contra, docente Hippocr. *l. II. de diæta XLV. 20. Vol. I. p. 238. excreto sudore, sanguis in naturalem statum restituitur, calorque remittat & lassitudo sedetur.*

(b) Optime Willis *Pharm. Rat. P. I. S. V. c. I. p. 188.* explicante.

(c) Quos arguit Hippocr. *S. IV. aph. XLII. Vol. I. p. 86. LVI. p. 87. S. VIII. aph. IV. p. no. l. I. Prædict. VII. 8. p. 475. de judicat. VIII. 6. 9. p. 443, Prænot. V. 10. p. 452.* Etenim, Heurnio *in aphor. p. 255.* declarante, *omnis sudor bonus calis.*

fixis, quam volatilibus, (d) curari, me
 praxis confirmavit. Nihilominus acida,
 licet præcipitatione sua sint diuretica, non
 sunt tamen sudorifera, ut sudores lauda-
 biles atque critici consultius alcalinis, ma-
 xime volatilibus, promoveantur. Cujus
 rei ratio est, quod in febribus, ab acore
 graviore jam major adsit coagulatio, qua
 vero per alcalia laxata, ille, jam minor
 (e) factus, potius præcipitatione sua solita
 sanguinis serum pro sudoribus fundit,
 ut per poros reclusos profluant. Hæc
 animi deliquia declarant, in quibus per
 coagulationem incipientem calor volati-
 cus, per completam, frigus pallorque faciei
 cum

---

*calidus quidem est, sed non omnis sudor cali-
 dus bonus; sicut etiam sudor bonus diebus
 criticis quidem contingit, sed non omnis talis
 bonus est & in primis perfecte judicat, nisi cæ-
 tera quoque requisita jungantur.*

(d) Confer Willis *Pharm. Rat. P. I. S. V. c. III.*
p. 218. 219. sicut maxime methodus medendi
 sudori Anglico, quondam labi pestilenti, con-
 firmat, quam idem *ibid. p. 232. 234.* descri-
 bit.

(e) Quamobrem sudores tales manifesto sub-
 inde acore nares offendunt, sicut hoc præ-
 sertim in febribus miliaribus observare licuit
 & cuivis licebit.

cum aponia & anæstesia, per remittentem sudor copiosus animadvertitur, sine quo alias eorundem paroxysmus haud solveretur.

§. XXIX. Præcipitationi etiam diarrhoeas & dysenterias in primis serofas suas copiosas dejectiones debere, in aliis urinæ, sæpius in his aquosæ, (a) significant. Quamvis enim illarum prima & primaria causa concedatur primæ regionis excedens fermentatio; attamen & sangvinem (b) in iis male affici, comitantes febres, pustulæ miliares, (c) abscessus, (d) & deliria, ex intempestivis atque incautis suppressionibus supervenientia, evincunt.

San-

(a) Docente Hippocrate *Coac. V. 53. p. 582. l. I. Epid. S. II. 127. p. 664. 143. p. 667.*

(b) Solide probantibus *Uratilav. hist. morb. S. III. de dysenteria §. 3. p. 83. 84.*

(c) Haud novæ nostrorum duntaxat sæculorum, fortassis cum scorbuto, sed jam Hippocrati quoque notæ, utpote quas *l. II. Epid. S. III. 21. Vol. I. p. 697. per aspretudines miliaceas, cuculicum morsibus similes* idem aptius exprimit; sicut etiam *l. VII. Epid. XXIII. 19. p. 848. pustulas miliares albas nominat asperitatem efflorescentem, cum pallore albicantem.*

(d) Secundum Hippocr. *Coac. V. 290. Vol. I. p. 567. de victu acut. LIV. Vol. II. p. 312.*

Sanguis vero tum verisimilius a præcipitatione, (e) quam sola sua fermentatione, serum suum laxat & fundit, ut illud deinde, spasmis intestinorum venas constringentibus, sanguinisque recursum difficiliorem reddentibus, per ipsorum glandulas copiosius in eorum cavitatem effundatur, perque alvum dejiciatur. Exinde pro dysenteria curanda sudorifera & salia alcalina fixa & volatilia, maxime vero hæc oleosa, multum prodesse, me praxis quotidiana confirmavit, per hujus constitutionem epidemicam, comitante febre purpurata, (f) Anno 1709. Naumburgi sævisime grassatam.

§. XXX.

(e) Innuente Willis *Pharm. Rat. P. I. S. III. c. III. p. 122.* & *S. V. c. III. p. 235.* Quamquam idem improbabiliter a liquore nerveo degenerari aut depravato, in sanguinem continuo refluyente, acorem illum præcipitantem deducat. Acor major, ex fermentatione excedente, quasi aceti, ad sanguinem per vias notissimas delatus, jam huic præcipitationi satisfacit; quamobrem etiam in dysenteriis funestis uno alterove die perfrigerationes mortem antecedunt.

(f) Cujusmodi non in tribus antecedentibus constitutionibus dysenteriarum, quibus in dicta

§. XXX. Hippocrates (a) phrenitidis
 causam exponit, quod *bilis* (b) ad ve-
 nas commota, sanguinem ex consueta con-
 sistentia dimoveat serosumque faciat; id
 est, serum ab ipso fundat, separet que, quod
 deinde, in cerebrum diffusum, in eodem
cogitationis (c) officinas turbat. Quam
 causam, communem & epilepsiæ Hippo-
 crates, (d) & apoplexiæ atque soporum
 Wepferus; (e) declarat, observationes-
 que

(a) *L. I. de morb. XXVIII. 4. 8. Vol. II. pag. 33.*

Græce: Καὶ διαρῆσθαι τὸ αἷμα ἐκ τῆς εἰω-
 θούς ἑυσκόσιος.

(b) *Atra* scilicet, secundum *L. II. de morb. VI.*
§. Vol. II. p. 40. acidæ naturæ; qua, sangui-
 nem congelando, perfrigerationes quoque
 jungit; sicut hujusmodi ejusdem naturam
 demonstrat Drelincurtius in *Bonet. Anat.*
Pract. f. 962. Falso igitur Tribe *ibid. f. 1449.*
delirium a bile (amara & quasi caustice alcali-
 na) erodente, genusque nervosum tangente,
 deducit, cum in eodem ægro *sanguis niger-*
rimus, picis ad instar, dimanarit.

(c) Secundum Hippocr. *de Glandulis IX. 8.*
Vol. I. p. 419. & L. VI. Epidem. S. VIII. 97.
p. 823.

(d) *De morbo sacro XIII. 7. Vol. II. p. 337.*

(e) *De apoplexia p. 246. 248. 262.*

que anatomicae (f) confirmant. Serii hanc fusionem & secretionem non tam *effervescentie, fermentationi, orgasmo,* (g) quam praecipitationi, ab aere praeternaturali, deberi, corroborant *sanguis ater* (h) *urinæque aquæ,* (i) in his morbis; communes item manifesta serii falsedo, quæ per coryzam nares excoriat, fauces falso sapore offendit, epiglottida & asperam arteriam

(f) In specie de deliriis febrilibus Willis *de morb. convuls. c. VIII. p. 117. Boneti Anat. Pract. f. 168. 170. 179. 292. 1498.*

(g) Secundum Wepferum, & quem hic sequitur, *Pisonem de serosa colluvie.*

(h) Utpote qualem Hippocr. *l. II. de morb. IV. 23. Vol. II. p. 38.* in hoc morbo, ipsi *hyperemeto venarum cerebri* dicto, plurimum dictorum affectuum communi causa, deprehendendum describit. Conf. *Ballon, Paradigm. 184.* Siquidem secundum *Bonet. Anat. Pract. f. 179. quibus ater ac crassus cruor in cerebro, vel alio viscere, reperitur, in iisdem multum serum, a sanguinis massa secretum, in vicinia deprehenditur.*

(i) Baglivo igitur *l. II. Prax. c. IX. S. III. p. 121.* ipso praemonstrante, *secundum genuinam indolem principiorum, urinam constituentium, ad cognitionem causæ phrenitidis pervenientes, eam aërem praeternaturalem esse, qui san-*

teriam erodit, tussesque hinc excitat & raucedines inducit. Quamobrem in his quoque singulis affectibus acida magis nocent, alcalia vero, præsertim volatilia, profunt, quæ hinc in deliriis etiam, haud minus febrilibus, (k) vano metu formidantur a medicis, non cum Hippocrate (l) attendentibus, eadem magis perfrigerationibus, quam caloribus auctis, jungi & augeri.

§. XXXI. Præcipitationi proxima cognatione conjuncta est coagulatio, quam

Q 2

Sen-

sangvinem coagulet, non rarefaciat, *deprehendimus ex urina aquæ, ipsi solita; ut curationem perficiamus ex physicis & mechanismo chymico, sciendo, illi acido esse contrarium sal alcalinum.* Qua igitur ratione secundum alia ejusdem loca sudorifera & salia volatilia deliria potius inferre possent?

(k) Præeunte Riverio *Cent. III. Obs. XXXVI. f. 621.* Boyl. *de util. philos. experim. Ess. V. Chap. VI. p. 159.* quos pluribus decadibus propriarum observationum corroborandi, copia daretur.

(l) Sicut idem passim, ita eodem *l. I. de morb. XXX. 21. Vol. II. p. 35.* notat. Confer *l. III. Epid. S. II. Aegr. XI. Vol. I p. 720. S. III. Aegr. XIII. p. 740. Aegr. XV. p. 741.*

Sennertus (a) nimium restringit, dum, ut illa accidat, requirit, ut, nulla materia parte demta vel addita, tota liquida e fluiditate consistentiam accipiant & concreſcant, ita ut coagulatio tantum ſalibus & lapidibus propria ſit. Verum Hippocrates, (b) ad eam latius ſumendam, manuducit, & invitant quædam ejusdem ſpuriaſ ſpecies, (c) ex calore & frigore, (d) haud ſatis ex principiis chymicis explicandæ, partim tamen in medicina vere occurrentes, partim

(a) *De conſenſu & diſſenſu chymicorum cum Peripat. c. XI. p. 305.*

(b) Per vocem πηγνύειν, *compingere*, ζυνεκτικός, *conſiſtentis*, compacti, σκληρευθέντος, *indurati*, συνίοντος, *cœuentis*.

(c) Quales ſunt coagulationes ſecundum Sennertum *ibid. p. 304. eorum*, quæ ſola ſiccitate coagulantur & dura ſunt, abſumta humiditate, quæ antea diſſuebant aut emolliebantur; aut eorum, quæ ſua natura fuerant concreta, calore vero fluida reddita, ruruſum, frigore accedente, concreſcunt.

(d) Quod præfertim, tanquam prima cauſſa occasionalis, multum confert ad ſanguinis coagulationem inflammatoriam in anginis & pleuritidibus. Confer Bagliv. *Differt. I. de Tarantula c. XII. p. 50. Differt. II. Hiſtor. I. p. 70. Prax. l. II. c. IV. §. I. p. 172.*

tim etiam cum veris (e) confundi solitæ. Siquidem alias Boyleus (f) coagulationes, ex salibus enascentes, non qua talibus, sed magis propter texturam, evenire arbitratur. Nihilominus cum idem (g) ad has plurimum salium figuras conferre, concedat, etiam earum mechanismus, ut chymicus hujus est loci. Non autem omne sal quodvis fluidum, sed tantum hoc vel illud, aptæ duntaxat & dispositæ naturæ aut texturæ, coagulat; prout scilicet salia cum contrariis aliisque principiis chymicis concurrunt. Subinde autem in uno fluido ambo coagulationis principia (h) latent,

Q 3 qua-

(e) Dum per solam exiccationem non solum filices & gemmæ, sed in vesica etiam calculi, per medias undas concrefcere, finguntur, ut taceam, veteres communiter sanguinis coagulationem inflammatoriam & scirrhosam ab hac metuere.

(f) *Boyl. Hist. Firm. S. I. p. 77. S. II. p. 78. S. LIX. p. 129. S. XXX. p. 102. S. XXXI. p. 103.*

(g) *S. LVI. p. 125.*

(h) Sic solo vehementiori calore albumen ovi coctione coagulatur, non tantum exiccatur; sic quoque lac acorem suum latentem sapius per inopinam coagulationem demum in coctione detegit, a qua pari tamen alias illud, adhuc integrum, non concrefcit.

qualique dormiunt, donec a novo motu (i) novum situm accipientia, novo modo cœcant & concrefcant.

§. XXXII. Salia quidem alcalia, præfertim lixiviofa etiam fulphura coagulant. Qua enim ratione cum illis ex pingvibus fapo conficitur, & ex oleis aromaticis *lapides vegetabiles feu pilule Matthæi* (a) elaborantur. Cui quoque claffi *offæ Helmon-tianæ* coagulatio, (b) ex fpiritu vini & urinæ rectificatifsimis paranda, proxime accedere videtur. Attamen coagulationis hujus concreta haud firma funt, præfertim vero in mediis undis haud durânt, cum vel ab aqueo humore iterum fluidita-tem

---

(i) Confer Boyl. *Hift. firmit. S. XLIX. p. 118.*
Bohn. *Diff. Chym. II. 20 p. 26.*

(a) De quibus vide Boyl. *de fangu. Hum. P. IV. Tit. XV. append. Exper. IV. p. 79. Hift. firmit. S. XXVI. p. 70.* Bagliv. *Prax. L. I. c. IX. S. V. p. 67.* Wedel. *Pharmac. l. II. S. I. c. XI. 7. p. 100.* Bohn. *Differt. Chym. II. 15. p. 24. 20. p. 26. 26. p. 30. IV. 11. p. 61. 22. p. 69. VIII. 17. p. 127.* Helmont. *tr. 3. prima chymica 84. p. 334. tr. pot. medicam. 31. p. 383. ibid. 52. p. 385. 65. p. 387. tr. quedam imperfectiora p. 458. de febr. c. XIV. 12. p. 776. c. XV. 6. p. 778.*

(b) De qua confer Bohn. *Diff. Chym. XIV. 37. p. 320.*

tem accipiant. Sulphura vero & olea (c) firmiorem coagulationem ab acidis assumunt, a quibus sulphura mineralium pinguedines, ipsumque succinum crassitiem, consistentiam & soliditatem suam acquirunt. Verum hæc coagula quidem aquas, sed non ignem, duraht; a quorum analogismo explicatio desumenda videtur, quod saxum calcarium & silex per aquas, sed non per ignem, sicut contra petra sabulosa, soliditatem suam conservent. Præterea quoque salia acida non tam coagulant, quam ipsa coagulantur in terreis corporibus, (d) velut in vitriolo saleq; communi (e) apparet. Cujus

Q 4

autem

p. 320. *Boyl. hist. firmit. S. XXXII. p. 104. Helmont. de lithiast. c. III. 5. p. 668.*

(c) Secundum experimenta *Boyl. Chymist. Scept. p. 173. 196. de producibil. princip. Chym. P. III. S. III. p. 42. Hist. firmit. S. XLVII. p. 117. S. XLIX. p. 118. Confer Bohn. Diff. Chym. II. 26. p. 30. IV. 11. p. 61. I. 27. p. 16. XI. 25. p. 181.*

(d) Præeunte *Helmontio de lith. c. III. 6. p. 669. secundum meditationem, quot modis res in universo condensentur.*

(e) Hinc quorundam salforum fontium aquæ, solæ coctæ, non tam largo sale ditant, quam si plures conjunctim coquantur, sicut non solum *Helmont. de lith. c. IV. 16. p. 679. de salinis*

tem foetus non est vini tartarus, ut quidem Helmontius (f) arbitratur; siquidem in hoc duo contraria salia, (g) præter particulas sulphureas atque terrestres, concurrunt, & cerevisiæ acescentes, ob sal alcali parcissimum, nullos tartaros exhibent, licet eadem terrestribus facibus pariter abundant.

§. XXXIII. Maxime genuina vero & primaria coagulationis (a) species est, quæ ab amborum salium, acidi & alcalini, concursu enascitur. In quo *utriusque reactio* (b) evenit, & ad oculum demonstratur, ab Helmontio requisita *pro coagulo, in mediis undis concrecente, nec in liquore resolubili*. Quæ a diversorum spirituum concursu haud dependere potest, sicut idem offæ

---

salinis Burgundiæ testatur, sed etiam de Halensibus certum est. Et fortassis ex aquis salinarum Sulzensium Thuringiæ sal parcius coquitur, non tam ob spiritus acidi, quam petrosi corporis, inopiam.

(f) *De lithiasi c. IV. §. p. 677.*

(g) Quæ potissimum copiosum ejus sallixiviosum evincit, licet hoc per calcinationem demum componatur, ante hanc vero volatile sit.

(a) Secundum Senn. *de cons. Chym. c. XI. p. 305.*

(b) *De lithiasi c. III. 10. p. 669. c. IV. 7. p. 678.*

montiana (e) aque, ac tartaro vitriolato & sale Armeniaco, apparet. Hujusmodi enim coagulum, quale camentum calcis lutaquæ aquatica præbent, coagulationem decompositam (f) requirit, quæ salia sulphureis terrestresque particulas in confortium coagulationis trahunt, quæ deinde, poros obstruendo aditum liquoribus, ad salia dissolvenda, intercludunt.

§. XXXIV. Ut coagulationis igitur difficultas eo magis enodetur, consultum videtur, jam ejusdem phænomena expendere, in liquoribus quibusdam, mechanismo naturæ humanæ proximioribus, secundum propria experimenta. Primum igitur albumen ovi (a) totum liquidum est, nihilominus solo blandioris caloris motu, aut ex avis incubatione, aut etiam in peculiaribus furnis, ilud plurimam partem in varia consistentia & solida corpora, scilicet ossa, carnes, membranas, &c. mutatur, quæ machinamentum vivi ani-

---

(e) Utpote quæ potius sponte in liquorem nobilem resolvitur, testante Boyl. *Hist. firm. S. XXXII. p. 106.* Bohn. *Diss. Chym. II. 26. p. 30.*

(f) Docentè Sennerto *de conf. Chym. c. XI. p. 303. 306.*

(a) Confer Boyl. *hist. firm. S. LVI. p. 127.*

animalis, pulli scilicet, componunt. Quæ considerationem eo diligentio- rem me- rentur, quod iisdem initiis & eodem co- agulationis mechanismo, animantia quæ- vis, ipseque homo animetur, & natura humana (b) succrescat. Tradunt autem matres familias ab ovis irritis animata di- scerni, quando hæc, pullos fere perfectos continentia, aquæ blande calidæ immit- tantur, ubi supernatent; cum irrita contra fundum tum petant; unde colli- gendum est, secus ac in his, in illis, plu- res particulas exhalasse. E contrario al- bumen coctione, solo vehementiori ca- loris motu, (c) induratur, non per solam exiccationem, sed veram coagulationem; siquidem ovi drachmarum quinque pon- dus coctione unico scrupulo saltem immi- nutum deprehendi. Albumen autem ab
omni-

(b) Monente Hippocr. *de natura pueri* XXXVI.

4. Vol. 1. p. 158.

(c) Quam coagulationem *Boyl. ibid. S. XXIX* p. 102. a sola mutatione, in partium textura facta, deducit, qua novo modo connectantur atque disponantur. Sed num nova illa par- tium connexio non salium concursui quo- que debeat, negare difficile est, cum ova eisdem non destituantur.

omnibus acidis coagulari, certum est, etiam ab iisdem, spiritu vini dulcificatis; licet Schuylius (d) aliud asserat. Haud minus albumen ovi cum spiritu vini, (e) & quidem cum hoc ipso, coagulatur, ut vix gutta liquoris supersit. Evenit autem hæc coagulatio non ob spiritus vini sal acidum latens; cum spiritus salis Armeniaci vinosus fere majorem ejusdem coagulationem inferat. Nihilominus spiritus salis Armeniaci aquosus (f) æque ac liquor cinerum clavellatorum, illud magis attenuatum conservat. Quamquam dum mixturæ priori liquidæ, ex albumine ovi spiritusque salis Armeniaci aquosi, adhuc spiritus vini simplex (g) affunderetur, illa æque, ac albumen, sine dicto spiritu mox in gelatinam

---

(d) *Pro vet. med. p. 130.*

(e) Quemadmodum Boyl. quoque *ibid. S. XXXIII. p. 107. & de Specificis p. 11.* aliique pariter testantur.

(f) A Spiritu cornu cervini, non vinoso, fusco & multum empyreumatico, tamen tertia circiter albuminis pars etiam coagulata conspiciebatur.

(g) Etenim coagulum hoc non adeo solidum & siccum erat, quam illa duo coagula cum spiritu vini & spiritu salis Armeniaci vinoso.

nam fere molliorem, coagulabatur, ita tamen ut humiditas aquea, sine dubio spiritus, parum superesset, nec in coagulum simul coivisset. (h)

§.XXXV.

fo. Videbatur igitur spiritus salis Armeniaci simul aquosus non in coagulo illo comprehensus, sicut quidem spiritus vini.

(h) Præterea spiritus vini, oleo succini, aliisque similibus, imprægnatus, ovi albumen similiter coagulabat. Licet autem hæc coagula in aqua calida calefierent, ea tamen neque liquecebant, neque indurabantur, neque notabiliter imminuebantur, neque fortem odorem spirabant putredinosum; interim nec spiritus salis Armeniaci, nec olea aromatica, quasi per fixationem quandam, propriis suis odoribus exuta, neque albumen, per 6. circiter menses sic asservatum, putredinem concepisse deprehendi. Qua igitur ratione spiritus vini adeo albumen coagulet, si quærat, in promptu quidem respondere licet secundum mechanismum geometricum, albuminis particulas majorem gravitatem, respectu affusi spiritus vini, nanciscentes, præcipitari, hinc earundem ordines & series rectilineas turbari, ut ipsæ pelluciditatem cum albedine commutent; cumque *longiuscula* sint atque *non nihil intorta*, (utpote quales easdem *Boyl. hist. fluid. S.I. p. 46.* ostendit) & fortassis etiam rigidiores fiant, eas sic con-

§. XXXV. Lac ab acidis omnibus coagulari, (a) certum est, ut vel ipse Baglivus (b) illud confiteatur; licet is alio loco idem fere in dubium vocare videatur; sicut etiam ab acidi coagulatione
 bu-

texti atque connecti; cum vel sola aqua, in glacie ac crystallis salinis, sola texture mutatione, soliditatem novam acquirat. Sed secundum mechanismum chymicum dictæ albuminis coagulationis, cum Spiritu vini præstandæ, difficilior explicatio foret. Equidem spiritus vini variis, scilicet terrestribus, sulphureis, aqueis, acido-salsis, sed singulariter modificatis, particulis constat; & idem congelationem aquæ artificialem, cum nitro saleque Armeniaco adornandam, item salium lixiviosorum crystallisationem, adjuvat, cumque urinæ spiritu rectificatissimo in offam Helmontianam coagulatur, salium quoque solutiones quasvis præcipitat, (qualis etiam hujus coaguli turbatio est, unde albedo emergit,) nihilominus adhuc plura experimenta, pro difficultate hac solvenda; requiruntur.

(a) Differt tamen lac a lacte, velut Spiritus vini a spiritu vini & acetum ab aceto &c. itaque hic etiam experimenta parum variare deprehendi.

(b) *Prax. l. II. c. XI. S. II. v. 243. l. I. c. IX. S. X. p. 80. Dissert. I. de Tarant. c. XII. p. 54.*

butyrum (c) & caseus ex lacte habentur. Alcalia lac non coagulare, Willisius, experimentis instructus, (d) defendit. Secundum propria experimenta, lac recens emulsum, (quod tum simplex frumenti acetum (e) promptissime coagulabat, non quidem totum, sed cum superstito sero,) nullam quidem alterationem, cinerum clavellatorum deliquio affuso, mox ostendebat, sed post aliquot horas in eodem, serum tenue subsidere coeperat, ut sequenti mane crassioris lactis duæ partes supernatarent, adhuc tamen fluidi, ut libere per angustum vitri orificium (f) proflueret.

(c) Explicante Boyl. *hist. firm. S. XLIV. p. 114.*
Schuyl. *pro vet. med. p. 168.*

(d) *Pharmac. Rat. P. I. S. IV. c. I. p. 141.*

(e) Frigidum tamen, licet Willis *l. c. p. 144.*
Lac frigidum nec ab affuso acido coagulari, asserat.

(f) Qua ratione lac non ab alcalibus coagulatum, sed præcipitatum duntaxat, videbatur; partes enim nec in solidum coagulum contextæ aut implicatæ hinc apparebant. Sic quoque cum alio tempore lacti essentiam, cum spiritu vini multum alcalisato paratam, affudissem, sequenti die pariter essentia viridis fundum complebat, & lac parum

ret. Quinimo cum , in alio vitro dicto, magno coagulo, ab aceto præcipitato, liquorem cinerum clavellatorum affudissem, (g) vitro, pro meliori confusione, concusso, illud sensim parvos in grumulos discerpebatur, & sequenti mane tres quidem partes feri aquosi subsederant, sed supernatante non crasso priori coagulo, verum

incrassatum supernatabat, quod vero sequentibus diebus magis magisque attenuabatur, ut vix quarta pars grumulorum caseosorum supernataret, supremam vero crustam flos constitueret; imo grumi illi magis indies imminuebantur.

(g) Similia Willif. *l.c.* testatur *p. 142.* Sic cum illi crassamento seu lactis coagulo, quod secundo mense cum spiritu salis Armeniaci vinoso concrevisse dixi, tertio parum liquoris cinerum clavellatorum affudissem; sequentibus diebus major feri quantitas in fundo colligebatur, & coagulum, alias molle, minusque compactum, supernatans, grumos separatos exhibebat imo in dies singulos imminutum, magisque divulsum evadebat, liquorque, ante aquosus, saturatum lixivii rubedinem referebat; e contrario magis magisque coagulum album ad fundum præcipitabatur firmiter & quasi caseosum, sed minori quantitate, nullo putredinoso fœtore observando.

Verum lacte tantum incrassato, quod adhuc ita fluidum erat, ut per angustum orificium libere proflueret. Alcalia volatilia non lac coagulare, testatur Helmontius. (h) Secundum propria experimenta lac, affuso Spiritu salis Armeniaci aquoso, non mox mutabatur, sed, præterlapsis octo circiter horis, serum tenuè, fereque aquosum in fundo colligebatur; sequenti vero mane lac omnem solitam crassitiem exuerat, ut illud sero adhuc albido simile appareret; sed superficiem, quasi tenuis crusta ex flore lactis, obduceret. Sic quoque in alio vitro, spiritu salis Armeniaci vinoso affuso, lac illud, superfuso paucò quasi flore crassiori, quasi serum modo tenuius, lactei tamen coloris, sequenti die apparebat, hocque modo per duas hebdomadas sine putredine conspiciebatur, ita ut levi vitri concussione partes ambæ confunderentur, brevi tamen rursus separarentur; sed sequenti mense lac hoc in unicum magnum coagulum, supernatans, fere totum erat commutatum, paucò admodum sero in fundo apparente. Denique cum, lacti dicto recenter emulso, in vitro quodam affusus esset spiritus vini

R

com-

communis, & rursus in alio vitro spiritus idem non alcalifatus quidem, tamen alcoholifatus, ut is pulverem accenderet; id die sequenti ne minimam quidem alterationem exhibebat, nisi quod tenuis crusta floris lactis supernataret; imo lac cum spiritu vini communi tertia hebdomade haud aliud conspiciebatur; verum mense secundo serum aquosum limpidum supernatabat, magnumque album coagulatum fundum (i) opplebat, vere caseosum.

§. XXXVI. Sangvinem acida coagulare, diverso quidem modo pro diversitate sanguinis (a) & liquoris acidi, omnes unanimi consensu, tanquam æternam veritatem

---

(i) De dictis meis experimentis hoc notandum, me lactis, sanguinis & albuminis duabus tertiis partibus circiter unam liquoris cinerum clavellatorum, spiritus salis Armeniaci & aceti vini addidisse.

(a) Confer Willis. *Pharmac. Rat. P. I. S. IV. c. 1. p. 145.* Bonet. *Anat. Pract. f. 431. 838.* Boyl. *de sangv. Human. app. Exper. III. IV. V. p. 74. ad Tit. V. Exp. V. VI. p. 23. Tit. VI. Exp. VI. VII. VIII. p. 75.* Bagliv. *Diss. III. Exp. I. p. 103.* Sanguinis vero coagulationem, pro acidorum diversitate variantem, præ aliis experimenta plurima Drelincurtii, Bon. *Anat.*

tem, affirmant. Alcalia vero (b) tam fixa, scilicet liquor cinerum clavellatorum, quam volatilia, v. g. spiritus salis Armeniaci aquosus, & sangvinem agninum atque vitulinum & humanum ægri rheumatici (c) secundum mea experimenta non solum minus coagularunt, sed potius liquidum, sine foetore ac putredine, menses plures, æstivos tamen, conservarunt. E-

R 2 qui-

Pr. f. 961. legenda, ostendunt. Quinimo sangvis, fibris seu gelatinosa sua substantia ferre destitutus, non, sicut alias, coagulatur. Quâ ratione, pulli columbini, sine dubio in ediam passi, sangvinem acetum non coagulasse, deprehendi, sed saltem nigredine infecisse.

(b) Confer Bon. *Anat. Pr. f. 838.* Boyl. *de sangv. Hum. Tit. III. p. 45. 46.*

(c) Aeger: hic 30. circiter annorum, extra urbis portam omnino sanus expatiatus, mense Augusto fuerat subito rheumate cum parvo horrôre oppressus, quod cervicem axillamque infestabat, ita ut anginosam quoque respirationis difficultatem minaretur. Mediana brachii dextri secta, sangvis hic, cum levamine missus, in utraque patina vesperi magnum coagulum exhibebat, juxta debitam tamen seri quantitatem, ita ut sangvis hic sua sponte ad coagulationem propenderet.

quidem spiritus salis Armeniaci vinosus (d) ægroti dicti sangvinem universum ita firmiter coagulabat, ut ne gutta liquoris, ne quidem de spiritu vini, conspiceretur. Haud secus essentia rosmarini, (parata cum spiritu vini, sale lixivioso adeo alcalifato, ut hunc ipsi gustui manifestius is exhiberet) dicti ægroti, bubulum, vitulinumque sangvinem aque coagulabat. Sed & simplex spiritus vini, haud rectificatus, ejusdem ægri sangvinem aque coagulabat, etiam quidem sangvinem pulli columbini atque gallinæ; verum coagula hæc duo non ita firma erant, neque per fibras in unam compagem contexta; sed fibrulæ separatæ manebant, ita ut horum massa, effusa & exiccata, saltem pulverem (e) exiccatum crassiorem, quasi boli, referret. Qua ratione dicta sangvinis coagulatio, a spiritu salis Armeniaci vinoso non tam sali alcalino,

(d) Spiritus hic salis Armeniaci cum calce viva, atque Spiritu vini, & quidem utriusque majore proportione, quam solita, paratus erat.

(e) Eodem modo serum sangvinis, ex pede podagrico scarificatione misit, affusæ spiritus vini duæ tertiæ præcipitabant, ut pariter coagulum non concreveret, sed similes tantum fibrulas exhiberet, quasi pulverulentas.

no, quam singulari spiritus vini texturæ, debetur. (f)

§. XXXVII. Naturæ humanæ coagulatione, sicut in statu naturali haud insolita est, pro syncrifi osium, (a) carni-um &c. ita eadem nec infrequens in statu præternaturali occurrit, ut Hippocrates

R 3

veris-

(f) Equidem sanguis quoque a frigore ob congelascentes particulas sulphureas coagulationem patitur, quæ frequentissima causa inflammationum, v. g. pleuritidum & anginarum, hinc observatur; Sed sanguinis coagula, spiritu vini facta, etiam aquæ calidæ immissa, non liquecebant.

(a) Siquidem, testantibus observationibus, ossa, cartilagines, carnes &c. in locis præternaturalibus, ad corporis læsionem subinde, deprehenduntur; quæ non tam *moraalem naturæ prudentiam*, (cujus non esse potest, *errare velle*,) quam materialis mechanismi necessitatem, evincunt. Qua ratione *osium exiguas particulas non ab omni locali motu immunes esse*, Boyl. *hist. fluid. S. XXVIII. p. 75.* per illorum incrementa demonstrat. Pro quorum syncrifi Barthol. *Anat. Reform. l. IV. c. I. p. 694.* particulas acidas (coagulantes) cum alcalinis volatilibus ac pingvitudine concurrere, arguit ex eo, quod ipsa ignem facile concipiant, locoque ligni combu-

verissime doceat, (b) sangvinis coagulatione in plurimis morbis, neque minus in febris acutis, iplisque phrenitidibus, (c) mortem vitæ finem imponere præmaturum. Quamquam vero cruor omnis, etiam sanissimus, effusus (d) sponte, sine acidi præternaturalis, aut externi novi, violentia, concresecat; hujusmodi tamen concretio longe firmitate, aliisque qualitatibus ab illa differt coagulatione, qua sangvis, haud minus in corporis vivi venis, præter naturam, e. g. per animi deliquia & paroxysmos epilepticos, (e) consolidatus, iplis oculis, vena secta, usarpatur, ut hæc itaque novæ præ-

burantur. Quamobrem memini, a dysenteria suppressa, humoribusque acidis, ad sangvinem & synoviam repulsis, articulos osseis callis corruptos fuisse.

(b) *L. II. de morb. VIII. 16. Vol. II. p. 41.*

(c) *L. I. de morb. XXX. 13. 24. Vol. II. p. 35.* cum tamen Sydenhamius & Baglivus phrenitidem infallibilem cruoris dissoluti, & impossibilem coagulati foetum sibi persuadeant.

(d) Regerente *Salio* in Bon. *Anat. Pr. f. 684.*

(e) Secundum observationem *Willis. de morb.*

præternaturali ejusdam humoris facultati debeatur. Quam acidam esse, communiter & indubitato, utpote secundum Hippocratem, Galenum & evidentia experimenta, loco regulæ ac veritatis æternæ, receptum fuit. Verum Baglivus (f) hanc, quasi speculationem & nugas inutilis, reprehendit, cum certum sit nonnulla alcalia solvendi vim habere, nonnulla alia coagulandi, hoc idem acida facere, ut gravissimi testentur auctores; unde in rebus tam dubiis non per speculationem, sed per experientie tentamina, lux aliqua veritatis sit eruenda.

§. XXXVIII. Verum enim vero miratu certe dignum est, acutum hunc Italum, tantæ præsumtionis, in proprias insignis & longe desideratissimæ logicæ suæ medicæ (qualis ejusdem praxis magis est) regulas in ipso portu adeo impingere. Siquidem per hanc totam passim hoc firmissimum

R 4

firmum

---

conv. c. V. p. 78. 81. Quamvis autem, hanc coagulationem a membrorum jactationibus evenire idem contendat; aliud tamen Hippocr. *de morbo sacro VIII. 28. Vol. II. p. 334.* docet, animique deliquia confirmant.

(f) *Dissert. I. de Tarant. c. XII. p. 54.*

simum fundamentum ipse ponit, (a) sanguinis coagulationem ab acido fieri, & illam alcalina dissolvere; dicto autem loco deniq; ipse illud convellit, imo destruit, & nullis quidem contrariis rationibus impulsus. Primum enim, sicut quidem contra, neque *gravissimi testantur autores*, quos enim nominare debuisset, *neque tentamina experientie*, jam facta, (b) ostendunt, *ab acido non fieri sanguinis coagulationem, neque ab alcalinis* (c) *dissolutionem*. Quam facile ipsi fuisset per experimentum, in alius canis vivi venas per syringem spiritum salis Armeniaci aut deliquium cinerum clavellatorum æque ac antea spiritum vitrioli acidum, immit-

---

(a) Quemadmodum ipse *Diss. III. Exp. I. p. 103. Spiritu vitrioli acido, in vivi canis venas injecto*, demonstrat; in cujus corollario docet, *facto analogismo talia metui posse in humano corpore ab illo spiritu acido, si prescribendus is foret*; Cur non etiam, si talis humor acidus in corpore vivo peccet?

(b) Fracassati & Boylei jam superius citata.

(c) Velut tamen Fracassati experimentum, cum liquore tartari lixivioso tentatum, ostendit, recensente Bon. *Anat. Pract. f. 338.*

fendi antequam *hanc speculationem* , ne
 durius retorqueam, orbi medico tam in
 considerate obtrudisset. Deinde propo-
 sitionis universalis veritas , pro demon-
 stratione facienda, non simplicem con-
 versionem requirit, quasi omnia acida
 sangvinem non coagulent, quando non
 pariter omnia sangvinem coagulantia es-
 sent acida. Cum igitur Hippocrates, (d)
 tot observationes & quotidiana praxis me-
 racos acidos humores, sapore ac odore
 evidentissimos, in natura humana pecca-
 re, confirmet; quamobrem illos, san-
 gvinem intrantes, eundem coagulare,
speculatio, quinimo *nuxa inutiles* haberi
 possunt? Equidem Spiritus vini etiam
 sangvinem (e) coagulat, qualis autem
 in corpore humano parcissime, nec com-
 pleta textura sua, habetur; & quot ho-
 mines illum tanta copia, & quidem sine

R 5

noxa

(d) L. II. de morb. LIII. 6. Vol. II. p. 79. in pul-
 monis erysipelate; quales vomitus acidus in
 aliarum partium erysipelatibus quotidiana
 quoque praxis docet. Ut ipse Bagliv. *Prax.*
I. II. c. IX. S. III. §. III. IV. p. 221. tradit, &
 exinde firmissime concludi, docet.

(e) Quod gravissimum ejusdem offendicu-
 lum esse videtur, sicut in *Diss. III. Exp. III.*

noxæ (f) bibunt? ut non in ipso ventriculo, humoribus aquosis confusus vinofam seu ardentem suam texturam rursus exuat. Humores lixiviosos autem & urinosos meracos, sicut quidem acidos, in corpore humano peccasse, nullæ unquam observationes evincunt.

§. XXXIX. Ab hac igitur sanguinis coagulatione universali (a) occipiente, seu ad ipsam tendente dispositione, ac putredinoso motu, porro Hippocrate (b) docente, febres acutæ oriuntur, earundem symptomatibus (c) liquido argu-

enti-

corollario innuit; verum ipso l. I. c. XII. §. V. p. 104. inculcante, hypothesi est observationi strictius adjungenda.

(f) Aliquoties potius ab hujus spiritus immoderato potu paroxysmos epilepticos morbumque hunc chronicum, observare licuit.

(a) Ut cum Bagl. *Diss. I. de Tarant. c. X. p. 41.* sanguinis coagulationem febrilem ab inflammatoria, tanquam particulari, commodissime distingvam.

(b) *L. II. de diat. XLV. 17. Vol. I. p. 238.* Secundum quem quando compactum (Ἰὸ ζυψισνὸς) calefscens attenuatur, & per sudorem calidum foras extruditur, febris remittit, & lassitudo sedatur, maxime. III. die.

(c) Siquidem Baglivo *l. II. Prax. c. X. §. VII.*

entibus. Sicut etiam eandem febricitantium sanguis, tam vena secta emissus, (d) quam in venis cadaverum deprehensus (e) ad

p. 240. c. IX. §. XI p. 231. pramonstrante, a symptomatibus gravioribus utpote morbi generum aperte ostendentibus, & indicationes curativæ, & causæ morborum proxima, petantur. Jam in febribus acutis illa omnia symptomata occurrunt, quæ coagulationem sanguinis significare, idem *Diss. I. de Tarant. c. VII. p. 25. c. VIII. p. 31. c. XII. p. 52. 54. Diss. II. de vesic. c. III. p. 79.* docet; quibus bubones, erysipelata, carbunculi, gangrænaeque addi possunt. Etenim notatu dignum est, a sanguinis coagulatione horrores provenire, cum quibus febres incipiunt; eidemque pariter perfrigerationes deberi, cum quibus, comitantibus etiam deliriis, febres perniciose finiuntur.

(d) Testantibus observationibus Diemerbr. *de febr. Obs. III. p. 567. Obs. XXIV. p. 605. XXV. p. 607. XXVI. p. 609.* S. Pauli *Digr. de febribus malignis §. 80.* Bon. *Anat. Pr. f. 1673. River. Prax. I. XVII. S. II. c. I. f. 509.* Holler. Bon. *A. Pr. f. 1445.* Ballon. *ib. f. 1468.* item *f. 968. 1506.* Talemque in viro plurimum reverendo, ex erysipelate pestilenti defuncto, (cujus in defensione auri fulminantis mentionem feci,) videre licuit, cum is die VI. rursusque die IX. mortis, imperito collega
sic

(e) ad oculum demonstrat. Quamobrem morbi acuti sudoribus criticis etiam in ipsarum principiis (f) judicantur & curantur, qui per sudorifera & maxime salia vola-

---

fic mihi obtrectante, 'venis raninis' apertis, emitteretur. Præterea non solum in pleuritidibus, sed etiam variolis, febribus petechialibus & pestilentibus alba pellicula sanguinis misis, ejusdem coagulationem testatur, corroborantibus Bagl. *Prax. l. I. c. IX. S. IV. p. 63.* Sydenh. *de morb. acut. S. III. c. II. p. 214. S. II. c. II. p. 214. 150.* Uradisl- *bist. morb. p. 9.*
 (e) Etiam cum variolis & deliriis defunctorum cadaveribus secundum observationes in Bon. *Anat. Pr. f. 1449. 1506. 1508. 1509. 1673. 1678. 673. 684.* Præsertim vero in febribus leipyriis defunctorum, *venis sanguis instar medullarum sambucinarum concretus* fuit deprehensus & hinc *extractus.*

(f) Equidem Bagl. *Pr. l. II. c. X. §. VI. p. 240. natura duce nunquam vidit crises, in principiis acutarum salutare*, quod secundum Hippocratem, non in *Coacis*, sed *l. II. Epid. S. I. 33. Vol. I. p. 686. Quæ judicant, non statim appareant.* Sed, salva autoritate, ut candide scribere liceat, Baglivus tum cum bono Homero dormitasse videtur. Siquidem Hippocrates clarius aliam mentem suam declarat *S. IV. apb. XXXVI. Vol. I. p. 85.*
 de

volatilia (g) potius promoveantur, quam
acidis (h) nitroque crudo reprimantur &
inhi-

---

de Judic. III. 2. p. 439. IV. 13. p. 441. l. I. Epid. S. III. 39. p. 672. quod nimirum sudores critici boni etiam in principio, scilicet I. III. & V. diebus, fluant; sicut etiam ejusdem aegroti confirmant *l. III. Epid. S. III. Aegr. VI. p. 734. Pericles. Aegr. XI. p. 738. Mulier morosa. l. V. Epid. XXVII. 2. p. 789. Timochares.*

(g) Quando igitur Baglivo *Prax. l. I. c. IX. S. IV. p. 62.* inculcante *natura moribus per opportuna remedia est obsequendum*, pariter Hippocrate *de Humor. III. 48. 66. 68. Vol. I. p. 318. & de arte XXII. 1. 6. 9. p. 13.* corroborante; potius inverso Baglivi argumento *l. I. Pr. c. XIII. §. IV. p. 255.* concludere licebit, *si natura non nunquam in febrium principiis sudores movet, multo magis ars, ejusdem ministra & interpretis, per oportuna remedia eos dem etiam tum tentabit.* Quamobrem *Uratiskav. hist. morb. p. 8.* merito laudant, *nil verius esse illo P. a Castro: Inter pessima febris petechialis (aliusve malignæ) auguria & illud poni, a principio remedia fuisse neglecta.* Quæ mihi quoque multijuga experientia confirmavit, ita ut sæpius uno sudorifero, a prima febris invasione, aut die saltem primo, exhibito, tota febris, etiam petechialis, fuerit aversa.

(h) *Quidam enim medici, Baglivo Pr. l. II. c. XI.*

inhibeantur. Siquidem secundum Syl-
vium (i) in febribus acutis extrema frige-
re, sudorifera & salia volatilia prodesse;
nihilominus sanguinem non coagulatione,
sed potius rarefactione seu dissolutione in
iisdem peccare, nullo modo (k) cohæ-
ret. Multo adhuc minus sibi consonat;
(l) omnes febres acutas salubriter, tantum
sudoribus terminari, nihilominus easdem

notæ

XI. §. VII. p. 248. & c. XII. §. IV. p. 254 ex-
probrante, non erubescunt ab ea natura cri-
sin expectare, quam methodo tam contraria
vehementer perturbarunt, acidorum scilicet;
quæ, utpote refrigerantia, ipso l. I. Prax. c.
XIII. §. VI. p. 122. confitente, crises impe-
diunt.

(i) L. I. Prax. c. XXXIII. p. 6. 11. 13. p. 564.

(k) Per circulum scilicet philosophicum. Hip-
pocrates enim Præcept. II. 28. Vol. I. p. 61. non
gratis in medicina ἵδ' εἰς ἴασις ἐναρξισθῆναι;
consonantiam; in eadem recurrentem, incul-
cat; sine qua ut in omni scientia, sic quo-
que in medicina, nulla veritas, nec theore-
tica, nec practica, consistere valet.

(l) Hac enim ratione potius jejūnus ille Do-
ctor physicæ moralis in epistola sua, plus
sapiendo monstrat, quantum desipiat, dum
minime naturæ ductum legitimum, velut cyno-
suram, in adornandis congruis regiminibus,
sequi-

non, hos promoventibus, alcalinis & sudoriferis, sed magis inhibentibus, acidis, clyso v. g. antimonii optime curari.

§. XL. Baglivus (a) equidem in febribus

sequitur, sed ejus vigilantiam magistrat; non ille, quem horum arguit, quod is, animi deliquiis & perfrigerationibus terrentibus, docente Hippocrate de arte XXII. p. Vol. I. p. 13. invenit tales portiones (ex alcalibus volatilibus,) que calidiores aliis calefacientibus existentes, humores coagulatos eliquant, & sudores criticos profluere faciunt, qui sane non profluxissent, nisi hoc modo illi agri tractati fuissent. Quando igitur, ipso Baglivo L. I. Prax. c. XIII. §. VI. p. 120. arbitrante, in febribus variolosis, petechialibus morbillosis a centro ad corporis habitum humor noxius pellendus est, hinc ante expulsionem respiratio laboriosa est, & ingentes precordiorum anxietates adsunt, que, facta expulsionem, demum remittunt; magistra certe saponaria, ellebori f. q. addita, magistrandum est caput illius male fundati magistri, qui febrium exanthematicarum precordiales anxietates nitrosi aut acidulatis potibus exacerbant, neutiquam componit.

(a) L. I. Prax. c. IX. §. II. p. 58. l. II. c. IX. §. III. §. IV. V. p. 222. Quam hypothesein quoque fovet Sylv. Prax. L. I. c. XIX. 7. p. 224. Confer B. Ettmüll. Colleg. Pract. c. VII. fol. 377.

bribus acutis ut plurimum, magis autem in earundem principiis, (b) *sanguinis potius dissolutionem* seu rarefactionem, rarissime vero coagulationem, (c) peccare, observationibus (d) practicis & anatomicis tuetur. Quamobrem is sudorifera, (e) maxime vero in principiis, ut noxia, prohibet, iis autem acida praefert, quæ calor in acutis longe major, (f) quam in febr-

---

(b) *L. Prax. c. XIII. §. VI. p. 122.*

(c) Quam quidem, utpote tam evidentem, cautior magistro suo Sydenhamio, omnino negare noluit *l. II. Prax. c. XII. §. IV. p. 255.* imo eandem passim in praxi, magis autem *Diss. I. de Tarant.* ipse docet; *rarisissimam* tamen illam esse, *l. I. Pr. c. V. §. IX. p. 26.* regerit.

(d) *L. II. Prax. c. IX. S. III. §. IV. p. 223.* Quibus pollicem premit S. Pauli *de febr. mal. §. 2. & p. 14. §. 21.* Confer Etmüll. *Coll. Pract. c. VII. f. 379.* Wedel. *amoen. l. II. S. II. c. III. p. 329.* Ragg. & Mengotius *Ephemerid. Germ. Ann. VII. Obs. CCIII. p. 300.* Sylv. *Prax. l. I. c. XXXIII 6. p. 564.* Graaf. *de succo pancr. c. VIII. p. 129.*

(e) *L. I. Prax. c. V. §. IX. p. 25. c. XIII. §. VI. p. 120. c. IX. §. II. p. 56. c. XII. §. II. p. 101. l. II c. XI. §. V. VI. p. 247.*

(f) *L. I. Pr. c. XIII. §. I. p. 112. item l. II, c. X. §. VI. p. 240. & c. XII, §. IV. p. 254.*

febris intermittentibus, potissimum requirat. Siquidem (g) febrium crises solius naturæ opus sint, quas hinc in rusticis, sine medicamentis convalescentibus, jucundo spectaculo potius observare liceret, cum eadem a medicamentis, maxime diaphoreticis, contra magis turbarentur & impedirentur. Quanquam idem (h) simul admittit, hæc magis locum habere in regionibus Italia calidoribus, quam frigidioribus plagis septentrionalibus, velut etiam Germania; in quibus indulgendum esse monet, aliquantisper medicamentis calidioribus, quibus natura velut ex hilarata, tantum in humoribus excitet febrilem motum, quantus, ad crises perfectas & depurationem absolvendam, requiratur.

§. XLI. Verum observationibus illis, aut rarioribus, minusve concludentibus, (a) aut fere suspectis, minusque curiosis,

S

(b)

(g) L. II. Prax. C. IX. S. III. §. VI. VII. p. 224. 225.

(h) L. II. Prax. C. XII. §. I. II. p. 252. 253. V. p. 256. 257. C. XI. p. 247. Qua ratione Baglivo, secundum praxin suam Italiæ scribenti, hæc quodammodo facilius concedenda sunt, sed vix eadem de praxi nostræ Germaniæ asserentibus.

(a) Illarium febrium, in quibus motus febrilis,

(b) aliorum communiōres & evidentiores (*) præponderentur ; præsertim cum sanguis, in principiis quorundā febricitantium missus, coagulationis suæ incipientis præjudiciis maxime captos oculos non semper evidentissime convincere possit ; nec sanguis, (c) fibrarum inops, coagula-

---

instar evacuationum criticarum, rarius certe in plagis nostris septentrionalibus Germaniæ, excedit ; sed *rara non sunt artis*, monente Sydenhamio *de morb. acut. in præfat.*

(b) Cum enim duæ contradictoriæ propositiones non possint esse simul veræ, in medicina, experiētiis, seu earundem testimoniis sibi contradicentibus, consultum est, eadem secundum cautelas examinare atque sedulo conferre, quibus Ill. Strykius *de jure sensuum* variantium testium asserta ponderare docet. Secundum quas v. g. Sylvii & Graafii testimoniis de sanguine, vena secta in peste missa & rarefacto, præferendum est Sydenhamii, potius ejusdem coagulationem testantis, per crassam pelliculam, quæ illum, haud secus ac in pleuritide, obducit ; cum hic in peste pro communi methodo sua, sanguinem semper miserit ; illi contra secundum propria dogmata in peste venæ sectionem audere non potuerint.

(*) superius scilicet §. XXXIX. allatæ.

(c) Aut ob inedia, sicut observatio in Bon.

lationem ab acido, præfente tamen & peccante, accipiat. Divinæ autem feu naturali neceffitati, & æternarum veritatum naturæ, (d) quarum fundamento tamen medicina nititur, repugnat, eundem morbum, & haud fecus acutum; iisdem fymptomatibus fignisque fupatum, a contrariis penitus cauffis, (e) quales fangvinis coagulatio & diffolutio funt, pendere; multoque magis, ut ejusdem febricitantis morbus, ob gradus tantum differentes, (f) in principio diffolutionis cauffam, coagulationi tamen penitus contrarium, & hanc tamen in ftatu agnofcat. Verifimilius profecto eft, unius morbi cauffam quoque gradibus, non ipfa fpecie contraria,

S 2

ria,

Anat. Pr. f. 109. declarare videtur, aut *ob ipfius putredinis violentiam*, quam prætendit Diemerbrocc. *de febr. Obs. XXIV. p. 605.* Ettmull. *Colleg. Præf. S. XVII. C. VII. f. 379.*

(d) Ipfo tamen Baglivo *L. I. Præf. C. II. §. VII. p. 8. L. II. C. I. p. 153. C. XII. §. II. p. 253.* admittente.

(e) Haud fecus ac fi quis contenderet, aquam æque a calore, ac a frigore, congelari.

(f) *Quæ enim gradibus differunt, fpeciem non variant, nec natura faltum patitur;* alias febricitantes medio morbi, tum diffolutione a coagulatione moderata, non ægrotarent.

ria, differre, ut per febres in principio coagulatio minor, majorque in statu peccet, item pro hac majore, quædam (g) malignæ dicantur. Febrium acutarum vero calorem majorem', (h) intermittentium vero minorem esse, haud secus, ac quæ de rusticis, semper sine medicamentis ex febribus convalescentibus, afferuntur, apraxin, medicis duntaxat honoratorum solennem, ostendunt. Siquidem æque rusticos ex febribus acutis, magisque omis-
 sis medicamentis mori, quotidiana me confirmavit experientia, majoris ponderis ex ea ratione quod in contemptum, ridiculum quidem, mihi exprobretur, quod practicus haud duntaxat honoratorum, sed æque oppidanorum, imo rusticorum, fuerim. Quod vero crises a medicamen-
 tis

(g) Quo sensu malignitas ab Hippocrate accipitur *Coac. l. 19. Vol. I. p. 523. 179. p. 531. 209. p. 533.*

(h) Etenim de acutis accipiendum est illud Helmont. *de febr. C. XII. 8. p. 773. Lethales ac pessimas febres vix calere.* Hinc, monente Hippocrate, *Coac. II. 137. Vol. I. p. 542. Qui febres, ad tactum non adurentes, habent, pbrenitici sunt;* velut confirmat *L. III. Epid. S. III. Aegr. XV. p. 741. Dealeis uxor.* Confer *Wedel. amæn. med. L. II. S. II. C. II. p. 320.*

tis quibusdam (i) turbentur & impedian-
tur, hincque difficilior ægrorum qualium-
cunque convalescentia sequatur, malam
methodum medendi, & quidem ipsorum,
hæc per propriam experientiam asserenti-
um, arguit, corrigendam igitur secun-
dum aliorum rectiorem, a qua magis con-
trarium observatur.

§. XLII. Eodem falso præjudicio se-
ductus, Baglivus (a) Scretam male repre-
hendit, quod *is diaphoretica & aperientia*
(b) *in febribus quoque hecticis præscribat.*
Utpote in quibus Baglivus (c) quidem *san-*
guinem rutilantem & difficulter coagulabi-
lem esse, contendit, sed minus suspectæ

S 3

ob-

& ipsum Sydenh. *de morb. acut. S. V. C. V.*
p. 367.

(i) v. g. acido clyffo antimonii, aliisque *refri-*
gerantibus; quæ, ipso Baglivo confidente,
crises, & hinc convalescentiam, *impediunt.*

(a) *L. II. Prax. C. III. §. VI. p. 168.*

(b) Cum tamen Boyl. *de sangv. Hum. P. IV. Tit.*
XVI. p. 66. testetur, *primariam* (honoratio-
rem utique) *junioem fæminam ab hereditaria*
hectica, febre phtisique cum obstinata tussi,
viribus plane detritis, solo spiritu sanguinis
humani curatam fuisse.

(c) *G. IX. S. III. §. IV. p. 222.*

observationes, (d) eundem maxime coagulum fuisse, testantur, & ab hoc etiam in iisdem *succi nutritii a sudoribus nimis, diabetes ac diarrhoea* subtractio, profluit; item hinc obstructions inferuntur, in vasis lacteis & lymphaticis, succi nutritii aditum ad sanguinem habitumque corporis præcludentes. Quando enim hæctica ex humiditatis duntaxat defectu penderet, eadem facillime largiori potu curaretur. Sed quam illa in mediis quasi undis emergat, hydrops ascites ob oculos ponit; in quo summa superioris corporis atrophia & contabescencia concurrit, febrisque hæctica ut plurimum tandem jungitur. Præsertim vero consideratu dignum est, febrem hæcticam non esse peculiarem morbum

---

(d) Confer Galeni *comment. in L. III. Epid. 6. Tit. XXIX. Bonet. Anat. Pract. f. 184. 564. 591. 604. 1413. 1673* Quæ etiam ratione Hippocr. *L. I. Epid. S. I. 38. Vol. I. p. 655. & L. III. Epid. S. III. 125. p. 727.* de hæcticis suis, quos ille *tabidos* nominat, per duas integras constitutiones testatur, quod ipsis fuerint *frigiditates extremorum, vix recalescentes, urine tenues aqueæ,* quarum certe neutra sanguinem rutilantem & difficulter coagulabilem, sed ambæ potius contrarium, significant.

bum, speciemque febrilem, (c) peculi-
ares indicationes methodumque sibi ven-
dicantem, sed potius aliorum morborum
chronicorum effectum & symptoma, re-
gulis morbi sui primarii (f) subjectum.

§. XLIII. A sanguinis particulari co-
agulatione, (a) Hippocrate docente, rheu-
mata inflammatoria cum doloribus, (b)

S 4 angi-

(c) Secundum Wedel. *amon. med. L. II. S. II.*
C. VI. p. 378.

(f) Quamobrem idem Bagliv. *Pr. L. I. C. XIII.*
§. VI. p. 119. docet, *febrim hecticam Gallico-*
rum, quamvis desperata videatur, facillime
tamen tolli, ablato luis Gallicæ semine per spe-
cifica, eidem opportuna. Eadem ratione
hectici ex quartana febrifugis curandi sunt,
quos nullo modo recreabit, si lac copiosum
eisdem ingeratur, pro humiditate nutritia re-
stituenda. Eadem ratione non solum humi-
ditas deest, quando, testante Hippocrate
L. III. de diat. XXI. 3. Vol. I. p. 254. a fermento
ventriculi acidiore ac corrosivo, juxta *eructa-*
iones acidas caro colliquatur, ut copiosius in-
tus manens (acidum) alimento contrarium
sit, dum ipsum violat, acidumque facit; cu-
jusmodi hecticæ haud raro occurrunt.

(a) Secundum distinctionem Baglivi *Diff. I. de*
Tarant. C. X. p. 41.

(b) *De locis in homine XLV. II. Vol. I. p. 399.*
Sanguis cum morbum facit, dolorem exhibet,

anginæ, (c) pulmonumque inflammatio-
nes (d) oriuntur, ipsa autopsia (e) confir-
mante. Quorum coagulationibus, ex-
treme ingravescens, gangræna succe-
dit. Non accurate igitur Baglivus inflam-
mationes, quasi a sanguinis exiccatione,
serique imminutione, (f) per coagulatio-
nem spuriam provenientes, a diaphoretici-
corum, saliumque volatilium (g) usu me-
tuit;

---

pituita vero ut plurimum gravitatem. Hinc
dolor, ad duriores attactum, partem quan-
dam afficiens, visceris inflammationem si-
gnificare, omnemque inflammationem dolor
comitari solet.

(c) *ibid.* XLII. 1. Vol. I. p. 388. *de vict. acut.*
XXXIX. 2. Vol. II. p. 300.

(d) *de int. affect.* IV. 3. Vol. II. p. 201. *In pneumo-
nia sanguis in pulmone coactus & compactus
est, & ab hoc fiunt tubercula seu inflamma-
tiones.*

(e) Confer Bonet. *Anat. Pract.* f. 382. 968. Wil-
lis. *de febr.* C. XI. p. 193. Ut igitur nullo modo
secundum Bagliv. *Prax.* L. II. C. IX. S. III. §.
IV. p. 222. *in his inflammationibus sanguinis
dissolutio & fermentatio compescenda, peccet.*

(f) L. I. *Prax.* C. IV. §. VI. p. 30. aliud tamen
docente Hippocrate *de vea med.* XXXIII. 15.
Vol. I. p. 33.

(g) L. I. *Prax.* C. V. §. IX. p. 25. C. IX. S. I. p.
54. S. IV. p. 62. C. XIII. §. I. p. 113.

tuit; a quo ipso potius, tam interno, quam externo, ipsæ solvuntur & removentur. His maxime affinis est arthritis, quæ, manducente pariter Hippocrate, (h) *coagulationi, ab acore, primum sanguinem ingresso, debetur.* Exinde hæc a febre (i) initium suum ducere solet, instar abscessus judicatorii & erysipelatis, atque non erumpens aut recurrens, (k) tanta mala minatur. Acore autem profundius ad ipsam synoviam (l) penetrante, ipsamque coagulan-

S 5

gulan-

(h) *de affect. XXX. 9. Vol. II. p. 179 XXXI. 10. p. 180. de int. affect. LIV. 4. p. 263. LIIX. 1. p. 266.*

(i) *secundum Hippocr. de judic. VI. 8. 12. Vol. I. p. 436. de affect. LIV. 13. Vol. II. p. 263. Helmontio tr. volupe viventium morbus 14. p. 314. per putredinem explicante. Quæ sane Willif. de anima brut. P. II. C. XIV. p. 507. contra quotidianam praxin negat.*

(k) *Monente Baglivo Prax. L. II. C. VI. §. VII. p. 189. & IX. p. 192. C. VII §. I. p. 194. II. p. 195. Ut non ob podagram, sed quod materia non ad articulos defluat, moriantur ægri. Quapropter idem non ita bene in arthritide diaphoretica, utpote expellentia, timet.*

(l) *Quæ est ille mucus, qui secundum Hippocr. de locis in homine XIV. 6. Vol. I. p. 370. omnibus articulis a natura inest, & cum hic purus fu-*

gulante, tophi generantur, (m) articulos
 corrumpentes; hinc vina (n) maxime
 incusantur. Quamobrem in arthriticis
 rheumatibus purgantia & amara quidem
 præservationis ergo maxime sunt utilia;
 sed in ipsis paroxyfmis diaphoretica, maxi-
 meque salia volatilia præferantur, quæ
 quantum coagula resolvendo valeant, vel
 usu externo testantur.

§. XLIV. Præsertim vero natura huma-
 na calculi coagulationem ostendit, quæ
 quidem in pluribus corporis humani parti-
 bus, in vasis tamen Urinariis, tam in reni-
 bus, quam vesica, frequentissime observa-
 tur. Calculos autem non *in instanti gene-
 rari,*

---

*erit, articuli sani sunt & bene moveri possunt,
 ut pote inter seipsos lubrici.*

(m) Declarante Helmontio l. c.

(n) Quæ, ut cum Helmont. l. c. loquar, *parum
 vini, multum aceti, continent.* Nihilomi-
 nus hæc tantum de crapula & intemperanti u-
 su vini accipienda sunt, hinc Helmontius tan-
 tum *vina, largius hausta,* incusat. Siqui-
 dem me praxis confirmavit, parcum vini u-
 sum in ipsis podagræ paroxyfmis haud nocu-
 isse. Notatu autem dignum est, Naumbur-
 gi, juxta familiarissimum vini, quod ibidem
 colitur, usum, & haud raro abusum, arthri-
 tidem esse rarissimam.

rari, docet Hippocrates, (a) secus ac Hel-
montius, (b) per falsam analogiam *offæ* suæ
sed calculo (c) haud quadrantis, delusus.
Melius autem illorum coagulatio per ana-
logiam tartari, (d) aut calcarii cæmenti
(e)

(a) *de aërib. &c. XXIII. Vol. I. p. 341. de int. af-
fect. XV. 12. Vol. II. p. 215.*

(b) *de lithiasi C. III. 39. 40. p. 676.*

(c) Etenim *offa* ipsius non coagulatur, nisi ex
duobus rectificatissimis spiritibus tam vini,
quam urinæ, cujusmodi pro calculo in vivi
corporis vasis urinariis nullo modo haberi
possunt. (2) *Offa* illa in loco frigido tantum
congelascit, calculus in renum viscere cali-
do, imo in urina calida vesicæ. (3) *Offa* in
loco calido facile liquefcit, calculus vero dif-
ficillime, nulloque modo durior, imo ma-
gis induratur.

(d) Hanc equidem Helm. *de lithiasi* copiose
impugnat, quod tartarus in aqua calida solva-
tur, si scilicet, docente Zwelf. *pharm. Aug. f.*
462. affusa simplici aqua, calore intensiori,
per horam integram coquatur; calculus vero,
etiam renalis, minus, sicut me propria expe-
rimenta, sed per minorem & breviorē calo-
rem, certiorē fecerunt. Nihilominus se-
cundum hanc tartari analogiam, aquæ sim-
plices etiam fontanæ potus, laudante Baglivo
Prax. l. I. C. X. S. XII. p. 82. 83. calculos, non-
dum satis induratos, emollit, liquefacit, c-

(e) explicatur. Etenim hujus etiam coalescentia non per *calcinationem*, neq; propter *saxeam naturam*, secundum Helmontium (f) evenit; sed quatenus ejusdem contraria salia, scilicet acidum & alcalinum, coëuntia conjunctas particulas terrestres & sulphureas simul in consortium coagulationis trahunt. Cujusmodi coagulatio in caseo, luti tamen aquatici inserviente, sine calcinatione pariter observatur. Est autem calculi, sicut topthorum podagricorum coagulatio (g) non alcalina secundum inanes Helmontii (h) argutias; sed acidus. (i) §. XLV.

ducitque; haud secus ac potus herbae theae a Tulpio L. IV. *Obs. Cap. LX. p. 380.* hoc usu quoque praedicatur.

(e) Praesertim nobilioris cujusdam, per ipsas undas indurescentis & durantis, ex gypso & alabastro ustis, de quibus Boyl. *hist. firm. S. XXXVIII. p. 110. S. XXXIX. XL. p. 111. S. LXIX. p. 138.* videre licet.

(f) *de lithiasi C. III. 9. p. 669.* siquidem ex conchis ostrearum & cochlearum, non saxeis, per calcinationem simile caementum obtinetur.

(g) Licet Helmont. *l. c. 14. p. 670.* contradicat.

(h) *Ibid. 13. p. 670. C. IV. 30. p. 681. C. V. 20. p. 687.*

(i) Sicut in primis, urina evincit aqua, seu

§. XLV. Quemadmodum vero syncrisi diacrisis, ita coagulationi solutio respondet, eo diligentius expendenda, quod, præsertim in naturæ humanæ mechanismo, non tam coagulationi, quam coagulatorum solutioni, opera sit navanda. Siquidem solutione vinculum soliditatis & connexio texturæ coagulatae rursus a menstruo quodam dissolvitur, ut concreti atomi non amplius cohæreant; sed illud diffringatur & discerpatur in has, sæpius tam minimas, quam quæ in poros menstruorum, salva horum pelluciditate, absorberi, & in iis contineri, valent. Per ipsos autem solutionis

---

splendida ad feri similitudinem, quam calculosos mingere, Hippocr. *de aëribus l. c.* docet; confirmante Willif. *de urinis C. IV. p. 347. Pharm. Rat. Part. I. S. IV. C. III. pag. 165. Loff. L. III. Obs. LII. p. 300.* imo consentiente ipso Helmontio *de lith. C. VI 3. p. 688. 689.* Præterea calculosi fiunt podagrici & icterici, & eodem Helmontio *C. IV. 21. p. 680.* admittente, *calculi remedium a priori est, fellis fermentum confortasse*, alcalinis, non certe acidis. Morbi vero commutantes eandem, non contrariam, qualitatem humorum, tanquam causam proximam, agnoscunt, præclare demonstrante Baglivo *Prax. L. II, S. III. C. IX. §. IX. p. 228.*

tionis & diacrifeos actus nova subinde diverfarum partium syncrifiſis ſeu coagulatio (a) evenit, dum *ſecundum axioma chymicum*, (b) *difſolvens eadem opera coagulatur, qua difſolutum difſolvit*, ſicut evidentiffime in ſolutionibus acidorum apparet; quæ, dum quaſi menſtrua, in alia agunt, acies ſuas quaſi cuneorum altius in ſolutorum poros infigunt, & in vaginas quaſi reconduunt; hinc acidum eorum acumen notabiliter obtunditur, ita (c) ut ſæpius igne forti etiam a ſolutis ſuis rurfus avelli nequeant; ſicut in ſolutionibus corallorum, oculorum cancrorum, & ſimilibus obſervare licet; cum e contrario a martialibus v. g. in vitriolo, menſtrum acidum per ignem recuperetur. Velut autem omnis diacriſis, ſic etiam ſolutio, motu (d) maxime perficitur, ut hinc digeſtio, fermentatio, quinimo agitatio nuda externa, plurimum

---

(a) Confer Bohn. *Diff. Chym.* II. 31. p. 32. de æris influxu C II. p. 261.

(b) Monente Helm. *de febr. C. XV.* 19. p. 779. & *imago fermenti* 26. p. 94. Zwelf. *Pharm. Aug.* f. 19. 291. 292.

(c) Confer Bohn. *Diff. Chym.* VI. 16. p. 94. 29. p. 101.

(d) Secundum eundem *Diff.* I. 22. p. 12. 22. p. 27. VI. 7. p. 89. 21. p. 99. Qui motus multis

rimum ad solutionem, citius aut magis perficiendam, conferant. Exinde fluores (e) eidem sunt aptissimi, liquorque solvens quem menstruum chymici vocare solent, pro illa fere postulari solet.

§. XLVI. Cum vero menstruorum energia non solum motu, sicut aquæ simplicis, (a) sed etiam diversa juxtim configuratione, pro solutionibus perficiendis, operetur, hinc diversa concreta, pro variatione texturarum & pororum, tantum a diversis (b) & convenientibus (c) sibi que peculiaribus,

tamen modis rursus variare potest & debet, eodem declarante *ibid.* 19 p. 96.

(e) Eodem *ibidem* VI. 3. p. 88. demonstrante, idem Wedel. *Pharm. L. I. S. II. C. I. p. 10.*

(a) Confer Bohn. *Diss. Chym. V. 13. p. 79.* Wedel. *Pharm. L. I. S. II. C. I. p. 10. l. II. S. II. C. VII. p. 124. S. VI. C. II. p. 220.* Boyl. *hist. fluid. S. XXI. p. 60. de gemm. p. 49.*

(b) Quædam enim menstrua sunt aquea, quædam sulphurea, quædam salina, & hæc rursus vel acida, vel alcalina, aut volatilia aut fixa, vel utrorumque texturam involventia, acido-salsa. Ex quibus rursus decomponuntur sulphureo-salina; cujusmodi sunt spiritus vini, tinctura tartari, balsamus Samech, ossa Helmontiana &c.

(c) Quandoquidem, docente Boyl. *de prod. princ. chym. P. IV. p. 61. Corporum solutio non*

ribus, menstruis solvuntur. V. g. alcalia magis sulphura solvunt, seu concreta sulphurea ab acidis coagulata, acida contra sulphurea intacta relinquunt, magisque concreta solvunt, ex salinis alcalinis & terreis particulis texturam suam habentia. Quanquam quaedam hujusmodi, ob decompositam sine dubio texturam, & plures sulphureas particulas intertextas, alcalina lixiviosa (d) pariter solvunt. Notatu vero dignum est, *menstrua*, (e) *nimum potentia*, ob *excedentem corrosivitatem*, non *aeque*, quam *temperata*, hoc vel illud concre-

---

tum a praesumpta cognatione inter solvens & corpus, aut ab identitate & similitudine substantiae; quam a congruitate, quoad molem & figuram inter prioris corpuscula & posterioris poros dependet. Siquidem secundum Bohn. Diss. Chym. VI. 9. p. 90. quoniam in rerum natura nullam concipere licet penetrationem dimensionum, adeoque nec aqua Regis in aurum, nec alii solventibus in alia concreta, nisi per poros, aditus conceditur, quo substantiae illorum nexus dissolvant.

(d) Velut de cornibus & unguibus docet Bohn. *Diss. Chym. VI. 26. p. 101. XII. 8. p. 188.* non ita bene acidis & fere melius alcalinis, solvi.

(e) Confer eundem ib. VI. 8. p. 89. *Boyl. de specif. p. 12.*

tum solvere ; aut, quando solvunt, non tam blande texturam recludere, quam violenter penitus invertere & deliruerere. Quamobrem, velut in nobilioribus menstruis, (f) salia utraque (g) varie conjunguntur, imo sulphureis adhuc temperantur, ut eorundem aculei, multum invicem reconditi, non adeo altas plagas infligere possint ; nihilominus utraque figura, quasi ambi-dextra menstrua, si non omnia, plurima tamen concreta simul, sine violentia recludant. Plurimum etiam pro varia menstruorum energia diversa magnitudo confert, qua menstruorum atomi vel satis parvæ & subtiles (h) sunt, ut minimos porulos cuneorum instar intrare possint ; vel nimis subtiles, ut laxiores texturas nequeant dis-

T solve-

(f) Cujusmodi describit *Boyl. de orig. form. Exp. IV. p. 232. de gemm. p. 35. de util. phil. exper. P. II. Ess. V. Chap. VIII. p. 195.* Qualem quoque indolem spiritus sui Mercurii Bas. Valent. *Nov. Test. P. III. p. 201.* indigitat. Pariter ossa Helmontiana & balsamus Samech nobilia suggerunt menstrua, præsertim aliis si addantur.

(g) Ut fiant acido-salsa, quæ pro menstruis laudat *Bohn. Diss. Chym. VI. 31. p. 101.*

(h) Qua ratione hydrargyrum non solum metalla ipsumque aurum corrodit, sed etiam

solvere ; qua enim ratione unum acidum hoc vel illud concretum solvit, quod alterum intactum relinquit. Quapropter etiam quaedam menstrua hujus vel illius concreti non integram compagem, sed saltem aliquas ejus partes, respondentis texturæ, reliquis intactis, solvunt. Cujusmodi particulares solutiones, ut ab integris, & communiter sic dictis, solutionibus distinguantur, extractiones (i) appellantur.

§. XLVII. Solutionis hoc mechanismo
(a) ven-

---

ossa eorumque callos solvit, & menstrua quaedam insipida, sine dubio propter atomorum subtilitatem talia, laudantur a chymicis, docente Bohn. *ib.* 21. p. 98.

(i) Hinc Zwelf. *in Pharm. Aug. f.* 437. 439. vulgares metallorum & corallorum tincturas, sic dictas, castigat, cum eadem tamen simplices saltem sint solutiones. Veræ contra extractiones sunt, quas Boyl. *de gemm. p.* 34. profert ; item, quando alcalibus ex cinabrio sulphur ejus vere philosophicum extrahitur ; ex quo porro tinctura Lili Paracelsi elaboratur, non amplius arcana, nisi forte medicis, qui puerilibus laboribus v. g. pilulas exactissime tornandi, omne tempus, utilius, in classicis autoribus evolvendis verisque naturæ mysteriis perscrutandis, insu-
mendum, perdidissent.

stomachale non est in statu naturali (c) acidum & corrosivum, (d) licet id in statu præterna-

majoris. Quæ ratione Helm. *de lib. C. IV. §. p. 678.* vere videtur scribere: *Corpora per corrosivorum calcinationes non resolvuntur, licet etiam sæpe repetitas, nisi fermentalis intercurrat impressio, quæ præcedat quamvis radicalæ solutionem.*

(c) Licet idem svadere videatur exper. *Boyl. de ut. exp. phil. P. II. Eff. I. p. 20.* item *hist. fluid. S. VI. p. 40. hist. firm. S. LXI. p. 131.* Secundum quod oleo vitrioli, non etiam aqua forti, brevi temporis spatio & absque igne, partes assæ vel elixæ carnis, panis fructuumq; dissociantur, inque partes exiles admodam discerpuntur, ut in corporis fluidi consistentiam redigantur. Neque vero menstrui stomachalis aciditatem valide concludunt Helm. *17. calor efficienter. 17. p. 163.* & *Diemerbrocc. Anat. L. I. C. VI. p. 41. ex ructibus acidis,* quod in secundum Hippocr. *S. VI. apb. I. Vol. I. p. 98. & L. II. Epid. S. II. 49. Vol. I. p. 693 in diurnis lienterii bene,* ventriculi scilicet digestionem resurgentem, significant; qui ructus enim magis ex fermentatione correctæ declarandi sunt, præeunte Hipp. *de jud. XI. 23. Vol. I. p. 446.* & *Helmont. de flat. 32. p. 339.*

(d) Etenim, docente Hippocrate *L. III. de diat. XXI. 2. Vol. I. p. 254. Faciem decolorem (seu pallidam) habent, qui, ubi comederint, acida eructant, & acor in nares proserpit.*

ternaturali hujusmodi sæpius appareat. Nilominus eidem sal acidum subest, (e) sed ab alcali, velut pro nobilioribus menstruis, temperatum; quod ex saliva, spirituoso nervorum succo, pane ac bile confermentatur, ut menstruum sulphureo-salinum nobilissimum hinc emergat. Quamobrem, pro imminuta ventriculi digestionem restituenda, non solum acido-salsa, sed ipsa etiam alcalia, præsertim fixa, nec minus quidem volatilia, item amara, acria antiscorbutica atque aromata naturæ alcalinæ proxima, plurimum conducunt. Quamquam e contrario prostrati appetitus ciborumque fastidii casus etiam in praxi medica subinde oc-

T 3

cur-

His corpora pura non sunt, & plus est, quod de carne colliquatur, quam quod depurgatur præ circuitu. Et hoc sane, intus manens, alimento contrarium est, ipsumque violat, ac acidum facit, nutritioni prorsus ineptum. Quæ confirmant observationes anatomicae in Bonet. Anat. Pract. f. 729. 587. 617. reperiundæ; ita ut Bontius, hujusmodi tabem Indos frequentissime perimere, testetur.

(e) Quippe Hipp. de vet. med. XXIV. 30. Vol. I. p. 27. in genere de singulis salinis facultatibus monet, quod salia in statu s. n. mixta ac inter se temperata sint, hinc neque conspicua, neque hominem ledant.

current ; in quibus ex alcalinis auxilii parum expectatur , contra vero iis acida, tempestive data, (f) longe præstant ; quæ tum ciborum fastidia pertinacia tollunt & appetitum, antea gravissime prostratum, efficaciter restaurant ; quod nimirum eadem acori stomachali, penitus deleto & extincto, fermenti nova initia tum reddant ; deinde fermentalem acorem universæ chymi massæ communicantia.

§. XLVIII. Secundum hunc quoque mechanismum lymphæ & sanguinis, præsertim ex particulis pinguibus (a) simul contexta, coagula, (quæ vasa obstruendo in arte-

---

(f) Quemadmodum memini pueri cujusdam trium circiter annorum, qui ex febre, imperfecte judicata, convalescens, juscula & liquida quidem rursus assumebat, sed cum tusi & carnibus maxime colliquescentibus, per sex menses carnes fastidiebat ; hic, loco alcalinorum exhibito spiritu vitrioli dulci, appetitum & corporis habitum plenum brevi recuperabat.

(a) Cum enim sanguis secundum Boylei superioris allatum experimentum particulis quoque multis sulphureis abundet, ejusdem coagula per pleuritides, ex perfrigeratione pleurumque supervenientes, ceræ, sulphurique citrino non male asfimilantur.

arteriis inflammationes, extremis capilla-
ribus erysipelata & arthritidem, in venis
varices, in vasis lymphaticis bubones, stru-
masque producunt,) a salibus alcalinis, ma-
xime volatilibus, (b) solvuntur, experimen-
tis (c) respondentibus, & praxi medica

T 4

con-

(b) Ut verissime Boyleus de util. philos. expe-
rim. P. II. Ess. V. Chap. XIX. p. 280. scribat.
*Aliud specificum crassos & viscosos humores
potest dissolvere, angustos venarum trans-
itus obstruentes; sicut observavi, spiri-
tum cornu cervini potenter alias obstru-
ctiones aperire, pblegmaque, pulmones in-
ferciens resolvere, sicut idem, lentius qui-
dem, flores sulphuris, crudum cuprum, di-
versaque alia concreta resolvit. Adeoque
spiritus hic valet, mortificando sal acidum,
sepius coagulationem in sanguine gignens,
hujus vitalis liquoris fluiditatem, liberamq;
circulationem restaurare, & ita circo removere
diversos periculosos morbos, a sanguinis coa-
gulatione aut viscositate provenientes. Quin-
imo, testante Ludovici pharmac. p. 40. ani-
matorum marinorumque, per liquorem tartari
precipitata, magisteria iterum ab urinosi
spiritibus solvuntur; cum tamen inter chy-
micos constet, hujusmodi magisteria calces
indissolubiles esse, quæ nec acidis, nec ullo
fere modo alias, solvendæ sunt.*

(c) Siquidem spiritus salis Armeniaci aquosif

confirmante. Quantumvis negandum non sit, & calorem actualem, (d) & sudores (e) promotos, sanguinis motum intestinum

parva quantitas, sanguini, a spiritu vini antea satis dure coagulato, affusa illum emollebat, ut is in frustra postea diffringeretur. Haud fecus cruorem, ab aceto coagulatum, perque plures dies induratum, penitus firmum ac in vitro quasi fixum, spiritus idem salis Armeniaci vinosus (de quo tamen superius dictum fuit, illum albumen, sanguinem & lac coagulasse) affusus, una nocte in frustula diffregerat. Sicut etiam liquor cinerum clavellatorum lacti, a dicto spir. salis Arm. vinoso coagulato, additus, coagulum ejusdem magnum supernatans magis magisque imminebat & denique totum in frustula diffringebat, parvam quantitatem albisimi magisterii, antea non conspiciendi, ad fundum dejiciens.

(d) Qua ratione Bagliv. *Pr. l. I. C. IX. S. I. p. 52. & l. II. C. IV. S. I. p. 172. Diff. II. de vesic. C. III. S. I. p. 81. brodia pectoralia, calide sorbilata, in pleuritide curanda*, merito miris modis laudat; quæ sudores movere quis dubitet? Nescio igitur, quo præjudicio idem delusus a sudoribus inflammationes, in pleuritidibus deliria, in archritide ipsius recursum formidat?

(e) Rectius Sylvius *Prax. l. I. C. XL. 25. p. 684.* docet, sudore simul promotio, multo facilius,

stinum excitando, plurimum, in coagulatis illis resolvendis, conferre, & tanquam causas focias, idoneorum medicamentorum virtutes admodum promovere. Hac enim ratione secundum Hippocratem (f) *in peripneumonia & pleuritide pars sanguinis egrotantis* (scilicet coagulata) *ex carne per medicamenta & potiones* (diaphoreticas) *& a calefactoriis* (seu solventibus,) (g) *forinsecus adhibitis, diffunditur* (seu dissolvitur,) *ita ut morbus per totum corpus dispergatur*; id est, ut morbosa cruoris coagulata pars sanguinis circulo per universum corpus reddatur, quo illa per sudorem & urinæ sedimentum eliminetur. Neque vero naturæ, tanquam medicinæ sine medico in pleuriticis inflammationibus tota cura relinquatur. T 5 §. XLIX.

citius feliciusque obtineri desideratam illam & amabilem coagulationum resolutionem; cum ib. 29. p. 686. facilius, citiusque ad locum affectum & obstructum penetret vis medicamenti volatilis & salina.

(f) L. I. de morb. XXV. 10. Vol. II. p. 31. Quibus Hippocr. satis manifeste docet, *medicamenta*, solventia, minime, sicut quidem physicorum moralium, *in pulmonum inflammatoriis affectibus ne hilum egros sublevare posse ac solere.*

(g) Et enim quanta, coagulatum sanguinem

§. XLIX. Ex solutionis mechanismo etiam lithonripticorum virtus, (a) calculos comminuendi, explicanda est. Boyleo (b) testante, *nitri quidem, sed non alii spiritus acidi, calculos solvunt.* Cujus etiam me certiores fecerunt, experimenta, de flavis calculis renalibus, ex corpore meo excretis. Quos aqua fortis seu spiritus nitricum multa spuma, minoreque quadam effervescentia, promte solvit, spiritus salis vero per plures hebdomadas intactos reliquit,

resolvendi, efficacia polleant salia alcalina volatilia, hæc etiam usu externo, non in arthritide solum ac erysipelate, sed in ipsis pariter pulmonum aliorumque viscerum inflammationibus, admodum proficuo testantur. His proximæ naturæ & energiæ est camphora, quæ, non *virtute refrigerandi*, sicut Boyl. *de specif. p. 34.* opinatur, pro curandis inflammationibus prodest, sed sicut idem *ibidem p. 11. 12. 13.* demonstrat, *si non principio manifesto salino, apta tamen (proximaque) figura suarum atomorum obstructions solvit.*

(a) Quorum flavi, quales ut plurimum renales sunt, non quidem semper facilius, albi vero & vesicæ difficiliter, comminuuntur; quamquam, & hos a medicamentis appropriatis comminui, aliquot propriæ observationes me confirmarunt.

(b) *de specificis p. 17.*

quit, spiritus vitrioli quidem non mox, sed post aliquot hebdomadas demum penitus solvit. Præterea vero alium calculum salis Armeniaci, ab eisdem spiritus cum calce viva destillatione remanentis, deliquium non ita promte neque totum, mense uno præterlapso in granula minora, quam miliaria, comminuit; spiritus vero ipse vinosus aliusq̃ similem calculum prorsus intactum & integrum plures menses reliquit; cum tamen cum hoc Elixir meum antinephriticum elaboretur, quod tam in aliis ægrotis notabiles effectus cum levamine maximo edidit, quam in meipso plures, quam 80. calculos intra biennium, expulit, atque sæpius integris sabuli cochlearibus matulam replevit. Secundum mechanismum itaque chymicum spiritus dictus virtutem illam lithontripticam præstat, quod simul acidum nephriticum obtundat, coagulationemque ulteriorem inhibeat, juxta vero ex combinatione (c) cum eodem, novam texturam, ad spiritus nitri, multum
fal

(c) Haud secus ac Boyleus *ibid.* p. 18. *nova corpora* (novasque menstruorum texturas) ex combinatione acidorum cum aliis particulis salinis resultare, demonstrat.

sal volatile (d) continentis, proxime accedentem, nanciscatur. Cum e contrario spiritus nitri, propter majorem violentiam, qua vel ipsas vesicas suillas erodit, non ita tuto his casibus sumatur; siquidem is, præsertim ab acido nephritico exacutus, viscerum, maxime ureterum & renum, imprimis a calculis jam vulneratorum, membranofam texturam erodit, maleque affligit, & hinc licet idem calculos etiam comminuat, malum pejus exacerbare videtur. Etenim *theoria magis praxi, quam praxis theorie, accommodanda est.*

§. L. Quemadmodum autem, monente Hippocrate, (a) *in omni copia inopia inest*; ita simile de mechanismo etiam naturæ humanæ observatur, ut nimirum non omnia hujus phænomena satis solide per eundem
pos-

(d) Nitrum enim falis urinosi particulis multis constare, arguit, quod illud ex stercorebus maxime colligatur, terrisque alcali divitibus paretur. Licet autem nitrum fixatum, magis sal fixum & lixiviosum sit, illud tamen ab igne demum producitur, quo acidum sal volatile figit, & hoc cum illo colliquatur, haud secus ac salia lixiviosa ex vegetabilium cineribus elaborantur.

(a) *Præcept. VII. 17. Vol. I. p. 65. πάντα γὰρ εὐποροῖν ἀποροῖν ἐνέσι.*

posint explicari. Cū enim in mechanismo macrocosmico, sicut quidem in quovis humano negotio, magna inopia, insufficientia & imperfectitudo supersit, quæ potest copia & perfectitudo per hujus analogisimum in naturæ humanæ microcosmicum redundare? Nihilominus ex hætenus allatis satis evincitur, quam *mechanismus* uterque, sicut Boyleus de chymico scribit, (b) *a perito physiologo in ordinem si digeretur, multo magis ad medicinæ speculativam partem, seu theoriam, foret conducturus, quam opinantur, in ipso qui hospites sunt.* Quin imo ad ipsam praxin perquam utilis est mechanismus; siquidem eodem demonstrante, (c) & quotidiano usu confirmante, *mala theoria*, (opinionum nudarum somniis referta) *vel ipsi praxi nocet.* Quapropter hujus quidem insufficientia & imperfectitudo, longe tamen *demonii naturalis* (d) falsæ futilitati cassæque inutilitati est præferenda; sive illud nomine formæ substantialis obsoleto appelletur, sive recentiori *arcei, naturæ moralis*, aliuvse *spiritus* intellectualis infucetur. Adeoque

---

(b) *de producibil. princip. chym. in præfat.*

(c) *de specificis p. 2. 32.*

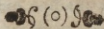
(d) *secundum Boyl. de orig. form. p. 78.*

eoque medicis incumbit, ut, pro *scientia voto ac opere*, (e) mechanismus tam macrocosmicus, quam microcosmicus, *semiperfectus*, sedulitate maxima magis ab iis excolatur, proximiusque *perficiatur & absolva- tur*. Siquidem *medicina jam ab antiquo existit, & principium & via* (per hunc mechanismum) *inventae est, & multa, probeq; habentia, comperta sunt, per multum adeo tempus & reliqua invenientur, si quis idoneus sit, & (NB) jam inventorum gnarus, ex his ad perquirendum procedat. Quicumque vero, his rejectis, ac omnibus reprobatis, alia via, aliaque forma inquirere conatur, aut (tanquam Elias artista) se invenisse gloriatur, falsus est & fallitur. Impossibile enim id est; ut denique concludam cum primo & optimo medicinae parente (f) Hippocrate.*

(e) Hortante Hippocrate *de arte l. 4. Vol. I. p. 1.*

(f) *de vet. med. III. 8. Vol. p. 15.*

S. D. G.

L. B.

Elaboravi præterea

I. Tractatum de dysenteria, cum febre miliari complicata, cujus sævissimam constitutionem Naumburgi Annus M DCC IX. exhibuit:

Cum annexa centuria ægrotorum, in quorum subjectis annotationibus singulis regula quædam Hippocratis, quasi per casus præmissi exemplum, declaratur.

II. Hippocraticam morborum acutorum praxin, declaratam V. centuriis ægrotorum

I. Ex Pleuritide, Peripneumonia & Angina;

II. Ex Phrenitide, Lethargo, febribus cephalicis & puerperarum.

III. Ex Causis seu febribus ardentibus essentialibus, per solas excretiones judicatis,

IV. Ex causis, per bubones, erysipelata & variolas judicatis,

V. Ex Causis cum morbillis, petechiis & exanthematibus miliaribus.

Quorum singulis historiis annotationes

nes subjiciuntur, Praxeos Hippocraticæ cum nostra Germaniæ septentrionali conformitatem demonstrantes.

III. Hippocraticam doctrinam de crisi-
bus & diebus criticis, exactissime pra-
xi nostræ Germaniæ respondentem.

IV. Hippocratis perfectam pulsuum
doctrinam, Galeni cerebrinos autem
rejicientem.

V. Hippocratis Uroscopiam seu significa-
tionem urinarum, non tam verbo-
rum Græcorum criticismis, quam
quotidianæ praxeos observationibus,
elucidatam atque suppletam.

VI. Hippocraticam delirii, tanquam
materialis cogitationum depravatio-
nis, pathologiam & communi corre-
ctiorem therapiam.

Quæ hoc loco significare volui, partim,
ut quis observationes etiam suas in
his mihi communicare, partim ut bi-
bliopolis, quorum sumtribus typis ex-
cudantur, commendare velit ea, quæ
publico lumine magis digna vide-
buntur.

I N D E X.

Litera b. addita est numeris paginarum errore typographi repetitis.

A.

Accidentia mechanisimi geometrici quamvis formam corporum naturalium essentialem constituunt, falso substantialem dictam. 26

Aceti sal acidum penitus est evolutum, alcalinum vero & sulphur continentur adhuc subjugata. 179

Acidi & alcali generalis theoria mechanisimum chymicum quidem instruit, sed non complet. 108

Acida salia sunt tales spiritus. 131 ab igne non nova producuntur. 120. 131. 151. etiam operationibus specificè differunt. 134. 279. 281. ipsa coagulantur in saxeis. 240. 278. incaute assumpta maximis alterationibus etiam in corpore vivo nocent. 137. sanguinem coagulant. 250. 254. & quidem diverso modo. 228 rarius pro febribus, maxime malignis, curandis indicantur. 203. 216. 261 febriles crises impediunt. 261

Acidi humores etiam in Corp. H. peccant. 136
 ab Hipp. bilis atra dicuntur. 136. specificè
 rursus variant. 137. coagulant callos os-
 seos p. n. in articulis, sicut s. n. ossa. 253. 254
 calculos vesicæ & tophos podagricos. 276

Acidi ructus in lienteris quare bene significant.
 284. sudores ab excedente sanguinis fer-
 mentatione oriuntur. 200

Actiones quævis naturales non tam ex materia,
 quam ex ipsius formis, accidentalibus ta-
 men, profluunt. 36 non brutas edit na-
 tura bruta ex summo creationis artificio
 mechanico. 102. plures, alias moralium
 artificum, solo mechanismo haberi solent.
 52. corporis Hum. naturales sunt necessita-
 tis, neque voluntatis & morales. 33.

Aeri maxima vis est elastica. 92

Æternæ veritates etiam in medicina habentur. 4
 quæ tamen non Deo, sed mundo tantum
 sunt coæternæ. 85

Albumen ovi solo blando calore coagulatur in
 ossa, carnes &c. vivamque machinam. 242.
 vehementiori in uniforme coagulum, non
 saltem exiccatur, sed coagulatur. 244. item
 a spiritu vini, non impredientibus alcalibus
 ibid. quæ tamen tam fixa, quam volatilia,
 modo aquosa, illud non coagulant. ibid.
 quæ phænomena magis per mechanisum
 geometricum, quam chymicum, explicari
 possunt. 246

Alcalia salia sunt vel fixa s. lixiviosa, vel volatilia
 seu

seu urinosa. 138 non coagulant lac 249.
neque sanguinem, aquosa 251 sicut qui-
dem vinosa. 252 eundem sine fœtore ac
putredine conservant 251

Amara sal quidem acidum continent, sed sub
dominante copioso sale alcalino. 160. hinc,
sicut flores lupuli cerevisiæ acescentiam re-
tardant. ib. 175. acidam cruditatem & pitui-
tam corrigunt. 161. qua ratione febribus
intermittentibus pluribusque morbis me-
dentur. 161

Anatomia melius, quam atomi modo insensiles,
mechan. C. H. geometricum docent. 6. 55

Animæ qua ratione formæ substantiales & natu-
ræ a quibusdam dici solent. 22. subordi-
natæ quoque habentur. 34

Anima Humana materialis qualitatibus immate-
rialibus non potest gaudere. 27. immate-
rialis solo lumine naturæ non evincitur. 31.
non est forma informans seu Natura. 17.
sed tantum assistens. 32. sicut angeli, a loco
non circumscribitur. 72. a causis morbo-
rum occasionalibus non afficitur. 47. nec
sanitatem & morbos tanquam affectiones,
aut causâ agnoscit. 44. neque separa-
tione sua mortem infert. 38. nec hinc par-
tes corporis vivi omnes mox putrescunt.
34. 205

Animi affectus non animæ immateriali debentur,
sed corporis mechanismo, cujus hu-
mores immediate alterant. b. 42

- Animi deliquia evidentem sanguinis coagulationem ob oculos ponunt. 254
- Antiscorbutica fale volatili alcalino pollent. 163
hinc pituitam acidam incidendo, pluribus morbis medentur. ibid.
- Aqua comprehenditur sub principio Mercuriali.
110. sola fermentatione non fit acetum.
173
- Aromata pollent fale volatili alcalino, sulphureis particulis exacuto. 166 sunt cephalica & nervina. 169 carminativa, & hinc dysenteria pluribusque ventriculi morbis medentur. 168. sudorifera nec in febribus acutis omnino prohibentur. 169
- Aromatica semina, non admodum oleosa, fermentationem minus detrectant. 168
- Arthritidi & pleuritidi quam proficua sint salia volatilia & camphora evidenti usu externo testantur. 294
- Arthritis debetur acori coagulanti. 273. quo ad synoviam penetrante topi succrescunt. ib. curatur diaphoreticis & salibus volatilibus 274. quæ quoque usu externo profunt. 290
- Atomi omnes materiae graves sunt. 88. & motus entelechia gaudent. 84
- Atomorum menstrualium major minorve magnitudo variat acidorum solutiones. 281
- Attractiones etiam per impulsum fiunt. 94
- Aurum fulminans est quidem magisterium ex præcipitatione, satis tamen efficax. 221
- Autoritas, præsertim Hippocratis, non est in
medi-

medicina omnino rejicienda. 12 nec cum
testimoniis alienæ experientia confundenda. *ibid.*

Axiomata universalia in medicina ex experientia
profluunt. 9

B.

Bestiis quoque competit natura, sed non anima
immaterialis. 23. perceptiones & cogitationes sunt, non a forma substantiali, sed a
mechanismo corporis. 26. 43. qui ad humanum ducit secundum anatomiam & pathologiam. 29

Bilis amaræ & epaticæ vis alcalina non ita bene in
pluribus morbis incusatur. 195. atra Hipp.
acore peccat. 136. 233

C.

Calces lapidum & filicum alcali lithontripticum
continent. 140

Calcis vivæ aqua usu quoque interno medetur.
ibid.

Calculi vesicæ non in instanti generantur. 274.
magis a coagulatore acido. 276. coagulatione quidem decomposita ex salinis, sulphureis & terrestribus particulis. 275. neque tam ad analogiam offæ Helmontianæ, quam tartari aut calcarii cæmenti. *ib.* franguntur a lithontripticis dictis quasi menstruis solventibus. 290. non ab aliis spiritibus acidis, quam nitri. *ibid.* nihilominus

- nus etiam huic præfertur Elixir quoddam volatile. 291
- Calor febrilis** unde. 98. 99. plura vide febrilis calor:
- Carnium juscula** quoque fermentationem subeunt. 190
- Catarrhi** (dimensiones in corpore vivo penetrantes) deridentur. 75
- Causa major** non semper magis aut majorem suum effectum producit. 66
- Cerevisiæ** debentur fermentationi magis perfectæ. 174. nocent maxime sæcibus suis nondum depositis. 176. & si melli mox superbibantur. 185. crassiores magisque adhuc lupulatae non ita cito acescunt, ut satis extenuatae & sæcibus plene depositis bibi possint. 175. hinc sunt utiliores in torminibus, alvi fluxibus & dysenteriis etiam cum febre. 176. citius vero, & sæcibus nondum depositis, acescunt, tenuiores & non lupulatae, & hinc sunt insalubres. ibid.
- Cerevisia Naumburgensis** non ita cito acescit, atque aliæ tenues, ut satis extenuata, sæcibus plene depositis bibi possit. 177. ob florum lupuli copiam, majoremque brasii tostionem non inebriat, alvum vero laxat, non ob aquas nitrosas, hinc literatis, hypochondriacis & arthriticis est utilissima ibid.
- China** Chinæ amaritie sua est antifebrilis. 161. hecticam vero nonnunquam fert ob corporis terrei copiam & gravitatem, hinc elixir ipsius præfertur. 162
- Chy-

Chymicus quoque mechanismus dici potest. 50. operationes plures complectitur. 172. non completur generali theoria acidi & alcali. 108. sed sexcentis Hipp. facultatibus. 109. profluentibus ex cognationibus sulphureo-salinis. 169. optime medicum instruit ad causas morborum cognoscendas 105. & commoda medicamenta seligenda. 107

Chymica principia priscis primum tantum duo erant, Sulphur & Mercurius, quibus posteri sal addiderunt. 109. non sunt prima elementa & hypostatica. III

Circulus Cartesianus motus continuationi non sufficit. 77

Coagula quidem ex salibus alcalinis & sulphuribus enascuntur, sed non in aquis durantia. 238. ex sulphuribus & acidis aquas quidem durant, sed non ignem. 239. in liquoribus concrenentia & durantia salibus quidem utrisque debentur, sed particulis sulphureis & terrestribus adscitis. 242. sanguinis & lymphæ pro inflammationibus & strumis optime solvuntur salibus volatilibus & his proximæ texturæ camphora. 286. 290

Coagulationes sunt aut spurix aut legitimæ. 236. sunt a salium, non spirituum, contrariorum concursu. 240. magis tamen propter texturam. 237. variis experimentis illustrantur. 242. multæ a spiritu vini promouentur. 246. subinde ambo illarum

principia in uno liquore ante ipsas latent,
donec a novo motu novum situm acqui-
rant. 238

- - - Sanguinis vide sanguinis coagulatio-
nes.

Cogitationes non animam immaterialem evin-
cunt. 31. in bestiis etiam animadvertun-
tur. 43. excellentiam in homine ab eru-
ditione accipiunt. 43. soli corporis Hu-
mani mechanismo debentur. 40. & ex
hoc solo pro deliriis depravantur. 41

Consuetudo non est animæ immaterialis, sed
corporis. b. 44

Contagia pestilentia inficiunt corpoream natu-
ram turbando. b. 43

Corpuscularis philosophia Deum evidentius de-
monstrat. 5

Crises haud minus in Germania, quam Græcia
observantur. 79. nitrum crudum & aci-
da inhibent. 261. sudorum etiam in feбри-
um principiis salutare sunt. 260

Curationes morborum varietas regionum quo-
dammodo quidem discernit, sed non omni-
no alias poscit. 79

D. \

Deliria cogitationes depravant ex solo corporis
mechanismo. 41. febrilia sanguinis coa-
gulatione mortem ferunt. 254. consul-
tius salibus volatilibus, quam acidis, cu-
rantur. 148. 235. pl. vide Phrenitis.

Demon-

Demonstrationes in medicina habentur & postuluntur. 1. 4. sunt duplices. 4. a priori sunt quidem præstantiores, sed in multis nondum habentur. 5. requisita sex possunt. 6.

Deus secundum corpuscularem philosophiam evidentius demonstratur. 5. 103

Diarrhœæ & dysenteria oriuntur ab excedente ventriculi fermentatione, hincque chymo acidiore. 195. sanguinis tamen præcipitatione juncta. 232. exacerbantur a dulcibus. 155. quibusdam etiam vinis. 180. etiam cum febribus cerevisias magis crassiores ferunt. 176. a salibus volatilibus oleosis multum juvantur. 232. quare in iis flatibus bene significant. 196. & ructus acidi. 284.

Dulcium diversa rursus sunt genera. 153. in iis ante fermentationem alcali prævalet, post hanc vero acidum extraversum. 154. hinc, ventriculi fermentationem experta, temperant acores, post eam vero augent. 155. & tormina, diarrhœas & dysenterias inferunt. ibid. qua ratione dulces mixturæ in febribus, magisq; adhuc diarrhœis, non confortant, sed nocent. 186

E.

Elastica vis est motus alterum principium. 91. maxima est aëri. 92. sanguinem quoque instruit. ibid.

Elixir v. g. succini volatile quomodo paretur.

146

Entelechia motus omnes materiae atomi pollent.

84

Epilepsiae paroxysmi evidentem sanguinis coagulationem exhibent. 254

Excretiones v. g. sudorum artificiales a medicamentis ratione criseos spontaneis æquiparantur. 22

Experientia est demonstrationum in medicina fundamentum. 7. quo ratio ex singularibus axiomata universalia inquirit. 9. longa differt ab empiria. 11. alienae testimonia per observationes non sunt cum autoritate confundenda & in medicina maximi facienda. 13

Extractiones sunt solutiones, sed tantum particulares quarundam partium. 282

F.

Febres calorem incendunt ex sanguinis circulo turbato 98. sed non tam ex ipso, quam intestino motu, aucto. 99. nec tam materiae subtilis, quam particularum sulphurearum verticillari motu. 99. potiusque minorem quo maligniores. 268. sudores criticos etiam in principiis admittunt. 260. motus suos habent a sanguinis fermentatione. 201. quae duplex est corruptiva & depurativa. 201. major est acidis reprimenda, sed minor salibus volatilibus adjuvanda. 203. sangu-

guinis dissolutionem ne quidem in principiis agnoscunt. 264. sed hujus coagulationem universalem. 259. a qua extreme coacta, lethales fiunt. 254. praesertim leipyrriae cum perfrigerationibus. 260. omnes ejusdem putredinem incipientem ferunt, majorem vero maligniores. 214. vini moderatum usum non prohibent. 181. curantur rarius nitro crudo & acidis. 203. utpote emes impredientibus. 261. ab iis potius exacerbantur leipyrriae junctis animi deliquiis & perfrigerationibus. 151. melius autem e contrario curantur alcalinis volatilibus. 216. 261. etiam deliriis comitatae. 148. rusticos haud minus acrisis maturius interimunt, neglecto medicamentorum usu. 268.

Febres hecticae non sunt primarii morbi, sed aliorum tantum symptomata. 271. debentur magis sanguini coagulato, quam rutilanti & dissoluto. 270. saepius oriuntur ab acidioris fermenti ventriculi. 283. pleuriticis superveniunt, fere sudoribus omisissis. 212. curantur diaphoreticis & salibus volatilibus. 269.

Febres intermittentes calorem non minorem, quam acuta, exhibent. 268. paroxysmos statarum horarum servant ex naturali mechanisimi necessitate. 29.

Fermentatio ignis activitati bene comparatur. 172. non tam addito fermento, quam concreti aptitudini debetur. 172. oritur a duorum

rum salium, acidi & alcali, concertatione, collisis tamen simul particulis sulphureis. 170. spiritum ardentem evolvit, ut post perfectam decoctionem is evaporet, ante ipsam vero non, sed phlegma. 182. 198. plures species sub se comprehendit. 173. v. g. panis, quæ tamen non est perfecta. 173. sicut quidem cerevisiæ, vini &c. 174. qualis quoque obtinetur a fructibus horæis. 181. saccharo, melle atque manna 182. non vero a fructibus acidis & pinguibus. 182. neque seminibus mucilaginosi & oleosi. 186. radicibus & foliis herbarum quoque commoda est. 188. sicut etiam alia lenta, cum putredine quasi mista, pariter pro spir. ard. parandis. 188. cujusmodi etiam matresfamilias instituunt, cucumeres & brassicam capitatam condientes. ibid. in regno etiam animali, v. g. lacte, urina, carniisque jusculis animadvertitur. 190. est quoque naturæ instrumentum in fructibus maturandis. 191. in sanguificatione. 197. 198. ciborum digestionem. 193. de qua plura vido sub ventriculi fermentatione.

Figura juxta motum complet mechanismum geometricum. 57. haud differt a corpore mathematico. ib. 70. materiam, tanquam subjectum, requirit. 58. æque operatur in atomis seu corpusculis insensilibus. 70. imo in poris vacuis. 71.

Flatus in alvi fluxibus & dysenteriis quamobrem bene significant. 196.

Formæ corporum naturalium, atque ipsius hominis informantes non sunt substantiales, sed essentielles. 25. quales sunt naturæ. 22. plures subordinatæ in homine, pluribusque aliis corpor. nat. habentur. 34. entia quoque per aggregationem informant. 61. materiam modo modificant, & cum hac unam tantum substantiam explent. 58. dependent ex mechanisimi geometrici generalissimis accidentibus seu modis materiæ. 26. 62. tantum assistentes, non informantes sunt hominum animæ immateriales. 32

Frigora sanguinis coagulationes inflammatorias inferunt. 253. 286

Fructus horæi fermentationi apti sunt. 181. facile tormina, diarrhoeas & dysenterias inferunt. 156. secus autem acidi & pingues. 182

G.

Gangræna non saltem vix centies mille annorum observatur, nec naturæ morales trepidationi debetur. 39. paralyfi quidem supervenit, sed rarius. 98. frequentius autem inflammationibus, tanquam major ejusdem putredinis gradus. 209. curatur amarorum usu externo. 162. & interno salium volat. 148, 212, 213

Geometricus mechanismus vide Mechanismus
geometricus.

Gravitas est motuum naturalium principium in-
ternum. 88. omni materiae atomo est pro-
pria. ib. aucta particularum solutarum fert
præcipitationem. 219. mechanismo suo et-
iam in corporibus vivis valet. 90. sangui-
nis quoque circulum moderatur. ibid.

H.

Hæreditarii morbi corporis mechanismo, non
animæ immateriali atque naturæ morali,
debentur. b. 44

Herbarum salia lixiviosa in se volatilia sunt. 141.
virtutes ex cognationibus sulphureo-salinis
dimetiri licet. 157. folia, flores & radices fer-
mentatione spiritus ardentis exhibent. 187

Hippocratis autoritas magna est. 12

Hominis actiones naturales sunt necessariae, ne-
que morales. 33. forma informans seu na-
tura, non est substantialis. 25. sed depen-
det ex corporis mechanismo, non organi-
smo. 51. anima vero immaterialis est forma
tantum assistens. 32. quæ solo lumine naturæ
non evincitur, ne quidem per cogitationes.
31. ad corporeum mechanismum a bruto-
rum ducunt anatomia & pathologia. 29

Humores immediate ab animi affectibus alte-
rantur. b. 42. sale lixivioso non peccant.
141. sicut quidem aciditate. 136. cujus speci-
fica distinctio non est rejicienda. 137

Ignem

I.

Ignem solum falia producere, dubitatur. 120.

130. 151

Impellens motor externus sæpe in ipso concreto continetur. 93

Impulsiu externo fiunt motus violenti & derivativi. 93. motusque continuantur. ib. fiunt etiam attractiones. 94

Incertitudines plures in medicina non huic sunt imputandæ. 3. & plures deficienti exactæ commensurationi. 67

Inflammabilitas est principii sulphurei proprium. 311

Inflammationes oriuntur a sanguinis coagulatione particulari. 271. etiam ex frigore. 253. 286. incipientem putredinem ferunt 207. tumores suos extollunt, non a naturæ intentione morali, sed ab obstructione, sanguinem cumulante. 209. minorem suam putredinem facile in majorem gangrænosam provehunt. 209. 272. curantur diaphoreticis & salibus volat. 272. 287

L.

Lac quoque fermentationem subit. 190. ab acidis coagulatur. 246. non vero a spiritu vini. 250. neque ab urinoso facto. 249. a salibus lixiviosis tantum præcipitatur. 247. quæ potius, coagula ejusdem, ab acidis facta, solvunt. 248. 287

Lapi-

Lapides calcinati exhibent sal alcali lithontripticum. 140. vegetabiles parantur ex oleis aromaticis & salibus lixiviosis. 238

Levitas est tantum gravitas minor atque relativa. 89

Liquorum turbatio fit, quod pori turbati luminis rectilineum transitum excludant. 219

Lithontriptica, quasi menstrua, calculos solvunt. 290. plura vide sub calculo.

Lixiviosa salia vide salia lixiviosa.

Locus est quantitas interna. 71. non circumscribit angelos atque animas immateriales.

72. ab uno corpore occupatus, non aliud admittit, atque penetrationem dimensionum impossibilem infert. 74. vacuus non abhorretur a natura. 76. sicut in physicis magnæ est efficaciam, ita regio quoque in medicina. 78

M.

Magisteriis quibusdam non omnis virtus detracta. 221

Materia, tanquam subjectum, a figura præsupponitur. 58. formis modificata, una est substantia, non duæ. ibid. quantitatem suam ponderibus demonstrat. 88. modis suis generalissimis figuræ & motus actiones naturales exhibet. 64. & bruta non brutas actiones edit. 102. est vel prima seu universalis, vel secunda. 60. quæ rursus est

est vel crassa vel subtilis, spiritus chymicos
e. g. comprehendens. 61

- - subtilis seu coelestis Cartesianorum quæ
fit. 62. abusu communi physicum magis
confundit. 55. non tam hujus, quam
corpuseulorum sulphureorum motui ver-
ticillari calor febrilis debetur. 99

Mechanismus definitur. b. 46. 48. est vel
Geometricus vel Chymicus. 49. 50. non
est organismus in corpore humano. 51. 53.
brutorum ad humanum ducitur ab anat-
omia & pathologia. 29. humanæ naturæ
est quidem multis adhuc modis imperfe-
ctus. 293. ideo tamen non rejiciendus,
sed perficiendus. 294

Mechanismus chymicus, videatur Chym. Mechan.
- Geometricus accidentibus suis genera-
lissimis formas essentielles & naturas exhi-
bet. 26. non modo figuras atomorum
insensilium, sed magis etiam organicas
P. H. confirmationes rimatur. 55. trocha-
leæ in muscoli oculis observatur. 95. com-
pletur figura & motu. 57. solus machi-
nas plures instruit, ut admirandas edant a-
ctiones, alias artificum moralium. 52

Medicina postulat demonstrationes. 1. 3. est
scientia, & tamen practica. 2. æternis
gaudet veritatibus. 4. incertitudines
suas plures moribus nostris imputat. 3. &
quasdam defectui exactæ commensuratio-
nis debet. 67. demonstrat secundum ex-

- perientiam. 7. scepticismo ad veritatem provehit. 15. & ad primum cognoscendi principium. 16. ex naturæ immaterialitate omnem utilitatem deponeret. b. 45.
- Medicamenta sine mechanismo chymico seligi non possunt. 107
- Mel fermentatione quasi vinum, spiritum ardentem & acetum exhibet. 183. est quidem pectori salubre, sed minus ventriculo & intestinis. 184. & quidem magis, si cerevisia superbibatur, non item, si vinum. 185.
- Menstrua solutiones perficiunt. 279. multum differunt. 280. solvunt hæc concreta, non item alia. 279. temperata sæpe melius solvunt. 280. nobiliora sunt decomposita & fere sulphureo-salina. 285. pro atomorum majori aut minori magnitudine quoque solutiones variant. 281
- Menstruum stomachale est quidem acidum, sed non purum & nobilius sulphureo-salinum. 284. 285
- Morborum causæ non ex anima immateriali, sed corporis mechanismo, habentur & dignoscuntur. 46. 47. præsertim chymico, monente Hipp. 105
- Mors non tam ob animæ separationem, quam corporis corruptum mechanismum, supervenit. 38
- Motus, juxta figuram, mechanismum geometricum complet. 57. utpote naturæ primarium agens. 83. entelechia pollet. 84. qua

qua omnes materiae atomi sunt instructae.
 84. quietem non admittit, nisi ex ipsius
 suppressione & resistentia. 84. habet qui-
 dem certas regulas & aeternas veritates, sed
 alias atque Cartesii. 86

novi etiam producuntur, nec primi so-
 lum continuantur. 87. regulares stata-
 rum horarum ex naturali necessitate pro-
 manant. 29. & dum tempus a motibus
 mensuratur. 68. sunt vel naturales s. pri-
 mitivi, vel violenti s. derivativi. 87. in-
 corporei sunt entia cerebri speculantis. 83.
 primitivi non sunt saltem vitales seu anima-
 les. 88. profluunt a gravitatis principio
 interno. 88. item vis elasticae. 91. vio-
 lenti seu derivativi fiunt ex impulsu. 93.
 quorum impellens seu motor externus saepe
 in ipso concreto continetur. ib. saepe
 cum naturalibus concurrunt. 95

Motus circularis sanguinis vitam hominis con-
 servat. 95

Mucilaginosa semina fermentationem respuunt.
 186

N.

Natura corporum est, non animarum. 17. 20.
 bruta non brutos quasque morales effectus
 operatur ex summo creationis divinae me-
 chanico quasi artificio. 20. 102. non est Hip-
 pocrati medicina sine medico. 45. licet
 ab eodem varie accipiatur. 19. prorsus

improprie accidentibus & spiritibus immaterialibus, sicut animæ humanæ, concedi potest. 20. non deneganda est corporibus artificialibus. 21. nec est solum hominum, sed corporum etiam non vivorum. 23. est forma informans & quidem essentialis, sed non substantialis. 22. qua ratione a quibusdam etiam anima dici solet. ibid. non una, sed plures subordinatæ, in homine pluribusque corporibus Nat. haberi solent. 34. actionibus suis in homine necessitatem, non moralitatem, ostendit. 33. si foret immaterialis, medicinæ omnem utilitatem exueret. b. 45.

Necessitas naturalis fert motus regulares statarum horarum, quales in paroxysmis febrium occurrunt. 29. 68

Nitrum veterum & Ægyptiacum est sal lixiviosum. 139. 151. nostras crudum in febribus cum animi deliquiis & perfrigerationibus nocet. 151. impedit crises, maxime sudorum. 261

O.

Ochra Spadana non est ex coagulatione sed præcipitatione. 220. 241

Odor non est qualitas intentionalis, sed gas rei. 116. salium volatilium urinosus, suppressus, eorundem virtutem minuit. 142

Odorabile primum est quidem sulphur, sed a sale volat. dissolutum. 115

- Olea essentialia licet in aqua non solvantur, sunt tamen simul salina. 127
- Oleosa femina fermentationi non sunt idonea. 186
- Opiata falsa experientia ut noxia incusantur. 11
- Ordo comprehenditur sub loco. 72
- Ossa s. n. generantur coagulatione ab acido. 253. magisque p. n. calli ossei articularum. 254

P.

- Panis fermentatio non est perfecta. 173. eundem tamen oculatum & concoctu faciliorem reddit. 174
- Paroxyfmi febriles statas horas observant, non ex naturæ prudentia morali sed quod motus naturales ipsum tempus mensurat. 29. 68
- Penetratio dimensionum est impossibilis, etiam in corpore vivo. 74. vera distinguenda est ab apparente pororum. 74.
- Perfrigerationes febrium evidentem sanguinis coagulationem ob oculos ponunt. 260
- Pestilentia contagia inficiunt corpoream naturam turbando. b. 43.
- Phrenitis oritur ex humorum acore. 234. coluviem serosam ex sanguine præcipitante. ibid. hinc urinas aqueas ostendit, salibusque volatilibus curatur. ibid. fit lethalis ab crescente sanguinis coagulatione. 254
- Pilulæ Matthæi. 238.
- Plantarum salia lixiviosa sunt in se volatilia. 141

Pleuritis in omnibus regionibus venæ sectionem, ut utilem, admittit. 79. revellentem ob majus vacuum in vasis proximis subsequens. 78. curatur optime sudoribus & coagula solventibus. 288. e.g. decoctis calidis. ib. & salibus volatilibus. 287. fere, sudoribus omissis, febrem hecticam relinquit. 212

Ponderibus materiae quantitas demonstratur. 88
Pororum figurae etiam operantur. 71. penetratio differt a vera dimensionum. 74

Præcipitatio est aut legitima aut apparens. 217. evenit quidem a salium contrarietate. 217. magis tamen a particularum solutarum aucta gravitate & magnitudine. 219. semiplena est turbatio. 219. in exemplo uno rationes suas plures agnoscit. 221. neque magisteriis omnibus efficaciam detrahit. 221. urinæ a sanguine secretionem præparat. 224. item sudorum. 229. p. n. peccat in dysenteria. 232. & phrenitide. 233

Principium primum cognoscendi ex sensibus habetur. 16

Principia chymica primum tantum duo erant. 109. non sunt prima elementa & hypostatica. III. pl. vid. sub Chym.

Putredo est corporis misti, non vivi, corruptio. 204. magis exoritur ab inquietante acido, licet sal volat. alcalinum magis evolvat. 206. sicut eadem ex herbis tale accipitur. ibid.

potius tamen alcalinis, quam acidis, inhibetur. *ibid.* concurrit in fermentatione quadam lenta fl. & herb. 188. & foetor sanguinis alcalibus fixis & volatilibus inhibetur. 251. incipit in febribus & inflammationibus. 214. quarum minor facile in majorem gangrænosam provehitur. 209. non mox post mortem omnes C. H. partes corrumpit. 34. 205

Q.

Qualitas intentionalis non sunt odores, sed gas rerum. 116

Quantitas est vel terminata s. figura, vel interminata s. magnitudo & multitudo. 64. magna pollet efficacia, sicut in physica, ita etiam in medicina. 65. interna est locus. 71. deficienti exacta commensuratione plurium incertitudinum in medicina est causa. 67

Quies tantum fit ex motus suppressione & resistentia, 84

R.

Radices quædam fermentatione spir. ardentes præbent. 187

Ratio legitima non fallit. 8. sensuum insufficientiam supplet contrariis tamen sensibus concedit. *ibid.*

Regio magnæ quidem considerationis est in medicina. 78. & quodammodo morborum

curaciones discernit, sed non prorsus alias postulat. 79. quævis crîsum febres agnoscit. ibid.

Respirationis diastole pulmonum inflationi debetur, magis a gas sanguinis vaporoso, quam aere inspirato. 101

S.

Salia principium suum habent non a forma substantiali, sed a figuræ mechanismo. 119. a solo igne produci, dubitatur. 120. 131. non agunt, nisi soluta. 125. phlegmate dissoluta sunt spiritus chymici. 131. sunt vel acida vel alcalina. 128. vel etiam acidofalsa. 149. & præter hæc etiam neutra videntur haberi. 131. specificis figuris quidem differunt, sed determinationis adhuc difficilioris. 133.

Salia alcalina sunt vel fixa s. lixiviosa, vel volatilia s. urinosa. 138

- - lixiviosa vegetabilium sunt in iis antea volatilia. 141. etiam sola natura habentur, sicut nitrum Ægyptiacum. 139. coagula lactis, ab acidis facta, rursus dissolvunt. 248. non peccant in humoribus Corp. Hum. 141

- - alcalia volatilia s. urinosa odorem cum virtutibus deponunt. 142. generica virtute morbis medentur. 144. sanguinis & secundinarum H. non majori antepileptica virtute gaudent. 145. in plurimis morbis curan-

curandis maxime sunt efficacia. 147. etiam in febribus cum deliriis. 148. 235. hecticis. 269. in sudoribus frigidis. 230. in dysenteriis, præsertim oleola. 232. commoda sunt Elixiriis volatilibus v. g. succini. 146

Salino-sulphureæ cognationes fundamentum exhibent, herbarum virtutes medicas dimetiendi. 152. & sexcentas Hipp. enumerandi. 169

Sanguis non est ipsa hominis natura, primum tamen ejus instrumentum. 35. inflammabilitate sua principium sulphureum ostendit. 118. vi elastica gaudet. 92. incipit putrescere in febribus. 214. & inflammationibus. 207. maxime vero in gangrænis. 209. circulari motu suo vitam & nutritionem exhibet. 36. 37. gravitati tamen subjecto. 90. mechanismum perpetui mobilis ostendit. 96. non tam aucto, quam imminuto, potiusque intestino, calorem febrilem incendit. 99

- - Ejusdem coagulatio non observatur, fibris destituti. 251. 267. alias habetur ab acidis. 255. & quidem a diversis diverso modo. 250. non autem ab alcalibus fixis & volatilibus, aquosis, eundem sine fœtore ac putredine conservantibus. 251. fœcus vero ab utrisque vinosis factis. 252. firmitior & evidentior apparet in animi deliquis & epilepsiis. 254. universalis pec-

- cat in febribus. 259. 266. praesertim leipyriis cum perfrigerationibus. 260. fert quoque mortem in iis cum deliriis. 254. particularis peccat in inflammationibus. 271. evenit etiam a frigore. 253. solvitur maxime salibus volatilibus & his proximae texturae, camphora. 287. 290
- - - dissolutio non peccat in febribus. 261. neque in principiis. 264.
- Sanguificatio fit fermentatione, non quidem perfecta. 198. qua sal vol. sanguinis magis evolvitur. 197. hinc sanitas & morbi fere singuli dependent. 143
- Sanitas est affectio corporis, non animae s. naturae moralis. 44
- Scepticismus ducit ad veritatem & primum cognoscendi principium. 15
- Scientiae quoque sunt practicae. 2
- Sensus non fallunt. 7. valent praeratione insufficientiam tamen eorundem supplete. 8. fundant experientiam. 7. 9. percipiunt aliquid vel mediate vel immediate. 16
- Serosa cerebri colluvies, plurimum capitis morborum causa a sanguinis praecipitationi debetur. 233
- Silices calcinatione sal lithontripticum exhibent. 140
- Soliditas corporum magis syncrifi & contexturae, quam quieti, debetur. 81
- Solutiones coagula rursus solvunt. 277. pro-
- mo-

mōventur digestione, fermentatione. 278.
 perficiuntur menstruis chymicis. 279.
 particulares, quarundam tantum partium,
 dicuntur extractiones. 282. fiunt etiam
 in C. H. & ventriculi digestione. 289

Spatium & situs comprehenduntur sub loco. 72

Spiritus immat. nullam agnoscunt naturam,
 proprie sic dicendam. 20. chymici sub
 materia subtiliore comprehenduntur. 31.
 salia sunt deliquata. 131. urinosi quomodo
 ab empyreumate depurgentur & simul vi-
 nosi reddantur. 146. pro elixiriis vola-
 tilibus. ibid.

Spiritus vini, etiam urinosus factus, non co-
 gulat lac. 249. sicut quidem albumen ovi.
 244. & sanguinem. 252. coagulationes
 multorum promovet. 246

Stomachale menstruum est acidum, non qui-
 dem purum, sed nobilius acido-salsum &
 sulphureo-salinum. 284. 285

Substantia una est corpus naturale, etiam homi-
 nis. 58

Sudores a sanguine fecernuntur præcipitatione,
 maxime diaphoretici & frigidi. 229. hinc
 hi optime salibus volatilibus curantur. 230
 acidi foetorem hunc sanguinis fermentatio-
 ni excedenti debent. 200. critici etiam
 in febrium principiis observantur. 260.
 ac acidis nitroque crudo inhibentur. 261

Sulphureum principium non est prætermitten-
 dum. 113. utpote omnis inflammabilita-
 tis.

tis. ibid. est primum odorabile, sed a sale volat. dissolutum. 115. sub sexcentis Hippocr. comprehenditur. 117. in sanguine hujus inflammabilitas ostendit. 118.

Sulphurearum particularum combinatione sal aromatum volatile acuitur. 166. collisione cum duobus salibus concertantibus fermentatio insurgit. 179. magis, quam materiae subtilis, motui verticillari calor febrilis debetur. 99

Syncretis exhibet texturam & soliditatem. 81

R.

Tabes sapius acidiori ventriculi fermento debetur. 285

Tartari coagulatio duorum salium concursui debetur. 240

Temporis quoque magna est efficacia. 69

Textura non esse potest animae immaterialis, naturaeque moralis. 81. magis, quam quies, corpora solita reddit. 82. partiumque C. H. organicam structuram perficit. 82

Tinctura Lili Paracelsi. 282

Tormina oriuntur ab excedente ventriculi fermentatione chymique acescentia. 195. usum dulcium insequi solent. 156. scilicet fructuum horæorum. 183. mellis. 185

Turbatio liquorum est semiplena praecipitatio, qua corpusculorum ordines turbati lumini per poros rectilineum motum denegant.

- Vacuum non abhorretur a natura. 76. & venæ sectionis revulsionem perficit. 78
- Venæ sectio utilis est in pleuritide omnium regionum. 12. 78
- Ventriculi chymificatio fit solutione. 282. & quoque fermentatione. 193. a qua excedente chymus acidior tormina, fluxus alvi & dysenterias infert. 195. quas hanc experta dulcia hinc excitant. 155
- Veritatis quodam criterio etiam autoritas pollet, præsertim Hippocratis. 12. magis vero ratio. 8. maxime vero sensus. 7. 15
- Vina fermentationi perfectæ debentur. 178. & quidem eo magis, quo tenuiora sunt, cum crassiora ob incompletam facile pendula fiunt. 178. quoque ex fructibus obtinentur. 181. ex saccharo, melle & manna. 182. qua ratione omnia sunt distinguenda. 178. ut dulcia minus in torminibus & diarrhœis profint, acida contra in tussi. 180. in febribus etiam acutis non omnino sunt prohibenda. 181. minori noxa melli dulcibusque, quam cerevisiæ, mox superbuntur. 185
- Vita hominis dependet ex sanguinis circulari motu. 36. 39. 95. non consistit in excretionibus. 37
- Volatilitas non est vera ratio formalis principii Mercurialis. 110

Urina quoque fermentationem admittit. 190.
 fecernitur a sanguine non sola transcolatione,
 sed etiam antecedente præcipatione.
 224. copiosa & aquosa fit a majore acido,
 sanguinem tantum præcipitante; suppri-
 mitur tamen a maximo, omnino coagu-
 lante. 228. talis in phrenitide similem
 præcipationem ostendit. 234

Uromantia præcipatione multum juvatur. 225

Vulnerariæ plantæ a nitrosis dictis differunt. 157.
 alcali, temperato quidem, prævalente ta-
 men acores temperant. ibid. & hac rati-
 one salutare sunt. 158. non vero faculta-
 te adstringendi & refrigerandi. 159

